

Zakelijke verklaring van de 89^e Psalm

Vers 2

חִסְדֵי יְהוָה עֲלֵימָּה אֲשִׁירָה לְדֹר וָדֹר אֲדִירֵעַ אֱמוּנֹתֶיךָ בְּפִי: *Ik zal de goedertierenheden des HEEREN eeuwiglijk zingen; ik zal Uw waarheid met mijn mond bekend maken, van geslacht tot geslacht.*

1. Inleiding

Dat het beginsel is waaruit, en het doeleinde waartoe het redelijk schepsel behoort te werken, is bij *Ethan* het begin en einde van deze *onderwijzing*. Dus wordt er aanstonds in het begin van deze Psalm opgeheven: *Ik zal de goedertierenheid des HEEREN eeuwiglijk zingen; ik zal Uw waarheid met mijn mond bekend maken, van geslacht tot geslacht.*

2. CHRISTUS hier de sprekende Persoon

In mijn *voorbereidende oefening* heb ik (§.31-34) de gronden opgegeven, waarop ik meen dat de Spreker in deze gehele Psalm CHRISTUS is, Zijn kerk *onderwijzende*, wat zij uit hoofde van Gods verbond, en de belofte aan David gedaan, mag verwachten; en tegelijk met Zijn *onderwijs* en *voorbeeld* besturende, ten aanzien van haar post en plicht, zowel uit hoofde van die uitnemende beloften, als uit hoofde van de uitwendige hinderpalen, die voor een tijd de vervulling schenen te stremmen, zonder echter enige wezenlijke afbreuk daar aan te doen. Die Goddelijke Leraar opent dan hier Zijn mond, tot *onderwijzing* en *bemoediging* van Zijn kerk, makende Gods *goedertierenheid* en *waarheid* tot het voorname onderwerp van Zijn lofvermelding. De *eerste* in die woorden: *de goedertierenheden des Heeren zal ik eeuwiglijk zingen*. De *tweede* in deze woorden, *van geslacht tot geslacht zal Ik Uw waarheid bekend maken met Mijn mond*.

3. Het woord *\$2(GOEDERTIERENHEDEN

In het *eerste lid* van deze betuiging maakt Hij melding van *de goedertierenheden des Heeren* חִסְדֵי יְהוָה, τὰ ἐλέη σου, κύριε, hebben de LXX. HIÉRONYMUS en de gewone *Latijnse overzetting*, *misericordias Domini, de barmhartighe-*

den des Heeren. Het woord \$2(wordt in verschillende betekenissen opgevat. Welke alle niet kwalijk van dezelfde oorsprong worden afgeleid, gevende een *overvloed* en *toevloed* van *vocht*, inzonderheid van *melk in de borsten te kennen*¹. Dus zal de ontleende betekenis zeer schilderachtig zijn, om de gulle *toevloed* van *gunst* te kennen te geven, evenals de *toevloed* van bron- of beekwater het land verkwikt, of de volle borst van een moeder haar geliefde zuigeling. Vergelijken met Jes. 66:11,12. Daarom is de vertaling, *goedertierenheid, genade, weldadigheid* zeer gevoeglijk. Zo wordt het niet alleen van *mensen* gebruikt², maar ook dikwijls aan GOD toegeëigend, en dan soms door de *onzen* vertaald, *weldadigheid*³, meest echter *goedertierenheid*. Gevende dan te kennen, *òf Zijn wezenlijke goedheid* en *neiging* om Zijn schepsels te *beminnen en wel te doen*⁴, *òf, haar uitlatingen* en *dadelijke bewijzen*, niet alleen in het algemeen aan *alle schepselen*, zoveel Zijn *heiligheid* en *rechtvaardigheid* lijden kan⁵, maar ook in het bijzonder aan *Zijn volk*, die daarom Zijn . *\$2(*gunstgenoten, begenadigden, beminden* genaamd worden; over het *tijdelijk bestaan* van welken deze *goedertierenheid* zich niet alleen strekt, maar ook voornamelijk over hun *geestelijk* en *eeuwig welzijn*; zijnde over hen van *eeuwigheid en tot eeuwigheid*⁶. Met reden ook in het *meervoudige* voorgedragen, omdat ze zo *veel*, zo *verscheiden*, zo *aanzienlijk* en zo *duurzaam* zijn.

4. Nader aan %** de HEERE toegeëigend

¹ Schultens in Job 2:10; 6:14

² Ps. 109:12; 141:5; Hos. 6:4.

³ Ps. 23:6; 40:11; 48:10; Dan. 9:4, enz.

⁴ Ps. 36:6.

⁵ Ps. 145:9; 33:5.

⁶ Ps. 103:17.

Het is niet zonder reden dat de Spreker hier deze *goedertierenheden* tot hun rechte bronwel brengt; hen noemende %*%* *\$2(*goedertierenheden des HEEREN*. Zo treffen wij hier die doorluchtige *Gedenknaam* aan, die Gods onafhankelijk bestaan, eenvoudigheid, eeuwigheid en onveranderlijkheid uitdrukt; inzonderheid zoals Hij Zich betoont in het *houden* van Zijn woord en het *vervullen* van Zijn *beloften*, waarin Hij, zonder ooit te feilen, toont *Die* te zijn, Die Hij *eeuwig was* en *blijven zal*⁷. Zo is deze Naam aan de gehele *Drieëenheid* eigen. Maar als wij het verband gadeslaan, wordt Hij hier in het bijzonder en huishoudelijk aan GOD DE VADER gegeven, van Wie CHRISTUS, het voornaamste Onderwerp in deze Psalm, uitdrukkelijk onderscheiden wordt. Hij is daardoor wel niet uitgesloten van de Goddelijke eer, in deze Naam gespeld, ten aanzien van Zijn eeuwige Godheid; maar komt echter hier voor in Zijn huishoudelijk Middelaarswerk, als de *Immanuël*, de *Godmens*, en de *Vader Zijn Knecht*, de Middelloorzaak waardoor de *goedertierenheden* van de *Vader* tot Zijn kerk moeten afvloeien. Ter zake: het zijn goedertierenheden DES HEEREN. Dus *allerbijzonderste*, volstrekt *Goddelijke*, *eeuwige*, *onveranderlijke goedertierenheden* van Gods *eeuwig verbond*, van die God en Vader, Die niet zonder reden *Vader der barmhartigheid* genaamd wordt⁸.

5. Reden waarom de Spreker begint met *Gods goedertierenheden*

Het is niet te verwonderen dat, omdat de Spreker Zich in deze *Psalm* verlustigen zal in de beschouwing van zoveel uitmuntende deugden van God, Hij een aanvang maakt van Zijn *goedertierenheden*. Is er iets, dat God voor Zijn schepsel beminnelijk en lofwaardig maakt; het is Zijn wezenlijke *goedheid*, die zich in alle soorten van *goeddadigheid* uitlaat. Deze *goedertierenheid* is de springbron van alle zegeningen voor het gehele schepsel. De gehele besturing van het koninkrijk van de natuur dient om die heerlijk ten toon te spreiden. Inzonderheid Gods gehele handel met Zijn *uitverkoren* volk, die . *\$2(*gunstgenoten* bij uitstek heten. Maar bij deze algemene redenen zijn er nog bijzondere oorzaken, waarom hier, en wel in de allereerste plaats, van de *goedertieren-*

heden des Heeren gemeld wordt, gegrond in *Gods verbond* en *beloften*; die het voorname onderwerp van deze Psalm uitmaken. Van welke men een *schilderij* had in de verheffing van David en zijn geslacht op Israëls troon, maar de *waarheid* zelf in *Gods verbond* met *Christus*, en de beloofde *verwekking* van Hem uit *Davids zaad*, om *geestelijkerwijze* op *Davids troon* te zitten.

6. ... die in het *afschaduwend onderwerp* bijzonder doorstraalden

Voor zoveel nu dat *schilderij* aangaat; die Goddelijke bestelling omtrent David en Zijn koninklijk stamhuis mocht met reden uit *Gods goedertierenheden* worden afgeleid. En dat

A. *Eerst*, met betrekking op *David* en zijn *geslacht* zelf. Want wat was het anders dan loutere *goedertierenheid*, dat GOD, de wettige soevereine en opperste Koning over Israël, juist hem, een herderszoon uit het geringe Bethlehem, de geringste onder zijn broeders, met verwerping van *Saul*, voorheen door het lot verkoren, uitkoos; de kroon op het hoofd zette; zo bijzonder op allerlei wijze zegende; zijn geslacht met de erfopvolging in de heerschappij begunstigde; en eindelijk hem niet alleen tot een *stamvader*, maar ook tot een *voorbeeld* van de Messias wilde stellen. *David* mocht met reden zijn dankbare verwondering daarover betuigen, 2 Sam. 7:18.

B. *Ten andere*, met opzicht op *Israël*. Omdat God, de troon aan *Davids huis* vastmakende, daardoor toonde te *gedenken* aan Zijn *verbond*, vervullende de beloften aangaande *Juda's scepter*, Gen. 49:10, en nieuwe blijken en onderpanden gevende van Zijn blijvende liefde en duurzame verbondstrouw, en gewillige neiging om door die weg hun eer, rijkdom, macht, rust, burgerlijke en kerkelijke welvaart te vergroten en te bevestigen. *Saul* was *gegeven tot koning in Gods toorn*, en *weggenomen in Zijn verbolgenheid*⁹. *David* was *gegeven in Zijn gunst* en liefde. Ze konden zich verzekeren dat *de HEERE met hen was*, want *het geklank van hun koning was bij hen*. En inzonderheid konden ze in deze prent het vooruitzicht genieten van de *ware en tegenbeeldige David*, Wiens *koninkrijk* van enkele *genade* overvloedt.

⁷ Exod. 3:14,15; Jes. 49:23, enz.

⁸ 2 Kor. 1:3.

⁹ Hos. 13:11.

7. ... maar nog veel meer in *Gods genadeweg in CHRISTUS*

Dit *laatste* is zeker het voornaamste hoofdstuk, waarin deze *goedertierenheden des Heeren* allerheerlijkst doorstralen.

A. Hetzij wij letten op de eerste beginselen van dat genadewerk, die *eeuwige vrederaad*, waarin dat heil bestemd was, en al de bestellingen daar omtrent gemaakt. Een *eeuwige liefde*¹⁰. Een *genade, ons gegeven in Christus voor de tijden der eeuwen*¹¹. Waarom de Psalmist *Gods goedertierenheid* niet alleen *tot eeuwigheid* stelt, maar ook *van eeuwigheid*¹².

B. Hetzij we in het bijzonder letten op het *middel* zelf, waardoor al dat heil voor Gods volk stond uitgewerkt te worden. Ik doel op *Davids Tegenbeeld*, de *Messias*, dat *Zaad*, dat *geestelijkerwijze* op zijn *troon* zou zitten. Het was enkele *gunst*, dat God de Vader *een Middelaar*; een *nieuw Verbondshoofd* wilde toelaten, tot herstelling van hetgeen verbroken was. Maar nog oneindiger goedheid, dat Gods *Eigen Zoon* daartoe geschikt werd; dat de *Heere der heerlijkheid* daartoe een poos Zijn hemelse troon verlaten moest, om *Davids Zaad* te worden, *Zijn broederen in alles gelijk*, en op het diepste *vernederd*, om als de *tweede Adam*, dat heil voor de Zijnen te verwerven, en vervolgens in Zijn koninkrijk toe te eigenen. Overall merkt de Schrift het aan als een *grote liefde* en onbegrijpelijke *genade*¹³. *Zacharias* merkt het met recht aan in zijn lofzang, als een vrucht van de *innerlijke bewegingen der barmhartigheid onzes Gods, met welke ons bezocht heeft de Opgang uit de hoogte*¹⁴.

C. Eindelijk, *goedertierenheden* blinken uit in de *uitwerkselen* van dit bestelde middel, en de *toepassing* van de heilsvruchten daarvan op de uitverkoren *voorwerpen*. Om nu niet te spreken van *Gods goedertierenheden*, aan *Christus* als het *Hoofd* in alle opzichten betoond, waarvan vs. 25, 34. Laat men slechts overwegen hoe Gods gehele weg van de uitverkorenen in Christus, enkele *goedertierenheid* is. Dat ze in de wereld

gebracht, onderhouden, en in Gods lankmoedigheid bewaard worden, terwijl ze in hun *personen* en *staat, kinderen des toorns* zijn. – Dat ze vervolgens uit hun vervreemding allereerst worden teruggebracht in de *tijd des welbehagens*¹⁵, de *tijd der minne*¹⁶, wanneer ze *vertreden liggen in hun bloed, geworpen op de vlakke des velds, vanwege de walglijkheid hunner zielen*, terwijl *geen oog medelijden met hen heeft*, dan het oog van *Hem*, Die ze *aanziет*, en tot hen met herhaling zegt: *leef, in uw bloed*¹⁷. – Daar ze *naar God niet zochten noch vraagden*¹⁸, daar worden zij het eerst van God *gezocht*¹⁹, *getrokken met touwen der liefde, met mensenzelen*²⁰, met *goedertierenheid*²¹. – *Goedertierenheden* vloeien voorts aan alle zijden over. In de eerste *geloofsschepping*²², in de gedurige *vergeving van zonden*²³, in de *aanneming tot kinderen*²⁴, in de *heiligmaking*²⁵, in de *hemelse vertroosting*²⁶, in de dagelijkse *besturingen*²⁷, in de *machtige bewaring en beschutting*²⁸. Zelfs de strenge *tuchtigingen* zijn *wonden des liefhebbers*²⁹. – Voor het laatste, *goedertierenheid* zal de dadelijke voltooiing zijn in de *heerlijkmaking*, wanneer de *goedertierenheid*, die reeds *over hen van eeuwigheid* was, ook *tot de eeuwigheid* zijn zal³⁰.

8. Natuur en gebruik van het *gezang*

Inderdaad daarom een zielsverlustigend onderwerp, waardoor God waardig is alle lof en roem te ontvangen. CHRISTUS, de tegenbeeldige Opperzangmeester, gaat er Zijn kerk in voor. *Ik zal de goedertierenheden des Heeren* EEUWIGLIJK ZINGEN. Over de natuur en het gebruik van het

¹⁰ Jer. 31:3.

¹¹ 2 Tim. 1:9.

¹² Ps. 103:17.

¹³ Joh. 3:16; Luk. 2:14; Rom. 5:5,8; Ef. 3:18,19; 1 Joh. 4:19, enz.

¹⁴ Luk. 1:78.

¹⁵ 2 Kor. 6:2.

¹⁶ Ezech. 16:8.

¹⁷ Ezech. 16:5,6.

¹⁸ Jes. 65:1.

¹⁹ Ezech. 34:11,12; Luk. 19:10.

²⁰ Hos. 11:4.

²¹ Jer. 31:3.

²² Ef. 2:8.

²³ Mich. 7:18,19.

²⁴ 1 Joh. 3:1.

²⁵ Tit. 3:5.

²⁶ Jes. 40:1.

²⁷ Ps. 103:13.

²⁸ 2 Tim. 2:19; Jes. 49:15; 54:8,9.

²⁹ Spr. 27:6; Hebr. 12:5,11.

³⁰ Ps. 103:17.

gezang behoef ik niet uit te weiden. De ondervinding leert, hoe gepast het is, om de gemoederen gaande te maken in blijdschap, dankerkentenis, en levende opgewektheid, om openlijk en welstemmig Gods lof te vermelden. Daar vandaan dat het niet alleen vanouds de praktijk van de heiligen was³¹, maar ook van *Israëls God* gemaakt tot een deel van de statelijke godsdienst, met verordening van *zangmeesters, zangstukken, tijden, reien en speeltuigen*. Tot zielsopwekking, geloofsversterking, geestelijke vervrolijking van Israël, en tot een voorspel van dat *nieuwe lied*, dat eenmaal zou gezonden worden onder de dag van het *Nieuwe Testament*³², het *Lied des Lams*³³.

9. ZINGEN hier *tweezins* op te vatten. A. *Eigenlijk*

Zo zal onze *Spreker* ook de *goedertierenheden des HEEREN zingen*. Dit, in het algemeen beschouwd, kan òf meer *eigenlijk*, òf meer *oneigenlijk* begrepen worden. En in beide opzichten ziet men duidelijk da er ondersteld wordt, zijn levend *besef* van de *waarheid* en *waardigheid* van de stof, waarvan Hij zo ten volle verzekerd is, dat geen van de uiterlijke zwaarigheden, die Hij tegemoet ziet, Zijn *geloofsvertrouwen* kan doen wankelen. Hij zegt ook niet enkel, Ik zal ze *uitspreken, vermelden, roemen*; maar Hij wil ze *zingen*. Veel heeft hier het *gezang* vooruit; want niets is meer in staat om de aandoeningen van de harten uit te drukken, en inzonderheid die doorslaande blijdschap, die Godlievende gemoederen vervult, in het besef van de Goddelijke gunst³⁴. *O God*, (zegt er een) *mijn hart is bereid; ik zal zingen en psalmzingen, ook mijn eer*³⁵. Hier vandaan dat, zelfs na de afschaffing van de schaduwachtige zangreien, het *zingen zelf* nog een hulpmiddel van de godsdienst blijft onder het *Nieuwe Testament*³⁶.

10. B. *Oneigenlijk*

Maar als er van *zingen* wordt gesproken, verstaat de Geest er meermalen *allerlei blijde*

³¹ Exod. 15:1.

³² Ps. 149:5; Openb. 5:9, enz.

³³ Openb. 14:3; 15:3.

³⁴ Conf. MUSCULUM ad h. l.

³⁵ Ps. 108:2.

³⁶ Ef. 5:19.

vermelding van *heuglijke zaken* door, en de lof aan God daardoor toegebracht met hart, mond en daden. Omdat namelijk *gezang* en *spel* de voornaamste werktuigen daartoe zijn³⁷. Hierop nu ziet de spreker wel bijzonder, en noemt de vrolijke verkondiging en roem van de *goedertierenheden* van de Heere, in deze genadeweg doorstralende, te liever ZINGEN, om te tonen; A. uit welk beginsel deze lofvermelding bij Hem voort zou komen; namelijk uit de innerlijke *vreugde* van Zijn hart in de beschouwing van deze genadeweg, zowel *voor* als *na* de *vervulling* ontspruitende. Want bij *vreugde* komt *gezang* te pas; geen *liedjes* bij een *treurig hart*³⁸. B. De krachtige *aandoening* van al Zijn *vermogens*, zijnde geheel en al uitgelaten tot Gods eer en roem; in verwondering, eerbied, liefde, dankbaarheid. C. De *hoedanigheden* van deze lofvermeldingen, zullende geschieden: 1) *Openlijk* ten aanhoren van God en mensen. 2) *Welstemmig*, zonder valse klanken. 3) *Aangenaam* en *lieflijk* voor God en Zijn gunstgenoten. 4) *Aandachtig* en met *verstand*, als in een welgesteld *gezang*. 5) In *vereniging* met een *feesthoudende menigte*. 6) *Gedurig* en doorgaande, zonder af te breken, enz. D. Eindelijk, de *uitwerksels* van deze lofvermelding; tot openbare *bekendmaking* van deze heuglijke zaken, tot *bemoediging* en *vervrolijking* van het volk van de Heere daarmee; en tot *opwekking* van anderen, om zich ook daartoe te verbinden. Dit alles loopt in een recht gesteld *gezang* tezamen, en wordt daarom gevoeglijk hier op dit *zinnebeeldig zingen* toegepast. Dit alles ZAL onze Spreker doen: אָשִׁירָה. Hoeveel klaagstof zich ook mocht opdoen; Hij zal zingen, omdat Hij goedsmoeds is, en ten volle verzekerd dat het Hem nooit aan stof en grond ontbreken zal om Zich in de goedertierenheid en trouw van de verbonds-God te verblijden.

11. Hoe dit *zingen* hier als CHRISTUS' werk wordt voorgesteld

Hoewel dit nu de plicht is van elke gelovige; inzonderheid van diegenen onder hen, die òf boven anderen in geloofskracht en vertroostingen van de Heilige Geest uitmunten, òf tot voorgangers van de kerk gesteld zijn; moet het echter niemand vreemd

³⁷ Ps. 68:33; 96:1,2; 149:1; Jes. 6:1, enz.

³⁸ Spr. 25:20.

dunken dat dit, volgens onze gelegde gronden, hier *Christus Zelf* in de mond gelegd wordt; Die anders het *Voorwerp* is van al de lofzangen van de heiligen. Laat men slechts overwegen dat Hij wel de bestelde *Koning* is op *Davids troon*, maar tevens de *Opperleraar* van Zijn kerk, Die vanwege de Vader hen onderwijst van Gods genadeweg; en als *Hoofd* hen *voorgaat*, opdat ze Zijn *voorzang* mogen *navolgen*. Dat deed Hij niet alleen onmiddellijk, bij Zijn verkeer op aarde; daar Hij zelfs op de laatste *paasmaaltijd* met Zijn *discipelen* de *lofzang*, het *heilig Hallel zong*³⁹, en voorts door Zijn aangename en strelende Evangelieprediking, dat *fluitspel*⁴⁰ de oren en harten streelde. Maar dat doet Hij, en deed het al vanouds, in de bediening van de Geest, door de verkondiging van het Evangelie, oudtijds door de *profeten* en andere werktuigen die Hij gebruikte; en nu, na de vervulling, door Zijn *gezanten*, en Zijn *Woord*, waarin Zijn *stem* gehoord wordt; de stem van Zijn Geest, Die dat *nieuwe lied*, dat *Lied des Lams* aan de kerk *voorzingt*. Dat doet Hij eindelijk na Zijn verhoging in de hemel, en zal het met Zijn verheerlijkten aldaar eeuwig doen. Daar vandaan, dat zo'n *gezang* meermalen aan Christus wordt toegeëigend. Gelijk Psalm 22:23,26; 40:3; 69:31,32; 101:1, enz. En hierin is Hij onder anderen het Tegenbeeld van *David*, die *lieflije in Psalmen Israëls*⁴¹, gaande evenzo, en met veel meer kracht, Zijn kerk voor in de verkondiging van de deugden en goedertierenheden van Zijn Vader.

12. Betekenis van het woord עולם

En dat niet slechts voor een korte tijd, maar עולם *eeuwiglijk*. Want dit עולם behoort tot het *zingen*, gelijk onder andere uit de *Hebreeuwse zinsnijing* blijkt. Dat woord betekent in het algemeen zo'n duurzaamheid, waarvan het *begin* of *einde verborgen* is; van . -3, *bedekken*. Het wordt hierom soms *meer bepaald* genomen voor een *lange duurzaamheid*, waar wel een einde aan komt, maar waarvan het tijdstip van ons nog onzeker is; soms *onbepaald* voor een *volstreckte eeuwigheid*. Dit zijn bekende zaken, en daarom zal het alleen nodig zijn om te zien in welke zin hier dit עולם *eeuwiglijk* genomen moet worden.

13. Hoe deze *eeuwigheid* hier op te vatten

Er is geen ongerijmdheid in, dat men hier om een *bepaalde eeuwigheid* denkt. Hoewel ik dan evenwel vrij verder zou denken, dan aan *Ethans leeftijd*; welke bekrompen opvatting meest gekozen wordt uit dit wanbegrip, dat *Ethan zelf* hier als sprekende persoon wordt ingevoerd. Ik zou dan liever dat *eeuwiglijk* verstaan van het *gehele tijdsbestek* van het *bestaan van de wereld*, in zoverre de stof van dit *gezang*, namelijk de *goedertierenheden des Heeren*, de gehele tijd van de wereld en van de kerk zou duren; en hoewel met donkere wolken voor een poos belemmerd, evenwel van tijd tot tijd glansrijker zouden doorbreken. Blijvende CHRISTUS ook juist zo lang de *Opperzangmeester* van Zijn kerk, die hen onophoudelijk in deze *Psalm*, in Zijn gehele *Evangeliewoord*, in de *bediening* ervan, en *inwendig* door Zijn GEEST, zal en wil *voorzingen*. Maar liefst vatte ik עולם voor een *volstreckte eeuwigheid* op. Deels, omdat de stof van dit gezang eeuwigdurend is; want de *goedertierenheid des Heeren is tot de eeuwigheid*⁴², en zal *eeuwiglijk gebouwd worden*⁴³. Deels, omdat *Christus* waarlijk tot in *alle eeuwigheid* Zijn kerk daarover zal *voorzingen*; hier op aarde wel door de genademiddelen, maar ook eens in de hemel geheel onmiddellijk; wanneer het toppunt van de goedertierenheden van de Heere bereikt zijn, en er *verzadiging van vreugde voor Gods aangezicht zijn zal, en lieflijkheden aan Zijn rechterhand, eeuwiglijk*⁴⁴.

14. Overgang tot het TWEDE lid, en aanmerkelijke *spraakwending*

Thans komen we tot het TWEDE LID van dit vers, waarin onze Spreker Zich tot de vermelding van een andere deugd van God verbindt, in deze genadeweg doorstralende. *Ik zal Uw waarheid met Mijn mond bekendmaken, van geslacht tot geslacht*. Hier merkt men direct de *spraakwending* aan. In het *eerste lid* sprak Hij van de *Heere* in de *derde persoon*; nu keert Hij Zich in de *tweede persoon* tot Hem. Zulke *spraakwendin-*

³⁹ Matth. 26:30; Mark. 14:26, enz.

⁴⁰ Matth. 11:26.

⁴¹ 2 Sam. 23:1.

⁴² Ps. 103:17.

⁴³ Ps. 89:3.

⁴⁴ Ps. 16:11.

gen treft men in deze en andere Psalmen meermalen aan. En het zijn doorgaans tekens van een heilige drift en zuivere oprechtheid. Als het Godgezind gemoed de minste wezenlijke overredingen van Gods heerlijk bestaan en uitnemende deugden gevoelt: direct wordt het daarheen getrokken, gelijk het ijzer naar de magneet. Van God te spreken, valt de onverzoende zondaar lastig. Tot God te spreken schromelijk. Dat recht, die vrijmoedigheid, die hebbelijkheid, deze lust, vloeien uit Gods verbondsgenade. Hoe veel te meer mag men dan deze trek, deze krachtige neiging, verwachten van Hem, Die èn als Zoon, èn als Knecht van de Vader, in zoveel gemeenzaamheid en vertrouwen met de Vader verkeert, en met de deugden van Zijn Vader zo krachtig is ingenomen?

15. Betekenis van het woord אמת /! waarheid

Hetgeen Hij vermelden zal, noemt Hij אמת אמת Uw WAARHEID. אמת /! , waarheid, stamt af van אמת /! , dat eigenlijk vast zijn betekent; inzonderheid in de gang. Uit deze oorsprong kan men gemakkelijk al de afleiding halen; zelfs die vaststaande אמת /! , voedstervader, ; אמת /! , voedster, אמת /! 1 gedragen worden, omdat in al deze dingen een vastigheid, gerustheid, vertrouwelijke bestendigheid te vinden is. Dus geeft אמת /! vastigheid, zekerheid, getrouwheid te kennen; hetzij dit betrekkelijk gemaakt wordt op wezenlijke zaken, of ook op woordelijke getuigenissen of beloften; naar welk onderscheid de verschillende vertalingen geschikt zijn. Doorgaans vertalen de onzen het, waarheid of getrouwheid, dat op hetzelfde zal uitkomen.

16. ... bepaald op het onderwerp toegepast

Hoewel nu Gods waarheid in zijn geheel Goddelijk en onveranderlijk bestaan, in al Zijn deugden, en al Zijn woorden en werken alleszins doorstraalt, blijkt het echter gemakkelijk uit het vervolg, dat de Spreker hier bijzonder oogt op de waarheid en getrouwheid van de beloften, die Hij in het vervolg nader zal verhalen. Betreffende namelijk Gods verbond en de eeuwige bevestiging van Davids huis en troon, met de heuglijke gevolgen daarvan. Over deze beloften zullen wij op zijn plaats spreken; merkende nu slechts aan dat deze waarheid

A. ... in het afschaduwend onderwerp

in het afschaduwend onderwerp, zoveel nodig was, doorstraalde. Want, voor zoveel de Heere aan David de bestendigheid van zijn huis en lichamelijke troon had toegezegd, kon men op het woord van de God Amen vastgaan, dat er niets aan de vervulling wankelen zou, gelijk ook bij de uitkomst is gebleken. Men ziet er onder andere twee merkwaardige voorbeelden van. Het eerste in Davids zoon en onmiddellijke standvolger Salomo, aan wie de erfopvolging beloofd was, en ook gekomen is; in weerwil van de pogingen om Adonia, een oudere broeder, naar ogenschijn meer tot de troon gerechtigd, tot die waardigheid te verheffen. En hoewel zelfs het hoofd van de geestelijkheid, Abjathar, en het hoofd van de militia, Joab, de zijde van Adonia verkoren hadden; Salomo wordt echter koning, bijkans zonder slag of stoot⁴⁵. Het andere in Joas, wanneer Athalia al het koninklijke zaad had omgebracht, uitgenomen deze ene, die nog gelukkig verborgen wordt en op de troon geraakt⁴⁶. En hoewel Davids huis slechts tot aan de Babylonische gevangenis de troon beklommen heeft; Gods waarheid is echter daardoor niet verzwakt. God Zelf had dit reeds gewaarschuwd, dat Hij de overtreding van Davids kinderen met de roede bezoeken zou; en de vereeuwiging van Davids koninklijk zaad en heerschappij moet verder gezocht worden; in Christus namelijk.

B. ... in het afgeschaduwde

Ten opzichte van dit grote en voornamelijk stuk, mag Ethan in de volstrektste zin spreken van Gods waarheid, om dat dit op een heerlijke wijze zou uitblinken in de allernauwkeurigste vervulling van die verbondsbeloften, rakende Christus en Zijn koninkrijk; zelfs tegen alle menselijke waarschijnlijkheid en verwachting aan. Het heeft bij de uitkomst gebleken dat Gods verbond een eeuwig verbond is; zelfs dan nog vaststaande, wanneer bergen mochten wijken en heuvels wankelen⁴⁷. Geen wonder! God is geen man dat Hij liegen zou, en geen menskind, dat Hem iets

⁴⁵ 1 Kon. 1.

⁴⁶ 2 Kon. 10, 12.

⁴⁷ Jes. 54:10.

*berouwen zou*⁴⁸. Hij is *waarheid en geen onrecht*⁴⁹ *Zijn getuigenissen zijn zeer getrouw*⁵⁰. En het ontbreekt Hem noch aan wijsheid, noch aan macht en algenoegzaamheid, om Zijn eens gegeven woord onfeilbaar te doen stand grijpen; als een God, Die *trouw houdt tot in eeuwigheid*.

16. *Bekendmaking* van deze *waarheid* door de heilige *Spreker* beloofd

Een heerlijke stof daarom, om tot eer van de God der *waarheid* en tot vertroosting voor de kerk vermeld te worden. Waartoe onze *Spreker* Zich ook verplicht. *Ik zal Uw waarheid met Mijn mond bekend maken van geslacht tot geslacht*. Tevoren sprak hij van *zingen*; nu gebruikt hij een andere bewoording, **BEKEND MAKEN**; door namelijk die *waarheid* van *God* in 't licht te stellen, opdat men *voor* de vervulling van deze beloften volkomen geloof daaraan slaat, en *na* de vervulling daarover tot blijde Godsverheerlijking wordt opgeleid. De mens is in dit stuk van nature alleronkundigst, sedert hij *de leugen liever gehad heeft dan de waarheid*⁵¹. Hij ziet haar schoonheid niet; hij gelooft ze niet; ja, hij verwerpt ze met *Pilatus* verachtelijk, *wat is waarheid?*⁵² Hier vandaan dat heersend *ongeloof*, waardoor hij *God tot een leugenaar maakt*⁵³. Gods kinderen zelfs, *die uit de waarheid zijn en Jezus' stem horen*⁵⁴, vinden hier nog veel tegenstand, strijd, worstelingen, *ongeloof*. Inzonderheid wanneer Gods weg verborgen blijft, en de loop van de aardse wisselvalligheden de vervulling van de beloften schijnt te zullen verhinderen. Waarom ze gedurig opnieuw van Godswege moeten verzekerd worden, dat Zijn Woord blijft, en Zijn trouw niet wankelen zal; opdat zo hun geloof bevestigd wordt, en ook anderen tot erkenning van de *waarheid* mogen komen. Tot welk doeleinde dan onze *Spreker* Zich verbindt, inzonderheid met betrekking op die grote verbondsbeloften, die het voorname onderwerp van deze onderwijzing uitmaken.

⁴⁸ Num. 23:19.

⁴⁹ Deut. 32:4.

⁵⁰ Psalm 93:5.

⁵¹ Rom. 1:25.

⁵² Joh. 18:38.

⁵³ 1 Joh. 5:10.

⁵⁴ Joh. 18:37.

17. Hoe dit als *Christus* werk mag aangezien worden

Hoewel God nu menselijke werktuigen gebruikte om de mens tot deze kennis te brengen, gelijk daartoe al de dienaars van Zijn Woord, zowel van de beloften als van de vervulling, strekken; past echter dit ambt in de volste nadruk aan *Christus*, Die, volgens onze achting, Zich hier tot dat werk verbindt; zeggende *Ik zal* dat doen. Zo komt Hij dan hier als de Hoofdgetuige van deze *waarheid* voor, voor Wie deze taal past: *Ik boodschap de gerechtigheid in de grote gemeente; zie, mijn lippen bedwing ik niet; HEERE! Gij weet het. Uw gerechtigheid bedek ik niet in het midden mijns harten; Uw waarheid en Uw heil spreek ik uit; Uw weldadigheid en Uw trouw verheel ik niet in de grote gemeente*⁵⁵. En gelijk Zijn *profetisch* ambt dit meebrengt, zo is ook deze ontdekking van de Vader Zijn *waarheid*, door *Christus* geschiedende, de volmaaktste, de onfeilbaarste, en de zekerste in uitwerkselen, wegens de grote kundigheid, wijsheid, geloofwaardigheid van de Ontdekker, en de grote kracht die met Zijn ontdekkingen gepaard gaat; omdat Hij het niet bij een uiterlijke bekendmaking door de gewone genademiddelen laat, maar in Zijn uitverkorenen het licht van Zijn Geest ontsteekt, en hun harten opent; hen krachtadig bewerkende om *Zijn getuigenis aan te nemen, en te verzegelen dat God waarachtig is*⁵⁶.

18. Kracht van die uitdrukking *met Mijn mond*

Het is ook niet te vergeefs, dat er bij staat, *hoe* die bekendmaking zal geschieden. 't Zal (zegt Hij) zijn **׃** *met Mijn mond*. Gelijk zulke *mondelijke* ontdekking Gods gewone weg is om Zijn raad aan Zijn kerk door Zijn gezanten en hun prediking te leren kennen, zo zal er weer veel nadruk in zijn, dat *Christus Zelf* getuigt *Zijn mond* daartoe te willen lenen. Alleen zal dan de vraag zijn, hoe wij dit te vatten hebben? Men kan het tweezins nemen.

A. Of meer *eigenlijk*, zo dat Hij hier ook oogt op Zijn aanstaande *menswording*, en de onmiddellijke verkondiging van dit Evangelie door Zijn Eigen *mond*, gedurende Zijn omwandeling op

⁵⁵ Ps. 40:10,11.

⁵⁶ Joh. 3:33.

aarde. Daar toch gaf Hem de *Heere een tong der geleerden*⁵⁷, en legde *Zijn woorden in Zijn mond*⁵⁸, terwijl *Zijn komst* ook daartoe strekte, om aan de *waarheid getuigenis te geven*⁵⁹, en die *grote zaligheid te verkondigen*⁶⁰, enz.

B. Maar we behoeven hier niet te blijven staan. Men kan dit *mondeling* onderwijs ook verder trekken, en er toe brengen de verdere wegen waardoor Christus als Opperleraar Zijn kerk, zowel voor als na de vervulling van deze grote beloften, pleegt in te leiden in de rechte kennis en het geloof van deze zaken.

! . En dat *uiterlijk*, door al de verkondigers van dit Evangelie, die *Zijn mond* zijn, als zijnde door Hem gezonden om in Zijn Naam te prediken; met dat gedag dat Hij Zelf bepaalt: *Wie u hoort, die hoort Mij; en wie u verwerpt, die verwerpt Mij; en wie Mij verwerpt, die verwerpt Degene, Die Mij gezonden heeft*⁶¹. Het is geen ongewone spreektrant iemand, die uit naam van een andere spreekt, *zijn mond* te noemen. Men kan er mee vergelijken, Exod. 4:16, waar *Aäron* aan *Mozes* tot een *mond* gesteld wordt. God zeide tot *Jeremia* – *zo gij het kostelijke van het snode uittrekt, zult gij als Mijn mond zijn*⁶². Het is toch, wanneer ze het zuivere Evangelie volgens hun beroeping prediken, alsof men Christus' Eigen stem hoorde; *alsof God door ons bade*⁶³.

". Gelijk ook *innerlijk*, door *Zijn Heilige Geest*, zo vaak als Hij Die bij de mondelinge verkondiging paart, en 't hart daardoor bewerkt, om dat Woord aan te nemen. Die *Geest* is dan *Zijn Mond*, omdat Hij Hem juist tot zulke doeleinden gebruikt, als de *mond* van de *spreker* dient om *helder, gemeenzaam, openlijk* de gedachten te ontdekken en aan anderen mede te delen. Gelijk dan ook de zo bewerkte ziel een *oor* krijgt; d.i. het recht *verstand* en *geloof* om te *horen* wat *God de Heere spreekt*⁶⁴, ja om *tweemaal te horen dat de sterkte Godes is*⁶⁵. Waarvandaan dat de profeten datgene, dat de *Geest* hun ingaf, aan de *mond van de Heere* toeschreven; hun profetieën

zo bevestigende: *want de mond des Heeren heeft het gesproken*⁶⁶.

19. Hoe dit zijn zal, van geslacht tot geslacht

Waar zo'n *Spreker* is, moeten ook *hoorders* zijn. Zulken zullen er niet ontbreken. Want gelijk de *Spreker* er bij doet; die bekendmaking zal geschieden *van geslacht tot geslacht*. לדר ידר.

εις γενεαν και γενεαν. Een gewone spreekmanier van de Hebreëën, waarvoor ook wel eens gezegd wordt 9&\$& 9&\$ -, - *aan* [of van] *elk geslacht en geslacht*. Het *geslacht* zeg hier de gewone leeftijd van de mensen, die gedurig afgewisseld wordt, zodat *in plaats van de vaderen de zonen zijn*, en het *ene geslacht gaat, het andere komt*⁶⁷. Dus die spreekwijze לדר ידר zal ons eenvoudig aanwijzen de *duurzaamheid* van deze *bekendmaking*, van het *ene geslacht tot het andere* voortlopende, van elke leeftijd tot een volgend leeftijd, en dit zolang het menselijke geslacht van vaderen tot kinderen wordt voortgeplant. En dus zolang deze wereld staat. Men merkt dus direct, dat het *mondelinge* van deze bekendmaking, in zo'n lange *duurzaamheid* beschouwd wordende, met onderscheid gevat moet worden. Want noch van een bedienende leraar, noch van Christus Zelf kan het gezegd worden, dat zijn *eigenlijk mondeling onderwijs* zo lang plaats zou hebben. Dus zal de heilige *Spreker*, de Heere Christus, hiermee te kennen geven, 1) in opzicht van het eigenlijk gebruik van Zijn lichamelijke mond, bij Zijn aanstaande omwandeling op aarde. Hoeveel kracht die woorden, toen te spreken, hebben zouden bij de kerk tot aan het einde van de wereld; zullende juist daarom in schrift vervat worden, opdat men *van geslacht tot geslacht* Zijn redenen voor zich heeft, en Hem hoort spreken in Zijn Woord, *nadat Hij gestorven*, opgewekt en naar de hemel gevaren is. 2) In opzicht van de oneigenlijke betekenis van Zijn mond. Hoe de werktuigen die Hij in Zijn kerk gebruikt, namelijk de dienaars en bediening van het Evangelie, gepaard met de krachtige werking van Zijn Geest, nimmer zullen ophouden; maar aan alle geslachten, zowel Joden als heidenen, tot aan het einde van de wereld, zullen toegediend worden. Dus zegt Hij hier als het ware tot Zijn Vader, 't geen de

⁵⁷ Jes. 50:4.

⁵⁸ Jes. 51:16.

⁵⁹ Joh. 18:36.

⁶⁰ Hebr. 2:3.

⁶¹ Luk. 10:16.

⁶² Jer. 15:19.

⁶³ 2 Kor. 5:20.

⁶⁴ Ps. 85:9.

⁶⁵ Ps. 62:12.

⁶⁶ Jes. 1:20; Jer. 9:12; Mich. 4:4.

⁶⁷ Pred. 1:4.

liefdedichter tot Hem zei: *Ik zal Uws Naams doen gedenken van elk geslacht tot geslacht; daarom zullen U de volken loven eeuwiglijk en altoos*⁶⁸. En zo heeft men hier met een bewijs voor de altijddurendheid van Christus' kerk, blijkbaar uit de duurzaamheid van de genademiddelen en genadewerkingen; volgens de belofte: *Mij aangaande, dit is Mijn Verbond met hen, zegt de HEERE: Mijn Geest, Die op u is, en Mijn woorden, die Ik in uw mond gelegd heb, die zullen van uw mond niet wijken, noch van den mond van uw zaad, noch van den mond van het zaad uws zaads, zegt de HEERE, van nu aan tot in eeuwigheid toe*⁶⁹. gelijk ook tot nu toe is vervuld geworden, en tot aan de voleinding van de wereld gebeuren zal. Want daartoe is en blijft Jezus bij Zijn kerk⁷⁰.

20. Leringen uit het verhandelde

Eer ik van dit vers afscheid, moet ik enige nuttige leringen uit het verhandelde trekken.

A. *Christus' onderdanen zijn de allergelukkigste mensen*. Breed kan dit betoogd worden, en zal in het vervolg uit vele proeven blijken. Laat men thans slechts daarop letten, dat hun *Koning Zelf hun Leraar is, Die ze onderwijst en in hun verplichtingen voorgaat*, en ze daardoor de sterkste *bemoediging* geeft. Hij is het voornamen *Onderwerp* van deze Psalm. Nopens *Zichzelf onderwijst* Hij hier *Zijn kerk*. En dit onderwijs begint Hij met een voorbeeld aan *Zijn kerk* te geven, van hetgeen zij moeten, ja, tot hun zaligheid ook voorzeker zullen doen. *Ik zal (zegt hij) de goedertierenheden des Heeren eeuwiglijk zingen*, enz. Een verbintenis waaruit blijkt dat Gods *genade* en *waarheid* eeuwig duren zullen. Die dan *Zijn hart* daarop heeft gezet, kan welgemeed deze voorzang nalezen. Temeer als men hier *Christus' blijdschap* ziet over de *genade van de Vader*, in Hem tot *Zijn volk* uitgestrekt. Men ziet eruit dat, naast de behartiging voor de eer van *Zijn Vader, Zijn vermakingen zijn met der mensen kinderen*⁷¹.

B. *Gods goedertierenheid en waarheid zijn de voornamen hoofddeugden, die in de kerk moeten erkend en verheerlijkt worden*. De

heilige *Spreker* begint ervan, en gaat er *Zijn onderwijzelingen* in voor, opdat ze Hem zouden navolgen. Al Gods deugden stralen door in het verlossingswerk. Maar hier worden wij het eerst bij deze *twee* bepaald. Meermalen is dit de stijl van de Heilige Schrift⁷². De genadegoederen worden daarom genoemd . *1/! 1 \$\$\$ *\$2(*de gewisse weldadigheden Davids*⁷³, τα ὄσια Δαβιδ τα πιστα *de weldadigheden Davids die getrouw zijn*⁷⁴. En van de vervulling lezen wij: *de genade en waarheid zijn door Christus geworden*⁷⁵. Men sta mij toe de redenen hiervan eens op te geven.

! . *Vooreerst*: het gebouw van de zaligheid wordt er door begonnen, voortgezet en voltooid. *Goedertierenheid* is de springbron waaruit alles voortkwam. *Waarheid en trouw* maken het duurzaam. *Goedertierenheid* neemt de eerste hinderpaal weg, de onwaardigheid van het schepsel. *Waarheid, trouw*, de tweede, namelijk de dodelijke onmacht van het schepsel, en de schijnbare onmogelijkheden. *Goedertierenheid* ontdekt wat God voor *Zijn volk zijn wil*. *Waarheid* betoogt van achteren wat God *blijven zal*. *Goedertierenheid* belooft. *Waarheid* verzegelt. *Goedertierenheid* geeft de eerste toeleiding om het genadeverbond te omhelzen. *Waarheid en trouw*, zo luisterrijk in God uitblinkende, geven de verdere gerustheid om er aan vast te houden. In 't kort; 't zijn de zuilen van Gods genade koninkrijk. *Weldadigheid en waarheid bewaren de koning*⁷⁶.

". *Ten tweede*. *Goedertierenheid en waarheid* zijn de twee Goddelijke deugden, van welke de openbare wedererkenenis door Gods uitverkorenen gebeurt; welke om wijze redenen daartoe door de Heere bewerkt worden. Gods deugden, welke allen door de zonde onteerd waren, worden door het verlossingswerk weer opgeluisterd. *God de Vader* verheerlijkt de onteerde *wijsheid* en *almacht*, en dergelijke volmaaktheden door de *uitvinding* en *daarstelling* van deze grote verlossing. De Heere *Jezus Christus* herstelt de geschonden *gerechtigheid* en *heiligheid* door *Zijn tweeledige borggehoorzaamheid*. Maar, opdat Gods *goedheid* en *waarheid*, die door het

⁶⁸ Ps. 45:18.

⁶⁹ Jes. 59:21.

⁷⁰ Matth. 28:20.

⁷¹ Spr. 8:31.

⁷² Ps. 25:10; 36:6; 57:4; 85:11, enz.

⁷³ Jes. 55:3.

⁷⁴ Hand. 13:34.

⁷⁵ Joh. 1:17.

⁷⁶ Spr. 20:28.

ongeloof en ongehoorzaamheid verloochend waren, opnieuw mochten erkend en verheerlijkt worden, werkt *God de Heilige Geest* in de uitverkorenen dat nieuwe *geloofsleven*, waardoor zij *Gods getuigenis aannemen en verzegelen dat God waarachtig is*⁷⁷, en tevens door bekering en een heilige wandel de vrije goedheid dankbaar erkennen.

#. *Eindelijk*, deze twee deugden strekken tot opwekking en besturing van Gods verlost. De *eerste (goedertierenheid)* wekt hen op om, met verloochening van alle eigen roem, alles in de *vrije genade* te zoeken, en zo'n dierbare en weldoende God, Wiens voorkomende liefde zo groot is, lief te hebben en te gehoorzamen. De *tweede (Gods waarheid)* doet hen in God berusten, en alles *in Zijn hand geven; zeggende, de HEERE zal het voor mij voleinden; Uw goedertierenheid, HEERE! is in eeuwigheid; en laat niet varen de werken Uwer handen*⁷⁸.

C. *In de dienst van de Heere is een vergenoegzame en mededeelzame goedheid te vinden.* De overste Leidsman des geloofs leert dit met Zijn voorbeeld. *Zingen* ter ere van een goedertieren God, en *bekendmaken* van Zijn *waarheid* aan alle volgende geslachten, maken Zijn heersende drift uit. Hij begint er Zijn werk mee. Dat behoort de dienst van God aan te prijzen, als waarin deze wezenlijke zaken gelegen zijn; de verheerlijking van God, ons eigen wezenlijkst vergenoegen, en het belang dat wij hebben in het heil van onze evenmens. Zoveel te meer, wanneer wij zien, dat deze zucht en plicht bij onze heilige Spreker heerst, in weerwil van de donkere onweerswolken die er stonden op te komen, en waarvan men in het vervolg nader zien zal. Het is zeker iets groots, zo ver te mogen komen! De Heilige Geest, door Wie Christus *onderwijst*, moet daarvan de Leermeester zijn. En als Hij dat leert, is het niet vreemd zelfs in de dood te juichen, gelijk *Bakius* van *Erasmus* stervende verhaalt: *ik zal de goedertierenheden des HEEREN eeuwiglijk zingen.*

⁷⁷ Joh. 3:33.

⁷⁸ Ps. 138:8.

Vers 3

כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שָׁמַיִם וְתִכֵּן אֲמוֹנֶתָךְ בַּהֶם:

Want ik heb gezegd: Uw goedertierenheid zal eeuwiglijk gebouwd worden; in de hemelen zelve hebt Gij Uw waarheid bevestigd.

1. Inleiding

Gelijk het God, nadat het Hem eens behaagd heeft, Zijn heerlijkheid naar buiten te openbaren, nooit aan de werktuigen van Zijn lof ontbreken zal, zo zal Hij ook zorg dragen dat de *oorzaken* van Zijn lof altijd dezelfde zullen zijn. Daartoe moet inzonderheid, na het eens gestelde voornemen van de genade, Zijn verbond in Christus stand houden; Zijn genade van kind tot kind voortgeplant worden; en Zijn trouw onverbrekkelijk vast staan. Dit is de grond van de verwachting van de Spreker in dit dichtstuk van ons. En Hij geeft het als een reden op, waarom Hij de *goedertierenheden des Heeren eeuwiglijk zal zingen, en Zijn waarheid met Zijn mond bekend maken van geslacht tot geslacht. Want* (zo gaat Hij voort) *Ik heb gezegd, eeuwiglijk zal de goedertierenheid gebouwd worden; in de hemelen zelf hebt Gij Uw waarheid bevestigd* (of *zult Gij ze bevestigen*.) In welke woorden wij weer, *eerst*, een getuigenis vinden van de gedurige voortgang van Gods genade; *daarna*, de *verzekerde bevestiging* van Gods trouw, zelfs in of met de hemelen.

2. Opening van deze rede, met die woorden, *want Ik heb gezegd*

Wat dat *eerste* aangaat. De heilige Spreker opent Zijn redenen met een algemene opgave, dat Hij iets gezegd had. *Want Ik heb gezegd*; hetgeen kwalijk door de LXX, *Hiëronymus* en de *algemene Latijnse overzetting* in de *tweede persoon* wordt opgevat: *Gij hebt gezegd*, alsof de Spreker Zich hier beriep op Gods Eigen woord. 't Is veeleer de taal van onze *Spreker Zelf*; en er is in deze betuiging al veel nadruk. Want als men ze in het algemeen beschouwt, dan zal men er in vinden, een verhoogd dat Hij in Zijn gemoed waarlijk *verzekerd* is van de waarheid van de belofte, daar Hij Zich op zal beroepen; en dat Hij er Zijn volkomen toestemming aan geeft, en er een vast

vertrouwen op stelt; verwachtede dat Hij, Die het beloofd heeft, het ook doen zal. Immers, dat *geloof* doet *spreken. Ik geloofde, daarom sprak ik*¹. Dat geloof ontsluit de mond om tot God te spreken, en een *amen* te zeggen op Zijn woord, betuigende Zijn beloften *aan te nemen*, en zich daarop bij de troon *beroepende*, teneinde de Heere ze vervult. Ook ontsluit het de mond om de evenmens Gods goedheid en waarheid uit innige bevinding en geloofsverzekering aan te prijzen, en hem op te wekken om ook op deze Rotssteen te bouwen; leggende zo de *ὁμολογία*, de *belijdenis des geloofs* af, beide voor God en mensen.

3. Kracht van deze *inleiding*, als hij uit *Christus' mond* voortkomt

Inzonderheid is er kracht in deze uitdrukking, *Ik heb gezegd*, wanneer het uit de mond van Christus voortkomt. Dan toont Hij er niet alleen mee aan, hoe volkomen Zijn verzekering is, die Hij heeft van de beloften van Zijn Vader, aan Hem in het eeuwig verbond gedaan en bezworen. Maar dan ziet men er tevens in de vervulling, beide van Zijn *profetisch* en *hogepriesterlijk* ambt. Van Zijn *profetisch* ambt, in zoverre Hij dit tot Zijn kerk reeds vanouds *gezegd* heeft; doende haar de sterkste verzekering van de genade van Zijn Vader en de bestendigheid daarvan. En niet minder van Zijn *hogepriesterlijk* ambt, in zoverre Hij dit ook tot Zijn Vader zegt, in Zijn toenaderingen tot Hem; teneinde de Vader Zijn woord gedenkt, en volgens het eeuwig verbond de beloofde zegeningen schenkt en bevestigt. Een *zeggen* daarom van de grootste kracht, dienende om Zijn kerk op het sterkste in haar geloof te bevestigen, omdat ze op Zijn ontdekkingen volkomen kan staat maken; en tevens gerust zijn dat ze bij de Vader in alle ongelegenheden de krachtigste *Voorspraak* heeft, Die daar haar

¹ Ps. 116:10.

verlangens waarneemt, en met volle zekerheid van verhoring pleit op de deugden en toezeggingen van de Vader.

4. Gods *goedertierenheid* hier weer vermeld

Hetgeen Hij gezegd heeft, bestaat hier in: *Uw goedertierenheid zal eeuwiglijk gebouwd worden*. De Chaldeeuse uitbreider vat het kwalijk, nemende het woord עולם voor *wereld*, en het zo verklarend: *de wereld zal door goedertierenheid gebouwd worden*. Er is geen reden om hier van de gewone overzetting af te gaan. Over het woord \$2 (is reeds tevoren behandeld bij vs. 2. Hoewel het niet persoonlijk wordt uitgedrukt, wordt er evenwel klaar genoeg geogd op *Jehovah's goedertierenheid*. De *mensen hun goedertierenheid* kan er zeker niet door verstaan worden, want die is te los van grondslag, en te zwak en bouwvallig van bestaan om er een *eeuwig gebouw* van te maken². Dus alleen *Gods goedertierenheid*, en wel bepaald zoals ze in Christus is uitgestrekt over en tot de uitverkorenen, uit kracht van het eeuwig verbond, waar in Davids huis en troon een heerlijk schilderij van werd gegeven.

5. Toespeling op het *bouwen*; en hoe dit עולם *eeuwiglijk* toegezegd is

Wij spoeden ons tot het heerlijk getuigenis, dat van deze *goedertierenheid* gegeven wordt. *Zij zal eeuwiglijk gebouwd worden*. De toespeling, ziet men, is op een *huis*, een *gebouw*, dat door de hand van een kundige *bouwmeester* op een vaste *grondslag* met bekwame *bouwstoffen* opgehaald, in zijn *voltooing* ten volle met het gemaakte *bestek* overeenkomt, en aan het *oogmerk* van de *bouwheer* beantwoordt. Dus betekent *bouwen* hier niet enkel *aanleggen*, maar ook *de bouw voortzetten*, totdat het *volbouwd* is. Bij zo'n *bouw* wordt hier *Gods goedertierenheid*, in haar *toerichting*, *voortzetting*, *voltooing* en *bevestiging* vergeleken. Zullende dat niet slechts voor een *bepaalde tijd* gebeuren, maar עולם *eeuwiglijk*; dat hier van dezelfde kracht is als in het vorige vers. Zo zal dit in korte woorden de letterlijke zin zijn: dat Gods goedertierenheid van trap tot trap door gepaste uitlatingen zal voortgezet

worden, en zo lang de wereld bestaat, met gedurige aanwas, geopenbaard en bevestigd worden, totdat ze met de eeuwigheid haar volkomen hoogte verkrijgen zal, om dan voor altijd vast te blijven staan.

6. De *toepassing* wel in een flauwe zin op *David*, maar in een sterker zin op *Christus* en Zijn *troon*

Hoewel God nu, zoveel nodig was, in de prent van zijn gunstbewijzingen omtrent *Davids huis* en *lichemelijke troon*, een leerzaam bewijs gegeven heeft van de waarheid van deze toezegging, zal echter niemand die de lotgevallen van dat koninklijk stamhuis overweegt, de ware en eigenlijke toepassing daar zoeken. 't Is zo! De aanlegging van *Davids aardse troon* was enkele *goedertierenheid*, zoals wij bij vs. 2. zagen. En naarmate God die *troon* met zegeningen verrijkte, door machtige bescherming vestigde, en in Zijn voorzienigheid een goede reeks van erfvolgers uit dat huis daarop plaatste, zag men de verdere *opbouw* duidelijk. Want als God een geslacht zegent met nakomelingen, die met de naam het geluk van de voorouders mogen erven, dan wordt Hij gezegd dat *huis te bouwen*³. Zelfs kon de tamelijke *langdurigheid* van deze *zegen* tot een prent dienen, waaruit men bij het licht van de Geest kon opmaken dat het bedoelde *tegenbeeld* van zoveel langer duur zou zijn, *ja*, aan geen *vergankelijkheid* onderworpen. Temeer, omdat Gods goedertierenheid omtrent die aardse troon niet is afgebroken dan door de eigen schuld van Davids nazaten; dat in het *Tegenbeeld* geen plaats kon hebben. Maar hierover nog nader bij vs. 4,5. Thans dient alleen, dat hieruit blijkt hoe wij, in opzicht van de *eigenlijk bedoelde toepassing* vanzelf gewezen worden tot datgene dat Gods kerk uit Gods gunstbewijzingen jegens Davids aardse troon moet leren: de *bestendige* en *eeuwige opbouw* van *Gods genade* in *Christus* over *al Zijn uitverkorenen*, die tot de zalige *heerschappij* daarvan behoren.

7. *Gods genadeweg* in *Christus* bij een *gebouw* vergeleken

² Jes. 40.

³ Exod. 1:21, enz.

Deze *genadeweg* van God, die *goedertierenheid*, mag terecht bij een *gebouw* vergeleken worden om meer dan één reden.

A. Hier ontdekt zich een *goedertieren Bouwmeester*, tot dit werk ten volle *wijs* en *bekwaam*. *God Zelf* namelijk, de *Drieënige God*, Die aan de uitvinding, oprichting en voltooiing van dat heerlijk *kunstgebouw* Zijn wijsheid, goedheid, almacht, heiligheid, rechtvaardigheid, waarheid, getrouwheid heeft ten koste gelegd. *God de Vader* stelde het voor; *God de Zoon* ging het verwerven; *God de Heilige Geest* nam op Zich de toepassing van al het heil, waardoor dit gebouw moest verheerlijkt worden.

B. Hier was een *ontwerp*, een *bestek* gemaakt, om er naar te *bouwen*. Een kunstige *aftekening*, gebeurd van alle *eeuwigheid*, daar de *voorwerpen* van deze genade, de *Middelaar*, de *tijd*, de *plaats*, de *wijze*, de *goederen*, de *doeleinden*, met één woord, daar alles bestemd was, wat tot dit *gebouw* behoorde. Een *eeuwig voornemen* dat *God gemaakt heeft in Christus Jezus*⁴.

C. De *Grondslag* waarop dit gebouw steunt, is in het algemeen, GOD ZELF, in Zijn eeuwige wijsheid, onbepaalde macht, volle algenoegzaamheid, onbegrijpelijke liefde en goedheid, ongekrenkte waarheid en getrouwheid. Daarop staat dit *gebouw* zo vast, dat, welke beroeringen of schuddingen er mogen ontstaan; welke slagregens, stormwinden of watergolven er mogen opkomen; Gods *genade* echter onwankelbaar blijft. *In den Heere HEERE is een eeuwige rotssteen*⁵. *Het vaste fundament Gods staat*⁶. *Zelfs al veranderde de aarde haar plaats, al wankelden en weken bergen en heuvels, al werden ze verzet in het hart der zee, enz.*⁷ – Wil men nader in het bijzonder? De *Hoeksteen* van dit *Fundament* is CHRISTUS⁸, in Zijn *eeuwige borggerechtigheid*⁹ en *koninklijke macht*, om voor de uitvoering en vereeuwiging van dit *gebouw* te staan, en het voor alle verval te bewaren. *Niemand kan een ander fundament leggen, dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Jezus Christus*¹⁰. Hij is de *Hoofd-*

steen, waardoor alles in elkaar gesloten blijft, *met toeroepingen, genade, genade zij Denzelven*¹¹.

D. De *stof* waaruit die gehele *gebouw* bestaat, zijn al de *genaden*, in het eeuwig *besluit* verordend, door het Evangelie geopenbaard, door *Christus* verdiend, en door Zijn *Geest* toegeëigend. Deze zijn de *stenen* die het sluitstuk uitmaken, de *balken en gebinten*, waardoor alles in zijn vierkant staat, de lijsten, sieraden, dak en gevelspits. Men ontmoet *lovende, verwervende, toepassende genade, verzoenende, vergevende, rechtvaardigende, levendmakende, heiligende, vertroostende, besturende, versterkende bewarende, verzegelende* en eindelijk *heerlijk-makende genade*. *Uit genade zijt gij zalig geworden*¹².

E. Het *cement* waarmee dit gebouw is opgemetseld, is *bloed*. *Het dierbaar bloed van het onbestraffelijk en onbevlekt Lam*¹³ Dit is de middelloorzaak van deze genaden, en 't middel waardoor ze alle onafscheidbaar verenigd worden, ja, hierdoor heeft het gehele werk zijn bestaan, zijn hechtheid en stevigheid, zijnde onwankelbaar gemaakt door dat *bloed des verbonds*¹⁴.

F. De *dienaars* die de *Opperbouwheer* van tijd tot tijd gebruikt om er aan te werken, zijn de *gezanten van het Evangelie*. Voortijds al de vrome aartsvaders, de profeten, de dienaars van het oude heiligdom. Onder de vervulling al de *evangelisten, apostelen, profeten, herders en leraars* van het Nieuwe Testament, zijnde *gegeven tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwning van Christus' lichaam*¹⁵.

G. Eindelijk, het *gebruik* van dit *gebouw* was geschikt tot *inwoning* voor de Drieënige God en al Zijn gunstgenoten. Van *God* als de *Huisheer*, Die er Zijn troon in vestigt, en er voor eeuwig zal geëerd en gediend worden. Van de *uitverkorenen*, als de dienaren van de Heere, *huisgenoten Gods*¹⁶, vindende in het gebouw van Gods *genade* verberging tegen de wind, schuilplaats tegen de vloed, schaduw tegen de hitte van de dag, geruste en vreedzame inwoning, geestelijk onderhoud, hemelse rijkdommen, krachtige en eeuwige

⁴ Ef. 3:11.

⁵ Jes. 26:4.

⁶ 2 Tim. 2:19.

⁷ Ps. 46:2; Jes. 54:10.

⁸ Ef. 2:20.

⁹ Jes. 45:24; Jer. 23:6; Dan. 9:24.

¹⁰ 1 Kor. 3:11.

¹¹ Zach. 4:7.

¹² Ef. 2:8.

¹³ 1 Pet. 1:19.

¹⁴ Zach. 9:11; Hebr. 9:22,23, enz.

¹⁵ Ef. 4:11,12.

¹⁶ Ef. 2:19.

vreugde en welgelukzaligheden. Zie daar *Gods goedertierenheid* als een *gebouw* voorgesteld.

8. Een stuk zeker van groot belang! Aan de voortgang was veel gelegen. Daarom zegt Ethan, *de goedertierenheid zal eeuwiglijk gebouwd worden*. De *opbouw* was, volgens het *ontwerp*, in de eeuwigheid gemaakt, reeds *begonnen* van het Paradijs aan, gelijk men zien kan uit de eerste *moeder belofte*¹⁷ Sindsdien werd er onophoudelijk aan getimmerd, met vele vermeerderingen, door de voortplanting van dit Evangelie van de belofte in de *aartsvaderlijke kerk*, door de trapsgewijze voortgang van dat heilicht, en de voortplanting van Gods kerk in de geslachten van de vaders; inzonderheid in *Abrahams* tijd; en vervolgens, wanneer God Zijn kerk onder *Israël* oprichtte. In *Davids* tijd zag men grote vorderingen. In het bijzonder wanneer de Heere zulke blijkbare onderpanden van deze genade gaf, door het koninkrijk over *Israël* in Davids huis over te brengen. Maar veel merklijker stond de aanwas te worden in de *volheid des tijds*, wanneer Christus in het vlees kwam, als de Verwerver van deze genadegoederen, en vervolgens in Zijn koninkrijk stond geopenbaard te worden; kunnende alsdan in de volste nadruk gezegd worden: *de genade en waarheid zijn door Christus geworden*¹⁸. Vandaar stond de *bouw* op een zeer ogenschijnlijke wijze *voortgezet* te worden door een allerkrachtigste aanwas van Gods kerk, door de toebrenging van het *heidendom*, door de zeer merklijke vermeerdering van de genadegoederen, en door de onafgebroken voortplanting van de genade onder alle volgende geslachten, tot aan de voleinding van de wereld, wanneer de allerlaatste steen op dit gebouw gelegd zal worden, en dit kunstwerk, nu geheel voltooid, tot in eeuwigheid zal blijven staan. In het kort, wanneer al Gods beloften, ja *de ganse verborgenheid Gods zal vervuld worden*¹⁹. Dit beoogt dan onze Spreker; en toont er tevens mee aan hoe er niets in staat zal zijn, om dit om te stoten, noch van Gods zijde, noch van de zijde van de gelukkige voorwerpen, noch van de zijde van de toevallige gebeurtenissen, hoedanig de ramp van Davids huis was, noch van de zijde van de vorst der duisternis met al zijn geweld en woelingen.

¹⁷ Gen. 3:15.

¹⁸ Joh. 1:17.

¹⁹ Openb. 10:7.

Gods *verbond* is toch een *eeuwig verbond*²⁰, een *vast fundament*²¹; alles is er wel geordineerd en bewaard²². *Bergen mogen wanken, en heuvelen wankelen; maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wanken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE, uw Ontfermer*²³.

9. *Vertaling* en ware *zin* van het *tweede lid* van dit vers.

Teneinde men van de gegrondheid van deze verwachting te meer mocht overtuigd worden, klimt onze Spreker nog hoger op; doende de kerk starogen op de *bevestiging van Gods waarheid*, zo vast als die van de *hemelen* אֱמוּנַת בְּרָהֶם שָׁמַיִם תְּכַן. Vele uitleggers schikken deze woorden zo. *Gij hebt de hemelen bevestigd* (of, *Gij zult ze bevestigen*); *Uw waarheid is in dezelve*²⁴. Maar dit loopt onder andere aan tegen de Hebreeuwse *zinsnijdingen*, waarmee שָׁמַיִם meer op zichzelf staat, en verwijderd van de volgende woorden²⁵. Anderen hebben het in het zakelijke met onze overzetters zo begrepen, dat hier de *hemelen* de *plaats* zijn, waarin de Heere Zijn *waarheid bevestigt*, wanneer de vertaling zo meest voldoen zal: *de hemelen* [aangaande], *Gij zult Uw waarheid in dezelve bevestigen*. Maar ik twijfel of de reden, waarom dat woord שָׁמַיִם op zichzelf staat, volgens dit begrip wel recht gevat wordt. Want waarom zou er niet liever eenvoudig staan .*/: " +; 1&/! 0*, ; . *Gij zult Uw waarheid bevestigen in de hemelen*. Ook is de enige grond van deze vertalingen gelegen in de meer algemene opvatting van de letter " in בְּרָהֶם, alsof dat juist hier noodzakelijk een plaats moest aanwijzen. En ik weet wel dat men op deze grond wel een gevoeglijke verklaring aan deze betuiging geven kan, in zoverre het zeker iets groots is voor het geloof van de kerk, dat, daar alles hier beneden vergankelijk en veranderlijk is, God Zijn waarheid in de hemelen heeft vastgemaakt, in de *derde hemel*, die geen verandering onderworpen is. Maar ik twijfel weer, of de eenvoudigheid van de uitdrukking dit hier wel meebrengt, en of men hier niet

²⁰ Jes. 55:3, enz.

²¹ 2 Tim. 2:19.

²² 2 Sam. 23:5.

²³ Jes. 54:10.

²⁴ Ita CALVINUS, MUSCULUS, MOLLERUS, alii.

²⁵ per Schalscheleth.

beter te rade gaat met soortgelijke uitdrukkingen, waarmee God Zijn kerk verzekert van de vastigheid van Zijn verbond; wijzende Zijn kerk dan wel eens op de *ordeningen van de hemel* en hun *vastigheid*. Waarom ik liever denk dat de letter " in כָּהֵם hier in de betekenis van *met* moet genomen worden, *vergezelschappenderwijze*, de *hemelen* [aangaande], of zelfs de *hemelen*, *Gij zult Uw waarheid met* [benevens] *dezelve bevestigen*. Immers, dat de letter " veelmalen deze betekenis draagt, kan men in vele plaatsen bij TROMMIUS aangewezen, klaar zien²⁶. En dan zal de zin daarop uitkomen, dat *gelijk God de hemelen onwrikbaar bevestigd heeft, Hij evenzo met Zijn waarheid doet en doen zal*, zullende de vervulling van Zijn verbondstrouw niet korter duren dan de *duurzaamheid* van de *hemelen* is²⁷. Dus zal dit getuigenis zakelijk overeenkomen met Jer. 31:35; Psalm 119:89. En wij worden er temeer in bevestigd door soortgelijke uitdrukkingen in onze Psalm: nl. vs. 30. *Ik zal Zijn zaad in eeuwigheid zetten; en Zijn troon als de dagen der hemelen*. En, vs. 37,38, *Zijn zaad zal in der eeuwigheid zijn, en Zijn troon zal voor Mij zijn, gelijk de zon. Hij zal eeuwiglijk bevestigd worden gelijk de maan*. Naast zal onze uitdrukking komen aan PSALM 72:5, hoewel daar geen " voorkomt, maar . 3. *Zij zullen u vrezen (9* *15- & : /: . 3 met de zon, en voor het aangezicht van de maan; dat is, zo lang er de zon en maan zijn zullen*.

10. De *hemelen*, hier bedoeld, welke, en in welke betrekking

Dus treffen we hier eerst het voorwerp aan, waarbij de bevestiging van Gods trouw wordt afgemeten. 't Zijn שָׁמַיִם *de hemelen*. Welke hier als meer afzonderlijk onder het oog gebracht worden, omdat er iets aanmerkelijks in te zien is, dat direct de aandacht wekken kan; en aan geen tegenspraak onderworpen is. *Haar vastigheid* namelijk, zonder van wezenlijke verandering of bederf te weten, en wel zo, dat dit alleen aan de onmiddellijke besturing en krachtdadige onderhouding is toe te schrijven. Hoewel dit nu in de hoogste nadruk waar is van een *derde hemel, die stad die fundamenten heeft, welker Kunstenaar*

*en Bouwmeester God is*²⁸, denk ik evenwel uit vergelijking van deze uitdrukking met soortgelijke, dat we eenvoudig geweest worden op de *sterrenhemel*, met zijn grote en kleinere lichten en heerlijke ordeningen, blijkbaar in de stand en loop van de hemelse lichamen; elk naar zijn hoedanigheid, plaats en gebruik; altijd even geregeld, zonder enige verwarring; zonder aan verderf, aan de wisselvalligheden van het ondermaanse, aan verslijting, aan enige beschadiging onderworpen te zijn. Moetende zo tot aan de voleinding van de wereld stand houden. Dat zijn die *ordeningen des hemels*, Jer. 31:36. *Gods verbond van dag en nacht, dat niet kan verbroken worden*, Jer. 33:10,25.

11. De *bevestiging* van *Gods waarheid* bij de *vastigheid* van de *hemelen* vergeleken

Nu, gelijk deze *ordinanties van de hemel* zo bestendig en *vast* zijn, door Gods voorzienigheid, macht en trouw omtrent Zijn schepselen in het algemeen, zo stelt zich onze Spreker ook de *bevestiging van Gods waarheid* voor. *Gij zult uw waarheid nevens dezelve bevestigen*, dat is, *eveneens*, en *zo lang als de hemelen bevestigd zullen blijven*, dus met één woord, *zo lang de wereld staat*. Over deze *waarheid* of *trouw* behoef ik mij niet weer breed uit te laten. Zakelijk wordt er de *waarheid* en *getrouwheid* van God in het *gedenken* en *vervullen* van Zijn beloften mee beoogd, waarin Hij toont *niet te kunnen liegen*, en hetgeen eens *uit Zijn lippen gegaan is*, nimmer *veranderen zal*, maar onwrikbaar zal doen stand grijpen, zelfs al scheen dit tegen alle waarschijnlijkheid aan. Waarom ook het woord יָקִים hier bijgesteld wordt, dat hier niet slechts een algemene *toebereiding* te kennen geeft; maar zo'n *toebereiding*, waardoor de zaak haar *volle beslag en vastigheid* heeft; waarom het hier een *vaststelling, bevestiging* aanwijst. Een verhoog dat hier geogd wordt op de *vastigheid en onwankelbaarheid* van Gods *trouw*, waarvan Hij altijd de eer heeft, en *steeds gewoon* is dat met ontegenzeggelijke proeven te tonen. Zoals men dan ook in dit geval met grond mocht verwachten. Hetgeen zakelijk ligt in die buiging van het *werkwoord* in de *toekomstige tijd*: *Gij zult Uwe waarheid bevestigen כָּהֵם met de hemelen zo lang*

²⁶ Conf. GLASS. Phiol. S. Lib. IV. Tr. I: p. 111. 1173, 1174.

²⁷ Similem fere in modum PISCATOR, GEJERUS, AINSWORTH &c.

²⁸ Hebr. 11:10.

als de *ordeningen van de hemelen* zullen stand grijpen. “Zo min als deze *ordeningen wijken zullen*, of *Gods verbond van de dag en van de nacht kan verbroken worden*, zo min zullen deze *ordeningen van het eeuwige verbond*, en de beloften van *genade* enige krenking onderworpen zijn”.

12. Nader aangebonden

Een vergelijking die zoveel te levendiger is, omdat er direct het gemoed door afgetrokken wordt van alle aardse en lage gedachten aangaande Gods beloften; en tot hoge en hemelse gedachten wordt opgetrokken. – Temeer als men er bij overweegt dat het stof van vertrouwen aan Gods volk geeft, te leren uit de werken van de voorzienigheid, hoe machtig en getrouw de Heere is in al zijn doen. Blijkt het dat Hij machtig is om de hemelen te bevestigen, dan ontbreekt het Hem ook aan geen macht om Zijn waarheid gestand te doen, en Zijn verbond te houden. Want toch, Die tot het ene in staat is, daar zoveel alvermogen toe vereist wordt, is ook tot het andere in staat. God beriep Zich daarom wel eens bij Zijn volk op deze almacht van Hem. *Hoor naar Mij, o Jakob! en gij Israël, Mijn geroepene! Ik ben Dezelfde; Ik ben de Eerste, ook ben Ik de Laatste. Ook heeft Mijn hand de aarde gegrond, en Mijn rechterhand heeft de hemelen met de palm afgemeten; wanneer Ik ze roep, staan zij daar te zamen*²⁹. – Eindelijk, die macht en getrouwheid, welke God betoont in de *ordinanties van de hemel te bevestigen*, strekt dus tot een lerend en *verzekerd onderpand van Gods verbondstrouw* omtrent Zijn kerk. En in al de verwisselingen van *nacht en dag, winter en zomer*, kan men wel de gedurige verwisselingen van *duister en licht, tegenspoed en voorspoed, kwaad en goed* voor Gods kerk op aarde lezen. Maar in dat gedurig terugkeren van *licht na duisternis*, en *warmte na koude* leert Gods volk dat Zijn *verbond* bestendig blijft, en het *licht* voor de *rechtvaardigen* steeds uit de *duisternis* zal opgaan. Ja, dat *Gods verbond* dan nog zal bestendig zijn, wanneer de *hemelen* als een *boek zullen toegerold worden* en met een *gedruis zullen voorbij gaan*; want de *verbonds-God*

²⁹ Jes. 48:12,13.

blijft dan nog *Dezelfde*; *bij Hem is geen verandering, noch schaduw van omkering*.

13. Kracht van het woordje וּפְּרָאָה want

Zie dan daar de beweegreden die onze Spreker aandrijft om *de goedertierenheden van de Heere eeuwiglijk te zingen, en Zijn waarheid met Zijn mond bekend te maken van geslacht tot geslacht*. WANT (zo laat Hij er zich direct op horen) *Ik heb gezegd, de goedertierenheid zal eeuwiglijk gebouwd worden* enz. Een wettige en krachtige reden. *Vooreerst*, omdat het zo blijkt dat er altijd *stof* zal zijn om deze twee deugden van God te vermelden. – *Ten tweede*, omdat de bestendige openbaring van deze twee roemwaardige eigenschappen deze lof en eer verdient, zijnde toch Gods oogmerk in al dit werk, zowel als de plicht van de heiligen, op Christus' Eigen voorbeeld, dat Hem de *prijs der heerlijkheid Zijner genade* wordt toegebracht, en Zijn *deugden verkondigd*. – Waarbij ik nog *ten derde* voegen mag, dat zelfs het *middel* waardoor de Heere Zijn *genade* en *waarheid* onder de mensen *voortplant* en *bevestigt*, het getuigenis en de ontdekking van deze deugden door Christus' mond is, als waartoe uitwendig de verkondiging van dit Evangelie, en inwendig de verlichting van Zijn Geest moet dienen, om zo *de Vader Zijn Naam* aan de mensen tot hun eeuwig heil te openbaren.

14. Leringen uit dit vers getrokken

Onder andere *leringen*, waartoe dit getuigenis voet geeft, kunnen wij deze volgende brengen.

A. Het geloof *steunt op geen menselijk, maar op een Goddelijk getuigenis*. Dat blijkt uit de Spreker, Die Zich hier laat horen, zijnde *Christus Zelf*; hoewel Hij *Ethans* pen gebruikte. *Ik heb gezegd*. Op dat *zeggen* kan men vast *gaan*, want Die hier spreekt, *spreekt de woorden Gods*. Zijn *dicere* is tevens *edicere*, en Zijn getuigenis is van onfeilbare zekerheid. Men mag, men moet er dan gerust op *gaan*, en op dat woord van de *Eigen Zoon van de Vader*, die *getrouwe Getuige*, volkomen staat maken. Men *zie toe, dat men Die, Die spreekt, niet verwerpt*³⁰. *Zalig zijn ze, die Zijn woord horen, en datzelve bewaren*³¹.

³⁰ Heb. 12:25.

³¹ Luk. 11:28.

B. *Geen zaak is er, daar schoner ordening en heerlijker evenredigheid in doorstraalt, dan in de weg van vrije genade. David noemt Gods verbond in alles wel geordineerd en bewaard*³², en hier wordt het bij een *gebouw* vergeleken. 't Is zeker het prachtigste kunstwerk, alle kunstwerken overtreffende. Alles is hier naar *het paslood* van de *eeuwige Wijsheid* ingericht. Aan de ene kant voldoet het volkomen aan al Gods deugden. Aan de andere kant verschaft het een volkomen vervulling aan al de noden van het scheepsel. Dit behoort ons te leren, die verborgenheden met een oog vol *leerzucht, verwondering, hoogschatting, geloof, liefde, vreugde en dankbaarheid* gedurig te beschouwen. Want *de werken des Heeren zijn groot, ze worden gezocht van allen die daar lust in hebben.*

C. *De afval van de heiligen is onmogelijk.* Dit blijkt uit hetgeen hier van een *eeuwige opbouw en bevestiging* van Gods *genade en waarheid* wordt getuigd. Want heeft dit plaats in opzicht van het *gehele lichaam van de kerk*, dan moet het ook plaats hebben ten aanzien van elk van haar leden. Dus, 't ga uitwendig zoals het wil; *evenwel het vaste fundament Gods staat, hebbende dit zegel: De Heere kent degenen, die de Zijnen zijn*³³.

D. *Al de vastigheid van de staat van de gelovigen is alleen aan God en Zijn deugden te danken. Stond de bewaring van het Goddelijk verbond* voor hun eigen rekening, *alle ogenblikken lag het verbroken.* Maar dat is de grootste gerustheid, dat God Zelf er voor instaat, en niet alleen de Grondlegger en Voortzetter, maar ook de Voltooier en Bevestiger is, *bouwende in deze wonderweg Zijn Eigen goedertierenheid, en bevestigende Zijn Eigen waarheid;* welke voor de vervulling van Zijn beloften te pand gezet wordt. Dit geeft aan het volk van de Heere de grootste gerustheid, de sterkste geloofsgronden, en de krachtigste vertroosting, zelfs in de hooplooste omstandigheden. *Wie is er onder ulieden, die den HEERE vreest, die naar de stem Zijns Knechts hoort? Als hij in de duisternissen wandelt, en geen licht heeft, dat hij betrouwe op den Naam des HEEREN, en steune op zijn God*³⁴.

E. *Het heil van het volk van de Heere is allerheerlijkst en onbedenklijk verheven.* De handhaving daarvan door Gods *macht en trouw* wordt hier gelijk gesteld aan de *bevestiging van de hemelen*, dat grote wonderstuk daar het onvergelykelijke van Gods grootheid meermalen en met recht uit beweerd wordt, Die toch *alleen de hemelen uitbreidt*³⁵, daarvan *met de span de maat neemt*³⁶, *ze uitbreidt als een gordijn*³⁷, en *naar Zijn ordinantiën staande doet blijven*³⁸, enz. 't Is een bewijs hoe groot een belang de Heere stelt in de zaligheid van Zijn volk, en hoe *verheven hun staat en verwachting* is. En het moet hen aansporen om zich overeenkomstig hun heerlijkheid recht *verheven en hemels* te gedragen, in hun *verstand*³⁹, *oordeel*⁴⁰, *wilsneigingen*⁴¹, *geloof*⁴², *hoop*⁴³, *liefde*⁴⁴, *heilige wandel*⁴⁵, *versmading* van het *ondermaanse*⁴⁶, *lijdzzaamheid in tegenspoeden*⁴⁷, *heilige blijdschap*⁴⁸ en *geruste verwachting* op de *Hemel*⁴⁹.

³² 2 Sam. 23:5.

³³ 2 Tim. 2:19.

³⁴ Jes. 50:10.

³⁵ Job 9:8.

³⁶ Jes. 40:12.

³⁷ Psalm 104:2.

³⁸ Psalm 119:91.

³⁹ Kol. 3:1,2.

⁴⁰ 2 Kor. 4:18.

⁴¹ Hebr. 11:16.

⁴² 2 Kor. 5:1-8.

⁴³ Tit. 2:13.

⁴⁴ 1 Kor. 13:13.

⁴⁵ 2 Kor. 7:1.

⁴⁶ Filip. 3:7,8; Hebr. 11:13-16.

⁴⁷ Hebr. 11:25,26; 2 Kor. 4:17.

⁴⁸ Rom. 14:17.

⁴⁹ Num. 23:9.

Vers 4 en 5

כָּרַתִּי בְרִית לְבַחֲרֵי נִשְׁבַּעְתִּי לְדָוִד עַבְדִּי:

Ik heb een verbond gemaakt met Mijn uitverkorene; Ik heb Mijn knecht David gezworen:

עַד-עוֹלָם אֲכִין זְרַעַךְ וּבְנֵיךָ לְדָוִד וְיָדוּד כִּסְאֶךָ סֵלָה:

Ik zal uw zaad tot in eeuwigheid bevestigen, en uw troon opbouwen van geslacht tot geslacht. Sela.

1. Inleiding

Tegen een *menselijk getuigenis*, hoe geloofwaardig het ook is, kan nog altijd bedenkelijkheid vallen, omdat *alle mensen leugenaars zijn*¹; maar niet tegen *Gods getuigenis*, omdat *God geen man is dat Hij liegen zou*². Dit is de reden dat de Spreker in deze Psalm, zo hoog hebbende opgegeven van Gods goedertierenheid en waarheid, en de kerk onderricht hebbende van haar onveranderlijke bestendigheid, het getuigenis van de *Vader Zelf* als de *grond* van Zijn verwachting uit Zijn *Eigen mond* onder het oog brengt, en Die sprekende invoert in het *vierde* en *vijfde* vers; vermeldende aldaar hoe Hij een *verbond der genade met Christus*, als het *Hoofd van alle uitverkorenen*, had *opgericht*, en tot meerdere verzekering Zich aan *David* bij *ede* verbonden had, in wiens koninkrijk en de bevestiging daarvan in zijn nakomelingschap, Hij een voorbeeld van Christus, Zijn koninkrijk en Zijn geslacht gesteld had. Waarom wij hier *eerst* de *verbondsoprichting met Christus*, en de *nadere verzekering* ervan door die eed aan David gedaan, vs. 4, voor ons hebben, en dan *ten tweede* de *inhoud* van de belofte zelf, zeer schilderachtig voorgedragen, vs. 5.

2. Spraakwending

In het eerste komt ons *eerst voor de verbondsoprichting met Gods uitverkorenen*, waarin, gelijk in hetgeen er volgt, een *spraakwending* te merken is. Want de *Spreker*, Die tevoren in Zijn *Eigen Persoon* Zich had laten horen, voert nu een *andere* sprekende in, namelijk *die HEERE*, Wiens *genade en waarheid* Hij in het vorige roemde. Dus zeker *Jehovah de Vader*. 't Was niet nodig een woordelijk teken van deze *persoonsverwis-*

seling daarbij te voegen, omdat het uit de inhoud van de redenen ten volle blijkt; zijnde inmiddels dit beleid van onze Spreker hierin zeer geschikt om 't geloof van de kerk een volkomen verzekerdheid te geven van de waarheid van Zijn gezegden. Want van Wie kan men nader onderrichting ontvangen nopens deze zaak, dan van Dezelfde, Die dat verbond heeft opgericht en de beloften gedaan en beëdigd heeft? Zijnde dat *Goddelijk getuigenis* zoveel te sterker, omdat men hier het hemelse getuigenis van de *Vader* volkomen ziet staan op dat van de *Zoon*, en dus als in één adem *twee Goddelijke Getuigen* hoort spreken; terwijl de *derde hemelse Getuige*, de *Heilige Geest* Zich daarbij voegt, besturende Ethans pen, om dat getuigenis ten dienste van de kerk te boekstaven.

2. Betekenis van het בְּרִית *verbond*

Daar wordt van de oprichting van een *VERBOND* gemeld, בְּרִית, διαθήκη. Over de *oorsprong* en *betekenis* van het woord בְּרִית is door anderen zo overvloedig gehandeld, dat ik die moeite sparen kan, en de lezer eenvoudig wijzen tot de schrijvers over de *verbonden*, als CLOPPENBURG, COCCEJUS, WITSIUS, OWEN en anderen. Men zal daar tevens vinden het verscheiden *gebruik* van dat woord. *Minder eigenlijk* om een *vaste* en *onveranderlijke schikking* en *bepaling* aan te wijzen. Of ook het *voorstel* van een *verbondswet*. Of een *vrijmachtige* en *goedwillige belofte*, enz. Maar eigenlijk tot aanduiding van een *vrije en onderlinge overeenstemming* tussen *twee partijen, welke zich op zekere voorwaarde tot een zeker doeleinde met elkaar verbinden*. Hetzij deze *partijen* *elkaar gelijk* zijn; of ook in meerder of minder opzicht *ongelijk*, welk laatste het *eigenlijke* van een *verbond* niet altijd wegneemt; inzonderheid wanneer de *meerdere*, zonder krenking van zijn gezag of andere hindernissen, zich vrijwillig heeft *laten binden*, om de

¹ Ps. 116:11.

² Num. 23:9.

mindere op zekere voorwaarde enige belofte te doen, verplichtende zich daarop tot de vervulling van die belofte; terwijl de *mindere*, de *voorwaarde aannemende*, een recht van wedereis op de *meerdere* verkrijgt, terwijl zo het *vormelijke* van een *verbond wederzijds* daar is te vinden. Zulke *verbonden* hebben niet alleen onderling bij de *mensen* plaats³, maar de Schrift spreekt ook van *Gods verbond*. Dan eens minder, dan eens meer eigenlijk. Gelijk Zijn *verbond van de dag en de nacht*⁴; Zijn *verbond met de aarde en wat leeft*⁵; en de verschillende *verbonden* met de *mensen*, zowel algemene als bijzondere. De voorbeelden zijn genoeg bekend, als daar zijn het *verbond der werken*⁶, het *genadeverbond*, het *verbond met Abraham*, met *Israël*, enz. Nu, zo'n *verbond* treffen wij hier ook aan. En bij de uitkomst zal men zien dat men geen reden heeft om de *eigenlijke betekenis* van het woord uit het oog te verliezen.

4. Kracht van het woord ; 9, , en hoe de *Heere* dit *verbond gemaakt* heeft

Jehovah eigent Zich alleen de eer toe van dit *verbond*. *Ik heb een verbond gemaakt*. Eigenlijk zegt ; 9, *snijden, houwen, afhouden*. Bijkans overal waar de *oprichting* van een *verbond* voorkomt, vindt men dit woord. Hetzij er gespeeld wordt op het *in stukken houwen van de offerdieren* bij plechtige *verbondsmakingen*⁷, of op de gewoonte om de statelijke *verbonden* in *metalen platen* of *stenen* te *houwen*. Neemt men het in de *eerste toespeling*, dan zal het van terzijde kunnen aanwijzen, 1) de *heiligheid* van *Gods verbond*, 2) dat *een offerande*, en wel een *zoenoffer*, een zeer voornamelijk invloed daarop had om het *te grondvesten* of *in te wijden*. Trouwens, na de breking van het *werkverbond* is dit nodig in *alle verbonden* tussen *God* en de *mens*⁸. Maar, als men liever de *tweede toespeling* verkiest, zal het *de openbaarheid, vastigheid* en *onuitwisbaarheid* van dit *verbond* te kennen geven. Althans, *Jehovah*, de *Vader*, heeft dit *verbond gemaakt*, reeds *voorheen, vroeger* dan de *verklaring* dienaangaande gebeurde. 't Is dan

³ Gen. 21:27; 31:41, enz.

⁴ Jer. 33:25.

⁵ Gen. 9:6.

⁶ Hos. 6:7.

⁷ Jer. 34:18.

⁸ Hebr. 9:22; Zach. 9:11; Ps. 50:5, enz.

allereerst van Zijn zijde opgericht, hebbende *Hij Zich eerst* daartoe laten vinden; terwijl daarop *gevolgd* is de *verbondsbewilling* van *Zijn Bondgenoot*. Tot een *vertoog* dat hier de *goedheid* van de *Vader* aan de ene, en *Zijn onafhankelijk gezag* aan de *andere zijde* in kennelijk waren. Door *goedheid* wilde de *Vader* Zichzelf verplichten, en door *gezag* heeft *Hij* dit *verbond geboden*⁹

5. ... en wel met *Zijn uitverkorene*

De *persoon* met wie de *HEERE* dit *verbond* gemaakt heeft, wordt nader aangewezen, לְבַחֲרֵי met *Mijn uitverkorene*. Het woord zegt, volgens zijn oorsprong, iemand die uit anderen van gelijke of ongelijke stand, door de willekeur van een andere wordt *uitgelezen*. En omdat men omtrent zo iemand, daar zo'n verkiezing op valt, een nadere betrekking van *liefde, zorg, achting* verkrijgt, wordt er ook wel door uitgedrukt de *uitmuntendheid* van zo'n voorwerp¹⁰, alsmede de *liefde* die men het toedraagt¹¹. Zo'n persoon ontmoet men hier: *Mijn uitverkorene*, in het *enkelvoudig getal*, en niet in het *meervoudige* gelijk de *LXX*, de *gewone Latijnse overzetting*, *Ainsworth* enz. het vatten. Men moet denken aan een *bepaalde persoon*, die uit het vervolg wel nader zal bekend worden, en die de naaste betrekking heeft op de *Heere*, als *ZIJN uitverkorene*, op wie die vrije verkiezing van de *Vader* gevallen is, en die daarom als *Zijn voornaamste gunsteling* moet aangemerkt worden; omtrent wiens belangen *Hij* teer is, en wiens *verkiezing*, zowel als zijn opneming in *Gods verbond*, moet aangemerkt worden, deels als van het hoogste belang voor *Gods volk*, deels als een bewijs van *Gods* hoogste en bestendige goedertierenheid en getrouwheid. Want daartoe wordt de *verbondsoprichting* met *hem* uit de mond van de *Heere Zelf* opgegeven. Zie daar de letter toegelicht.

6. Toepassing op *David*

Om tot de zakelijke toepassing van deze betuiging te komen, merk ik aan dat men het *AFSCHADUWEND ONDERWERP* beschouwende,

⁹ Ps. 111:9.

¹⁰ Hoogl. 5:15.

¹¹ Jes. 42:1.

enigermate een *zweem* van deze zaak kan vinden in Gods *verbond* met *David*, aangaande het *kroonrecht*, dat aan hem en zijn zaad werd overgedragen. Immers, de naam *uitverkorene*, 9&(" past op hem, ook bepaald in dit stuk; gelijk *Michal* zelf erkende, dat *de Heere hem voor haar vader verkoren had*¹². De *Gibeonieten* spraken hem zo aan: *O gij verkorene des HEEREN*¹³, en hij moest het zelf erkennen met die zeer aanmerkelijke betuiging, 1 Kron. 28:4. *Nu heeft mij de HEERE, de God Israëls, verkoren uit mijns vaders ganse huis, dat ik tot koning over Israël wezen zou in EEUWIGHEID; want Hij heeft Juda tot een voorganger verkoren, en mijns vaders huis in het huis van Juda; en onder de zonen mijns vaders heeft Hij een welgevallen aan mij gehad, dat Hij mij ten koning maakte over gans Israël*, enz. Daar geeft hij zelf de redenen op, waarom hij de *uitverkorene van de Heere* genoemd mocht worden; namelijk wegens Zijn *vrije verkiezing*, tot nut voor Gods volk; terwijl dit ook de grond van de tere liefdezorg van de Heere voor hem is; waarom hij elders *een man naar Gods hart* genoemd wordt¹⁴. Dit bleek trouwens in dat *verbond*, dat God met hem maakte voor zijn *persoon* en *zaad*, door Zich van Zijn zijde te *verbinden* om het *koninkrijk* over *Israël* onder zijn geslacht erfelijk te maken, met beloften van zegen, hulp en bescherming, maar door tevens een betamelijke erkentenis te vorderen, namelijk de getrouwe waarneming van de opgelegde last; zoals blijkt uit de uitdrukkelijke woorden, Psalm 132:12¹⁵, *indien uw zonen Mijn VERBOND zullen houden, en Mijn getuigenissen, die Ik hun leren zal; zo zullen ook hun zonen tot in eeuwigheid op uw troon zitten*. En gelijk de *bedreiging* in geval van ontrouw, niet vergeten wordt, 2 Sam. 6:14, en in deze Psalm vs. 31,34.

7. ... maar in volle kracht op CHRISTUS

Men ziet evenwel klaar dat we hier onmogelijk bij kunnen stilstaan, en dat men om Gods Woord niet schrikkelijk te benadelen, noodwendig hoger denken moet. En waarop anders, dan op *Davids Tegenbeeld*, de *Heere Christus*, en het *verbond*

¹² 2 Sam. 6:21.

¹³ 2 Sam. 21:6.

¹⁴ 1 Sam. 13:14.

¹⁵ Vergel. 1 Kon. 2:4; 2 Kron. 6:16.

dat de *Vader* met Hem als het *Hoofd van al Zijn uitverkorenen* heeft opgericht. Behalve hetgeen ik in mijn *voorbereidende oefening* hierover in het algemeen gezegd heb, laat men nog nader letten, VOOREERST. Dat dit gehele stuk in onze *Psalm* wordt voorgedragen als iets, waarin de HEERE op een allerbijzonderste wijze de roem van Zijn *onvergelijkelijke deugden*, inzonderheid Zijn *genade en waarheid* ten toon gespreid had, zo verre, dat zelfs de *hemelingen* dit wonder moesten loven¹⁶. Nu vraag ik of dit met volle nadruk ergens van gezegd kan worden dan van Gods *verbond* met *Christus*, tot zaligheid van uitverkoren zondaren? TEN TWEEDE. Het wordt voorgesteld als een *verbond*, waarin de gelukzaligheid van Gods volk volstrekt ligt opgewonden. Zie vers 16-20, enz. TEN DERDE. 't Wordt aangemerkt als een *verbond* dat van *eeuwige duurzaamheid* moet zijn. Zie vers 5,34-38, enz. Dat alleen past op het *verbond des vredes*¹⁷. TEN VIERDE. Laat men aanmerken dat de benaming בְּרִית in volle kracht een *eigenlijk gezegd verbond* betekent, zonder dat hier noodzaak is om van die eigenlijke betekenis af te gaan. Nu kan, na de *breking* van het *werkverbond*, geen *verbond*, in de volste kracht van het woord, tussen God en de mens, rakende zijn wezenlijk en eeuwig heil, plaats hebben dan de *onderhandeling* tussen *God de Vader* en *Christus* als het *Hoofd* van Zijn *uitverkorenen*. TEN VIJFDE. De *beloften* van het *genadeverbond* met *Christus* als het *Hoofd*, en in *Hem* met *al Zijn uitverkorenen* gemaakt, worden uitdrukkelijk genoemd *de gewisse weldadigheden Davids*¹⁸, met klare bedoeling van de *beloften* aan *David* dienaangaande gedaan, en in zijn *persoon*, *koninkrijk* en *zaad* afgeschaduwde. Waarom ook de *CHRISTUS* meermalen *Gods Knecht David* genaamd wordt¹⁹, en Zijn *koninkrijk Davids troon*²⁰.

8. ... Die in nadruk Gods Uitverkorene is.

Op deze gronden voortgaande, zullen wij zien met hoeveel reden hier gemeld wordt, deels, van *Christus'* betrekking als *Gods Uitverkorene*, deels van het *verbond*, dat de *Vader* met Hem

¹⁶ vers 5.

¹⁷ Verg. Jes. 55:3.

¹⁸ Jes. 55:3.

¹⁹ Ezech. 34:23,24, enz.

²⁰ Jes. 9:6, enz.

heeft gemaakt. Laten we van het *eerste* beginnen. Zeker! De benaming UITVERKORENE past Hem, en wordt Hem meermalen gegeven²¹; niet alleen wegens de *uitgelezen voortreffelijkheid* van Zijn *Persoon*²², of de allerbijzonderste *liefde*, die de *Vader* Hem toedraagt als Zijn *Zoon* en *Knecht*²³, maar inzonderheid wegens Zijn *eigenlijke verkiezing* en verordining als *Verbondshoofd*, *Borg* en *Koning* van Zijn *kerk*, zijnde daartoe *voorgekend*²⁴, volgens het 8(*besluit*²⁵, in *Wie wij uitverkoren zijn*²⁶. Een VERKIEZING daarom, betrekkelijk *niet* op Zijn *eeuwige Godheid* of *Zoonschap*, welke zo min onder zo'n willekeur vallen, als de daaruit voortvloeiende *orde* van *bestaan* en *werken*, maar op *datgene* waarin *verkiezbaarheid* plaats kan hebben. En zo, in opzicht van de betrekking die Hij in het *genadeverbond* heeft op Zijn *uitverkorenen*, als hun *Middelaar*, *Borg*, *Man*, *Hoofd*, *Losser*, *Hogepriester*, *tweede Adam*, en bestemde *Koning*; in die *afhankelijke betrekking* op de *Vader*, die zijn grond heeft in Zijn aan te nemen *menselijke natuur*, waarin Hij als *David's Zaad* voorkomt, als *Gods Knecht David* en *Gods Gezalfde*²⁷, en waarin Hij, *hoewel Hij de Zoon was*, echter *gehoorzaamheid* kon *leren*²⁸. Waarom deze *verkiezing* op Zijn *Persoon* betrekkelijk is, voor zover Hij de IMMANUËL zijn moest, en niet alleen met Zijn *broederen uit één*, maar ook de *plaats* van Zijn *broederen vervangende*, die *met en in Hem* als hun *plaatsbekledend Hoofd verkoren zijn*²⁹; gaande die *verkiezing* verder over Zijn aan te nemen *menselijke natuur*; over de *voorwerpen* die Hij als *Verbondshoofd* moest *representeren*; over de *plaatsbekledende betrekking* die Hij daartoe op hen hebben moest; over het *verbond*, in betrekking met Hem en in Hem met hen allen opgericht; over al het *werk* dat Hij in die *betrekking* uit kracht van dat *verbond* moest op Zich nemen; en eindelijk over het *koninkrijk* en de *heerlijkheid*, Hem voor Zijn *Persoon* en Zijn

leden uit kracht van dat *werk verordineerd*. Zaken die ik slechts in het kort opnoem, omdat mijn oogmerk niet meebrengt breed over de *verkiezing van Christus* te schrijven.

9. Verbond van de Vader met Hem

Gelijk dan de *Heere Christus* hier de *Uitverkorene van de Vader* is, zo moet het ook op Hem toepasselijk zijn, dat de *Vader met Hem een verbond gemaakt heeft*. Door welk VERBOND zeker geen ander kan verstaan worden dan het *verbond des vredes*, der *genade*, der *zaligheid*, met *Hem* als het *Hoofd*, en in *Hem* met *alle uitverkorenen* opgericht. In welk *verbond*, staande tegenover het *verbroken werkverbond*, alles te vinden is wat tot een *eigenlijk verbond* als zodanig behoort; dat ik kort zal aanwijzen.

A. *Vooreerst*, hier heeft men de *verbondmakende partijen*.

! . Aan de *ene kant God de Vader*, Die daarom uitdrukkelijk zegt: *Ik heb een verbond gemaakt*. Deze dan, gelijk Hij *Persoonlijk* van Zijn *Bondgenoot* onderscheiden is, komt hier als de *Verbondsmaker* voor, Die, als de *eerste Persoon* in de hooggeprezen *Drieëenheid*, de eer van de *Goddelijke deugen* naar buiten wilde verheerlijken in de toebrenging van Zijn uitverkorenen, op een Hem betamelijke wijze tot *genade* en *heerlijkheid*; bestellende daartoe een weg om, daar de *zonde* het mensdom tot de uiterste *rampzaligheid* zou brengen, die uitverkoren daaruit te redden, en met wegneming van alle *hinderpalen*, hen tot en staat van *onverderfelijk heil*, eer en *vreugde* te brengen.

". Aan de *andere kant* de *Heere Christus*, de *Uitverkorene* van de *Vader*; Die hier aangemerkt moet worden in opzicht van Zijn *Persoon*, als de *bestemde Godmens*, Die dien hoofde als de *tweede onderhandelende Partij* voorkomt; Die tevens in dit verbond niet voor Zichzelf staat, maar als *Plaatsvervanger* van Zijn uitverkorenen, als hun bestemd *Verbondshoofd* en *tweede Adam*, die evenzo hun *personen vervangt*, als de *eerste Adam* al zijn natuurlijke afkomelingen in het *werkverbond*; en gelijk koning *David* in het *schaduwachtige verbond van zijn koninkrijk* voorkwam als het *hoofd* van zijn *geslacht*, waaraan in hun stamvader het koninkrijk beloofd werd. Waarom *Christus* ook de *Borg van het*

²¹ Jes. 42:1.

²² Hoogl. 5, enz.

²³ Psalm 2:7; 1 Joh. 5:20; Jes. 42:1.

²⁴ 1 Petr. 1:20.

²⁵ Psalm 2:7.

²⁶ Ef. 1:4.

²⁷ vs. 5,21, enz.

²⁸ Hebr 5:8.

²⁹ Ef. 1:4.

verbond genoemd wordt³⁰. Dus is dit *verbond* niet alleen met *Hem* gemaakt, maar ook *in Hem* met *al Zijn uitverkoren leden*, die met *Hem* één *persona publica et communis*, een *openbaar en algemeen persoon* uitmaken.

B. *Ten tweede* heeft men hier de *wezenlijke stukken* van een *eigenlijk verbond*, en wel van zo'n *verbond*, dat niet alleen kon strekken tot *heling van de breuk*, door de *schending* van het *werkverbond* veroorzaakt; maar ook om het heil van de uitverkorenen veel groter, heerlijker, en volstrekt onwederroepelijk te maken. Waartoe volstrekt nodig was, dat beide de *verbondmakende Partijen* Zich op één voet onderling verplichten, waarvan de *basis*, de *grondslag*, dezelfde blijven als in het *werkverbond* wordt voorgedragen; zowel ten aanzien van de *eisen* als van de *beloften*; ofschoon de *weg* en *vorm* hier zeer onderscheiden waren. Hier komen dan noodzakelijk *twee dingen* in aanmerking.

! . *Van de zijde van de Vader*, een *eis* en een *belofte*.

α. De *eis* was hier het grote stuk, waarbuiten de zaligheid van zondaren onmogelijk was; namelijk de *voldoening* aan de *Goddelijke gerechtigheid* in zijn tweeledige eis. En zo aan de *ene kant* door de verdiende *straf* te ondergaan, te dragen en te voldragen; dat *geëist* werd³¹. Aan de *andere kant*, door het volbrengen van de volmaakte regel van Gods *wet*, waaraan *verbondsgewijze* de eeuwige gelukzaligheid was vastgemaakt; zonder ooit door de breking van het *werkverbond* te zijn afgeschaft, of in zachter of minder verplichtingen te zijn veranderd. Dat *recht van de wet*³², de *wil van de Vader*³³ te doen door *Christus* als *Borg*, in de *plaats* van *Zijn uitverkorenen*³⁴, tot welken alleen *Zijn goedheid raakte*³⁵; teneinde zij door de *gehoorzaamheid* van die *Heere onze Gerechtigheid tot rechtvaardigen gesteld werden*, *rechtvaardigheid Gods in Hem*³⁶.

β. De *belofte* (die in onze *Psalm* voornamelijk in aanmerking komt) was hier het *koninkrijk* voor *Christus* en *al Zijn leden met en in Hem*. En dat met *al die hoedanigheden, heerlijkheden en*

voorrechten, die in het vervolg nader zullen opgetekend worden. Dit was *CHRISTUS' recht bij de Heere, en Zijn werkloon bij Zijn God*³⁷. Men kan het tweezins aanmerken.

a. *Vooreerst*, in opzicht van *Christus' Persoon*, aangemerkt als *Godmens*, en *Dauids Zaad* naar het *vlees*.

a. Een meer *voorafgaande belofte*, betrekkelijk tot de vervulling van de verbondsvoorwaarde. Waartoe behoorde niet alleen de ondersteuning, hulp en bijstand van de *Vader* om het werk *gelukkig te doen voortgaan*, maar ook de rechterlijke aanneming en goedkeuring van *Zijn werk*, met volkomen berusting daarin, als ten volle voldoende aan de eis van *Zijn gerechtigheid*³⁸.

b. Maar inzonderheid een *volgende belofte* van uitnemende *verheerlijking*. Niet alleen door plechtige *verklaring* van *Zijn Goddelijk Zoonschap*³⁹, maar tevens door de uitmuntende verheffing van *Hem in Zijn menselijke natuur* tot de hoogste top van eindige heerlijkheid⁴⁰, overstorting met de ruimste mate van genadegaven⁴¹, en plechtige inhuldiging van *Zijn gehele Persoon* als *Koning* aan de rechterhand van de *Vader*⁴², met de overdracht van het recht en de macht om dat uitverkoren *zaad*, dat *Hem gegeven* was, dat *Hij zien zou*⁴³, *dadelijk tot Zich te brengen*⁴⁴, te *rechtvaardigen*⁴⁵, te *regeren*⁴⁶, te *zaligen*⁴⁷, met afwering en verdelging van *al Zijn vijanden*⁴⁸, om zo eeuwig het Voorwerp van de lof en verheerlijking van engelen en mensen te zijn⁴⁹.

b. *Ten tweede*, met betrekking op *Christus' leden* die *in Hem uitverkoren* zijn, en van welke *Hij* de personen verving. De *belofte* van hun *aandeel* in deze heerlijkheid van hun *Hoofd*⁵⁰, door de *toerekening* van *al Zijn verdiensten* en gerechtigheden, en hun *dadelijke verzoening, rechtvaardiging, verlossing, heiliging en*

³⁰ Hebr. 7:22.

³¹ Jes. 53:7.

³² Rom. 8:4.

³³ Psalm 40:9.

³⁴ Hebr. 7:22.

³⁵ Psalm 45:2,3.

³⁶ Jer. 23:6; Rom. 5:19; 2 Kor. 5:21, enz.

³⁷ Jes. 49:4.

³⁸ Psalm 20:2-5; Jes. 53:10, enz.

³⁹ Psalm 2:7; Rom. 1:4.

⁴⁰ Jes. 53:13; Psalm 8:6.

⁴¹ Psalm 45:8.

⁴² Psalm 110:1.

⁴³ Jes. 53:10, enz.

⁴⁴ Jes. 49:5,6.

⁴⁵ Jes. 53:11.

⁴⁶ Ps. 110:2,3.

⁴⁷ Ps. 68:20,21.

⁴⁸ Ps. 2:9; 110:6, enz.

⁴⁹ Openb. 5:12,13.

⁵⁰ 1 Kor. 1:30; Jes. 8:18, enz.

zaliging, om in hun Hoofd de voorwerpen van de hoogste en eeuwige verlustiging van de Vader te zijn en eeuwig te blijven.

" . Van Christus' zijde komen hier ook twee zaken voor, namelijk een *verbintenis*, en daaruit voortvloeiend recht van *wedereis*.

α. De *verbintenis* behelsde Zijn volvaardige toestemming aan de eis van de Vader, waardoor Hij Zich bracht onder de verplichting om de opgenoemde voorwaarde te vervullen, met de uiterste gewilligheid, gehoorzaamheid en getrouwheid. Dit wordt in Psalm 40:9 zo uitgedrukt: *Zie, Ik kom – Ik heb lust om Uw welbehagen te doen.*

β. De *wedereis* behelsde het recht om de Vader op Zijn belofte te manen; de vervulling van het sterkste vertrouwen af te wachten; en op zijn tijd ook vrijmoedig te *eisen*, zowel voor Zichzelf als voor de Zijnen. *Eis van Mij*⁵¹. *Vader, Ik wil*⁵², enz.

10. Hoe God de Vader dit verbond met Christus gemaakt heeft

Zie daar dit *verbond*, zo kort als mogelijk was voorgesteld. Hiervan mag Zich JEHOVAH, de VADER, de eer toeëigenen, als de *Maker* van dat *verbond*, dat zijn vastigheid heeft in de *zoenofferande* van Christus, en met Zijn *bloed* moest ingewijd worden, en uit kracht van deze *zoenofferande* zo vast en duurzaam is, alsof het met een *ijzeren griffie* in *lood* of *rotssteen gehouwen was*. קָרָאִי *Ik heb het gehouwen*⁵³. Zo lang, ja eeuwig het van duurzaamheid is, zo vroeg is het van *oorsprong*. Want het wordt in de verleden tijd voorgesteld. IK HEB *een verbond gemaakt* enz. Niet, *Ik zal het maken* (namelijk *in de volheid van de tijd*). Toen verkreeg dat *verbond* zijn vervulling wel, maar het was reeds tevoren opgericht. En wanneer? *Voor de tijden der eeuwen*⁵⁴, *voor de grondlegging der wereld*⁵⁵, in het 8(, *besluit*⁵⁶, waaruit dan de *eeuwigheid* van Christus' *borgtocht* voortvloeit; uit hoofde waarvan Hij, hoewel nog niet in het vlees verschenen, echter *het Lam* was, *geslacht voor de*

*grondlegging der wereld*⁵⁷. Laat men hier geen zwaarigheid maken, dat zo het *genadeverbond* veel ouder zou zijn dan het *werkverbond*, daar de Schrift echter leert dat het in de plaats daarvan kwam. Want dit laatste is wel waar, in opzicht van de *openbaring*, *uitvoering* en *toeëigening* aan de personen van de *uitverkorenen*, maar niet in opzicht van de *oprichting* ervan met Christus als de *Borg* en *Middelaar* in de eeuwige *Raad des vredes*; waarin de bestellingen reeds werden gemaakt, nopens de uitverkoren vaten, die naast alle andere mensen in hun *eerste verbondshoofd* vallen zouden, maar in en door hun *tweede Verbondshoofd* weer *opgericht* worden.

11. Gods verbond de grond van de bevestiging van Gods goedertierenheid en waarheid

Dus hebben we hier de *eerste* en *voornaamste grond*, waarop de verwachting van onze Spreker en Zijn verzekering steunt, nopens Gods *genade* en *waarheid*, en de eeuwige *opbouw* en *bevestiging* daarvan. Want toch, wat kan er groter bewijs van zijn, dan dat de Vader Zelf verklaring geeft van Zijn *verbond*, dat Hij met Zijn *uitverkorenen* gemaakt heeft? Trouwens, gelijk er geen groter bewijs kan gegeven worden van de goedertierenheid van de Heere omtrent Zijn uitverkoren volk, dan deze *verbondsoprichting* met Christus, het *Verbondshoofd*, en dus in Hem met *al de leden*, zo is ook dit *verbond* het enige en eeuwigdurende *middel*, het *kanaal*, de *grondslag*, waardoor Gods genadeblijken, genadebeloften en genadevereringen aan dat uitverkoren volk moeten toevloeien, en waarop ze voor eeuwig gevestigd staan. In dit *verbond* is zorg gedragen dat alle hinderpalen werden uit de weg geruimd, die de toebedeling van deze zegeningen anderszins hadden moeten hinderen; de *schuld* namelijk van de *zonde*, met al het aankleven daarvan. Daar is in dit verbond zorg gedragen dat het recht van de wet vervuld werd, en de eis van Gods rechtvaardigheid volkomen het zijne verkreeg. Dus vindt men er die *verbondsvoorwaarden* in, waarin alleen de *verzoening met God* en de gerechtigheid ten leven van verkregen worden. In dit *verbond* is zorg gedragen dat, niet tegenstaande de volstreckte onmacht van de uitverkoren zondaren, om in eigen

⁵¹ Psalm 2:8.

⁵² Joh. 17:24.

⁵³ Zie vs. 4.

⁵⁴ 2 Tim. 1:9.

⁵⁵ Ef. 1:4.

⁵⁶ Psalm 2:7.

⁵⁷ Openb. 13:8.

persoon deze verbondsvoorwaarden te vervullen, zij echter op een wettige wijze konden *gerekend* worden, daaraan te hebben *voldaan*. Want daarom is het gemaakt met *Christus*, in *Wie* zij *uitverkoren* zijn, en door *Wie* ze *vervangen* werden. In dit *verbond* zijn niet alleen de plechtige en *volledigste* verbintenissen van de Vader begrepen, om de uitverkoren zondaar in *Christus* tot een *God* en hoogste Goed te zijn, hem hier in de tijd tot Zijn gemeenschap te roepen, te rechtvaardigen, te heiligen, te bewaren, en namaals eeuwig te verheerlijken; maar tevens is er zorg in gedragen dat nimmer iets in staat zal zijn, deze genadebestellingen omver te werpen, of enige hinderpaal toe te brengen. Want het is vast in Gods *genaderaad*, en in *Christus* de Verbondsborg, Die voor alles instaat, en *in Wie al Gods beloften ja en amen zijn, God tot heerlijkheid*⁵⁸.

12. *David*, wie hier? En waarom *Gods Knecht* genaamd?

Tot meerder bewijs van deze vastigheid van de verbondsbefoete voegt de HEERE er een verklaring bij, nopens de *beëdiging* daarvan, aan *Zijn Knecht David* gedaan. IK HEB MIJN KNECHT DAVID GEZWOREN. Wie DAVID geweest is, is zo bekend, dat ik er geen ogenblik bij behoef stil te staan. God noemt die *jongste zoon* van *Isaï*, die Hij van de *schaapskooi* tot de *troon* verhief, en tot een stamvader, niet alleen van Israëls volgende koningen, maar ook van de *Christus naar het vlees* stelde, bij zijn eigen naam, tot een bewijs van Zijn *teerheid* omtrent hem, erkennende hem inderdaad als \$\$\$; Zijn *geliefde*, de *beminde van de Heere*. En om een nog klaarder verdoog te geven van de *betrekking* die Hij op hem had, noemt Hij hem dus nader: עֲבָדִי MIJN KNECHT. Een benaming die *afhankelijkheid* en *dienstbaarheid* insluit, hoewel niet altijd met die *laagte* en *verachtelijkheid*, die men in een *slaaftse* staat aantreft; maar ook wel in een *aanzienlijker* stand; hoedanig de *huisbezorgers* in de huizen van de groten zijn; gelijk *Eliëzer* bij *Abraham*⁵⁹, of de voornaamste *staatsdienaars* aan de hoven van de vorsten, gelijk *Jozef* aan het hof van *Farao*⁶⁰.

Volstreker, maar ook tevens *gelukkiger* betrekking kan er niet bedacht worden, dan *Gods knecht* te zijn. Hoedanige benaming in Gods Woord doorgaans uitdrukt de bijzondere *beroeeping* van zo één tot een gewichtige post in *het werk van de Heere*, zijn verplichtingen om zich in die dienst gewillig, gehoorzaam en getrouw te kwijten, en Gods bijzonder *opzicht, bevelende macht, gunst, zorg, bescherming* en *beloning*, omtrent zo'n *knecht* betoond. Meermalen wordt deze naam aan koning *David* gegeven, zelfs bij uitnemendheid⁶¹; voornamelijk wanneer zijn beroeping tot *profeet* en *koning* gemeld wordt; in welke beide ambten die betrekking op een blijkbare wijze te merken was, zowel in de plichtsbetrachting van deze *knecht*, volgens de last hem opgelegd, als in het betoonde *oppergezag*, de *gunst* en trouw van de *Heere*, in alles waartoe Deze hem geroepen had, en in Zijn dienst aangenomen. Waarom men hem ook deze betrekking als een grond, deels van *dienstvaardigheid*, deels van *vertrouwen*, hoort bijbrengen, Psalm 116:16, *Och, HEERE! zekerlijk ik ben Uw knecht, ik ben Uw knecht, een zoon Uwer dienstmaagd*.

13. *Gods eed*, wat hier behelst

Zo afhankelijk de *dienaar* hier is, zo getrouw is de *Heere*, Die, om Zijn *Knecht* daarvan te verzekeren, zelfs zo ver komt dat Hij Zijn belofte met *ede* staft. IK HEB *Mijn Knecht David* GEZWOREN. Paulus zegt, *de mensen zweren wel bij den meerdere, en de eed tot bevestiging is denzelven een einde van alle tegenspreken*⁶². Zulke *eden* komen in *verbonden* voornamelijk te pas, daar 't nodig is dat men op elkaars trouw vast staat maakt. Zo zwoeren *Laban* en *Jakob*⁶³. Maar juist daarom des te wonderlijker dat GOD, Die Zijn *gelijke* niet heeft, ik laat staan Zijn *meerdere*, en Wiens minste woord als de ontwijfelbaarste waarheid behoort geloofd te worden, evenwel *zwerende* voorkomt. Een bewijs zeker van Zijn overklimmende goedheid, om het mistrouwen uit Zijn verbondelingen des te meer weg te nemen en hun geloof te hulp te komen. Gelijk Hij daarom *bij Zichzelven zweert*, zeggende-

⁵⁸ 2 Kor. 1:20.

⁵⁹ Gen. 24:2.

⁶⁰ Gen. 41:40; vergel. 1 Kon. 5:1; 2 Kon. 6:2.

⁶¹ 2 Sam. 3:18; 2 Sam. 7:5, enz., enz.

⁶² Hebr. 6:16.

⁶³ Gen. 31:44.

de: *zo waarachtig als Ik leef*⁶⁴. Zo heeft Hij dan ook aan Zijn *Knecht David* *gezworen*. Over de inhoud van de bezworen belofte zullen wij bij het volgende vers nader handelen. Hoofdzakelijk komt het uit op de *bevestiging* van zijn *geslacht* en *troon*, waarvan de *Heere* hem door *Nathan* zulke heerlijke dingen liet voorspellen, 2 Sam. 7, enz. Wel is waar dat er in die boodschap die *Nathan* hem bracht, niet uitdrukkelijk van een *eed* wordt gewag gemaakt; maar op andere plaatsen vindt men dit zoveel te duidelijker. Gelijk hier, vers 35,36; 2 Sam. 7:19; Psalm. 132:11, enz. Zijnde er geen twijfel aan of God heeft op verschillende tijden deze beloften aan David vernieuwd, en woordelijk of dadelijk met *ede bevestigd*; voornamelijk dan, wanneer de tijdsomstandigheden het vorderden, en er aanmerkelijke zwaarigheden opkwamen, waartegen hij nieuwe verzekeringen nodig had; bijvoorbeeld na zijn zware val⁶⁵, in de rebellie van zijn zoon *Absalom*⁶⁶, in het oproer van *Seba*⁶⁷, in de hachelijke tijdsomstandigheden nabij zijn levenseinde, enz.

14. Gods *eed* aan Zijn *knecht David* een *grond* van de *bevestiging* van Zijn *genade* en *trouw*

Dit nu brengt onze Spreker bij als een nadere grond waarop Zijn verwachting nopens de bestendige bevestiging van Gods *genade* en *trouw* in *Christus* steunde. En dat om twee belangrijke redenen.

A. Vooreerst, omdat de inhoud van die belofte, die God aan David gedaan en beëdigd had, wezenlijk over dat gewichtige hoofdstuk ging, als behelzende de verwekking van Christus uit Davids zaad naar het vlees, en Zijn verheffing op Davids geestelijke troon, om over Jakobs huis Koning te zijn tot in eeuwigheid. Dit is reeds gebleken uit hetgeen ik in de *voorbereidende oefening* aangaande dat heb bijgebracht, en het zal uit het vervolg nog nader blijken. Zodat die belofte, aan David bezworen, de krachtigste verzekering behelsde, dat God Zijn *eeuwig verbond* gedachtig was, en er niets van Zijn woorden zou ter aarde vallen.

B. Hierbij komt nog een *tweede reden*. Te weten, om de verzekeringen hiervan te vatbaarder

en te sterker te maken, behaagde het de Heere niet alleen de enkele beloften van dat toekomstig heil aan *David*, en door zijn dienst aan de kerk te laten doen; maar tevens in Davids *persoon*, *beroeping*, *koninkrijk* en *zaad* een *afschaduw*ing te stellen van *Christus* in Zijn *Persoon*, *roeping*, *koninkrijk* en *onderdanen*. In de *voorbereidende oefening* heb ik dit ook reeds getoond. En het blijkt te klaarder uit de redenen, vs. 21 en volgende voorkomende, daar alles wat van Christus in deze voorspeld wordt, van hem gezegd wordt in de *Persoon* van *Gods Knecht David*, dat meermalen in de Schrift een benaming van *Christus Zelf* is⁶⁸, gelijk wij reeds gezien hebben. De reden daarvan is klaar. *David* was in zijn persoon, in Gods weg met hem in zijn koninkrijk, in zijn kinderen, een schilderij van *Christus*, en de gelovige kerk kon uit dit *voorbeeld leren*, en uit dit *verzegelend onderpand* verzekerd zijn dat het in het geestelijke evenzo zou gaan met haar Hoofd Christus, met Zijn *genadeheerschappij*, met de weg waarlangs Hij er toe zou geleid worden, met de wijze van regering en met Zijn geestelijk *zaad*, die *kinderen die Hem de Heere zou geven*. Ik breid dit nog niet uit, omdat er in het vervolg beter gelegenheid toe zijn zal.

15. Overgang tot vs. 5

Men krijgt die gelegenheid zelfs direct uit het voorstel van de *inhoud* van de belofte, aangaande zijn *zaad* en *troon*, vs. 5. *Ik zal uw zaad tot in eeuwigheid bevestigen; en uw troon opbouwen van geslacht tot geslacht*. Welke woorden de korte hoofdsom behelzen van dat, wat *Nathan* uitvoeriger aan David verkondigde, 2 Sam. 7; en daar men ook in het vervolg breder verslag van vinden zal in onze Psalm. Wordende alles voorgedragen, met opzicht op *David*; zo echter, dat alles bij slot van rekening op *Christus*, *Davids Zoon* en *Tegenbeeld*, zal moeten thuis gebracht worden.

16. *Uw zaad*, wat dit hier betekent? En de *bevestiging* daarvan, *tot in eeuwigheid*

Het *eerste lid* van de belofte raakt de *bestendige bevestiging* van Davids *ZAAD*. *Uw ZAAD*, dat is, *uw nakomelingschap*. *Het zaad dat uit uw*

⁶⁴ Hebr. 6:13, enz.

⁶⁵ 2 Sam. 12.

⁶⁶ 2 Sam. 15.

⁶⁷ 2 Sam. 20.

⁶⁸ Ezech. 34:23,24.

lijf voortkomen zal, 2 Sam. 7:12. In het kort, een *eigen zaad*, in de *afdalende linie* uit hem afkomstig, en tevens een *wettig zaad*, uit een *wettig huwelijk*, waarin zijn naam mag genoemd worden. Zo'n *zaad* wordt dan aan hem beloofd, tot bewijs dat het niet zijn zal, *schrijft die man kinderloos*⁶⁹, maar hem het voorrecht zal gebeuren dat onder de oude dag bijzonder zo hoog gerekend werd: *ziet, de kinderen zijn een erfdeel des HEEREN; des buiks vrucht is een beloning*⁷⁰. Zoveel te groter als men op de *bevestiging* let: *Ik zal het BEVESTIGEN*, יִבְרַח. Deels door het bestendig maken van zijn *aanwezen*, zodat het geslacht niet uitsterft, maar in *wezen* blijft. Deels door het bevestigen van zijn *welwezen*, en *bloeistand*, in eer, rijkdom, voorspoed, heerschappij, als een *geslacht des oprechten*, dat *gezegend zal worden*. En dat niet voor een korte tijd, maar יִבְרַח, *tot in eeuwigheid*. Hetzij men dat verstaat van een *bepaalde eeuwigheid*, of van een *onbepaalde*, dat het beste uit de zakelijke toepassing blijken kan. Alles is inmiddels een weldaad die de Heere als Zijn Eigen werk Zich toeëigent. Want toch, *zo de HEERE het huis niet bouwt, te vergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden*⁷¹. 't Is God Die de eenzamen doet wonen in een huisgezin⁷², terwijl Zijn vervloekten daarvan uitgeroeid worden⁷³.

17. Zakelijke toepassing op David en zijn stamhuis

Van het letterlijke komen we tot de *zakelijke toepassing* van deze *belofte*, waarvan volgens de gelegde gronden, een zweem moet gevonden worden in *David*, de *zoon van Isai*, en zijn *geslacht*, zijn *zaad*, dat is, zijn *nakomelingschap*; waaromtrent God Zijn getrouwheid op een doorslaande wijze getoond heeft in verschillende opzichten; inzonderheid tweezins. *Eerst* ten aanzien van zijn *afstammelingen* in het algemeen, vooral voor zoveel zijn troonopvolgers raakt. Ten tweede, ten aanzien van *dat Zaad*, Dat hier bij *uitnemendheid* beoogd wordt, dat God na Davids overlijden uit zijn geslacht verwekken zou.

⁶⁹ Jer. 22:30.

⁷⁰ Ps. 127:3-5.

⁷¹ Ps. 127:1,2.

⁷² Ps. 68:7.

⁷³ Ps. 37:22.

A. Wat het *eerste* aangaat, daar geeft de heilige *historie* ons de bewijzen van aan de hand. Niet alleen in de optelling van Davids staatsvolgers, die uit zijn geslacht in de afdalende linie zijn voortgesproten, tot op de Babylonische gevangenis, in weerwil van alles dat meer dan eens een gehele verbreking van deze bestellingen dreigde. Gelijk bij voorbeeld in de tijd van *Athalia*⁷⁴, die al het koninklijk zaad had vermoord, uitgenomen *Joas*; in de benauwde tijden onder *Achaz*⁷⁵ en *Hizkia* enz.; maar ook in de *geslachtslijsten* van dat gehele stamhuis, voornamelijk uit de twee takken van *Salomo* en *Nathan*, die men bij *Mattheüs* en *Lukas* vindt⁷⁶; waaruit blijkt dat dit geslacht, niet tegenstaande velerlei hachelijke tijdstippen, door Gods voorzienigheid op een zonderlinge wijze in *wezen* behouden is; teneinde de *Christus*, Die er uit moet voortkomen, op Zijn tijd als *Davids Zaad* verwekt werd. Een wondere voorzienigheid zeker! Temeer als men aanmerkt dat het ook niet ontbroken heeft aan de *bevestiging* van *eerstand*, *geluk* en *welvaren*, zoveel namelijk nodig was om enig schilderij van het Tegenbeeld te maken. Men ziet het in *Salomo's* heerlijkheid, en het vermogen van het koninklijke huis; zelfs nadat er tien stammen van zijn gebied waren afgescheurd, waarvan ik straks iets meer zal zeggen. Wat al treffelijke vorsten heeft dat huis opgeleverd, als een *Salomo*, *Asa*, *Josafat*, *Hizkia*, *Josia*, en zelfs na de Babylonische gevangenis de vorst *Zerubbabel*, enz. Om nu te zwijgen van de bijzondere zegeningen en beschermingen, door God aan dat huis verleend, van zijn roemruchtige daden, overwinningen, verbonden met de voornaamste mogendheden, en dergelijke dingen meer.

... op *Christus*

B. Maar, omdat het grote *oogmerk* van Gods bestellingen nopens *Davids geslacht* op *Christus* zag, Die uit het zaad van David naar het vlees moest zijn, blijkt het voldoende dat deze belofte, *Ik zal uw Zaad tot in eeuwigheid bevestigen*, het naast betrekkelijk is op dat *Zaad bij uitstek*, daar men dan dezelfde nadruk in dat *enkelvoudig getal*, *uw Zaad*, als van één, vinden kan, dat Paulus in een bijkans soortgelijk geval met reden aanmerkt, Gal. 3:16. Dat temeer grond geeft

⁷⁴ 2 Kon. 11.

⁷⁵ 2 Kon. 17; Jes. 7.

⁷⁶ Matth. 1; Luk. 3.

omdat *Nathan* in de belofte aan David ook van dat *Zaad* spreekt, als van *een bepaalde Persoon*, 2 Sam. 7:12. En zo zullen wij hier in deze toezegging begrepen vinden, niet alleen de onafgebroken *voortplanting* van *Davids geslacht* tot aan de *komst van de Messias*, daar zeker een wondere voorzienigheid van God in te tasten is, noch ook enkel de *vaste en zekere verwekking* van de *Christus* uit dat geslacht (van achteren blijkbaar uit de geslachtsregisters bij *Mattheüs* en *Lukas* opgegeven, door de reis van *Maria* met *Jozef* naar *Bethlehem* in de dagen van de *beschrijving* bekrachtigd, en nooit door het Jodendom met enige grond tegengesproken) maar tevens de *bevestiging* van dat *Wonderzaad zelf*, Dat in de volle nadruk עֲדָעוֹלָם, *tot in eeuwigheid* kon beloofd worden. 1) Ten aanzien van Zijn *Persoon*, moettende naar die menselijke natuur wel voor een korte tijd worden *afgesneden uit het land der levenden*⁷⁷, maar Hem binnenkort weer *het pad des levend* worden *bekend gemaakt*⁷⁸, *om de dagen te verlengen, eeuwiglijk en altoos*⁷⁹. 2) Ten aanzien van Zijn *gelukstand*, Zijn *eer* en *heerlijkheid*, het *werk* dat Hem te doen stond, de *rijkdom* en *hemelschatten*, Hem als het *Hoofd* van Zijn *uitverkorenen* toegelegd, ten behoeve van deze onderdanen, en wat verder betrekkelijk is tot die goederen, die Hem in dat eeuwig verbond beloofd waren. Zodat men van Hem zeggen mocht: *groot is Zijn eer door Uw heil; majesteit en heerlijkheid hebt Gij Hem toegevoegd. Want Gij zet Hem tot zegeningen in eeuwigheid; Gij vervrolijkt Hem door vreugde met Uw aangezicht*⁸⁰.

18. ... en Zijn geestelijk zaad

Maar dit is nog alles niet, wat in deze belofte ligt opgewonden. Want het is gebleken dat hij niet alleen aan *David* gedaan is, voor zoveel hij de *stamvader* van zijn *geslacht*, en dus ook van *Christus*, die zijn *Zaad* moest zijn. Maar dat God ook in hem een *schilderij* gaf van Zijn *genadeweg* met Zijn *uitverkorenen* in *Christus*, Die daarom in deze beloften ook het *Tegenbeeld* van *David* is. En daarom, wanneer de Heere aan *David*, de *zoon van Isai* beloofde, *Ik zal uw*

zaad tot in eeuwigheid bevestigen, zo werd de kerk meteen daardoor geleerd hoe het met het *zaad* van *Christus*, de *tegenbeeldige David* gaan zou. En wie zijn toch dit *zaad* anders dan de *uitverkorenen, geroepenen, gelovigen*? Met één woord, al Zijn *volk*, dat *zaad, dat Hij zou zien*⁸¹, die *kinderen, die Hem de Heere geven zou*⁸², en die hun geestelijk en eeuwig leven aan Hem alleen te danken hebben, zowel door *verdienste* als door *toepassing*. Aan wie dan in en met hun *Hoofd* en *Stamvader* een *eeuwige bevestiging* beloofd wordt. Tot een vertoog 1) dat het *Christus* nooit aan zo'n geestelijk *zaad* ontbreken zal. – 2) Dat het al deze gelukkigen, evenals hun geestelijke *Stamvader* alleszins *wel* zal gaan, en zij onbetwist delen in Zijn heerlijkheid en voorspoed. – 3) En dat dit geluk, zelfs niettegenstaande uitwendige bekommernissen, tijdelijke wederwaardigheden en zware tuchtigingen over hun afwijkingen⁸³, evenwel onafgebroken zal stand grijpen, en bevestigd worden tot in een eindeloze eeuwigheid. Zo kan men hiermee vergelijken de belofte aan *Christus* gedaan: *in plaats van Uw vaderen zullen Uw zonen zijn: Gij zult ze tot vorsten zetten over de ganse aarde*⁸⁴. En opnieuw: *Zijn Naam zal zijn tot in eeuwigheid; zolang als er de zon is, zal Zijn Naam van kind tot kind voortgeplant worden; en zij zullen in Hem gezegend worden; alle heidenen zullen Hem welgelukzalig roemen*⁸⁵.

19. *Tweede lid van vers 5. Tronen, en hoe die gebouwd worden door God*

Wij zijn genaderd tot het *tweede lid* van dit vers, waarin een *eeuwigdurende heerschappij* aan deze *Gunsteling* voorspeld wordt. *En Ik zal Uw troon opbouwen van geslacht tot geslacht. De troon* zegt hier bij *overnoeming* de *koninklijke heerschappij*, gelijk weer blijkt uit *Nathans taal*, 2 Sam. 7:12; 1 Kron. 17. In die zinspeling wordt de *voortzetting* en *bevestiging* van die heerschappij een *opbouw* van die *troon* genoemd; zoals in vs. 3 gezegd werd: *de goedertierenheid zal eeuwiglijk gebouwd worden*. Wellicht dat het *schilderij* ontleend is van de aloude *tronen*, in het

⁷⁷ Jes. 53:9.

⁷⁸ Psalm 16:11.

⁷⁹ Jes. 53:10.

⁸⁰ Ps. 21:6,7.

⁸¹ Jes. 53:10.

⁸² Jes. 8:18.

⁸³ Zie vers 33.

⁸⁴ Ps. 45:17.

⁸⁵ Ps. 72:17.

bijzonder bij de *oosterlingen*, zijnde vrij grote en zware gevaarten, met grote kunst en pracht opgehaald, soms van zilver, ook van elpenbeen, gelijk die grote troon van *Salomo* was⁸⁶, of van kostbaar hout, steen, enz. uitmuntend. Tenminste, de *grondlegging*, *voortzetting* en *bevestiging* van deze *heerschappij*, niet slechts gedurende het leven van deze Gunsteling, noch door enige weinigen van zijn nazaten, *maar VAN GESLACHT TOT GESLACHT*. En dus zolang er *geslachten* zijn, zonder ooit uit te sterven, wordt hier aan Hem beloofd door die God, aan Wie deze eer alleen toekomt. Immers, *tronen te bouwen* is alleen *Zijn werk*, en niet te vergeefs draagt Hij de Naam van *Koning der koningen*. Mensen groot te maken, heerschappijen uit te delen, *tronen op te bouwen*, is *Zijn werk*. Hij richt ze op, en als het Hem gelust, verbreekt Hij ze weer. Hij maakt ze groot, en doet we weer klein worden. Als het Hem behaagt, *maakt Hij de band van de koningen los*, en weer, als het Hem behaagt, *bindt Hij de gordel aan hun lendenen*⁸⁷. Een heidense *Nebukadnezar* moet het zelfs erkennen. *Hij verandert de tijden en stonden. Hij zet de koningen af, en bevestigt de koningen*⁸⁸. 't Is daarom iets groot wanneer de *Heere* belooft een *troon* niet alleen *op te bouwen*, maar hem ook *op te bouwen van geslacht tot geslacht*. Zo'n *koninkrijk* wint het van de grootste heerschappijen, die vroeg of laat overhoop vallen, door uitsterven van de vorstelijke linie, gebrek aan middelen van onderstand, burgerlijke onenigheden, rebellie van de onderdanen, jaloersheid van de naburen, bloedige oorlogen, trouweloosheid van de bondgenoten, of andere onheilen. En, hoe vast ze ook staan mogen, de alles vernielende tijd rukt ze eindelijk neer; gelijk men gezien heeft in het trotse *Babel*, het rijke *Egypte*, het machtige *Perzië*, *Syrië*, *Griekenland*, *Rome*, en wat zich ook onder de wereldsbeheersheren een naam gemaakt heeft. Van zulke rampen bewaard en er tegen beveiligd te zijn; ja, telkens door *voortbouw* toe te nemen, moet dan zeker voor iets groot en Goddelijks geschat worden.

20. Zakelijke toepassing op *Davids troon*

⁸⁶ 1 Kon. 10; 2 Kron. 9.

⁸⁷ Job 12:18.

⁸⁸ Dan. 2:21.

Nadat ik dus de *letter* heb toegelicht (dat mogelijk voor *vorsten* en *groten* van de aarde van nut zal kunnen zijn om hun de oorsprong van hun heerlijkheid, en de verplichtingen daaruit vloeiende, te herinneren) ga ik tot de *zakelijke toepassing* van deze belofte over. Waarvan men een, wel flauwe, maar echter voldoende afschaduwing in *Davids lichamelijke troon* aantreft; namelijk in zijn *nazaten*, die hem in de regering zijn opgevolgd, en op *zijn troon*, dat is, die *hij* beklommen had, en die *in hem* aan zijn nakomelingen beloofd werd, *gezeten* hebben. Hoe God die *troon gebouwd* heeft, blijkt genoegzaam allereerst uit Zijn voorzienigheid om *David* zelf, die er langs een wondere weg op gebracht was, daarop te bewaren, en in de zwaarste schuddingen vast te doen zitten. Een tweede bewijs is de beroeping van *Salomo* tot de kroon, in weerwil van *Adonia's* pogingen; sedert welke tijd meer dan *vier eeuwen* lang aan deze *troon gebouwd is*, dan eens door herstelling van hetgeen er aan gebroken was; dan eens door merkelijke toevoegingen van hetgeen tot sterkte en tot sieraad daarvan strekken kon. Bijvoorbeeld: in *Rehabeams* tijd kwam er een zware schok. Maar de *troon* bleef echter staan. En, toen *Athalia* meende dat ze het gehele *koninklijke zaad* had vermoord en zo de *troon* van *David* scheen neergeworpen, wordt *Joas* op een bijzondere wijze bewaard, en tot de kroon geroepen. Is men belust om de *rijkdom*, *luister* en *macht*, waarmee deze *troon* is opgebouwd, te beschouwen? De Schrift zal er ons verbazende proeven van geven. Daar zal men verbaasd staan over de onnoemelijke schatten van dat koninkrijk. Van *Davids* tijden leest men dat hij alleen tot de opbouw van Gods tempel, en dat nog in zijn *verdrukkingen*, vergaderd had *honderdduizend talenten goud, en tien maal honderdduizend talenten zilver, behalve de edele gesteenten, ijzer, koper, enz.*⁸⁹ Voeg daar nog eens bij *drieduizend talenten goud van Ofir, en zevenduizend talenten fijn zilver*. En dan nog de *vrijwillige giften*, belopende *vijsduizend talenten goud, enz.* Wanneer men dit optelt, zal het een verbazende som uitmaken van op het minst *twintigduizend vijfhonderd vijfentachtig tonnen goud*⁹⁰. – Dit was nu alleen voor de tempelgodsdienst. Wat moet dan het overige geweest zijn? – Als men nu *Salomo's* rijkdom

⁸⁹ 1 Kron. 22:17; 29.

⁹⁰ WITSIUS MISCELL. S. Tom. II. Exerc. X: §. 17. et seqq.

daarbij rekent⁹¹, zal de zaak schier ongelooflijk voorkomen. – Wil men een proef van de *krijgsmacht* zien? Men kan het opmaken door haar grootte, toen reeds *vijf zesde delen* van de heerschappij waren afgescheurd. In het bestek van *Juda en Benjamin* komt het op geen *honderdduizenden* aan. *Abia* brengt uit die twee stammen een leger op de been van *viermaal honderdduizend man*, tegen *Jerobeam*, die uit de tien andere stammen slechts tweemaal zoveel volk heeft⁹². *Asa* heeft een heir van *vijfhonderd en tachtig duizend man*, en kan er een *miljoen Moren* mee tegenstaan⁹³. Maar dat nog hoger gaat; ik lees dat *Josafat* alleen van *zijn eigen volk* bij de *twaalfhonderd duizend man* in dienst gehad heeft⁹⁴. Nu kan men oordelen of *Davids troon* door zo'n macht ook *gebouwd* is geworden, en dit *vele geslachten* lang, totdat de hooggaande wrevel van de nazaten eindelijk deze heerlijkheid in de as heeft doen neerdalen.

21. Zo *volstrekt* evenwel niet

Maar hoewel de Heere in Davids *aardse troon* enigermate een *voorbeeldende schets* gaf van de waarheid van Zijn belofte, zo toont echter de ondergang van die uitwendige heerschappij, dat wij de wezenlijke vervulling daar vergeefs zochten. Temeer omdat de verdere *opbouw* van die *troon* regelrecht door God Zelf is opgezegd. Want het vonnis over *Chonia*, (die niet meer verwaardigd wordt *Jechonia* te heten en Gods Naam te dragen) luidde dus: *schrijft deze man kinderloos*⁹⁵; te weten met opzicht op *staatsvolgers*, die men anders uit zijn geslacht had mogen wachten. En al kort daarop wordt wegens *Mattanja* of *Zedekia* dit woord aangekondigd: *doe die hoed weg, en hef die kroon af, deze zal dezelve niet wezen; – Ik zal die kroon omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd stellen*, enz. Met welke woorden het recht tot de *aardse heerschappij* voor altijd aan *Davids huis* ontzegd wordt, zoals bij de uitkomst heeft gebleken. Want hoewel er na de Babylonische gevangenis van *Zerubbabel* nog *vijftien* aanzienlijke personen geteld worden, die meer of minder iets van de *vorstelijke waardig-*

heid bezeten hebben, tot op *Janna* toe (waarvan men meent dat hij dezelfde is met die welke Luk. 2:24 voortkomt, de zoon van *Jozef*, bij JOSEPHUS genoemd *Hyrchanus*, Ant. XII: 4) zo is echter niemand van hen met de titel of macht van *koning* voorzien geweest, en is het overschot van hun bewind ten tijde van *Antiochus Epifanes* geheel verdwenen, en het gebied vervolgens tot de Hasmoneeën, daarna tot *Herodes*, en eindelijk tot de Romeinen overgegaan. Zie daar een *zwarigheid*, die voor de blinde Jood onoverkomelijk is, maar niet voor een Christen, die 't rechte verstand van onze zo nadrukkelijke belofte met reden vindt in *Christus' eeuwigdurende genadeheerschappij*.

22. ... of 't is bijzonder op *Christus' troon* toepasselijk. Niet om enig *tijdelijk successierecht*

Die *genadeheerschappij* van *Christus*, die Hem op een bijzondere wijze zou toegevoegd worden, wanneer Hij, na lijden *verhoogd*, gezet werd aan de *rechterhand van de Vader* tot een Hoofd boven alle dingen, om over 't *huis Jakobs Koning te zijn tot in eeuwigheid, en de heidenen te ontvangen tot een erfdeel, en de einden der aarde tot een bezitting*, is dan hier *Davids troon*, gelijk het zo menigmaal genoemd wordt⁹⁶. De reden daarvan wordt door grote mannen gezocht in de aardse en tijdelijke successie in het uitwendige koninkrijk over Israël. Wel niet in de aardse en vleeselijke vorm, zoals de vleeselijke Joden zich van het koninkrijk van hun *Messias* verbeelden, maar zo verre evenwel *Christus* door het *geboorterecht* zou zijn gerechtigd geweest tot de aardse heerschappij, en uit dien hoofde Zijn geestelijk koninkrijk als de wettige Zoon van David zou bekleed hebben. Evenwel is deze gedachte aan zijn *zwarigheden* onderworpen. Want 1) hoewel *Christus' troon Davids troon* genaamd wordt, is echter de natuur van die beide koninkrijken te verschillend, dan dat men aan een *successierecht* zou kunnen denken; dat wel plaats heeft in *dezelfde* heerschappij, maar niet goed kan gesteld worden, daar de heerschappijen zelf van verscheiden aard zijn. Want *David* heeft niet de *geestelijke*, maar een *lichamelijke troon* beklommen. *Christus* daarentegen niet een *lichamelijke*, maar een *geestelijke*. 2) Ook wordt

⁹¹ 1 Kon. 10.

⁹² 2 Kron. 13.

⁹³ 2 Kron. 14:8.

⁹⁴ 2 Kron. 17.

⁹⁵ Jer. 22:30.

⁹⁶ Jer. 32:30.

de grondslag van *Christus' heerschappij* niet uit de *erfopvolging* afgeleid, maar uit de *waardigheid* van Zijn Persoon, als een *Zoon van de Allerhoogste*⁹⁷, en uit de *vrijwillige gift van de Vader*⁹⁸. 3) En daarenboven was het *successierecht* tot de *aardse heerschappij* niet voor een tijd, maar *voor altijd* weggenomen. *Ik zal die kroon omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd stellen*, totdat *Hij komt*, WIENS HET GERICHT IS, enz. 4) Waarom ook *Christus* altijd de titel en het bezit van het *aardse koninkrijk* van de hand gewezen heeft, en verklaard dat *Zijn koninkrijk niet van deze wereld was*⁹⁹. 5) Waarbij komt dat *Christus* wel uit *David de zoon van Isai* afkomstig was, maar niet uit de *koninklijke tak* door *Salomo*, maar door *Nathan*¹⁰⁰. 6) En welke nuttigheid zou het Hem gegeven hebben, een *erfrecht* tot de *tijdelijke heerschappij* te bezitten, daar Hij nimmer van kon, mocht of wilde gebruik maken? 7) Ja, ik mag er wel bijvoegen dat God in Zijn voorzienigheid de zaken zo bestuurd heeft, dat alle zweem van *erfrecht* tot de *aardse heerschappij* uit het oog raakte. Zijnde daarom, sedert het *vonnis* over de *aardse troon*, de *koninklijke tak* van *Davids huis* in minder aanzien geraakt dan een andere, namelijk die van *Nathan*, waaruit *Christus* is, en die na de Babylonische gevangenis nog een poos in enige luister is geweest; gelijk blijkt uit de *vorst Zerubabel*. Waarom ook bij *Zacharias* onder de *rouwklagers* over *Messias*, die zij doorstoken hadden, niet alleen *het huis van David* gesteld wordt, maar ook het *geslacht van Nathan*, als zijn toenmaals voornaamste tak, daarbij gevoegd, Zach. 12:12.¹⁰¹ Laat men ook al eens stellen dat *Maria*

⁹⁷ Luk. 1:32; Psalm 2:6,7,8.

⁹⁸ Ezech. 21:25-27.

⁹⁹ Joh. 19:36.

¹⁰⁰ Luk. 3:31.

¹⁰¹ Zo oordeelt met reden de heer WESSELIUS, in *Orat. de Titulo Crucis Domini*, subnexa *Dissert. Leid.* p. 569. Bij welke gelegenheid mijn gedachten gevallen zijn op het volgende 13^e vers, daar gemeld wordt van het *geslacht van het huis van Levi* bijzonder, en *hun vrouwen* bijzonder: het *geslacht van SIMEÏ* bijzonder, en *hun vrouwen* bijzonder. Dus worden onder de voorgangers in de *Joodse kerkstaat* eerst in het algemeen genoemd, het *geslacht van Simeï*, als een *bijzondere tak* van die familie. Als iemand vraagt welke die *Simeï* is? Ik denk aan *Simeon*, de *broeder van Judas en Jonathan*, zonen van *Matthias de Hasmoneeër*; welke *Simeon* zijn twee broeders in het oppergebied van kerk en burgerstaat gevolgd is, en de eerste geweest is, die het

een *erfdochter* in *Davids huis* geweest is, dan volgt er nog niet uit dat ze het *erfrecht* tot de *kroon* gehad zou hebben. Want daar het *erfrecht* reeds aan dat stamhuis ontzegd was, kwam het in die familie niet meer in aanmerking. En daarom ging *Maria* met *Jozef* in de dagen van de beschrijving niet op naar *Jeruzalem* en *Zion*, maar naar *Bethlehem*, daar 't stamhuis van *Isai* zijn oorsprong had, en zijn patrimoniale goederen gelegen waren; tot een blijk dat er voor hen niets anders te pretenderen was.

23. ... maar om gewichtiger redenen

Ondertussen ontbreekt er evenwel geen reden waarom *Christus' koninkrijk* zo menigmaal *Davids troon* genoemd wordt. Welke reden gezocht moet worden in zekere overeenkomst tussen *Christus' heerschappij* en het *koninkrijk* van Zijn vader *David*, in zoverre de Heere in *David*, en zijn *rijksgebied*, een lichamenlijk *schilderij* wilde geven van het *geestelijk koninkrijk* van *Christus*. Deze overeenkomst kan men onder anderen vinden VOOREERST in de *voorwerpen* van deze heerschappij. In zoverre zowel *Christus*, als eertijds *David* heerst over dat *volk*, dat God als een *volk van Zijn eigendom* heeft aangenomen. Over het huis van *Jakob*, over *Israël*; hoedanig *Davids* lichamenlijke regering oudtijds was over het *lichamenlijke Israël*, en *Christus' geestelijk gebied* over het geestelijk *Israël*, over de *kerk* uit *Joden en heidenen* vergaderd, dat *Zion, de berg van Gods heiligheid*. De engel zei dit tot *Maria*: *Hij zal over het huis Jakobs Koning zijn tot in eeuwigheid*, Luk. 1:32. TEN TWEEDE, in de *hoedanigheid* van deze heerschappij. *David* bezat het niet onafhankelijk van God, noch met zo'n *sovereiniteit*, dat hij volstrekt naar *willekeur* mocht regeren. Het koninkrijk was en bleef *Gods koninkrijk*, en *David* was hier als *Gods dienaar* aan te merken,

successierecht in het *geslacht van de Hasmoneeën* door zijn zoon *Johannes Hyrcanus* heeft plaats gegeven. Dus is deze tak de voornaamste in het *stamhuis* van *Levi* geworden. Gelijk de *Joden* met het begin van de regering van deze *Simeon* hebben begonnen te schrijven: *in het eerste jaar dat Simeon de grote hogepriester was, en veldoverste, en leidsman der Joden*. Zie 1 Macc. 13:43; Joseph. Ant. XIII: 11. Men brenge hier niet tegen in, dat deze *Simeon* ten tijde van *Zacharias* nog niet in wezen was. Want dat neemt niet weg dat de Geest van de profetie zijn naam reeds vooruit kon spellen, evenals elders de naam van *Josia*, *Cyrus*, enz.

Mijn knecht David, moetende alles doen naar *Gods bevel en mond*. Evenzo is het met *Christus' koninkrijk*, voor zoveel het Hem als *Middelaar* over *Zijn kerk* Eigen is. Daarin komt Hij voor als de *Knecht van de Vader*, Jes. 42:1; Ezech. 33:23,24, enz. Hij heeft het van de *Vader* ontvangen om het van 's *Vaders wege* in *Zijn Naam* naar *Zijn voorschrift* te besturen, en zal het daarom ook eens *aan de Vader overgeven*¹⁰². TEN DERDE, in de *uitwerkselen* van deze heerschappij. *David* had dit koninkrijk ontvangen om *Gods volk* van hun *lichamelijke vijanden* te *verlossen*, 2 Sam. 3:18. Daartoe was *God* overal met hem, 2 Sam. 5:10. Evenzo is 't met *Christus' heerschappij*, zijnde geschikt *dat wij verlost zouden worden van de hand van onze geestelijke vijanden, en van degenen die ons haten*, Luk. 1:71,74. Om zo *Zijn volk* onfeilbaar in de eeuwige gelukzaligheid over te brengen. Waartoe ook de hand van de *Vader* overal met Hem is. TEN VIERDE, in de *wijze* van de *heerschappij*, zijde beiderlei regering uitmuntende in *wijsheid, heiligheid, goedertierenheid, en inzonderheid rechtvaardigheid*. Van welke laatste aan *David* die eer gegeven wordt, *dat hij deed zijn ganse volk recht en gerechtigheid*¹⁰³; en *dat hij gedaan had dat recht was in de ogen des Heeren, en niet geweken was van alles dat Hij hem geboden had, al de dagen zijns levens, dan alleen in de zaak van Uria den Hethiet*¹⁰⁴. Maar aan *Christus' heerschappij* komt die eer veel meerder en volmaakter toe, want Hij is *die rechtvaardige Spruïte, de Heere onze gerechtigheid*¹⁰⁵, *Die Zijn koninkrijk bevestigt met gericht en gerechtigheid*¹⁰⁶. TEN VIJFDE, in de *oogmerken* en *bedoelingen* van de regering, zijnde beiderzijds ingericht om *God* te verheerlijken en de onderdanen daartoe op te leiden. *Davids* bedoelde was dit, en hij heeft er heerlijke bewijzen van gegeven. Maar inzonderheid is dit *Christus' bedoeling*, *Wiens rieken is in de vreze des Heeren*¹⁰⁷, *Die Zich den Heere gedurig voorstelt*¹⁰⁸, en *Zijn onderdanen doet wandelen op de weg der gerechtigheid, in het midden van*

*de paden des rechts*¹⁰⁹; hebbende, evenals *Zijn vader David* alles opgegaderd en bereid had tot de *opbouw* van de *aardse tempel*, zo ook alles besteld wat tot de *opbouw* van *Gods geestelijke tempel* vereist wordt; welke Hij ook als *Salomo's Tegenbeeld* volbracht heeft. LAATST, in de omstandigheden die zich in de *persoon* en *wijze* van *verkrijging* van deze heerschappij opdeden. Daar we in *Davids geringheid*, in zijn veelvuldige rampspoeden, en in *Gods bijzondere voorzienigheid* om hem op de troon te zetten en te bewaren, de heerlijkste prent voor ons hebben van de *geringheid* van *Christus* en *Zijn opkomst* naar het vlees, van al zijn sukkelingen gedurende *Zijn vernedering*, en van de ondersteuning van de *Vader*, *Zijn hulp* en *voorzienigheid*, in Hem op de troon te brengen en *een Naam te geven die boven alle naam is*¹¹⁰.

24. *Christus' troon* bij een *gebouw* vergeleken

Gelijk zo *Christus' heerschappij* met recht genoemd wordt *Davids troon*, zo past ook de *belofte* daar op: *Ik zal Uw troon opbouwen van geslacht tot geslacht*. 't Is een aangename zinspeling, wanneer *Christus' troon* bij een *GEBOUW* vergeleken wordt. De *BOUWMEESTER* is hier *GOD DE VADER*, huishoudelijk, als *Die* dat koninkrijk met en voor de *Zoon* heeft ontworpen en bestemd, en aan Hem toegezegd, en het Hem ook dadelijk ter hand zou stellen¹¹¹. Het *ONTWERP* was reeds in de *eeuwigheid* gemaakt¹¹²; worden- de vervolgens na de val aan de kerk *vertoond*, door velerlei *beloften, voorbeelden en schaduw*, waaronder inzonderheid *Davids aardse heerschappij* was. De *GRONDSLAG* is *God Zelf*, in *Zijn algenoegzaamheid* en verdere deugden, in *Zijn eeuwig verbond*, en in de volkomen *genoegdoening* van deze *koninklijke Hogepriester*. De *TROON ZELF* is samengevoegd uit al de leden van *Gods kerk*, als zoveel kostbare *stenen, goud, zilver, kleinodiën* op een sierlijke en prachtige wijze met elkaar *verenigd*. De *ZUILEN* van die *troon* zijn de levende *getuigenissen* van het *Evangelie*, geboekt in het *Woord* van de *Heere*, verkondigd door *Zijn gezanten, die pilaren en*

¹⁰² 1 Kor. 15:24-28.

¹⁰³ 2 Sam. 8:15.

¹⁰⁴ 1 Kon. 15:5.

¹⁰⁵ Jer. 23:5,6.

¹⁰⁶ Jes. 9:6; 11:3; Ps. 72, enz.

¹⁰⁷ Jes. 11:3.

¹⁰⁸ Psalm 16:4.

¹⁰⁹ Spr. 8:20.

¹¹⁰ Filip. 2:9.

¹¹¹ Psalm 2:6,8; 110:1, enz.

¹¹² Luk. 22:29.

*vastigheden der waarheid*¹¹³, bevestigd door vrijmoedige *belijders* en getrouwe *bloedgetuigen*, allemaal *pilaren in Gods tempel*¹¹⁴. Het *onderste gedeelte* van deze *troon* is de *aarde*, de *voetbank* van de Heere Zijn *voeten*; de *zetel* in de *hemel* aan Gods *rechterhand*, waarheen *Christus* van *beneden* uit Zijn lage *vernedering*, *trapsgewijze* moest *opklimmen*. De *OPBOUW* zelf was wel reeds *begonnen* in het *Paradijs*, en in de *belofte voortgezet* door al de tijden voor *Christus'* komst; maar stond in een andere gedaante en veel nadrukkelijker te geschieden bij en na Zijn *verhoging*, sinds welke tijd deze arbeid meer en meer zou bevorderd worden tot aan de voleinding van de wereld, wanneer deze *troon* zijn volkomenheid hebben zal.

25. Hoe Zijn troon wordt opgebouwd

En hierop ziet eigenlijk Gods belofte: IK ZAL UW TROON OPBOUWEN. Waarin dan bij wijze van *onderstelling* begrepen is de aanstaande plechtige *overdracht* van dit gebied aan *Christus* als verheerlijkt *Godmens*, Die de *Vader tot een Heere en Christus maken zou*¹¹⁵, en tot Hem zeggen: *zit aan Mijn rechterhand totdat ik Uw vijanden gezet zal hebben tot een voetbank Uwer voeten*¹¹⁶. Maar *zakelijk* wordt er mee geoogd op de gedurige *aanwas*, en bestendige *bevestiging* van deze *genadeheerschappij*, die zo menigmaal beloofd wordt. Men mag er in het bijzonder toe brengen, zijn grote *uitbreiding*, door de toebrenging van een menigte *onderdanen*, niet alleen uit de *Joden*, maar ook uit de *Heidenen*¹¹⁷; zijn *zegening* door de *overvloed* van de *genaden* die in deze heerschappij zouden gevonden worden, tot *zielsverrijking*, *versterking*, *vertroosting*, *heiliging* van de *onderdanen*, en tot vergroting van de roem en eer van de *Koning*¹¹⁸; de veelheid van *vrede*, die *inwendig*, ja zelfs ten dele *uitwendig* dat koninkrijk zou doen *bloeien*¹¹⁹; de *middelen* om dit gebied voort te zetten en te beschermen, niet alleen door de gewone *dienst* van het *Evangelie*, en zijn gepaste *werktuigen*, maar

zelfs door de bewerking van de tijdelijke macht van *overheden*, *vorsten*, *koning*, *kerkvoedsterheren*¹²⁰; de verhoging en *verrijdeling* van alle aanslag van degenen die de *opbouw* van dat rijksg gebied zouden willen hinderen¹²¹; en eindelijk de altijddurende *bescherming*, *bevestiging*, *vereeuwiging* van deze heerschappij, totdat *Christus het koninkrijk aan God de Vader zal overgeven, opdat God zij alles in allen*¹²².

26. Langdurigheid daarvan, van geslacht tot geslacht

Daarom wordt deze *opbouw* zo *langdurig* gesteld, VAN GESLACHT TOT GESLACHT zolang er *geslachten* in de wereld zullen zijn, tot aan het *einde van de wereld*. *Christus' koninkrijk* moet een einde hebben¹²³, *Uw troon, o God! is eeuwiglijk en altoos*¹²⁴. In een zo bekende zaak is het niet nodig verder uit te weiden. Alleen merk ik aan dat de Spreker hier meer de uitdrukking, *van geslacht tot geslacht* verkiest dan die, *tot in eeuwigheid*, hoewel *Christus' koninkrijk*, stoffelijk aangemerkt, waarlijk en volstrekt *eeuwig* is; omdat de belofte van *opbouw*, en dus van *gedurige voortzetting* van *Christus' rijksg gebied* eigenlijk betrekkelijk is op de tegenwoordige staat van de wereld, zolang er *geslachten* zullen zijn, en het *ene geslacht gaan, het andere komen zal*. Want in de *eeuwigheid* zal er geen *opbouw* meer plaats hebben, omdat dit koninkrijk alsdan zijn *volbouw* zal verkregen hebben. Behalve dat dit *koninkrijk* alsdan ten aanzien van de vorm van bestuur, een merkelijke verandering zal ondergaan, als zullende niet meer op die *middel-lijke en huishoudelijke wijze* door *Immanuël* beheerst worden, maar *onmiddellijk* door de *Drieënige God*; omdat alsdan de zaliging van de uitverkorenen zijn volle beslag zal verkregen hebben en eeuwig behouden.

27. Beweegreden hierin, om van Gods genade en trouw omtrent Zijn volk te zingen

Zie daar uit de *Vader* Zijn Eigen mond het bewijs dat de *goedertierenheid eeuwig gebouwd zal*

¹¹³ 1 Tim. 3:15.

¹¹⁴ Openb. 3:12.

¹¹⁵ Hand. 2:36.

¹¹⁶ Ps. 110:1.

¹¹⁷ Ps. 2:8; 74; 87; Jes. 2:1; 49:6, enz.

¹¹⁸ Ps. 68:19.

¹¹⁹ Ps. 72:3; Jes. 9:6.

¹²⁰ Ps. 72:8,9.

¹²¹ Psalm 2; 110; 68:2,3, enz.

¹²² 1 Kor. 15:24,25.

¹²³ Luk. 1:32.

¹²⁴ Psalm 45:7.

worden, en Gods *trouw* daarin zo vast staat als de *hemelen*. Daar kan men dan vast op gaan. Gods *verbond*, met *ede* bezworen, is onwankelbaar; en alles geeft getuigenis dat Hij een *Rotssteen* is, *Wiens werk volkomen is*. Is Gods *verbond* met *Christus* van die aard? Het kan niet anders zijn, of Zijn *verbond* met Zijn *leden*, Zijn *geestelijk zaad*, moet van gelijke vastigheid zijn. Want gelijk het gaat met het *Hoofd* moet het ook met de *leden* gaan. Ja, gelijk de *troon* van deze geestelijke *Stamvader* de eeuwen verduurt, zal ook de *koninklijke waardigheid* van Zijn *geestelijk zaad* de tijd braveren. De belofte ligt daar: *die overwint, Ik zal hem geven met Mij te zitten in Mijn troon, gelijk als Ik overwonnen heb, en ben gezeten met Mijn Vader in Zijn troon*¹²⁵. Oorzaak genoeg voor de Spreker om 's *HEEREN goedertierenheden eeuwiglijk te zingen, en Zijn waarheid met de mond bekend te maken van geslacht tot geslacht*.

28. Aanmerkingen over het woord סְלַח *Selah*

Tot besluit wordt in dit *vijfde vers* het woordje סְלַח achteraan gevoegd, *Selah*, waar zoveel over gedacht en geschreven is, met zoveel bijblijvende onzekerheid, dat onze overzetters op 't spoor van anderen best gekeurd hebben om het onvertaald te laten. De gedachte van COCCEJUS nopens de *woordbuiging* behaagt mij best, dat het in *modi imperativo, gebiedende wijs* moet genomen worden¹²⁶; maar wat dit woord dan zeggen wil, en waartoe het dient, blijft nog duister. Voor 't naast denk ik dat het de *imperativus (gebiedende wijs)* is van %-2; in de zin van *vlak, gelijk, effen maken*, zoals gebeurt door gestadig *treden en trappen* op zulke dingen die *ongelijk, hobbelachtig, oneffen* zijn, of die op een *hoop* getast zijn en te *hoog* zouden *oprijzen*, die men *neertreedt* en met de daarnaast liggende zaken *gelijk maakt*. Omdat dit woord nu in de *gebiedende wijs* telkens voorkomt, is het natuurlijk te denken dat er iets mee *bevolen* wordt aan de zanger of lezer, dat niet onbekend moet geweest zijn aan de Hebreëen; noch de weg om tot

verstand van deze zaken te komen, voor kundigen in die taal volstrekt onmogelijk. En mij dunkt dat de gissing nopens het *muzikaal gebruik* van dit woord in de aloude *zang- en speelkunde* eerder een bewijs is van verlegenheid, dan van waarheid of zelfs waarschijnlijkheid. Het kan ook geen teken van *pauze* of *rust* zijn, of een aanwijzing van het einde van een afdeling. Want dan moest het (om andere redenen daar te laten) altijd aan het *einde* van een *vers* voorkomen en nooit in 't *midden*. Ook zie ik niet welke grond er is om het zo maar enkel te maken tot een teken dat de zaak die voorgaat, waardig is om ernstig overwogen te worden, wegen zijn grootheid en gewichtigheid. Want, behalve dat daartoe in de betekenis van het woord סְלַח weinig grond is, zo zou het niet moeilijk zijn uit klare voorbeelden te betogen, dat dit סְלַח soms onmiddellijk gaat voor zulke betuigingen, die nog veel meer opmerking verdienen en belangrijker zaken behelzen dan die, welke met dit woordje besloten worden¹²⁷. Daarom kan ik ook niet denken dat het een eenvoudig *teken* zou zijn om de *aandacht* op te wekken. Want zulke tekens dienen liever gegeven te worden, eer men iets van belang zeggen zal, dan dat men er mee achteraan zou komen, als men reeds zo'n rede heeft uitgesproken; omdat dan al vaak de woorden aan de aandacht reeds ontslipt zijn. Waarom ik nog niets beters weet dan en dat meer met de kracht van de betekenis en de plaatsen waar dit woordje voorkomt, overeenstemt, dan het op te nemen als een *bevel* om 't *gezegde* op een *effenbare wijze* op te vatten, zonder de gedachten *te hoog* te laten gaan, en daardoor *verkeerde rekening* te maken; gelijk men dat bijvoorbeeld doet met uitdrukkingen die geestelijk te verstaan zijn, *lichamelijk* op te

¹²⁵ Openb. 3:21.

¹²⁶ COCCEJUS ad Ps. III. §. 23. *Nos nihil invenimus aptius rei et analogiae linguae, quam ut fit imperativus ad formam ! 21 Psalm IV. 7. per productionem του shevah in pausa, ex verbe ! -2 vel %-2.*

¹²⁷ Bijvoorbeeld, Psalm 3:3. Daar staat סְלַח juist achter die woorden: *Velen zeggen van mijn ziel: Hij heeft geen heil bij God. Selah*. Dan volgt er vs. 4, die gelovige betuiging die deze zwaarigheid geheel doet verdwijnen, en daarom van veel groter gewicht is, *doch Gij, HEERE! zijt een Schild voor mij, mijn eer, en Die mijn hoofd opheft*. En evenzo vers 5: *ik riep met mijn stem tot den HEERE, en Hij verhoorde mij van den berg Zijner heiligheid. Selah*. Dit is zeker een merkwaardig bewijs dat God een *Hoorder van het gebed* is, maar ik vraag of het niet nog veel merkwaardiger is, hetgeen er onmiddellijk volgt? Te weten, het bewijs uit Davids eigen ondervinding opgemaakt, dat God zelfs nabij is met Zijn hulp, eer wij het weten, en *het Zijn beminden als in de slaap geeft?* Zo zegt hij, *ik lag neder en sliep; ik ontwaakte, want de HEERE ondersteunde mij*.

vatten; of, met iets dat slechts in *een zeker opzicht* moet aangenomen worden, als een volstrekte *algemene waarheid* aan te nemen; of, met uit een terneer gestelde *waarheid* een *verkeerd besluit* te trekken; of met een verkeerd gebruik te maken van een stuk dat wel in zichzelf *goed* is, maar dat ook zijn *goed gebruik* moet hebben, om het niet te bederven, enz. Al welke dingen door een naarstiger onderzoek best uit het tekstverband kunnen worden opgemaakt¹²⁸.

¹²⁸ In een stuk dat veel duisterheid heeft en wellicht behouden zal, zijn de waarschijnlijkste gissingen de beste. En zo denk ik dat het ook hier gesteld is. Ik vermeet mij niet aan al de plaatsen waar dit סָלָה voorkomt, een onfeilbare oplossing te geven. Maar ik denk evenwel dat enige voorbeelden de lezer verder zullen kunnen doen denken. Laat mij tot een proef eens de *derde Psalm* bijbrengen, waar dit סָלָה allereerst voorkomt, en wel driemaal. Eerst, nadat *David*, vluchtende voor zijn zoon *Absalom*, geklaagd had dat zijn *tegenpartijders vermenigvuldigd waren, velen tegen hem opstonden, en velen zeiden van zijn ziel, hij heeft geen heil bij God*. Dat laatste was zeker de bitterste post voor de vluchtende *David*, een zware beproeving van zijn geloof omtrent zijn heilstaat, en tevens naar de mens een oorzaak van kommer dat, dit vooroordeel doorgaande, wellicht de meeste en beste van zijn aanhangers, vooral die *God vreesden*, de hand van hem mochten afrekken, als één die, zoals voortijds *Saul*, geheel van *God* verlaten was. Want toch, 't leed al bedenking hoe *God* anders *Zijn David* zo zwaar zou tuchtigen. Temeer daar de *zaak van Uria* nog vrij vers in het geheugen was. En daarom moest dit het gemoed van *David* zeer benauwen, waarom hij 't ook aan de *Heere* klaagt. Maar hij zet er סָלָה bij, ter waarschuwing voor de lezer, opdat die niet denken zou dat *David* door deze zwaarigheid ten enenmale zou overhoop zijn geworpen, terwijl hij, ja, wel over deze beproeving zeer aangedaan is (zoals billijk is) maar ze echter niet te zwaar tilt, noch de moed geheel opgeeft. Blijkende veeleer het tegendeel uit hetgeen er onmiddellijk volgt, vs. 4. *Doch Gij, HEERE! zijt een Schild voor mij, mijn eer, en Die mijn hoofd opheft*. Tonende zo zijn vertrouwen op *Gods* bescherming en verlossing nog te stellen, in weerwil van 't gevaar dat hem door *het vooroordeel van zo velen* scheen over 't hoofd te hangen.

Het *tweede Selah* vinden wij daar, vs. 5. *David* zegt: *ik riep met mijn stem tot den HEERE, en Hij verhoorde mij van den berg Zijner heiligheid. Selah. Zeker! Zo ligt Gods weg. Roept Mij aan in den dag der benauwdheid; Ik zal er u uithelpen*, Ps. 50:15. Maar men zou kunnen denken dat *David* er mee wilde te verstaan geven, dat de *Heere* hem juist *daarom* gered had, omdat hij zo ernstig had *geroepen*, en dat zou naar eigen gerechtigheid geroken hebben. Of ook, men zou door zijn redenen kwalijk te verstaan, kunnen vermoeden dat *Gods ontferming* juist naar *David's roepen* gewacht had. En dat zou bezijden 't oogmerk zijn. Want hij wil *God* wel verheerlijken als een *Hoorder van het gebed*, maar zo, dat de eer geheel aan

zijn verbonds-*God* blijft, en *Zijn ontferming* zo breed wordt uitgemeten als immers mogelijk is. Dat waarschuwt hij met het bijgevoegde סָלָה, opdat men geen verkeerde rekening maakt. Trouwens, het onmiddellijk volgende vers toont duidelijk genoeg dat *Gods* goedheid en trouw nog veel verder ging: *ik lag neder en sliep; ik ontwaakte, want de HEERE ondersteunde mij*.

Het *derde Selah* komt aan 't einde van deze *Psalm* voor. *Het heil is des HEEREN; Uw zegen is over Uw volk. Selah*. Dat voegt *David* er bij, waarschijnlijk om te waarschuwen dat die betuiging wel een eeuwige waarheid behelst, maar dat men die echter niet naar ons eigenwillig begrip moet opnemen, alsof die *zegen van God over Zijn volk* zou meebrengen dat ze nooit in zware beproevingen zouden komen. Of (als men dit liever wil) dat *God* om iets dat *in Zijn volk was*, aan hen zou gebonden zijn. Wat de *vrije genade* zou omstoten. Laat men het ene of andere verkiezen; er zal genoegzame reden zijn om in zo'n geval de *epanorthosis*, de *terechtbrenging* door סָלָה aan te wijzen, en dat woordje, midden in de drift van de redenering, als ongevoelig voor te werpen, opdat men *effenbare* denkbeelden vormt.

Een tweede voorbeeld is *Psalm* 66:7 en 15, daar dit סָלָה ook tweemaal voorkomt. Het *eerste* vers 7. *Hij heerst eeuwiglijk met Zijn macht; Zijn ogen houden wacht over de heidenen; LAAT DE AFVALLIGEN NIET VERHOOGD WORDEN. (Of, de afvalligen zullen niet verhoogd worden.)* Dit laatste diende met zekere bepaling verstaan te worden. Want als men 't als een *wens* van de dichter opvat, zou soms iemand verkeerd daaruit besluiten dat hij uit bijzondere weerwraak dat kwaad aan de afvalligen wenste, 't geen echter tegen zijn plicht streed, zijnde hier alleen *Gods eer* zijn bedoelde. Als men 't als een *voorspelling* opvat, zou men te hoog met de gedachten gaan, als men meende dat hier *alle verhoging* aan de afvalligen ontzegd werd. Want toch, onder *Gods* toelating verheffen zij zich maar al te zeer, ja, *God* doet ze voor een tijd steigeren, om ze daarna zoveel te zwaarder te doen neerstorten. Dus men ziet dat hij alleen zo'n verhoging bedoelt, die bestendig zou zijn, en *Gods* kerk wezenlijke schade toebrengen. Hoe men 't neemt, het woordje סָלָה zal er tot *waarschuwing* zeer gevoeglijk bijgezet worden. En niet minder gevoeglijk staat het in vs. 15, achter zijn verbintenis om tot dankbaarheid voor de wonderbare verlossing *brandoffer* van *mergbeesten* met *reukwerk van rammen en runderen met bokken te offeren*. Laat men zich slechts herinneren wat het ware *dankoffer* is, *God* aangenaam, *Psalm*. 50:14,15, enz.; dan zal men de kracht van het woordje סָלָה daar vatten.

Een derde voorbeeld is *Psalm* 84:5 en 9. In het vijfde vers stelt de dichter de *welgelukzaligheden* voor, die zulken te beurt vallen, die *in Gods huis wonen, en Hem daar gestadig prijzen*; om er mee aan te tonen hoe billijk zijn beklag was over het gemis van zo'n voorrecht, en zijn begeerte om ook daar te verkeren. Maar als men dit te hoog opvatte, zou men wellicht denken dat hij dan de *gelukzaligheid alleen* aan de verkering in *Gods* tempel verbond, met uitsluiting van andere plaatsen. En evenwel zo ver gaat zijn betuiging niet. Hij wil

alleen te kennen geven dat het verkeer in Gods huis voor een gelovige zeer grote voorrechten meebracht, hoewel zulken, die daarin verhinderd werden, evenwel geenszins van alle heil verstoken zijn. Daarom voegt hij er סָלָה bij, en toont direct in vs. 6 dat ook zij welgelukzalig zijn die hun versterking meer uit God Zelf, dan uit de bedienende middelen trekken; en zich bevljigten om door de wegen van geloof en deugd op te gaan naar 't hemelse Zion, hoewel hun belet wordt de toegang tot het aardse. Even dienstig is het סָלָה bij vers 9. Daar de Psalmist zijn gebed om in Gods heiligdom te mogen verkeren met twee redenen aandringt. De eerste ontleend aan Gods *macht*, waardoor Hij de *Heere der heirscharen* is. De andere van Gods *verbondstrouw* als de *God Jakobs*. Deze pleitgronden zijn zeker allerwettigst, maar men moet niet denken dat hij ze zo ver trekt, alsof hij daarmee volstrekt God wilde noodzaken om hem juist plaatselijk in de tempel te brengen. Zijn oogmerk is alleen zich met onderwerping aan Gods macht en trouw te bevelen, zodat hij zich aan Gods vrijmachtig bestuur overgeeft, voegende er daarom סָלָה bij. En daarom zal men hem weer in vers 10 *Christus* als zijn enige Steungrond horen aanmerken, in Wie hij, hoe 't hem uitwendig gaan mag, Gods genade en heil verwacht. *O God, ons Schild! zie, en aanschouw het aangezicht Uws Gezalfdens.*

Laat tot een vierde voorbeeld strekken de voorgaande 88° Psalm, waar men twee allerblijkbare proeven vinden zal. Het eerste סָלָה komt voor in vers 8. *Uw grimmigheid ligt op mij; Gij hebt mij nedergedrukt [met] al Uw baren.* Als men deze uitdrukking al te hoog opvat, zou men wellicht denken dat God de klagende *Heman* al de uitwerksels van Zijn allereigenlijkste toorn tot zijn onherstelbare verdelging liet gevoelen, en dat er dus niets dan een volslagen vertwijfeling voor hem over was. Maar dit zou te ver gaan, terwijl *Heman*, God nog aanmerkende als de *God zijns heils*, alleen de vreselijkheid van de Goddelijke kastijding, stoffelijk aangemerkt, beschrijven wil, zonder daaruit te willen redeneren tot het gemis van de genadestaat. Dit waarschuwt hij door 't woordje סָלָה, en zal in de volgende verzen duidelijk genoeg tonen hoe deze Goddelijke tuchting over hem is aan te merken.

Maar het tweede *Selah* zal het daar nog duidelijker tonen. *Heman* vraagt in vers 11, *zult Gij wonder doen aan de doden? Of zullen de overledenen opstaan, zullen zij U loven?* Als men deze *ontkennende vraag* te hoog opvat, zou er uit volgen dat *Heman* de opstanding van de doden en de zalige onsterfelijkheid van Gods volk verloochende, of ten minste in twijfel trok. Daar echter alleen zijn oogmerk was te tonen dat de *doodstaat* van Gods volk, als *doodstaat* aangemerkt, hen buiten staat stelt om met ziel en lichaam God hier te loven. Daarom wordt er סָלָה bijgedaan. En dat dit hier waarschijnlijk 't oogmerk is, blijkt uit het volgende vers: *zal Uw goedertierenheid in het graf verteld worden, Uw getrouwheid in het verderf?* Laat men er mee vergelijken Psalm 6:6; Jes. 38:18,19.

In de verklaring van onze *negen en negentigste Psalm* zal telkens op zijn plaats gezien worden, hoe gepast het woordje

29. Toepassing van deze aanmerkingen op onze tekst

Dat het woordje סָלָה hier deze zin en gebruik heeft, kan men spoedig genoeg opmaken. Te weten, hier werd een grote belofte gedaan nopens *Davids zaad* en *troon*, welke wij nu verklaard hebben. Als men nu deze belofte te *hoog* wilde opvatten, en hem lichamenlijk verstaan van de *vereeuwiging* van de *aardse heerschappij* in *Davids geslacht*, dan zou men verkeerde rekening maken. Want God beoogde niets minder, en de uitkomst toonde voldoende dat dit nooit beloofd was, omdat die *aardse heerschappij* geheel vervallen was. Om welke reden de gedachten hier bedwongen moeten worden, en men alleen in kracht moet denken aan Davids geestelijke troon, waarin dat alles zijn volkomen waarheid zou vinden.

Selah daar meermalen tot hetzelfde oogmerk voorkomt. Omdat ik alleen enige proeven geef, kan ik met het bijgebrachte volstaan. Laat alleen tot een nieuw bewijs de volgende uitdrukking strekken, % - 2 08*#% *Higgajon Selah*, Psalm 9:17. 08*#% *Higgajon* is zeker te zeggen, *iets dat men overwegen moet*, daar de *overdenking* op moet gevestigd worden, van %#% *overdenken*. Nu staan deze twee woorden juist achter een voorstel dat waarlijk een nauwkeurige overdenking verdient, maar waarin men *effenbare gedachten* behoort te hebben, om geen verkeerd gebruik daarvan te maken. *De HEERE is bekend geworden; Hij heeft recht gedaan; de goddeloze is verstrikt in het werk zijner handen!* Een zaak die Gods volk waarlijk te overwegen heeft, gedenkende met indruk aan Gods oordelen, en zich verheugende dat God Zijn rechtmatigheid toont in de rechtszaak van Zijn volk tegen hun goddeloze vijanden te handhaven. Zo evenwel, dat ze effenbare denkbeelden van Gods weg vormen, vermengende nooit de rechtmatigheid van hun *zaak* met de rechtvaardigheid van hun *personen*, en nooit uit eigen weerwraak zich kietelende in het verderf van de goddelozen, dat veeleer beklagenswaardig is, en ootmoed in moet scherpen. Waarom de kerk met dat % - 2 08*#% vermaand wordt haar *overweging* op een *effenbare wijze* in te richten, en niet te *hoog* te vliegen, maar veeleer een goed gebruik van Gods handelwijze te maken.

Zie daar enige proefjes. Meer zal ik er niet bijdoen, maar de lezer verzoeken om zelf eens nader deze dingen te overwegen, en de proef te nemen. Wellicht zal hij dan zoveel te zien krijgen dat onze gedachten niet ten enenmale verwerpelijk zal voorkomen.

Tu si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti, si non, hic ubere mecum.

30. Leringen uit deze twee verzen

Al het verhandelde in deze twee verzen kan ons weer een menigte van zaken leren. Ik zal enige voorname oplezen, en de overige aan de overweging van de lezer overlaten.

A. *Gods beloften zijn van een ontwijfelbare geloofwaardigheid. Ze zijn gekomen uit de mond van de eeuwige Waarheid. Christus, de Zoon zingt ervan in onze Psalm. Hij voert Zijn Vader sprekende in, tot bevestiging van Zijn woorden. De Heilige Geest heeft ze geboekstaafd door de pen van Ethan. Dus drie hemelse Getuigen. Indien wij dan het getuigenis der mensen aannemen, Gods getuigenis is meerder*¹²⁹. Zo onverschoonlijk dan het ongeloof is, *waardoor men God tot een leugenaar maakt*¹³⁰, zo betamelijk, zeker en troostrijk is het geloof waardoor men *verzegelt dat God waarachtig is*¹³¹.

B. Hoewel het genadeverbond in opzicht van zijn uiterlijke toediening, de *voorwaarde van geloof en bekering* aan de mens voordraagt; evenwel, wat het wezen daarvan aangaat, is het ten aanzien van de uitverkorenen begrepen in *enkel beloften*. Dit blijkt onder andere daaruit, omdat het gemaakt is, niet met de uitverkorenen op henzelf staande, maar aangemerkt in Christus, het *Verbondshoofd*, gelijk de Heere hier zegt: *Ik heb een verbond gemaakt met Mijn Uitverkorene*. Dus moeten de *eigenlijke voorwaarden* van het verbond, die de grond zijn van de beloofde verbondsgoederen, niet door de uitverkorenen in eigen persoon opgebracht worden, maar door het *Verbondshoofd* in hun *plaats* en *voor hun rekening* vervuld worden; en zij niet anders te doen hebben dan de voor hen verkregen goederen met een gelovig hart aan te nemen en er een God verheerlijkend heilig en dankbaar gebruik van te maken. Daarom wordt *Christus* genoemd een *Verbond des volks*¹³², en komt hier voor als de *tweede Adam*¹³³, staande in 't *genadeverbond* in dezelfde betrekking als de *eerste Adam* in het *werkverbond*. Alles wat hier de uitverkorenen te beurt valt, wordt hen *om niet geschonken*. Zelfs *geloof en bekering* zijn in de grond *verbonds-*

*weldaden, genadegiften*¹³⁴, zowel als al de andere goederen door het *Verbondshoofd* voor de leden verdiend, en aan hen *uit kracht* van Zijn *toegerekende gerechtigheid* ingewerkt. Dit moet geen weg tot zorgeloosheid banen, want zo zou de genade misbruikt worden. Maar het moet niettemin worden vastgehouden, omdat anderszins noch de leer van onze *val in Adam*, noch de leer van onze *wederoprichting in Christus* kan stand houden, en door het voorbijzien van deze eeuwige waarheid niet alleen de gewichtigste leerstukken van ons Christendom omver moeten vallen, maar ook het wezenlijkste deel van de troost van een Christen, en de ware beweegoorzaken van zijn heilige wandel weggenomen worden. Want dit toch is de ware troostgrond, dat de oprichting en bevestiging van Gods verbond niet in zijn eigen hand staat, maar geheel in Christus' hand gesteld is, en de drangreden van zijn heilige wandel en oprechte en verschuldigde *dankbaarheid*, en geenszins enig inzicht om er bij God enig *recht tot het leven* door te verkrijgen.

C. *Christus is voor Zijn gelovig volk allerdierbaarst*¹³⁵. Deze twee verzen leveren ons daar uitnemende bewijzen van op. 't Is wat te zeggen, Hem als *Gods Uitverkorene* te mogen aanmerken, in *Wie* zij allen mede *uitverkoren* zijn. – Het oog te vestigen op een *Goddelijk verbond*, met Hem als 't *Hoofd*, en in Hem met al de *leden* opgericht, Die alles wat tot dit *verbond* behoort, in hun *Hoofd* vinden kunnen, en de vervulling van dat alles dat er nodig is, bij *Christus* hebben. Hier dingen Zijn gepastheid, volheid, algenoegzaamheid, gadeloze liefde en machtige voorzorg met elkaar om de prijs, en de verlegen ziel behoeft alleen tot de *volle Heiland* te gaan om *uit Zijn volheid genade voor genade te ontvangen*. Komt hun de eis van Gods gerechtigheid van hun zijde ondoenlijk voor? Ze vinden de vervulling ervan in hun *Verbondshoofd*. Vinden ze zich machteloos om een verbond meet God te maken? 't Is in hun *Hoofd* voor hen gemaakt. Ze hebben zich alleen daarheen te wenden, ja, zonder hun toedoen worden ze door krachtige genade tot de gemeenschap aan dit verbond gebracht. Tegen hun gedurige verbondsontrouw hebben ze in de *verbondstrouw* van hun *Hoofd* een vaste verantwoording. En er is geen nood dat ooit dit verbond gebroken zal worden. Hun *Borg* staat er

¹²⁹ 1 Joh. 5:9.

¹³⁰ 1 Joh. 5:10.

¹³¹ Joh. 3:33.

¹³² Jes. 49:8.

¹³³ Rom. 5:1; 1 Kor. 15.

¹³⁴ Ef. 2:8; Jer. 31:33,34; Ezech. 36:26, enz.

¹³⁵ 1 Petr. 2:7.

voor in, en handhaaft het beide als Priester en als Koning. Zo is hun staat voor de eeuwigheid bevestigd en beveiligd. Hoe weergaloos is dan zo'n Heiland niet in waarde? *Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk*¹³⁶!

D. *Gods genadeweg in Christus breng de allergewichtigste verplichtingen voor Zijn volk voort.*

! . Ziet men op *Gods verbond en eed in het algemeen*, dat behoort hen te verbinden 1) om Gods genaderijk *getuigenis*, dat zulke grote zaken ontdekt en zo krachtig gestaafd is, boven alles *op prijs te stellen*¹³⁷, en er mee te *strijden* tegen de vleeselijke opwerping van 't *ongeloof*¹³⁸. 2) Met *verwondering* en *blijdschap* deze grote *liefde* van de *Vader* en de *Zoon* te beschouwen. 3) De *Heiland* als de enige oorsprong en grondslag van hun ganse zaligheid aan te merken, en door 't *geloof* alles uit Hem te trekken wat ze nodig hebben. 4) Zich even gewillig in *Gods verbond* te begeven en er aan *vast te houden*, als hun *Hoofd Christus*. 5) Zich te *benaarstigen* om ook van hun kant *hun roeping en verkiezing vast te maken*. 6) In *gehoorzaamheid* en *getrouwheid* de sierlijke afschitteringen van dit *verbond* te vertonen, en aan Gods eed een voorbeeld te nemen, om te *zweren in waarheid en gerechtigheid*¹³⁹. 7) Eindelijk zich tegen alle zwarigheden, nood, dood, oordeel, eeuwigheid te *sterken* en te *vertroosten* met dat *eeuwig verbond*, dat *in alles welgeordineerd en bewaard* is, en er *alle heil en lust* in te stellen¹⁴⁰, welverzekerd dat *bergen eerder zullen wijken, en heuvelen wankelen, dan Gods goedertierenheid wijken* of Zijn *vredesverbond wankelen zal*¹⁴¹.

". In opzicht van hun *gemeenschap* aan de *inhoud* en *belofte* van dit *verbond*, vs. 5, worden ze geleerd 1) hun *belangen* geheel en al met die van hun *Hoofd Christus* te *verenigen*, omdat ze *één lichaam* met Hem uitmaken. 2) Zich als *Christus' geestelijk zaad* te gedragen en Zijn beeld te vertonen¹⁴². 3) Voor Zijn *eer* gedurig uit te komen. 4) In alle *wederwaardigheden* zich op de *zorg van de Vader* en de *bescherming van*

Christus te verlaten. 5) Hart, mond en daden te *verenigen* om ook aan Zijn *koninkrijk* te helpen *bouwen*¹⁴³. 6) *Alles* bij dat *koninkrijk der hemelen* voor *schade en drek te achten*¹⁴⁴. 7) *Dewijl ze een onbeweeglijk koninkrijk ontvangen hebben*, moeten ze *de genade vasthouden, door welke zij der Heere welbehaaglijk mogen dienen met alle eerbied en godvruchtigheid*¹⁴⁵. 8) Als laatste, zich te *vertroosten* met de verzekering dat ze op een *eeuwige Grondslag* gevestigd zijn¹⁴⁶, en gelijk ze hier reeds deel hebben aan Jezus' *zalving* en *eer*, zo ook in *bezitting* Zijn *mede-erfgenamen* zullen zijn in dat *koninkrijk, dat hun bereid was voor de grondlegging der wereld*¹⁴⁷.

¹³⁶ Hoogl. 5:16.

¹³⁷ Ps. 119:97,129, enz.

¹³⁸ Rom. 4:18; 2 Kor. 10:5, enz.

¹³⁹ Jer. 4:2; Jes. 45:23; 65:16.

¹⁴⁰ 2 Sam. 23:5.

¹⁴¹ Jes. 54:10.

¹⁴² Jes. 8:18; 1 Joh. 3:6.

¹⁴³ Ps. 122:6-9.

¹⁴⁴ Filip. 3:7,8.

¹⁴⁵ Hebr. 12:28.

¹⁴⁶ Jes. 26:4; Matth. 16:18.

¹⁴⁷ Matth. 25:34; Luk. 22:29.

Vers 6

וַיִּוְדוּ שָׁמַיִם פְּלֶאֶת יְהוָה אֱרֵאֲמוֹנֹתָיִךְ בַּקֹּהֶל קִדְשִׁים: *Dies loven de hemelen Uw wonderen, o HEERE! ook is Uw getrouwheid in de gemeente der heiligen.*

1. Inleiding

Een van de grootste bewijzen van de voortreffelijkheid van Gods genadewerk in Christus uitgewerkt, is, dat er zowel de hemel als de aarde een ongewoon belang in stelt. En, gelijk 't het gevolg is van al Gods wonderdaden, zo is 't ook inzonderheid het gevolg van dit allergrootste wonderstuk, dat op het daarstellen ervan, de hemel van blijdschap weergalmt, en de Werkmeester daar de zuiverste en grootste eer verkrijgt van hetgeen dat Hij hier beneden ten goede van uitverkoren aardbewoners uitgewerkt heeft. Zie dit in de betuiging van de Spreker in dit vers levendig voorgesteld.

2. Voorafgaande algemene *aanmerkingen* over dit vers

Ik zal vooraf het een en ander aanmerken, dat tot nader verstand van deze betuiging dienen kan. En wel

A. EERST, nopens het verstand ervan met het voorgaande. In de grondtekst staat eenvoudig de haakletter &, het gewone bindsel dat naar de verschillende gelegenheden zijn verschillend gebruik heeft. Hetzij men 't nu hier eenvoudig vertolkt, *en*, of met de *onzen*, *dies*, of dat men eindelijk tussen beiden gaat, en het overzet door *ook*; tenminste deze *aaneenschakeling* leert ons deze dingen. *Eerst*, dat onder al de redenen van Gods lof, die in de hemel zo volmaakt verbreed wordt, allermeeest de proeven van Zijn *genade* en *trouw*, in het groot verlossingswerk gegeven, uitmunten. – *Ten andere*, dat de *hemelingen* hier de mens zijn plicht leren, door hem in dat heilige werk voor te gaan; – en *ten derde*, dat er aan de vervulling van Gods beloften nopens dit grote genadewerk niet te twijfelen was, omdat zelfs de *hemel* zich in de vervulling ervan zal en moet verblijden, en er God de roem van geven. Zodat geen uitwendig rampgeval, als het *Davids huis* overkomt, deze verwachting stremmen kan, of het

geloof van de kerk moet doen wankelen. Zelfs als de mond van de *treurige Zionieten* gesloten is, zal de mond van de *hemelingen* nog geopend blijven, daar het nooit aan lofzang ontbreekt, en daar de engelen de voorzang zullen aanheffen, om eens in de eeuwige heerlijkheid door het gezaligd volk van de Heere te worden nagezongen.

B. TEN TWEEDE verdient het zijn aanmerking dat dit werk, dat hier aan de *hemelingen* wordt toegeschreven wordt, in de *toekomende* tijd staat, &\$* *zij zullen loven*. Men zou het kunnen opvatten in de zin van een *verplichting*, ze *moeten* dat doen, gelijk dit altijd de plicht is van de *hemelingen*, *looft de Heere, gij Zijn engelen*¹. Maar waarom zou men van de eenvoudige betekenis afgaan? Mij dunkt, de ware kracht van dit gezegde zal daarin gelegen zijn, dat Gods *genadewerk*, volgens Zijn beloften op de bestemde tijd in Christus uitgewerkt, bij die uitwerking dat allerzekerst *gevolg* zal hebben, dat Gods wonderen *altijd hebben*, namelijk dat Hem daarvan de *lof en eer* zal gegeven worden.

C. TEN DERDE valt onze aanmerking op de schikking en verdeling van dit vers, die naar ons denken hoe eenvoudiger hoe beter gemaakt wordt, zonder dat hier aanvullingen nodig zijn. Het *werkwoord* komt in de eerste snede voor, *loven* namelijk. Welk werk hier als de plichtsbetrachting van de *hemelen* wordt voorgedragen, en wel gaande over twee zaken, *Gods wonderen*, en *Gods getrouwheid in* (of *jegens*) *de gemeente der heiligen*. Dus hebben wij geen omwegen nodig, en de tekst zal allerklarst zo vertaald worden: *ook zullen de hemelen Uw wonder loven, o Heere! Alsmede Uw getrouwheid jegens de gemeente der heiligen*.

3. *Aanspraak* aan de HEERE %&*

Om tot de zaak te komen. De *Persoon* Die hier wordt aangesproken is uit het vorige genoeg

¹ Ps. 103:20.

bekend. Het is %%%* de HEERE, Dezelfde als vs. 2, en dus JEHOVAH de Vader, Wiens *wezenlijke heerlijkheid* en *onveranderlijke verbondstrouw* in dit *wonder van genade* zo bijzonder bij de uitkomst zou gezien worden. Tot Welke onze Spreker Zich dan weer wendt, na alvorens vs. 4 en 5 de redenen ervan te hebben opgegeven; omdat Hij geheel en al vervuld is met een levendigst besef van Zijn grootheid, waarheid en onkreukbare trouw, en met de roem van Zijn Naam geheel ingenomen. Lerende *Christus* met zulke aanspraken Zijn kerk, hoe Hij als de *Knecht* van de *Vader Zich aan de HEERE gedurig voorstelt*, en Zijn vertrouwen op Hem volmaakt gevestigd houdt, opdat Zijn kerk Hem daarin zou navolgen, en in alle duistere omstandigheden zich regelrecht wenden tot de *Bron* van alle *waarheid*, tot de *onveranderlijke verbonds-God*, Wiens eens gegeven woord voor altijd *ja en amen* blijft.

4. Werktuigen van Zijn lof, de hemelen

De *werktuigen* van de lof van de Heere zijn hier *de hemelen*. Sommigen nemen ze hier *plaatse-lijk*, denkende òf aan de *derde hemel*, òf aan de *lucht- of sterrenhemel*, die dan bij *persoonsverbeelding* als *God lovende* zouden ingevoerd worden, gelijk meermalen², voor zoveel Gods roemwaardige deugden *uit die schepselen verstaan en doorzien worden*³. Maar dit kon aangaan, als hier alleen van de *werken van de natuur* werd gesproken, en niet bepaald van de *werken van de genade*. Anderen denken weer aan mensen, om zekere redenen als *hemels* aangemerkt. Hetzij dan aan de *apostelen* en *eerste evangeliegezanten*, zoals HIÉRONYMUS wil. Of ook aan de *gelovigen*, die *heiligen van hoge plaatsen*, die *gekomen zijn tot het hemelse Jeruzalem*, en van welke het *πολιτευμα burgerschap in de hemelen* is⁴. – Maar waartoe zo veel omwegen? Is 't niet allereenvoudigste en meest aan het oogwit voldoende, dat de *hemelen* bij *overnoeming* hier de *hemelingen* betekenen, de *gelukzalige inwoners* van de *derde hemel*? Waartoe men dan brengen kan *deels* wel de verheerlijkte uitverkorenen uit de mensen, die zich reeds daar, 't zij ten volle met een *Henoch, Elia, Mozes*, bevonden, of

tenminste naar de *ziel; deels*, de *engelen*, dat *hemelse heirleger*, van welken de woonplaats de *derde hemel* is, daar zij het *aangezicht van de Vader* aanschouwen⁵, Zijn gelukzaligheid genieten en op hun diensten passen. Meermalen de *hemelen* genoemd⁶.

5. Waarom juist de *hemelingen* hier toe bijgebracht

Deze zijn dan de *werktuigen* van Gods *roem* en *eer*, en worden door onze Spreker liever daartoe te voorschijn gebracht dan de *gelovigen op aarde*, om ons niet alleen zoveel te verhevener denkbeelden te geven van dit groot genadewerk, maar tevens om ons de *zekerheid* daarvan te klaarder aan te tonen. Want wie kan langer daaraan twijfelen, als hij verneemt dat er de hemel zelfs belang bij heeft, daar de gelukzaligheid en vreugde te groot is om ooit in de verwachting te missen, en daar de vervulling van dit wonderstuk een deel van de *hemelvreugde* en *halleluja's* voor de *troon* zal zijn. En daarenboven spreekt het vanzelf dat, als de *hemelingen* God daarvoor *loven* zullen, de *kerk op aarde* geen *stof* daartoe missen zal, omdat al het werk omwille van hen moet uitgewerkt worden, opdat *Gods welbehagen tot de mensen* blijkbaar is. Welke laatsten dan een goed voorbeeld kunnen nemen aan het werk van de *hemelingen*, en hun *volmaakte lofzangen* zo goed als mogelijk nagalmen, totdat ze daar worden geplaatst daar *engelen* en *verheerlijkte mensen* eeuwig vlekkeloos de lof van de Heere zullen uitgalmen.

6. *Gods wonderen*, wat er door bedoeld wordt?

De *stof* van hun *lofzang* is in de *eerste snede* van dit vers betrekkelijk op de *WONDEREN VAN DE HEERE*. *וַיִּשְׁתַּבַּח*, *Uw wonder*, of *WONDERHEID*, in 't *enkelvoud*. Maar de LXX hebben het ook in het meervoud overgezet, τὰ θαυμάσια σου, *Uw verbaazende werken*. Men moet er in het algemeen door verstaan al zodanige dingen die *groot* zijn, en wegens hun *onverwachtheid* of *ongewoonheid* of *onvergelijkelijkheid* of *onbegrijpelijkheid* billijke *verwondering* en *verbaasdheid* verwek-

² Ps. 19:2; 140; 8:3,6.

³ Rom. 1:20.

⁴ Dan. 7:27; Hebr. 12:22; Filip. 3:21.

⁵ Matth. 18:10.

⁶ Job 15:15.

ken⁷. Dus wordt het *werkwoord* waarvan dit ! -5 afstamt, gebruikt van *onverwachte* voorvallen, Psalm 118:23; – van *ongewone* en *bovennatuurlijke zaken*, Exod. 3:20; 34:10; – van *zaken die groot en onvergelykelyk* zijn, 2 Kron. 2:9; – van *onbegrijpelijke* gebeurtenissen, Spr. 30:18; Richt. 13:18,19, enz.

7. ... en hoe ze in Zijn *genadewerk* in *Christus* gezien worden.

Zulke *wonderheden* of een *wonder* bij *uitstek*, worden hier aan *Jehovah* toegeschreven, zijnde derhalve geheel ongewoon, nergens elders, noch bij enig schepsel te bespeuren, volstrekt *Goddelijk*, en wel zo dat er de *kracht* van die *Gedenksnaam* %&%* op een zeer bijzondere wijze in te vinden is. Dus hoewel alles wat *God is*, *heeft*, *spreekt* en *doet*, wonderlijk is (neemt eens Zijn *Wezen*⁸, *Zijn Naam*⁹, *Zijn eigenschappen*¹⁰, *Zijn personeel bestaan*¹¹, *Zijn raadsbesluit*¹², *Zijn getuigenissen*¹³, en al *Zijn werken*¹⁴), wij echter bijzonder bewezen worden tot dat grote *genadewerk*, dat de voorname stof van dit dichtstuk uitmaakt. Dat waarlijk het grootste *wonder* is, dat hemel en aarde ooit zagen of ooit zien zullen, behelzende zaken die *vlees en bloed niet heeft geopenbaard*¹⁵, een *wijsheid Gods, bestaande in verborgenheid die bedekt was*, en dingen die *geen oog gezien en geen oor gehoord had, en die in 's mensen hart niet waren opgeklimmen*¹⁶.

⁷ V. COCC. in *Lex* v. ! -5 Paulo aliter SCHINDL. in voce, existimans, respectu originis et primae notionis convenire cum %&-5 et --5, et vertens, *separavit, divisit*, unde in *Niphal*, ! -51 *separatus, divisus, disjunctus fuit*. Ceterum res eodem redibit. Ea enim, quae ab humano intellectu, vel confueto rerum cursu, vel ab hominum facultate disjuncta & separata sunt, vere θαυμάσια dici possunt, *Mirabilia*. SCHINDLERO ὁμοψηφος est cl. SCHULTENS in *Job*. X:16. *Arabici* idiomatis auctoritate nixus.

⁸ Job. 11:7,9.

⁹ Richt. 3:27.

¹⁰ 1 Tim. 6:16.

¹¹ Spr. 30:3; Kol. 2:2.

¹² Rom. 11:33; Ps. 92:6.

¹³ Ps. 119:18,129.

¹⁴ Job 9:10; Dan. 4:2,3, enz.

¹⁵ Matth. 16:17.

¹⁶ 1 Kor. 2:7,9,enz.

8. Als men begerig is om de *wonderheden* van dit grote werk wat nader te beschouwen, laat men dan letten op

A. VOOREERST op de *Werkmeester*. 't Is de *Hoge* en *Verhevene*, *Die in de eeuwigheid woont*, *Wiens Naam wonderlijk is*. En dat vrij verder gaat, een *God*, *Die wegens Zijn heiligheid en rechtvaardigheid* in zo'n afstand van de zondaren geplaatst is, dat er nooit wedervereniging te wachten scheen. En die *God*, *Die zo hoog woont*, wil echter zo *laag neer zien*, en tot heil over de allerverwerpelijste schepselen een zowel onbegrijpelijk als genade- en liefderijk werk uitwerken, dat van zo'n aanbelang en omslag is. *O diepte!*

B. TEN TWEEDE, de *eerste aanleiding* van dit werk is een *wonder*. Want toch, er waren geen natuurlijke, zichtbare, noodzakelijke beweegredenen van de zijde van het schepsel, en God Zelf was er in geen deel om enige reden aan gehouden. Niets komt hier in aanmerking dan Gods Eigen goedheid, algenoegzaamheid, *de verborgenheid van Zijn wil naar Zijn welbehagen*¹⁷, een *voornemen der genade*¹⁸, en *grote barmhartigheid*¹⁹ en *liefde*, die *lengte, breedte, diepte* noch *hoogte* heeft, en *die de kennis te boven gaat*²⁰.

C. TEN DERDE, als men op de *voorwerpen* ziet, ten behoeve waarvan de *HEERE* dit grote werk wilde uitvoeren, dan straalt dit *wonder* te sterker door. *Hij neemt de engelen niet aan*²¹, maar ontfermt Zich over *Adams kinderen*. In 't natuurlijke *aardwormen*, en in 't zedelijke *allerverdoemelijkste zondaars*. Schepsels daarenboven, volstrekt *machteloos*, en in dat alles in de dodelijkste *ellende* neergezonken. Met één woord, daar alles van hun zijde ontvalt, *geschiktheid tot*, en *mogelijkheid van uitredding*.

D. TEN VIERDE, in de *maatregelen* zelf, door God gehouden, is een samenloop van *wonderen*. *De verborgenheid der godzaligheid is groot!* Daar 't onmogelijk was voor de mens iets te *geven tot lossing*, 't zij van *zijn eigen ziel*²², of van *zijn broeder*²³, wordt *Gods Eigen Zoon* geschikt om *met Zijn hart Borg te worden om tot*

¹⁷ Rom. 9; Ef. 1:9, enz.

¹⁸ 2 Tim. 1:9.

¹⁹ Tit. 3:5.

²⁰ Ef. 3:18,19.

²¹ Hebr. 2:16.

²² Matth. 16:26.

²³ Ps. 49:8,9.

*God te genaken*²⁴. Zo *wonderlijk* die *vrede-raad*, in de nooit begonnen eeuwigheid genomen, aan te merken is, zo *wonderlijk* is ook de *uitvoering* ervan, in de verwekking van *Immanuël*, naar 't *vlees* uit *Davids zaad*, en wel uit een *maagd*, en echter zijnde en blijvende *Gods Eigen Zoon*, door *personele vereniging* van de *twee naturen*. Hoe *wonderlijk* is alles, dat tot de *vernedering* van die *Heere der heerlijkheid* behoort! Hoe *wonderlijk* Zijn *verhoging* in zijn *verscheidene trappen*, totdat die *Steen*, Die door de *bouwlieden verworpen*, tot een *Hoofd des hoeks* wordt. *Dit is van de Heere geschied, en het is wonderlijk in onze ogen*²⁵.

E. TEN VIJFDE. Daar is een *wonder* in de *uitwerkselen* en *gevolgen* van deze genadeweg; ja, een *samenloop* van *wonderen*. Met korte woorden, de *vermorzeling van de kop van de slang*²⁶, de *vernietiging van het rijk van de satan*, de *ontroving van de vangst van de machtige*²⁷, de *verlossing*, en alles wat voor de *uitverkoren vaten* besteld is, van hun eerste *roeping* tot hun *eeuwige verheerlijking* toe, behelst een *samenloop* van *onbegrijpelijke wonderen*. Zo verre dat *Christus* het *Zelf* erkent: *ziet, Ik en de kinderen, die Mij de HEERE gegeven heeft, zijn tot tekenen en tot wonderen*²⁸.

F. EINDELIJK zal dit *wonder* nog te groter zijn, als men acht geeft op al de *omstandigheden* en *bijgaande toevalligheden* (naar de mens gesproken), en de *zwarigheden*, die dit werk schenen te zullen *stremmen*, de *tegenstand*, die het zou *ontmoeten*. En echter aan de andere kant op de *macht en algenoegzaamheid*, die *Jehovah* in dit werk heerlijk zou doen *uitblinken*, *alleronverwachtst*, *allerheuglijkst*, tegen alle *menselijke middelen* aan, *allerkrachtadigst*, met *betoning* dat alles *onmiddellijk* van Zijn hand kwam, enz. Die deze dingen *overweegt*, zal geen *zwarigheid* maken om het *gehele werk* een *wonder* te noemen, en er op toe te *passen*, Psalm 111:2,3,4. *De werken des HEEREN zijn groot; zij worden gezocht van allen, die er lust in hebben. Zijn doen is majesteit en heerlijkheid; en Zijn gerechtigheid bestaat in der eeuwigheid. Hij*

heeft Zijn wonderen een gedachtenis gemaakt, enz.

9. Het *loven* van deze *wonderheden* door de *hemelingen*

Daarvandaan dat er zelfs de *hemelingen* belang in nemen, *LOVENDE* dit *wonder*. Naar de letter zegt het woord *belijden*, en het wordt *inzonderheid* toegepast op de *belijdenis* van iemands *voortreffelijke hoedanigheden, gaven, daden*. Dus wordt het in zo'n geval terecht door *loven* vertaald. *Juda! Gij zijt het! U zullen uw broeders loven*²⁹. Een werk, boven alles omtrent *God* te verrichten, uit *aanmerking* van al Zijn *loffelijkheden*, het heerlijkste van Zijn bestaan en *wonderdeugden*, de *roemruchtigheid* van al Zijn *werken*, en het *dierbare* van Zijn *zegeningen*. *Alles wat adem heeft, love den Heere*³⁰. Op aarde *woonde* Hij vanouds *onder de lofzangen Israëls*³¹. De *hemel* is er *boven alles* toe geschikt, en het is daar het *gedurig werk*; deels van de *verheerlijkte mensen*; deels ook van de *engelen*. *Looft den HEERE, Zijn engelen! gij krachtige helden*³². *Jesaja* hoorde hen het *driemaal heilig* aan de *Drieënige God toejuichen*³³. In de eerste *schepping zongen deze morgensterren* reeds *vrolijk, deze kinderen Gods juichten*³⁴. Thans, uit *hoofde* van zo veel groter werk, komen zij dus ook voor als *lovende* en *juichende* over deze *wonderen* van *genade*; *bijkans juist* zoals *Johannes* hoorde, Openb. 5:11,13. Dus blijkt het dat deze *wonderen* aan hen *bekend* zullen zijn, en in hun *grootheid* en *roemwaardigheid* aan hen *ontdekt* worden. Hetgeen dan bij zulke *zuivere wezens* niet anders kan *teweegbrengen* dan de *innigste verlustiging* in het *beschouwen* ervan, de *diepste eerbiedigheid* en *hoogachting*, beide voor het *werk* en de *werkmeester*, de *dadelijke vermelding* van de *lof* en *roem* van de *Heere*, *gepaard* met *vrolijke dankerkentenissen*, en *vurige begeerten*, dat *Gods heerlijkheid* meer en meer mag *geopenbaard* worden en van het *redelijk schepsel* *alom erkend* en *groot gemaakt*, met de *levendigste volvaardigheid*, om daartoe als

²⁴ Jer. 30:21.

²⁵ Ps. 118:22,23.

²⁶ Gen. 3:15.

²⁷ Jes. 49:24.

²⁸ Jes. 8:18.

²⁹ Gen. 49:8.

³⁰ Ps. 150.

³¹ Ps. 22:4.

³² Ps. 103:20; 148:2; Neh. 9:6.

³³ Jes. 6:3.

³⁴ Job 38:7.

werktuigen te mogen dienen. Een *lof*, wel meest en duurzaamst in de *derde hemel* uit te galmen; echter niet met gehele uitsluiting van hetgeen zelfs wel eens op aarde zou gehoord worden, gelijk in Bethlehems velden gebeurde, toen die *menigte des hemels heirlegers* daar verscheen, *prijzende God en zeggende: ere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in de mensen een welbehagen*³⁵.

10. Gods *getrouwheid* hier vermeld

En gelijk de ontdekking van Gods *wonder* de stof geeft aan *hemelingen*, om Hem te *loven*, zo ontmoet men nog een tweede stuk, dat niet minder voedsel daartoe geven moest. *Ook Uw getrouwheid in (of jegens) de gemeente der heiligen*. Zo vat ik eenvoudig de uitdrukking, zullende zo het werkwoord *loven* uit het vorige hier stilzwijgende ondersteld worden, naar en zeer algemeen gebruik in de Hebreeuwse taal. De stof van deze *lof* is in het algemeen *de getrouwheid van de Heere אֱמוּנָתוֹ*, die *waarheid* en *trouw* welke de Heere betoont in Zijn woord te bevestigen, Zijn verbond te gedenken, en op de bestemde tijd Zijn beloften te vervullen. Hetgeen, gelijk God altijd en in alles gewoon is zo te handelen, zo ook allerbijzonderst gebeurt *omtrent* Zijn *kerk*, waaraan Hij allernauwst verbonden is, en dat op een bijzondere wijze vertonen zou in het vervullen van die *hoofdbeloften*, nopens *Christus' komst en koninkrijk*. Waarom dat *voorwerp* van Gods *trouw* uitdrukkelijk genoemd wordt, *de gemeente der heiligen*, als waar *in* en waar *aan* (volgens de kracht van de letter ") de Heere die *trouw* bewijzen zou.

11. ... *omtrent* de gemeente der heiligen

Nadrukkelijk is intussen de beschrijving die hier van dat gezegend lichaam wordt gegeven. *קהל קדושים*, *gemeente der heiligen*. 't Is volgens de stijl van de Schrift, die aan deze uitverkoren geroepen gelovige verzameling dan eens de naam van *heiligen* geeft³⁶, dan eens haar beschrijft als een *gemeente*³⁷, de *grote gemeente*³⁸, de

³⁵ Luk. 2:13,14.

³⁶ Psalm 16:3.

³⁷ Psalm 22:23, enz.

³⁸ Psalm 40:10.

*gemeente van Gods gunstgenoten*³⁹, en hier de *gemeente der heiligen*. Een *tweeledige* beschrijving, waarvan het ene lid betreft hun *persoonsstaat*; het andere hun *betrekking op elkaar*.

12. Gods volk, waarom zo genoemd? *Heiligen*?

In opzicht van hun *persoonsstaat* zijn het HEILIGEN, gelijk elders *heiligen die op de aarde zijn*⁴⁰, *heiligen van hoge plaatsen*⁴¹. Niet slechts om hun *afzondering* van de overige hoop van de zondaren tot de gemeenschap en dienst van God, maar zelfs in de krachtiger betekenis van eigenlijk gezegde *heiligen*. Want, hoewel ze op aarde altijd *onvolmaakt* zullen zijn, zijn ze echter reeds *heilig*. *Vooreerst* in hun *Verbondshoofd Christus*, Wiens *onschuld* en *volkomen heiligheid* hun *toegerekend* wordt, zodat ze *in Hem volmaakt zijn*⁴². *Ten andere* wegens de beginselen van *heiligheid*, die ze door Zijn *Geest* ontvangen in de *wedergeboorte*, wordende gedurig voortgezet in de dagelijkse *heiligmaking*, en zich uitlatende in een *heilige wandel*, waartoe ze zich *benaarstigen*⁴³, en er in behoren uit te blinken⁴⁴, om die *heiligmaking* zo te *voleindigen in Gods vreze*⁴⁵, totdat ze eens na dit leven gesteld worden bij de *geesten der volmaakt rechtvaardigen*⁴⁶, als een *gemeente die geen vlek of rimpel heeft of iets dergelijks, maar geheel heilig en onberispelijk*⁴⁷.

13. ... en een gemeente der heiligen

Niet minder gegrond is het *tweede lid* van deze beschrijving, een GEMEENTE der heiligen. קהל. Welk woord doorgaans gebruikt wordt om zulke *vergaderingen* aan te wijzen, die niet uit *onwettige samenrottingen* bestaan, maar op hoog bevel in een goede orde bijeen zijn gebracht. Zo wordt het wel eens van *Israëls* gehele vergadering en gemeente gebruikt, inzonderheid van de *godsdien-*

³⁹ Psalm 149:1.

⁴⁰ Psalm 16:3.

⁴¹ Dan. 7.

⁴² Kol. 2:10.

⁴³ 1 Pet. 1; Filipp. 3:12-14, enz.

⁴⁴ Matth. 5:14,16; Filip. 2:15.

⁴⁵ 2 Kor. 7:1.

⁴⁶ Hebr. 12.

⁴⁷ Ef. 5:27.

*stige*⁴⁸, en vandaar overgebracht om meer geestelijk die verzameling van de uitverkorenen aan te wijzen, die door Christus gekocht, door Zijn Geest en Woord in enigheid van het ware geloof bijeen vergaderd wordt tot één geestelijk lichaam, in nauwe vereniging met Christus als het Hoofd en met elkaar als leden, door de banden van de Geest, het geloof, de liefde, belijdenis en heilige wandel. Dus terecht als een -%8, een *tezamen geroepen vergadering*, εκκλησια. En wel een *gemeente der heiligen*, omdat ze alleen uit zulke leden bestaat, in onderscheiding niet alleen van alle andere mensen en genootschappen in het algemeen, maar zelfs ook van zulke uitwendige belijders die alleen tot de zichtbare kerk behoren, maar echter de ware inwendige *heiliging* en *heiligheid* niet deelachtig zijn, en dus alleen in naam *Israël* zijn⁴⁹.

14. ... aan welke *Gods getrouwheid* verbonden is

Gelukkige mensen daarom! Voorwerpen van Gods eeuwige liefde, omtrent welken alles door de Drieënige God besteed wordt, wat tot hun verlossing, verrukking, vertroosting, bescherming, heiliging en verheerlijking strekken kan. Aan dezen heeft Hij Zich verbonden om hun tot een God te zijn, en daartoe strekte al het werk dat in deze Psalm de hoofdstof uitmaakt, de verwekking van Christus uit Davids zaad, en Zijn beroeping op Davids troon, opdat deze keurlingen door dit Hoofd, deze Koning, zouden verlost en eeuwig gezaligd worden. Waarom God ook verplicht was Zijn woord gestand te doen, en de *trouw* aan hen te houden, door *het vervullen van Zijn beloften*, opdat *Hij barmhartigheid deed aan onze vaders, en gedachtig ware aan Zijn heilig verbond; en aan den eed, dien Hij Abraham, onzen vader, gezworen heeft, om ons te geven, dat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden zonder vreze, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem, al de dagen onzes levens*⁵⁰.

15. ... dat stof tot *Gods lof* aan de *hemelingen* geeft

Dat dan, gepaard met de daarstelling van Gods *wonder*, die lof van de *hemelingen* zou veroorzaken; zoals de Schrift ons elders daarvan nader bericht geeft. Men heeft er een bewijs van gezien in *Bethlehems velden*, bij *Christus' geboorte*⁵¹. Als deze Koning op Zijn troon verheven werd, was het: *buigt u voor Hem neder, alle gij goden*⁵². Bij de dadelijke toepassing van de vruchten van dit wonder aan elke uitverkorene is er *blijdschap in de hemel*⁵³. En eindelijk, wat zal het anders zijn, wanneer dit grote werk van de zaligheid zijn volle voltooiing zal hebben, en al de verbondsbeloften geheel zullen zijn vervuld? Dan zullen de *engelen* zich voor eeuwig met de *gezaligde mensen* tot verheerlijking van de verbonds-God en machtige Verlosser in de hemel paren: *Hem, Die op den troon zit, en het Lam, zij de dankzegging, en de eer, en de heerlijkheid, en de kracht in alle eeuwigheid*⁵⁴.

16. Belang van de *hemelingen* in de *zaligheid* van de *mensen*

Dat zij, die uit het *mensdom* tot de hoogte van geluk in de *hemel* verheven worden, bij dit bepaalde wonderstuk zo veel belang hebben, spreekt vanzelf. Maar de vraag zou mogen zijn, hoe de *engelen* daar juist zo'n groot belang bij hebben kunnen, daar ze in natuur zo onderscheiden zijn van de mensen, en geen deel hebben noch behoeven aan de verlossing, door *Christus* voor *Abrahams zaad* teweeg gebracht? Ik antwoord, dat ze hier wel degelijk belang bij hebben. Want

A. *In het algemeen*, behalve dat het de eigenschap van alle redelijke schepselen, die *Gods beeld* dragen, is, *God te verheerlijken*, dat zelfs een voornaam deel van hun *gelukzaligheid* uitmaakt, zo behoren de *engelen* ook tot hetzelfde *God verheerlijkend lichaam*, dat God voor Zich verwekt, om Zijn deugden te laten verkondigen. Dit is het doeleinde van hun schepping, en van hun bevestiging in hun eeuwige geluksstaat.

B. *In het bijzonder* hebben ze een zeer groot belang bij het wonder van Gods genade omtrent de uitverkoren mensen gewerkt. Dit bleek niet alleen bij hun veelvuldige *verschijningen op aarde*, wanneer ze als *boodschappers* van

⁴⁸ Lev. 4:14; Num. 10:7; 1 Kon. 29:1,10,20, enz.

⁴⁹ Rom. 9:6.

⁵⁰ Luk. 1:72-75.

⁵¹ Luk. 2:13,14.

⁵² Ps. 97:7; Hebr. 1:6.

⁵³ Luk. 10:7.

⁵⁴ Openb. 5:13.

Godswege in de huishouding omtrent Zijn kerk gebruikt werden, gelijk ook in de *gezichten* van *Jesaja*, *Ezechiël*, *Daniël*, *Johannes*, maar God leerde het ook aan Israël door die *cherubim*, die uit het *verzoendeksel* uitkwamen, en met de aangezicht daarnaar gekeerd waren, als *begerig om daar in te zien*⁵⁵. Om dit wat nauwkeuriger te beschouwen, laat men aanmerken de tweeërlei betrekkingen van de engelen; *eensdeels* op God, *anderdeels* op de *uitverkoren mensen*.

! . *Op God*, en wel

α. *Op God de Vader*. Hieruit blijkt het grote belang van de engelen in het werk van de zaligheid; omdat ze leven in de onmiddellijke gemeenschap van de *Vader der lichten*, zijnde zowel *Zijn kinderen*, als de *uitverkoren mensen op aarde*⁵⁶, *aanschouwende het aangezicht des Vaders Die in de hemelen is*⁵⁷. Dus zien zij ook de wegen waarlangs de Vader Zich wil verheerlijken, en kunnen daarom niet anders dan met innerlijke vreugde daarover zijn aangedaan, en naarmate zij meer van die *wonderen* beschouwen, ook temeer tot Zijn lof opgewekt worden. Deden zij dit bij de *eerste grondvesting* van de *aarde*⁵⁸, daar grote *wonderen* in gezien werden, hoe zouden zij het dan niet doe bij de *herstelling van de aarde* op heerlijker en eeuwige grondvesten?

β. *Ten andere op God de Zoon*; niet alleen aangemerkt als *God*, van en met de *Vader*, en hun *Schepper*, van Wie zij het wezen ontvangen hebben. Maar ook als hun *Hoofd*, waaraan zij op een bijzondere wijze ondergeschikt zijn, en waarop zij een allernauwste betrekking hebben. Want, hoewel *Christus* geen *Middelaar van verzoening* of *verlossing* is voor de *engelen*, zo is Hij echter de *krachtige Oorzaak* en 't *werkzame Middel* waardoor zij gesteld zijn tot voorwerpen van de hoogste en eeuwige verlustiging van de Vader, en in die staat voor altijd onveranderlijk bevestigd blijven. Hoewel dit stuk voor ons eindig vernuft onbegrijpelijk is, kan het echter blijken uit de staat van de heerlijkheid, die zo'n nauwe vereniging tussen de *Schepper* en het *Schepsel* insluit (hoewel zo, dat beide altijd wezenlijk aan elkaar onderscheiden blijven) dat een schepsel, dat op zichzelf staat, onmogelijk daartoe geraken kan, maar door een *bovennatuurlijke band* daartoe

gebracht en daarin bewaard moet worden. Hierdoor behoren zij tot *het geslacht dat uit de Vader van onze Heere Jezus Christus genaamd wordt*⁵⁹, want *door Hem* (namelijk *Christus*) *zijn alle dingen geschapen, die in de hemelen en die op de aarde zijn, die zienlijk en die onzienlijk zijn, hetzij tronen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten; alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen; en Hij is voor alle dingen, en alle dingen bestaan te zamen door Hem*⁶⁰; zijnde Hij *het Hoofd van alle overheid en macht*⁶¹. Waarom er

⁵⁹ Ef. 3:15.

⁶⁰ Kol. 1:16,17.

⁶¹ Kol. 2:10. Hinc nonnulli *Christus* etiam *Mediatorem Angelorum* certo sensu appellarunt, uti POLANUS, Synt. I. IV. c. 7. Non certe *mediatorem reconciliationis* per αντιλυτρον, veruntamen *unionis cum Deo*. Ceterum notanda hic sunt, quae habet DAVENANTIUS ad Kol. 2:10. Pag. 221. seq. *Sed hic objici possunt contra ea, quae dicta sunt de Christo, Angelorum Capite, & de hominibus Angelorum conservis. Si Christus sit Caput Angelorum, & Angeli pertineant ad corpus Ecclesiae, tum etiam est servator Angelorum, nam est σωτηρ του σωματος*, Ef. 5:23. *At Angeli non indigent beneficio servationis aut mediatoris: ergo non videtur, quod Christus sit caput Angelorum, quod attinet ad procuracionem salutis & aeternae beatitudinis. Solutio. Angelo non indiguerunt Christo salvato, re, ut a peccatos commissis liberarentur, nam perstiterunt in obedientia Dei; neque favore mediatoris indiguerunt, ut eriperentur ex statu irae, nam eum hostem sibi numquam habuerunt. Sed indiguerunt Christo servatore, indiguerunt favore Christi mediatoris, ut fixum retinerent statum in nustitia, ut pacem certam & inviolabilem haberent cum Deo, ut digni reputarentur aeterna & gloriosa Dei fruitione; quae beatifica visio superant naturam & meritum cujuscunque creaturae. – Et postquam citasset AUGUSTINUM, sic pergit Davenantius. Gratis autem nulli confertur nisi mediante Christo, qui est canalis gratiae &c. Bravius H. ZANCHIUS ad Kol. 2:10 (opp. T. VI. p. 293.) *Sed quomodo Christus est Caput Angelorum?* 1.) *Creatione & gubernatione. Sic Scholia.* 2.) *imperio, quia ei serviunt.* 3.) *qui eis influere facit, quicquid boni habent, eo modo, quo nostrum Caput est, si hoc excipias, quod non Angelost aflunsit, sed semen Abrahae*, Hebr. 2. Apertius adhuc Opp. T. III. p. 101. *Tertia itaque sententia, cur alii [nempe Angelis] cadentibus, alii in veritate perstiterunt, est quoniam illis in sua duntaxat naturali libertate & facultate relictis, ii donati furint supernaturali gratia Dei, idque, propter Christum; qua naturalis ipsorum voluntas ad supernaturale bonum, eligendum & in eo persistendum, adjuta fuit. &c* Quam sententiam vir cl. veram esse in sequentibus monstrat. Sic passim Zanchius in tota hac tractatione. CALVINUS ad Eph. 1. 10 inter alia haec etiam pronuntiat: *Nihil tamen impedit, quo minus Angelos quoque dicamus recollectos suisse, non ex dissipatione, sed primum et**

⁵⁵ Exod. 25:18-20; vergel. 1 Petr. 1:12.

⁵⁶ Job 1:6; 38:7.

⁵⁷ Matth. 18:10.

⁵⁸ Joh. 38:7.

voor hen dubbele drangreden was om bij *Christus' verhoging*, daar ze op een bijzondere en plechtige wijze aan Hem onderworpen werden, Hem die hulde te bieden die voorspeld was, Psalm 97:7, *buigt u voor Hem neder, alle gij goden*. Terwijl het intussen zeer tot vergroting van hun luister strekken moest dat Hij, door Wiens macht en genade zij in hun gelukstaat waren bevestigd geworden, thans ook het andere deel van het Godsrijk herstelde, en dus beide deze delen van dit koninkrijk *in de bedeling van de volheid der tijden wederom tot één vergaderde*, en dus de eendracht in hemel en aarde terugbracht. Dus mochten ze ook hun heilige weetlust voldoen, zijnde toch *begerig om in deze dingen in te zien*⁶², zoals Paulus dit als de vrucht van het *Evangelie* der *vervulling* aanmerkte, *opdat nu, door de gemeente, bekend gemaakt worde aan de overheden en de machten in den hemel de veelvuldige wijsheid Gods; naar het eeuwig voornemen, dat Hij gemaakt heeft in Christus Jezus*⁶³.

". Maar ik zei ook dat dit vloeide uit hun *betrekking* op de *uitverkoren mensen*. Geen wonder! Want dezen zijn hun *medeschepselen*. In de verlossing en zaligheid van welke zij zoveel te groter deel nemen, omdat ze zelf smaken wat het is, voor eeuwig zich volmaakt in God te verlustigen. Welk goed te groter is, omdat het in gemeenschap met andere bezeten word. Daarom is er *blijdschap in de hemel over één zondaar die zich bekeert*⁶⁴. Ook wordt er door dit *genadewonder*, en Gods *trouw* in de uitvoering ervan, een *band* gelegd tot *vereniging* tussen *engelen* en *mensen*; welke band door de zonde van het *mensdom* verbroken was. Tevoren moest er vijandschap zijn, en zelfs de *cherubim* met een vurig zwaard de wacht houden, opdat de mens,

van het leven vervallen, niet doorbrak tot de *boom des levens*⁶⁵. Maar nu werden de engelen de *verkondigers* van die *grote blijdschap*⁶⁶. Ze kwamen de mensen tegemoet, en dezen mochten weer *komen tot het hemelse Jeruzalem, en de vele duizenden der engelen*⁶⁷. Ja, wat meer is, de *engelen* werden door deze genadige bestelling van God op een bijzondere wijze ondergeschikt tot behulp, ja, zelfs ten *dienste* van dat uitverkoren en verlost lichaam; in een dienstbaarheid echter, die hun waardigheid niet te na komt, maar veeleer tot hoger trap daarvan strekken moet. *Zijn zij niet allen gediensstige geesten, die tot dienst uitgezonden worden, om dergenen wil, die de zaligheid beërven zullen?*⁶⁸. Als getuigen van hun verlossing; als boodschapper van het goede voor hen; als beschermers op hun wegen; als getuigen van hun heilige en welgeordende wandel, ook in hun heilige vergaderingen⁶⁹. Ja, zullende eens plechtig op de jongste dag hun diensten aan hen betonen⁷⁰, om vervolgens tezamen God in de hemel eeuwig te genieten en te verheerlijken.

C. Eindelijk, de Heere beschikt het zo dat de engelen in die *lof* van Zijn *genadewonderen* en *verbondstrouw* zouden voorgaan, opdat de *gemeente der heiligen* hieruit verschillende dingen zou leren. Neem eens; – hoe waardig en gewichtig de zaak zelf was, daar zelfs de *hemelingen* belang in nemen. Want, is dat zo? Wat moeten dan deze mensen geen belang daarbij vinden? – Nog eens: hoe *Christus* wel *uit Davids zaad naar het vlees* moest zijn, maar tevens de *Heere uit de hemel*, een *Goddelijk Persoon*, Beheersers van het heelal, en Bezitter van een hemels koninkrijk. – Eveneens, dat het heil, zo wonderlijk gewerkt, geestelijk en hemels is, om de mens van de aarde *naar de hemel* op te leiden. – En eindelijk, opdat de *kerk op aarde* van de *hemelingen*, met welken zij eens eeuwig verkeren zal, mag leren, met soortgelijke heiligheid, gewilligheid, getrouwheid en eenparigheid *de Heere Zijn wonder* en *getrouwheid* te loven, als de *engelen* in de *hemel* doen, en hun verheerlijkte broeders en zusters met hen.

perfecte & solide adhaereant Deo: deinde, ut perpetuum statum retineant. Quae enim proportia creaturae ad creatorem, nisi intercedat Mediator? Quatenus vero sunt creaturae, nisi Christi beneficio eximerentur, mutationi essent obnoxii et defectioni, ac propterea nec in aeternum beati. Quis ergo neget, tam Angelos quam homines in firmum ordinem Christi gratia suisse redactor? Homines enim perditii erant, Angeli vero non erant extra periculum. Utrosque igitur Christus in corpus suum coadunando Deo Patri conjunxit, ut vera harmonia in coelo & terra constaret. Neque alia, meo quidem iudicio, mens est OWENI ad Hebr. 1:1,2.

⁶² 1 Petr. 1:10.

⁶³ Ef. 3:10,11.

⁶⁴ Luk. 15:7,10.

⁶⁵ Gen. 3:22.

⁶⁶ Luk. 2:10.

⁶⁷ Hebr. 12:22.

⁶⁸ Hebr. 1:14.

⁶⁹ 1 Kor. 11:10.

⁷⁰ Matth. 25, enz.

17. Leringen uit dit vers

Gelijk dit ook daarom door onze Spreker wordt te berde gebracht, zoals we reeds bij de opening van dit vers gezien hebben, leren wij tevens uit het verhandelde verscheidene zaken. Neem eens

A. *Van hoe groot een gewicht de zaliging van de uitverkoren zondaars is.* Het wordt hier niet alleen een *wonder* genoemd, maar de *hemel* neemt er zelfs belang in! God ontierend is het dan, enige lage gedachten van dit stuk te voeden, onopmerkzaam daaromtrent te zijn, of aan het schepsel enige eer daarvan toe te schrijven. O! Hoe betamelijk integendeel, het oog gedurig vol verwondering en aanbidding daarop gevestigd te houden, en in navolging van de engelen *begerig* te zijn om er in te zien. *Hoe kostelijk zijn die gedachten! De werken des HEEREN zijn groot; zij worden gezocht van allen, die er lust in hebben*⁷¹.

B. *Gods koninkrijk is van zeer grote uitgestrektheid en heerlijkheid.* Men mag de kerk op aarde naar haar uiterlijke toestand met verachting aanzien, wegens haar geringheid en versmaadheid naar de wereld, als een klein kuddeke en arme hoop. Ze heeft evenwel de eer, dat ze zelfs aan de *hemelingen* vermaagschapt is. Over haar geluk verblijden de *hemelingen* zich, en *loven* Gods *wonder* en *trouw*, aan haar bewezen. Zag de wereldling zoiets met indruk? Haast *verliet* hij de *slechtigheden!* Waarom ziet Gods volk er niet meer op? Zouden ze zich anders zo dikwijls vergapen aan een niet? Verkleefd zijn aan een schepsel? En in wederwaardigheden het hoofd zo neerwaarts laten hangen?

C. *Men ziet hier de kenmerken van een ware gunstgenoot van God.* Zo één behoort tot de *heiligen*, en kan dus niet tevreden zijn met de naam en uiterlijke voorrechten of vertoningen van 't christendom. Hij is gezet op *Christus' heiligheid*, om daardoor zijn onheiligheid bedekt te vinden en gedurig heilig gemaakt te worden. – Hij behoort tot de *gemeente der heiligen*, en houdt het niet in vertoning, maar hartelijk en in waarheid, met de *heiligen der hoge plaatsen*. – En gelijk *Christus*, het Hoofd van de engelen, ook zijn *Hoofd* en *Heere* is, zo zoekt hij meer en meer van die *hemelingen* zijn plicht te leren, hen in hun hoofdwerk na te volgen, te *bedenken* en te

zoeken de dingen die boven zijn, en te verkondigen de deugden Desgenen die hem geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.

D. *Alle gronden van vertrouwen en vertroosting heeft Gods volk.* Schijnen de beloften van genade en zaligheid hun naar de mens te groot? Geen zwaarigheid! Ze zijn *groot*, want ze zijn *Gods wonder*. Maar, *geloofd* zij dan de *HEERE, Die alleen wonderen doet!* Zo doet Hij *meer dan wij bidden of denken*. – Schijnt de Heere *de belofte te vertragen?* Of komt de opwerping van onze eigen *ontrouw* in de weg? God immers blijft *getrouw!* Zijn *trouw* betoont Hij *aan de gemeente der heiligen!* – Versmaadt de wereld Gods volk, of worden ze door vervolging uiterlijk van elkaar verstrooid? Geen nood! Het blijft evenwel (hoewel verborgen) *één lichaam en één Geest, één gemeente der heiligen*. – Verkeren ze hier in een *tranendal?* Ze hebben echter velerlei betrekking op de *hemel*, daar de gelukzalige bewoners ervan God reeds *loven* over het goede, dat Hij Zijn kerk *op aarde* doet, en hen wachten om de lofzangen met hen te verenigen in heerlijkheid.

⁷¹ Ps. 111:2.

Vers 7 en 8

כִּי מִי בְּשָׁמַיִם יִשְׁרָף לַיהוָה יִדְמָה לַיהוָה כְּבָנָי אֱלֹהִים:

אֵל גִּזְרֵי־בְסוּדֵי־קִדְשֵׁים רַבָּה וְנֹרָא עַל־כָּל־סִבְיָו:

Want wie mag in den hemel tegen den HEERE geschat worden? [Wie] is den HEERE gelijk, onder de kinderen der sterken?

God is grotelijks geducht in den raad der heiligen, en vreselijk boven allen, die rondom Hem zijn.

1. Inleiding

Er is geen sterker grondslag van het geloof, dan *God Zelf* in Zijn bestaan, heerlijkheid, macht en verdere deugden. Hoe groot en onbegrijpelijk de beloofde zaken mogen voorkomen; en al schijnt de vervulling naar de mens onmogelijk; Hij echter, Die de beloften gedaan heeft, is machtig en algenoegzaam om te kunnen, en volvaardig en getrouw om te willen en te zullen doen, gelijk Hij gesproken heeft. Dit zal onze Spreker in enige volgende verzen aanwijzen, en met krachtige voorbeelden bevestigen, makende vervolgens voor de kerk dit besluit daaruit op, dat God derhalve de uitkomst in dit verwachte wonderstuk mag aanbevolen en toebetrouwd worden, en dat ze gelukkig zijn, die zo handelen; omdat hun hoop niet beschamen zal.

2. Algemene inhoud van vs. 7,8

Tot dat einde stelt Hij allereerst Gods onvergelykelijke grootheid en alvermogen voor; waardoor Hij boven alles in hemel en aarde verheven is; zoverre dat alles met diep ontzag voor Hem moet aangedaan zijn, en Zijn Majesteit eerbiedig vrezen. Welke stelling, nopens deze onvergelykelijkheid van God wordt opgegeven in vs. 7, en dan het uitwerksel van deze grootmogendheid aangewezen, waardoor alles Hem vrezen moet, vs. 8.

3. Verklaring van vers 7, en algemene aanmerkingen

Wat dan die *stelling* aangaat; de Spreker vertoont ons een heerlijk tafereel van de onvergelykelijke grootheid en alvermogen van de Heere, waarin Hij boven alles, beide in hemel en op aarde, oneindig verheven is, en daarom in staat om Zijn beloften, hoe groot en wonderlijk ze ook mogen voorkomen, te vervullen. *Want wie mag in de hemel tegen de HEERE geschat worden? Wie is*

den HEERE gelijk onder de kinderen der sterken? Waarin ons vooraf twee opmerkelijke zaken voorkomen.

A. *Eerst*; dat er weer een *spraakwending* gevonden wordt. Want waar Hij in vs. 6 de Heere Zelf had aangesproken, wendt Hij Zich nu weer tot de lezer of hoorder, sprekende van de *Heere* in de *derde persoon*; met een sierlijke en aangename verwisseling, die de gewone en krachtige ernst van de Spreker vertoont, en tegelijk Zijn oogmerk om Zijn *onderwijzelingen* met alle macht die grote waarheid in te scherpen, die hier voorgedragen zal worden; en zo weinig dikwijls wordt erkend, daar ze intussen zo allernodigst behoort aangenomen, geloofd, beleden en beoefend te worden.

B. *Ten tweede*; dat Hij een betoogtrant houdt, die door *vergelijking* van *twee uitersten* met elkaar gebeurt, en waarvan de beslissing aan de uitspraak van *hoorder* en *lezer* wordt overgelaten. Men begrijpt gemakkelijk dat zo'n betoogtrant zeer krachtig is, want behalve dat men best over de meerdere of mindere waardij van de zaken kan oordelen als men ze naast elkaar legt, zo ligt er in zulke vragen een grote vrijmoedigheid van betogen, en dus beroept men zich op het geweten van de hoorder, als waarin de zaken van overtuiging gelegd zijn, omtrent die helderschijnende grondwaarheid, waarvan de verloochening een bewijs is van een verblind verstand of toegeschroeid gemoed, daar ze toch met Goddelijke stralen zich aan de harten van de mensen moet openbaar maken.

4. Verdeling van vs. 7

Gods onvergelykelijke grootheid en alvermogen wordt dan betoogd uit een *vergelijking* van Zijn bestaan met *tweeërlei soort* van *uitmuntendheden*. De *eerste hemelse*, de *tweede aardse*. De *eerste* in die woorden: *wie mag in de hemel tegen*

de Heere geschat worden? Daar dan twee uitersten tegenover elkaar staan.

5. Betekenis van het woord 8(:

Onder die *uitersten* komt eerst het *mindere* voor פִּנְיָא. Daar men voorwerpen vindt, *in de hemel* geplaatst. Taalkundigen vatten dit woord 8(: doorgaans in de eerste betekenis op, van het *fijnste stof*, dat door *wrijving* en *verbrijzeling* nauwelijks enige grootte of zwaarte heeft¹. Vervolgens wordt het gebruikt om de *lucht*, de *hemel* te betekenen. Anderen vertalen het, de *wolken*, het *zwerk*, gelijk ook . *8(: *de bovenste wolken*². Als er grond is om dit betekenis van de eerstgenoemde af te leiden, zal 8(: het beste hetzelfde zeggen dat bij Grieken en Latijnen αιθηρ, *ether* genaamd wordt, waardoor (om ons met de wijsgerige bevattingen daarover niet op te houden) in de gewone spraak in het algemeen verstaan wordt *het gehele hemelbestek* dat boven ons is, en geen gemeenschap heeft met de *logheid*, *zwaarte* en *grote zelfstandigheid* van onze *aardkloot*. Wordende dan soms genomen voor de *lucht* of het *zwerk*, ook wel voor de *sterrenhemel*; dan eens (gelijk bij de oude wijsgeren) voor de *staat* en *plaats* van de *gelukzalige zielen*. 8(: zal dan hetzelfde zijn met αιθηρ om de *fijnheid* en *luchtigheid* van de *stof*, waaruit het *hemelgestel* bestaat³. Althans het Hebreeuwse woord wordt in dezelfde ruimte gebruikt; dan eens van de *lucht* of *sterrenhemel*⁴; dan eens van de *derde hemel*⁵. Waarom SYMMACHUS heet hier beter vertaalt door εν αιθερι, dan de LXX door εν νεφέλαις, *in de wolken*.

6. Wat hier door de *hemelen* te verstaan

Wat nu het gebruik van het woord hier op deze plaats aangaat; men zou, ja, hier in de grootste

¹ a 8(: *conterere in minutissimas particulas*. Conf. Jes. 40:15.

² Ps. 36:6.

³ Etiamsi haec sit vulgate opinio, non penitus inanis videtur conjectura, 8(: , ubi de *Coelo* vel *aethere* usurpatur, ejusdem originis cum 8(: esse, quod *prima notione* notat *resplendescentiam*, indeque ad *risum* transfertur. Ita 8(: quasi 8(: *resplende scentiam caeli* innueret.

⁴ Job 38:18,21.

⁵ Zie deze Psalm, vs. 38.

ruimte kunnen weiden, en dus alles wat de naam van de *hemel* draagt, hier bijeen brengen. Die vergelijking tussen *al de hemelen* en *Jehovah* zou te minder onnut zijn, naarmate het *heidendom*, ja, wel eens *Israël zelf*, is vervoerd geworden om *de ogen op te heffen naar de hemel*, en de schepselen, daarin geplaatst, Goddelijke eer te bewijzen. Getuige de gruwelijke afgodendienst, gepleegd met *vogels*, *wolken*, *regen*, *onweer*, en meest met het *heir der hemelen*, de *zon*, *maan* en *sterren*. Een kwaad dat met het verhaal van Davids koninklijk huis onder Israël sterk doorbrak, en waaraan ze inzonderheid in Babels gevangenis zeer gevaarlijk werden bloot gesteld door de gruwelijke afgoderijen van de Chaldeeën; waartegen God hen daarom uitdrukkelijk liet waarschuwen⁶. – Evenwel denk ik het liefst aan de *derde hemel*, met zijn *heerlijke inwoners*, de *heilige engelen*, die nog zo even tevoren . */: de *hemelen* genoemd werden. Omdat deze de allervoortreffelijkste wezens zijn naast God, en dus gevoeglijkst het *ene uiterste* in deze vergelijking kunnen uitmaken.

7. Voortreffelijkheid van de *engelen*

Want toch, niemand kan loochenen dat de *engelen*, naar de tegenwoordige gesteldheid van het heelal, al hun medeschepselen vrij ver te boven gaan; zullende nimmer door enige anderen overtroffen worden, dan alleen in een zeker opzicht, door de *gelukzalige mensen* in de dag van de heerlijkheid. Als er daarom van iemands *uitmuntende hoedanigheden* wordt opgegeven, wordt hij bij een *Engel van God* vergeleken⁷. De gelukzaligheid van Jezus' volk wordt daarin gesteld, dat ze ισαγγελιοι, *de engelen gelijk* zullen zijn⁸. En om *Christus' Goddelijke heerlijkheid* in kracht te betogen, brengt Paulus dit bewijs bij: *zoveel treffelijker geworden dan de engelen, als Hij uitnemender Naam boven hen geërfd heeft*⁹. Hun uitmuntendheid blijkt uit de *erenamen* die ze dragen, als *helden*, *overheden*, *machten*, *tronen*, *heerschappijen*, *morgensterren*, *engelen van Gods kracht*, *goden*, *kinderen van God*, enz. – uit de beschrijving van hun *geestelijke natuur* en bijzondere *gaven* van

⁶ Jer. 10, enz.

⁷ 2 Sam. 14:17,20.

⁸ Luk. 22:30.

⁹ Hebr. 1:4.

wijsheid, heiligheid, sterkte, vlugheid enz. – uit de plaats, die ze bewonen – de werken die ze verrichten – en de gelukzaligheid die ze genieten –. De bijgelovigheid van de mensen werd daardoor al gauw vervoerd, om ze met de Schepper gelijk te stellen, en Zijn eer aan hen te geven, bij afgodische joden en blinde heidenen. Hun Δαίμονες gaven al vroeg in de christelijke kerk voedsel aan die dwaalleer, waardoor men de heidense wijsbegeerte met het christendom vermengende, de eenvoudigen vervoerde tot dienst der engelen, wordende nu nog door het pausdom daarin gevolgd; maar door Paulus dapper weersproken¹⁰. Zie daar dan het ene uiterste in deze vergelijking.

8. Wie hier de HEERE is?

Het tweede uiterste, dat tegenover het eerste wordt gesteld, en het daarvan winnen moet, is %&%*, de HEERE. Hoewel Gods Zoon, naar Zijn Goddelijke natuur, die Hij door de eeuwige geboorte van de Vader heeft, wezenlijk dat onvergelykelyk en onschatbaar Voorwerp is, oneindig boven de hemel, die Zijn maaksel is, verheven. Daar Hem al de goden, de engelen, moeten aanbidden, vind ik echter geen reden om alleen aan Hem te denken. Laat men liever deze Gedenknaam in het algemeen toepassen aan de Drieënige God, en huishoudelyk aan de Vader, van Wie tot dusver deze Naam gebruikt was. Ondertussen komt deze Naam %&%* hier zeer te pas, omdat het op een vergelijken aankomt, terwijl erin een denkbeeld van onvergelykelyke heerlijkheid ligt opgesloten. Ik ben de Jehovah, dat is Mijn Naam; en Mijn eer zal Ik geen anderen geven, noch Mijn lof den gesneden beelden¹¹. Deze Naam toont zelf genoeg aan dat er geen schepsel bij Hem opkan. Want Hij alleen is met Zijn Naam de HEERE, de Allerhoogste over de ganse aarde¹².

9. Betekenis van het woord שָׁטָן schatten

Het zal inmiddels nader blijken uit vergelijking tussen deze HEERE en de genoemde heerlijke schepselen. Welke vergelijking wordt uitgedrukt door שָׁטָן, zal geschat worden. Welk woord in

zijn eerste betekenis zegt, zaken in een gevoeglijke orde schikken, en op hun rechte stand en plaats brengen¹³. Omdat nu de schatting en bepaling van de rechte waarde van de zaken nergens beter door gebeuren kan, dan door de dingen die enigszins in vergelijking schijnen te komen, naast elkaar in orde te stellen, teneinde hun gelijkheid of ongelijkheid blijken mag, is het niet vreemd dat het gebruikt wordt van het schatten of waarden van zaken¹⁴. In deze zin moet het zeker hier genomen worden. Dus treffen we hier aan, vooreerst, een dadelijke vergelijking en overweging van aard, hoedanigheden en waardigheid tussen de Heere, en hetgeen buiten Hem in de hemel is; daarna, een oordeel en gedrag, overeenkomstig de bevinding van de zaken, waardoor men gelijke zaken in gelijke waarde houdt en even hoog schat, en zo aan hun hoedanigheden beantwoordt.

10. Kracht van de vraag hieromtrent gedaan

Dat komt dan ook hier voor. En het besluit wordt vraagsgewijze opgemaakt. Wie mag in de hemel tegen de HEERE geschat worden? Een vraag, die een volstreekte ontkenning insluit, zo sterk als mogelijk is op het gemoed gebonden. Het antwoord, onmiddellijk daarop te verwachten, is: niemand, hoe genaamd, of op wat welk voorwendsel. Onder de goden is niemand U gelijk, o HEERE!¹⁵ Omdat niemand U gelijk is, zo zijt Gij groot, en groot is Uw Naam in mogendheid¹⁶. Soortgelijke vragen vindt men in zo'n zin op een menigte plaatsen¹⁷.

11. ... met een ontkenning te beantwoorden

Inderdaad, het ontkennend antwoord op deze vraag kan geen ogenblik achterblijven. Want, hoe uitnemend de staat en stand van die voortreffelijke hemelgeesten zijn mag; ze schieten echter oneindig bij de Zelfwezige tekort. Zie, op Zijn knechten zou Hij niet vertrouwen; hoewel Hij in Zijn engelen klaarheid gesteld heeft¹⁸. De

¹⁰ Kol. 2:18.

¹¹ Jes. 42:8.

¹² Psalm 83:19.

¹³ Lev. 6:12; 2 Sam. 23:5; 2 Sam. 9:10.

¹⁴ Job 36:19; 27:17,19.

¹⁵ Psalm 86:8.

¹⁶ Jer. 10:6.

¹⁷ Exod. 15:11; 2 Sam. 22:32; Mich. 7:18; Psalm 78:14; 113:5; Deut. 33:19, enz.

¹⁸ Job 4:18.

*hemelen zijn niet zuiver in Zijn ogen*¹⁹. De klaarblijkelijkheid daarvan werd zelf bij het heidendom erkend, als ze onder al hun gewaande *godheden* de hoogste rang aan *één* gaven die boven de anderen verheven was. In zoverre was dan een breder betoog onnodig. Ook is het volstrekt onmogelijk al de uitmuntendheden van dat onvergelykelijk wezen in een evenredige mate ten toon te spreiden, omdat ze volstrekt alle mate teboven gaan. 't Schepsel kan er slechts de uiterste stralen van beschouwen, en ziet er zich nog blind aan. God laat niet toe aan stervelingen *Zijn aangezicht te zien*, dat is, Zijn oneindige heerlijkheid van voren in het volle daglicht te beschouwen. 't Geen een meest begunstigde *Mozes* daarvan te zien krijgt, zijn *Gods achterste delen*; tot een vertoog hoe de Heere Zich van achteren uit Zijn wegen en voetstappen kennelijk maakt.

12. Redenen daarvan

Die voetstappen intussen zijn zo duidelijk, dat men geen ogenblik twijfelen kan aan de verheven onschatbaarheid van de *Heere*, ver boven de heerlijkste schepselen, die de heerlijkste plaats van het gehele heelal bewonen. Men stemt volvaardig toe dat er onder al de schepselen geen weerga is van de grootheid en luister die deze troongeesten bezitten. Maar al die glans raakt direct uit het oog als men

A. *Vooreerst de bron*, waaruit hun grootheid vloeit, vergelijkt met de *bron* van *Gods grootheid*. 't Is genoeg te zeggen dat ze *schepselen* zijn; en ze blijven *schepselen*, al verbeeldt men ze nog zo heerlijk. Dus hebben ze alles van *Één*, Die *Zijn engelen geesten maakt, en Zijn dienaars tot een vlam des vuurs*²⁰. Zij bezitten dus niets *van zichzelf*, maar hebben alles ontvangen van die *God*, Die alles wat Hij *is en heeft*, uit Zichzelf en Zijn Eigen eeuwige en onveranderlijke *algenoegzaamheid is en heeft*; Wiens *vermogen* daarom oneindig groter moet zijn, omdat ze hun *bestaan* en *vermogen* alleen aan Hem verschuldigd zijn. Waarom Hem ook *het heir der hemelen aanbidt*²¹.

B. Hieruit kan men gemakkelijk zien hoe oneindig het verschil moet zijn in *trap* van *heerlijkheid* en

mogendheid. 't Is zo! Onder degenen die in het Woord met de naam . *%-! vereerd worden, zijn ook de *engelen*²². Maar

! . Juist in datzelfde, waarin zij enige zweem van overeenkomst met de *HEERE* hebben, straalt de grootste *ongelijkheid* door. Neem eens, wat kan hun overgroot, maar tevens *eindig verstand* halen bij der *alleen wijze God*²³, in Wie een *diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis* is²⁴. *Want wie heeft de zin des Heeren gekend, of wie is Zijn raadsman geweest?*²⁵ Dus is hun wetenschap altijd bepaald, en de *HEERE* alleen een *God der wetenschappen*²⁶. – Zijn de *engelen krachtige helden*? Hun macht blijft bepaald. God alleen mag zegen, *Ik ben God de Almachtige*²⁷. *Al de engelen te zamen* zijn onmachtig om te doen wat Hij doet. *Want Hij spreekt, en het is er; Hij gebiedt, en het staat er*²⁸. Hij *formeert het licht, en schept de duisternis; Hij maakt de vrede, en schept het kwaad*. Hij, de *HEERE* doet al deze dingen²⁹. Hij *alleen doet wonderen*³⁰. Dat blijkt genoegzaam uit het *verlossen* en *zaligen* van uitverkoren zondaren, *daar al de engelen tezamen* niet toe in staat zijn. *Ik, Ik ben de HEERE, en er is geen Heiland behalve Mij*³¹. – Zijn de *engelen in hoogheid van rang* verheven? Als *troonbezitters, overheden, heerschappijen* enz.? Nog blijft *JEHOVAH de Hoge en Verhevene, Die in de eeuwigheid woont*³², een *God der goden* en een *Heere der koningen, Wiens rijk is een eeuwig rijk*, Wiens oppermogendheid over deze heerlijke schepselen (om niet verder te gaan) daar uit blijkt, omdat ze *Zijn woord doen, gehoorzamende de stem Zijns woords*³³.

". Staat het zo met die dingen die enige zweem van *gelijkheid* hebben? Hoe oneindig moet dan al het overige afsteken? Ik doel op *GODS* eigenschappen die volstrekt onmededeelbaar zijn. Onder welke, om niet te ver van het oogmerk af te wijken, in het bijzonder in aanmerking moeten

²² Ps. 97:7.

²³ Rom. 16:27.

²⁴ Rom. 11:33.

²⁵ Rom. 11:34.

²⁶ 1 Sam. 2:3.

²⁷ Gen. 17:1.

²⁸ Ps. 33:9.

²⁹ Jes. 45:7.

³⁰ Ps. 72:18.

³¹ Jes. 43:11.

³² Jer. 57:15.

³³ Psalm 103:20.

¹⁹ Job 15:15.

²⁰ Psalm 104:4.

²¹ Neh. 9:6.

komen de onmetelijke *alomtegenwoordigheid* en *eeuwige algenoegzaamheid* van de *HEERE*. Door welke *eerstgenoemde* hoedanigheid *Hij* is, dat zelfs de *engelen* niet zijn kunnen, de *Vervuller van hemel en aarde*³⁴, en dus overal *nabij Zijn kerk*, om die in de grootste *donkerheid* te zien, en *met haar te zijn*, wanneer ze van alle hulp verlaten schijnt. En door de *laatstgenoemde* volkomen in staat om ze in al haar noden te hulp te komen, haar belangen uit te werken, *ja meer dan overvloedig te doen boven al hetgeen zij bidt of denkt*³⁵. Als al de hemelingen hier tot ons heil samenspannen, dan waren ze nooit in staat om het ons te leveren! Mag een *Asaf* dan niet zeggen: *wie heb ik nevens U in de hemel?*³⁶

12. Tweede lid van vers 7

Is God zo heerlijk en onvergelykelyk groot boven allen die zich in Zijn naaste heerlijkheid bevinden in de *hemel*? Hoe moet dan niet alles, wat zich *hier beneden* ophoudt bij Hem afvallen? Een zaak die niet nodig was verder aan te dringen, als de hoogmoed van aardwormen zich niet liet vervoe- ren om tenminste in de praktijk die eeuwige waarheid op losse schroeven te zetten. Waarom onze Spreker daar ook Zijn aanmerking op maakt; vragende andermaal: *Wie is den HEERE gelijk, onder de kinderen der sterken?* Waar Gods *Gedenknaam* weer gespeld wordt, om Zijn hoogheid en grootheid des te ernstiger op het gemoed te binden. *Wie is den Heere gelijk?* Te weten, daar wordt niet gevraagd naar allerlei overeenkomst in een mindere trap en flauwe schaduw. Want zo zijn er zeker schepselen die enige *gelijkenis met God* hebben, dragende meer of minder van Zijn *beeld*, en onder deze ook de overheden en machtigen van de aarde, die daarom *goden en kinderen des Allerhoogsten* genaamd worden³⁷. Maar daar wordt van zo'n *gelijkheid* gesproken, die meer *evenredig* zou zijn en nader aan de *volkomenheid* reiken, waardoor Gods heerlijkheid en oppermacht op enige grond aan anderen wezenlijk zou medegedeeld worden.

13. Kinderen der sterken, wie hier zijn?

³⁴ Jer. 23:24.

³⁵ Ef. 3:20.

³⁶ Ps. 73:25.

³⁷ Ps. 82:6.

En wel aan zulken, waarbij men enig vermogen vindt; daarom genoemd *kinderen der sterken*, בְּנֵי אֱלֹהִים, door anderen vertaald, *kinderen der goden*; dat is, zulke *sterken*, zulke *goden* zelfs, bezitters van zo'n macht en heerlijkheid; evenals er elders gesproken wordt van *kinderen der machtigen, kinderen der nooddruftigen, kinderen des lichts, des daags, des nachts, der duisternis, der vervloeking*, enz. Men moet hier niet zozeer denken aan de *engelen*; want van dezen werd in het voorgaande lid gesproken; maar aan *mensen die op aarde in hoogheid gesteld zijn*, overheden, rijksgroten, machtige vorsten, geweldhebbers der wereld. *Kinderen der goden*, omdat ze in de heerschappij enige trekken van *Gods beeld* vertonen. Of liefst, *kinderen der sterken*, wegens de *macht* die ze bezitten, en op velerlei wijze omtrent minderen uitoefenen; hetzij wettig of onwettig.

14. Overheden en vorsten zijn in een voortreffelijke stand

Zeker een alleraanzienlijkste staat, naast aan een *engel* komende, en zo'n zweem van Goddelijkheid bezittende, dat ze in Gods heerlijkheid schijnen te delen. Oorzaak, dat bij uittheemsen de namen van *goden en koningen* meermalen verwisseld werden³⁸, en de eer, aan de koningen op vele plaatsen bewezen, niet van de Goddelijke eer verschilde. De staatszucht en hoogmoed van de vorsten nam daar voedsel uit, gevende zij zich wel eens voor *goden en zonen van de goden* uit, gelijk de *Perzische* vorsten, een *Darius*, en in later tijden een *Sapor*, die zich in een brief aan *Constantijn* wel durfde noemen, *Sapor, koning der koningen, vorst der sterren, broeder van zon en maan*. Zulke voorbeelden vindt men ook bij de *Babyloniërs, Egyptenaren, Parthen*, enz. En aan wie is het voorbeeld van *Alexander de Grote* onbekend, zich voor een *zoon van Jupiter Hammon* uitgevende, en willende als *God* aangemerkt worden³⁹? Gelijk ook dat van

³⁸ οὐδεν ἀνακζων θειοτερον, *Callimachus*.

³⁹ Waarover de *Lacedaimoniërs* hem aardig doorstreken, toen hij naar Griekenland geschreven had, om daar onder de goden van de eerste rang gesteld te worden. επειδη Αλεξανδρος βουλευεται θεος ειναι, εσω θεος. *Omdat Alexander een god wil zijn, zij hij een god.* *Aelian* V. H. II: 19. Plura exempla v. ap. *SALDENUM, Ot. Theol.* I. III: 3. §. 4. & all.

Domitianus in zijn trotse brieven: *Dominus & Deus noster sic fieri jubet. Onze Heere en God beveelt zo te doen*⁴⁰, of van een *Herodes*, zich de toejuiching latende aanleunen: *een stem Gods, en niet eens mensen*⁴¹.

15. ... maar bij de Heere niet te vergelijken

Maar hoe heerlijk deze stand mag zijn, of naar de verbeelding van velen voorkomen; hij is evenwel onvergelykelyk minder dan die van *JEHOVAH*. *Wie is den Heere gelijk onder de kinderen der sterken?* Het antwoord is weer gereed. *Niemand. Wie is als Gij, o HEERE! onder de goden? Wie is als Gij, verheerlijkt in heiligheid, vreselyk in lofzangen, doende wonder?*⁴² Wil men eens enige proeven nader zien? Laat men eens vergelijken, *vooreerst de personen van deze kinderen der sterken met die Opperheere*. Dan zal men het onderscheid tasten. Hier ontdekt zich aan de en kant de *Allerhoogste*, de *Eeuwiglevende*, de *Zelfwezige*, de *volstrekt Oneindige* in wezen en volmaaktheden; *Die daar zit boven den kloot der aarde, en derzelver inwoners zijn als sprinkhanen*. Bij *Wie de volken zijn gelijk een druppel van een emmer, en als een stofje van de weegschaal; minder dan niets en ijdelheid*⁴³, enz. Deze *kinderen der sterken*, daarentegen, wat zijn ze midden in hun grootheid en vermogen? Niet anders dan *mensen*, van wie de *adem in hun neusgaten is, bewoners van lemen hutten, welker grondslag in het stof is*. Waarom *Filippus*, koning van *Macedonië*, dagelijks zich met recht liet toeroepen: *Filippus, gedenk dat ge een mens zijt*. – Beschouwt men beiderzijds de *gaven en hoedanigheden*. Bij de *Opperheere* treft men er een oneindige oceaen van aan; bezittende Hij dat alles alleen *van en uit Zichzelf*, in de hoogste en onbegrijpelykste *volkomenheid*. Dan, wat deze *kinderen der sterken* aangaat; alles, wat ze inderdaad zijn, hebben ze van omhoog. De rest bestaat in enkele verbeelding. En wat steken hier van alle kanten af, de eindigheid, de afhankelijkheid en veelvuldige gebrekkelykheden in- en uitwendig! – Ziet men op het *vermogen?* Met reden mocht een *Nebukadnezar* zeggen: *het is de waarheid, dat ulieder God een*

*God der goden is, en een Heere der koningen, Wiens heerschappij is een eeuwige heerschappij*⁴⁴, *doende Hij naar Zijn wil met het heir des hemels en de inwoners der aarde, enz. Maar wat die kinderen der sterken aangaat; al hun vermogen is geleend, en alleszins bepaald*. De uitkomst toont het dagelijks, hoe ze onder het Goddelijk opperbestuur staan, dat de macht en grootheid willekeurig uitdeelt, en weer ontnemt en verplaatst naar welgevallen. *Hij verandert de tijden en stonden; Hij zet de koningen af, en Hij bevestigt de koningen*⁴⁵. *Bij Hem is kracht en wijsheid; Zijns is de dwalende, en die doet dwalen. Hij voert de raadsheren beroofd weg, en de rechters maakt Hij uitzinnig, Den band der koningen maakt Hij los, en Hij bindt den gordel aan hun lenden. Hij voert de oversten beroofd weg, en de machtigen keert Hij om*⁴⁶ enz. En, hoe hoog ze in de wereld staan mogen, ze vallen in een ogenblik, als God Zijn hand aftrekt; ze blazen de adem uit, gelijk alle andere mensen. *Ik heb wel gezegd: gij zijt goden; en gij zijt allen kinderen des Allerhoogsten; nochtans zult gij sterven als Adam; en als één van de vorsten zult gij vallen*⁴⁷. – Inzonderheid blijkt dit oneindig onderscheid in beiden hun *machtsoefening* zelf. Die, welke bij de *kinderen der sterken* gevonden wordt, is maar een schaduw van oppermacht, omtrent een gering deeltje, een fractie van het heelal bepaald, met het opschrift, *non plus ultra*, tot hertoe en niet verder. Maar wie onder hen is dan de *Heere* gelijk, Wiens werk is *te spreken, en het is er; te gebieden, en het staat er*⁴⁸; *de hemelen uit te breiden, op de hoogten der zee te treden, de wateren in een kleed te binden, de wind in Zijn vuisten te verzamelen, de aarde aan een niet te hangen*, ja dat nog verder gaat, zielen te verlossen, een onsterfelijke geest, voor de eeuwigheid geschapen, van dood en vloek tot het leven en de eeuwige gelukzaligheid over te brengen. Welke sterveling, welk *kind der sterken* is tot dit alles in staat? – Eindelijk. Al het goede, dat men van zulke *kinderen der sterken* en hun *vermogen* te wachten heeft, is een hand vol eindige hulp en aardse gunst; zo los, zo wisselvallig, zo bedrieglijk, zo ongenoegzaam. In God alleen

⁴⁰ SÜETON. *Domit.* 15.

⁴¹ Hand. 12:22.

⁴² Exod. 15:11.

⁴³ Jes. 40:15.

⁴⁴ Dan. 2:47; 4:34,35.

⁴⁵ Dan. 2:20,21.

⁴⁶ Job 12:16-25.

⁴⁷ Ps. 82:6.

⁴⁸ Ps. 33:9.

en Zijn opperheerschappij is alles en een onvergelyklijk heil voor Zijn gunstelingen. *Vertrouwt niet op prinsen, op des mensen kind, bij hetwelk geen heil is. Maar, welgelukzalig is hij, die den God Jakobs tot zijn Hulp heeft, wiens verwachting op den HEERE, zijn God is*⁴⁹. Zie daar wezenlijke proeven van dit voorstel: *wie is de HEERE gelijk onder de kinderen der sterken?*

16. Verband van vers 7 met het vorige

Dit brengt nu onze Spreker bij, als een reden en bewijs van hetgeen hij tevoren had terneer gesteld. WANT *wie mag in de hemel, enz.* Hij had gezegd: *Ik zal de goedertierenheden des HEEREN eeuwiglijk zingen. Ik zal Uw waarheid met Mijn mond bekend maken van geslacht tot geslacht.* Geen wonder. Hij was verzekerd, en verzekerde Zijn kerk, dat *Gods goedertierenheid eeuwiglijk gebouwd zou worden, en Gods verbondstrouw zo vast zijn, als de ordeningen der hemelen.* Die verzekering rustte op de verklaring van de Vader Zelf; rakende Zijn verbond met Christus en Zijn eed aan David gedaan, strekkende de inhoud van de belofte daarheen, om die genade en waarheid in Christus en Zijn koninkrijk te vereeuwigen. Met dat gevolg dat zelfs de hemelingen dat wonder en die trouw van God omtrent de gemeente der heiligen zouden loven. Nu komt het op de gronden van zekerheid aan, die zoveel te nodiger in dit geval waren, omdat er zoveel zwaarigheden en bedenkelijkheden nopens de uitvoering van dat grote wonderstuk waren, waarvan die *breuk*, die Davids koninklijk stamhuis overkwam, niet de minste was. Om deze zwaarigheid weg te nemen, gaat onze Spreker Zijn onderwijzelingen die gronden onder het oog brengen, waarop niet alleen de *mogelijkheid* van de zaak mocht worden opgemaakt, maar tevens zijn volkomen *zekerheid*. En daartoe is zeker het eerste en voornaamste bewijs, dat Hij, Die het heeft beloofd, een God is, onvergelyklijk verheven boven alles wat in hemel of op aarde in grootheid en vermogen uitmunt, zodat het Hem noch aan wijsheid, noch aan macht ontbreekt om Zijn eens gegeven woord bij de uitkomst te vervullen. Met korte worden, een *groot God en een groot Koning boven al de goden*, die voor de *engelen*, en voor de *koningen der aarde vreselijk is*.

⁴⁹ Ps. 146:3-6.

17. Overgang tot vers 8, en *verdeling*

Opdat men temeer overreed mag worden van deze waarheid, beroept onze Spreker Zich op het uitwerksel dat de onvergelyklijke grootheid van de Heere bij Zijn schepselen heeft, zodat niet alleen Zijn volk, waaronder Hij naast verkeert, met diep ontzag voor Hem is aangedaan, maar ook allen, zelfs de machtigste onder Zijn schepselen Hem vrezen moeten. *God is grotelijks geducht in de raad der heiligen, en vreselijk boven allen die rondom Hem zijn.* Daar wij eerst de uitwerkselen van deze grootheid bij Gods volk aantreffen, en dan tot meerdere aandrang die vreselijkheid in nog algemener uitgestrektheid vertoond vinden.

18. *Schilderij* hier te vinden

Belangende het *eerste*. De Spreker stelt de zaak zeer schilderachtig voor. Hij tekent ons een aanzienlijke raadsvergadering af, uit een groot aantal van hoogwaardige personen bestaande, in het midden waarvan de koning zich vertoont, pralende op een majestueuze en ontzaglijke wijze onder deze raadsheren en staatsdienaren van hem, die, terwijl ze zich in die nabijheid van hun vorst bevinden, met een allerdiepst ontzag voor hun vorst zijn aangedaan. Dus ziet men hier bijkans zo'n schilderstuk als dat gezicht van *Daniel*, Dan. 7:9,10; of van *Johannes*, Openb. 4:2-5. Dus vertegenwoordigt onze Spreker hier *God*, zittende op een hoge en verheven troon, met alle tekenen van een ontzaglijke majesteit, terwijl de *brede*, de *grote raad der heiligen* zich rondom Hem bevindt, en met een heilige vrees voor Hem is aangedaan. *God is geducht in de grote raad der heiligen.* Want zo moeten de woorden vertaald worden⁵⁰.

⁵⁰ כְּסוּדֵי קִדְשֵׁי רַבָּה. Male enim LXX, vocem %"9 ad sequentia retulerunt, μέγας και φοβερὸς ἐπὶ πάντας, quod ex ignorantia, tum *Grammatices*, tum *Accentuum* profluxit. Uti enim %"9 soemini generis est, ita etiam per *accentus* conjungitur cum . *: \$8 \$&2, ut sensus sit: *in Consilio* (vel *Senatu*) *Sanctorum magno*. Neque obstat, vocem \$&2 plerumque *Masculini generis* existimari: unde enim it liqueat, nescio. In totum enim S. S. nullus apparat locus, unde genus vocis \$&2 pateat, hoc loco excepto. Unde jure concludi potest, vocem \$&2 *soemini*, aut saltem *communis generis* esse, uti alia huiusmodi *collectiva*. Et licet %"9 aliquando

19. Kracht van het woord **כח** waarmee *God* hier benoemd wordt

Het is niet tevergeefs dat *God* hier juist met de Naam **יהוה** wordt voorgesteld. *De sterke God*, de *Almachtige*; *groot van raad, en machtig van daad*, gelijk Hij Zich betoont in de werken van de natuur en van de genade. Door deze *almacht* is Hij oneindig verheven boven alle schepselen; en niet minder *ontzaglijk en geducht*. Want omdat Hij *sterk van kracht is, heeft niemand zich tegen Hem verhard en vrede gehad. Wie zou Hem niet vrezen? Want het komt Hem toe.*

20. Kracht en betekenis van het woord **גבר**

Immers, onze Spreker merkt dat ontzaglijke in Hem aan. *God is geducht*, zegt Hij, **גבר**; met een woord, dat in zijn eerste betekenis een *sterke beving en schudding* zegt, en daar vandaan een *sterke beving en beroering* van vrees aanwijst; een *geweldige verschrikking*⁵¹. Hier vandaan **גבר** (*in Nifal*), gevende alles te kennen wat *geweldig, ontzaglijk* en tot het uiterste *geducht* is. Een eigenschap, doorgaans bij de mensen zeer verkeerd geplaatst, daar men *gewelddrijvende goddelozen* heeft, rechte *Nimrods, geweldige jagers voor het aangezicht des Heeren*; waartegen de arme verdrukkelingen meermalen tot de Heere roepen moeten. Maar dat zo kwalijk voor de mens staat, is één van de heerlijke deugden van het onafhankelijk Opperwezen, Wiens beschrijving meermalen zodanig is: *de grote en vreselijke en heerlijke God*⁵²; *de Heere sterk en geweldig*⁵³; *bij Wie een vreselijke Majesteit is*⁵⁴; *een verschrikkelijke Held*⁵⁵; enz.

21. Beschrijving van *Gods geduchtheid*

Een *geduchtheid*, waaraan te minder kan getwijfeld worden, als men acht geeft op Zijn

adverbialiter capi non negem, (uti *Psalm* 112:9) hic tamen *adjectivi* notionem habere, iidem *accentus* me docent.

⁵¹ Jes. 2:21.

⁵² Deut. 10:17.

⁵³ Psalm 24:8.

⁵⁴ Job 37:22.

⁵⁵ Jer. 20:11.

Wezen; waarin zoveel heerlijkheid en majesteit te vinden is, dat er geen schepsel tegen op kan zien; maar overstelpt van verwondering en verbazing daarvoor moet neervallen. De *serafijnen* zelfs moeten daarom het *aangezicht* en de voeten met de *vleugelen bedekken*⁵⁶. Gods Woord beschrijft Hem als *verheerlijkt in heiligheid, en vreselijk in lofzangen*⁵⁷. *Zijn Naam is heilig en vreselijk*⁵⁸. *Geen schepsel kan Zijn aangezicht zien en leven*⁵⁹. Ik leer daar dat *Zijn troon bestaat uit vuurvonken, en deszelfs raderen uit een brandend vuur, en een vurige rivier van voor Zijn aangezicht uitvloeit*⁶⁰; dat *de bergen als was smelten voor Zijn aangezicht, de aarde zich oplicht uit haar plaats, de zee wegvliedt, de pilaren des hemels sidderen en zich ontzetten voor Zijn schelden*⁶¹; dat *de maan schaamrood en de zon beschaamd wordt*⁶², enz. – Een *geduchtheid*, blijkbaar in verbazende proeven. Neem eens, in al de *werken van de natuur*, waarin Zijn *eeuwige kracht* en *Goddelijkheid* zo levendig doorstralen. – In bijzondere werken. Gelijk, toen Hij op *Sinai* verscheen onder *donderen* en *bliksemen* en *rook* en *vuurvlammen*, dat alles beefde en daverde, en *Israël vreesde dat zij sterven zouden*⁶³. – In ‘t *heiligdom*, daar de *posten van de dorpels* zich *bewogen en schudden*⁶⁴. – Ja, in een enkel *droomgezicht*, dat de plaats *vreselijk* maakt⁶⁵. – In het bijzonder ontdekt zich die *geduchtheid* in Gods weg omtrent Zijn kerk. Zijn woord is er een bewijs van. *Is Mijn woord niet alzo, als een vuur? spreekt de HEERE, en als een hamer, die een steenrots te morzel slaat?*⁶⁶ – Zijn *genadewerken* geven daarvan getuigenis. Die *wonderen*, waarmee Hij *satans* koninkrijk breekt, het gebied van Zijn *ZOON* uitbreidt, Zijn *uitverkorenen* verlost, beschermt, bewaart, verheerlijkt. – En eindelijk, hoe *geducht* is Hij in Zijn *gerichten*. Waartoe Zijn *almacht* op een vreselijke wijze werkzaam is, om Zijn *wraakoefening* tegen Zijn vijanden uit te voeren.

⁵⁶ Jes. 6:2.

⁵⁷ Exod. 15:11.

⁵⁸ Psalm 111:9.

⁵⁹ Exod. 33:20.

⁶⁰ Dan. 7:9,10.

⁶¹ Nah. 1:5; Job 26:11.

⁶² Jes. 24:23.

⁶³ Exod. 19; 20.

⁶⁴ Jes. 6:4.

⁶⁵ Gen. 28:17.

⁶⁶ Jes. 23:29.

Een ijverig God en een wreker is de HEERE, een wreker is de HEERE, en zeer grimmig. Des HEEREN weg is in wervelwind, en in storm, en de wolken zijn het stof Zijner voeten. Wie zal voor Zijn gramschap staan, en wie zal voor de hittigheid Zijns toorns bestaan? Zijn grimmigheid is uitgestort als vuur, en de rotsstenen worden van Hem vermorzeld⁶⁷.

22. Gods kerk een grote raad der heiligen

Gelijk Zich nu de *Almachtige* overal aldus vertoont, zo ontdekt Hij Zich in het bijzonder in de *grote raad der heiligen*. Waardoor sommigen verstaan de *menigte van de engelen*, anderen de *engelen* en *heilige mensen* hier samenvoegen. Maar voor het naast denk ik aan de laatstgenoemde, *Gods kerk* namelijk, omdat deze personen reeds in vs. 6 als *heiligen* beschreven werden. Hier worden ze als een *raad* afgebeeld, §2, eigenlijk een *verborgen raad*⁶⁸, een *raadsvergadering* waar de zaken geheim behandeld worden, en dus alles wijs en in goede orde gebeurt. Een zinnebeeld, niet geheel vreemd in de Schrift. Zo'n raadsvergadering wordt meermalen in de hemel vertoond, Job 1; 1 Kon. 22:19; Openb. 4, enz. En van de *heiligen op aarde* vindt men iets soortgelijks, gelijk als Jezus Zijn *apostelen* belooft dat ze met Hem zullen zitten op twaalf tronen, oordelende de twaalf geslachten Israëls⁶⁹

23. En zeer gevoelig bij een raadsvergadering vergeleken

Wil men de *toespeling* nog wat nader ontleed zien? VOOREERST, gelijk een *raadsvergadering* bestaat uit verschillende personen, zo komen hier de *heiligen* ook voor. *God*, de opperste Koning, is hier de *Voorzitter*, Die ze tot één brengt en in één lichaam vergadert. 's Is de πανηγυρις, de *algemene vergadering en gemeente der eerstgeborenen*⁷⁰. TEN TWEDE, gelijk een *raadsvergadering* zeer *aanzienlijk* is, zo drukt de Geest hier ook het *aanzien* van Gods volk uit; hoe veracht ze naar en bij de wereld mogen zijn.

Het zijn de *heerlijken* waarin Christus' lust is⁷¹, *voortreffelijker dan hun naasten*⁷², *heiligen van hoge plaatsen*⁷³. TEN DERDE, gelijk een *raads- en staatsvergadering* dient om de belangen van de staat, de welvaart van de gemeente, de handhaving van wetten en gerechtigheid, de algemene rust en veiligheid te bevorderen, zo is deze *raad der heiligen* van het allergrootste belang. Want omwille van hen wordt de aarde gespaard, en de wereld in stand gehouden, teneinde Gods oogwit vervuld wordt, *om verheerlijkt te worden in Zijn heiligen, en wonderbaar in allen die geloven*. TEN VIERDE, hier is een onderlinge *beraadslaging*, door mededeling van elkaars gedachten en gevoelens, en onderlinge ondervraging en samenstemming met elkaar. Evenals in een gewone *raadsvergadering*. *God*, als de *Voorzitter*, openbaart Zijn oordeel, wil en raad aan Zijn uitverkorenen zoveel nodig is. 't Is hier wel eens: *zal Ik voor Abraham verbergen wat Ik doe?*⁷⁴ Zij allen openbaren weer hun gedachten en gevoelens aan de Alwetende. Ook is hier een onderlinge *raadvraag*. Van *Gods zijde*, niet om wijzer te worden (*want wie heeft de zin des Heeren gekend, of wie is Zijn raadsman geweest?*⁷⁵), maar om Zijn volk te beproeven, en hun oprechtheid in het daglicht te stellen. Van *hun zijde*, om *licht en waarheid* te ontvangen, en, zoveel nodig is, in de *verborgenheid des HEEREN* ingeleid te worden. Ook is hier een *samenstemming* onder al de leden van deze vergadering. Zij keuren Gods voornemens goed, en bewilligen in Zijn wegen, maatregelen, vonnissen, zeggende: *de wil des HEEREN geschiede*⁷⁶. Terwijl de HEERE van Zijn zijde ook bewilligt in de besluiten van Zijn volk, voor zover zij aan Zijn eeuwig voornemen beantwoorden, en tot Zijn eer en hun zaligheid strekken. 't Is Jezus' belofte: *indien er twee van u samenstemmen op de aarde, over enige zaak, die zij zouden mogen begeren, dat die hun zal geschieden van Mijn Vader, Die in de hemelen is*⁷⁷. EINDELIJK, een *verborgen raad*, onder andere omdat de wereld deze dingen niet kent; zelfs *geen wijze en*

⁶⁷ Nah. 1:2,3,6, enz.

⁶⁸ Job 15:18.

⁶⁹ Matth. 19:28.

⁷⁰ Hebr. 12:23.

⁷¹ Psalm 16:3.

⁷² Spr. 12:26.

⁷³ Dan. 6:18.

⁷⁴ Gen. 18:17.

⁷⁵ Rom. 11:34.

⁷⁶ Hand. 21:14.

⁷⁷ Matth. 18:19.

*verstandige van deze wereld*⁷⁸, maar alleen die *gunstelingen*, die daarom Gods *verborgen* genaamd worden⁷⁹. *De verborgenheid des HEEREN is voor degenen, die Hem vrezen; en Zijn verbond, om hun die bekend te maken*⁸⁰.

24. ... en wel een grote raad

Dit mag ook een *grote raad* genoemd worden; wanneer men acht geeft, *vooreerst* op zijn *uitgebreidheid*, als bestaande uit *al* de uitverkorenen, geroepenen, gelovigen, van alle tijden en plaatsen; wel klein in getal in vergelijking met de wereld, maar echter talrijk genoeg in zichzelf. *Ten tweede*, op zijn *aanzienlijkheid*, ontlende hun *luister van God*, Die de Eer is van deze vergadering. *Eindelijk, groot*, wegens de *gewichtigheid* van de *zaken*, die hier *verhandeld* worden; zijnde niet bepaald binnen het gewest van een aards gebied of koninkrijk, maar de *grondvesten* van de *Godsstad* rakende, dat *Zion, schoon van gelegenheid, een vreugde der ganse aarde*, de *grondvesten* van hemel en aarde, ja, het toppunt van alles; de verheerlijking van Gods deugden in het heil van Zijn uitverkorenen. Zie daar een *aanzienlijk Sanhedrin*, vrij hoger en voortreffelijker dan de *roomse raad*, waarvan zekere *Cyneas*, na het voltrekken van zijn gezantschap aan *koning Pyrrhus* zei, dat die hem was voorgekomen als *een vergadering, waarvan ieder lid een koning was*.

25. ... waarin evenwel God geducht is

En echter, dat heerlijk lichaam is nog niets in vergelijking met zijn *Hoofd*. Integendeel, hoe zeer de leden ervan in de nabijheid van hun Koning mogen verkeren, evenwel zijn en blijven ze in de diepste ootmoed en ontzag. De *Almachtige is geducht in de grote raad der heiligen*. Hoewel men dit zou mogen opvatten van een ontzagbaarheid, die tot sterkte, bescherming, eer, roem van dat heilig lichaam strekt, in zoverre Hij Zijn geduchte Majesteit onder Zijn volk doet uitblinken om hen tegen alle verachting, listen en geweld van hun vijanden te beschermen en ontzag bij te zetten; vat ik evenwel liefst eenvoudig zo, dat

⁷⁸ Matth. 11:25.

⁷⁹ Ps. 83:4.

⁸⁰ Ps. 25:4.

er de diepe eerbied van deze *heilige raadsvergadering* voor hun *koning* door wordt uitgedrukt. Zo namelijk dat ze, met de levendigste indrukken van Zijn hoge Majesteit aangedaan, in- en uitwendig hun ootmoed en heilige vrees ervoor trachten te betonen. Dat ziet men trouwens in alle heiligen, vooral wanneer God hen de ene of andere tijd met de stralen van Zijn heerlijkheid overrompelt. *Dan valt Zijn hoogheid op hen, en Zijn vreze verschrikt hen*⁸¹. Dan rekent zich een *Abraham stof en as*⁸². Een *Jakob* vraagt dan: *hoe vreselijk is deze plaats?*⁸³ Een *Job* verfoeit zich, en heeft *berouw in stof en as*⁸⁴. Een *Mozes* betuigt, *ik ben gans bevreesd en bevende*⁸⁵. Een *Manoach* en zijn huisvrouw *vallen ter aarde*⁸⁶. Een *David* zegt, *wie ben ik?*⁸⁷ Een *Jesaja*, *wee mij! Want ik verga*⁸⁸. Een *Petrus*, *Heere! Ga uit van mij, want ik ben een zondig mens*⁸⁹. Een *Johannes* *valt als dood aan de voeten van de Heere*⁹⁰. ‘t Geslacht der heiligen is het geslacht van degenen die *Hem vrezen*⁹¹, die *voor Zijn Woord beven*⁹². – Niet zo als gedwongen *slaven* hun gewelddrijvende *heer*, of veroordeelde *misdadigers* hun onverzoenlijke *rechter*, of wanhopige *Kains* de *Goddelijke bloedwreker*. – Maar als *vrije dienstknechten* hun waardige *meester*, en getrouwe *onderdanen* hun wettige *vorst*, en rechtgeaarde *kinderen* hun dierbare *vader*, wiens achtbaarheid midden in zijn goedheid en gemeenzaamheid doorstraalt, zodat ze *de Heere dienen met vreze en zich verheugen met beving*⁹³; *het verderf Gods hun tot een schrik is, zodat ze niet vermogen vanwege Zijn hoogheid*⁹⁴; en de *eerbied* van hun *harten*, zoveel in hun is, doorstraalt in hun *denken, spreken, doen*; zich zo aan de HEERE, in Zijn alwetende hartekennis en rechterlijke rechtvaardigheid en ongekreukte

⁸¹ Job 13:11.

⁸² Gen. 18:27.

⁸³ Gen. 28:17.

⁸⁴ Job 42:6.

⁸⁵ Hebr. 12:21.

⁸⁶ Richt. 13:20.

⁸⁷ 2 Sam. 7:18.

⁸⁸ Jes. 6:5.

⁸⁹ Luk. 5:8.

⁹⁰ Openb. 1:17.

⁹¹ Spr. 14:2; Ps. 34:10.

⁹² Jes. 66:5.

⁹³ Ps. 2:11.

⁹⁴ Job 31:23.

heiligheid, en soevereine opperheerschappij, en vreselijke majesteit *gedurig voorstellende*.

26. Gods vreselijkheid beschreven

Bij dit voorstel van Gods *geduchtheid* voor en bij *Zijn volk* wordt nu een ander gevoegd; mede tot een verhoog van Zijn ontzaglijke Majesteit dienende, en behelzende Zijn *vreselijkheid* boven de *allermachtigste schepselen*. En *vreselijk boven allen die rondom Hem zijn*. נִרְאָה wordt hier God genoemd, *vreselijk*, evenals tevoren גִּדְעָה *geducht*. Het zal in de zaak op hetzelfde uitkomen. Versta er weer Gods *geduchte* en *ontzaglijke Majesteit* door, die Hij in Zichzelf bezit en alleszins betoont in woorden en daden, zodat daardoor in het redelijk schepsel moet ontstaan die diepe eerbiedigheid, vrees en ontzag voor Hem, ontdekkende zich zowel bij Zijn *vijanden* als bij Zijn *vrienden*.

Bij de *eersten* wel in een *slaafse vrees*, die schrik, beroering, wanhoop veroorzaakt; maar bij de *laatsten* in die *kinderlijke vrees*, die met een *sterk vertrouwen* gepaard gaat, en zich in ware eerbiedenis, zorgvuldigheid, gehoorzaamheid en volslagen onafhankelijkheid in woorden en werken openbaart. Waarover ik mij niet verder uitbreid.

26. Verklaring van de woorden, *allen die rondom Hem zijn*

Nu, zo *vreselijk* is Hij *boven allen die rondom Hem zijn*, עַל-כָּל-סְבִיבָיו, *boven al Zijn rondommigheden*, staat er eigenlijk; dat is, boven al die *personen* of *zaken* die Hem *omringen*. Laat men zich een *vorst* afschilderen, die op zijn *troon gezeten* is, omringd door zijn onderdanen, krijgsbenden of lijfwachten, van welke hij het middelpunt uitmaakt, en in het midden van deze allen verheven uitmunt, evenals een zon in het midden van de mindere gesternten; terwijl de ogen van allen op hem gehouden worden, en alles van zijn wenk afvliegt. Vraagt men dan verder wie deze *rondommigheden* zijn? Ik denk dat dit כָּל, *alle*, ons gebiedt in de *algemeenheid* te blijven, denkende aan alle schepselen, en inzonderheid zulke schepselen die in vermogen uitmunten boven anderen. Waaronder voornamelijk te tellen zijn, op *aarde*, de *machtigen*, *edelen van de volken*, *vorsten*, *werelddwingers*; en in de hemel de

engelen, die zich rondom de troon als wachters, lijfwachten en krijgslieden van de *Heere der heirscharen* bevinden; *duizendmaal duizenden dienden Hem*, en *tien duizendmaal tien duizenden stonden voor Hem*⁹⁵.

28. Boven welken *God vreselijk* is

Dan, hoe groot de heerlijkheid en het vermogen van deze schepselen zijn mag, *God*, de *Almachtige*, is nog oneindig hoger. Hij is *vreselijk boven allen die rondom Hem zijn*. עַל, *boven*, of als men anders wil, *over*, zodat Zijn Majesteit niet alleen zo hoog boven hen verheven is, maar zich ook *over* hen uitoefent om *vrees* en *ontzag* in hun harten te verwekken. Een zaak die nauwelijks nader betoog behoeft. Hoe zich Gods hoogte op een geduchte wijze zien laat boven alle schepselen, blijkt dagelijks uit de werken van de voorzienigheid. Dat *vreselijke* strekt zich uit, zelfs over de machtigste schepselen. Gods Woord getuigt, en de ervaring leert het, dat Hij *den koningen der aarde vreselijk is*⁹⁶. Een trotse *Nebukadnezar* moet het meermalen erkennen⁹⁷. Een *Belsazar* heeft er het gevoel van, zodat *zich zijn glans verandert, en zijn gedachten verschrikken; en de banden zijner lendenen los worden, en zijn knieën tegen elkander stoten*⁹⁸. En het heeft alom gebleken in Gods handel met de machtigste vorsten van de aarde, en in Zijn vreselijke oordelen over goddelozen en gewelddrijvende volksbeheersers en vervolgers van Zijn kerk.

En zou Hij hier beneden niet vreselijk zijn, daar Hij zelfs *vreselijk* is boven en over de engelen in de hemel? Zo verre dat ze het aangezicht en de voeten met de vleugels bedekken moeten⁹⁹. Laat men zich herinneren Gods vreselijke openbaring op *Sinaï*, met zijn *veel duizend engelen*¹⁰⁰; het vreselijk gezicht van *Ezechiël* aan de rivier *Chebar*¹⁰¹, en dan van *Johannes* in zijn *Openbaring*¹⁰². Gelijk ook de grootste bliken van deze vreselijke majesteit zich eens vertonen zullen op de

⁹⁵ Dan 7:10; verg. Psalm 68:18, enz.

⁹⁶ Ps. 76:13.

⁹⁷ Dan. 2:47; 4:34,35.

⁹⁸ Dan. 5:6.

⁹⁹ Jes. 6:2.

¹⁰⁰ Exod. 19-20; Deut. 33:2.

¹⁰¹ Ezech. 9, enz.

¹⁰² Openb. 4:5.

jongste dag, als de *Heere op de wolken verschijnen zal met de engelen Zijner kracht*.

29. Verband met het vorige

Dus zien wij het gevolg en uitwerksel van die *onschatbare onvergelykelykheid van de HEERE*, welke in vs. 7 was vertoond. En zeker, het kan niet anders. Zo *verheerlijkt Hij is in heiligheid, zo vreselyk is Hij ook in lofzangen*¹⁰³. Ondertussen is het meteen een aandrang van dat bewijs, voor de mogelijkheid en zekerheid van de vervulling van Gods *beloften* en de *daarstelling* van dat *wonder*, waarover Hem de *hemelingen* zouden *loven*. Want door die *geduchtheid* en *vreselykheid* van Zijn Majesteit, en dat almachtig vermogen, is Hij niet alleen in staat om de allergrootste *wonderen* daar te stellen, maar ook alle tegenstand te verijdelen, en hen, die zich tegen de uitvoering van Zijn werk mochten aankanten, op een geduchte wijze die euvelmoed te verleren. Gelijk trouwens de uitkomst heeft getoond, al zeer kort na Jezus' geboorte, toen *Herodes de Grote* Hem in Zijn wieg probeerde te vermoorden. God verijdelt die raadslag, en kort daarna blaast *Herodes* de adem uit. Even geducht heeft de *Almachtige Zich* getoond in Christus' opwekking, in de overdracht van het koninkrijk op Hem, en in de oordelen, die alle tegenstanders, zelfs de allermachtigste, van tijd tot tijd getroffen hebben. *Hij heeft een krachtig werk gedaan door Zijn arm; Hij heeft verstrooid de hoogmoedigen in de gedachten hunner harten*¹⁰⁴. En zo zal Hij aan allen doen die *tegen de Heere en Zijn Gezalfde* zich aanstellen¹⁰⁵.

30. Leringen

Uit al het verhandelde trekken wij de volgende leringen

A. *Hier ontdekt zich een onweersprekelijk bewijs voor de ware en eeuwige Godheid van Christus*. Want als er zo'n groot onderscheid is tussen *Jehovah* en *alle schepselen*, zo moet Hij zeker van de rang van de blote schepselen zijn uitgesloten, Die in alles aan de *Vader* wordt *gelijk*

gesteld, ja, *één met de Vader* genoemd wordt¹⁰⁶. En dus is het *vertrouwen* van Zijn volk op Hem gegrond, omdat ze op geen vleeselijke arm steunen maar op een *Goddelyke Rotssteen*.

B. *Dwaas en goddeloos wordt in het pausdom zoveel eer en dienst aan schepselen bewezen*. Laat men denken aan de aanroeping van engelen en verstorven heiligen, en aan die verfoeilijke eerverheffing van Christus' gewaande stedehouder, *die zich tegenstelt, en verheft boven al wat God genaamd, of als God geëerd wordt, alzo dat hij in den tempel Gods als een God zal zitten, zichzelf vertonende, dat hij God is*. Zo draagt men aan *schepselen* op, wat alleen aan de *Schepper* toekomt, en verloochent met de daad die *Goddelyke betuiging: wie mag in den hemel tegen den HEERE geschat worden? Wie is den HEERE gelijk, onder de kinderen der sterken?* enz.

C. *Groten en machtigen van de aarde mogen hier wel uit leren nederig te zijn in hun hoogheid, en aan de Goddelyke Majesteit hulde te doen*. Zo weinig wordt dit bedacht! En echter, 't is zo betamelijk! Want de *HEERE* alleen is *onschatbaar, onvergelykelyk geducht in de grote raad der heiligen en vreselyk boven allen die rondom Hem zijn*. Hoe kwalijk bekomt dat roemen over 't *grote Babel* dat *hij gebouwd heeft, aan een trotse Nebukadnezar*¹⁰⁷! Ondraaglijk was de trotsheid van *Babels vorst, zeggende in zijn hart: Ik zal ten hemel opklimmen, ik zal mijn troon boven de sterren Gods verhogen; ik zal boven de hoogten der wolken klimmen, ik zal den Allerhoogste gelijk worden*. Maar ontzaglijk is ook dat vonnis over hem: *ja, in de hel zult gij nedergestoten worden, aan de zijden van den kuil!*¹⁰⁸ En daarom: *geeft den HEERE, gij kinderen der machtigen! geeft den HEERE eer en sterkte*¹⁰⁹.

D. *Een zondaar bezondigt zich dubbel tegen Gods hoogheid*. Eerst, wanneer hij in plaats van de *onschatbare God tot zijn Deel te stellen*, zich blijft verlaten aan nietigheden, zijn *vertrouwen* op *schepselen* vestigt, en *zijn deel in dit leven* zoekt; waarin hij ook ellendig bedrogen zal uitkomen. *Anderdeels*, als hij zo indrukkeloos omtrent Gods hoge Majesteit te werk gaat, en *de*

¹⁰³ Exod. 15:11.

¹⁰⁴ Luk. 1:51.

¹⁰⁵ Psalm 2, enz.

¹⁰⁶ Joh. 10:30, enz.

¹⁰⁷ Dan. 4:30.

¹⁰⁸ Jes. 14:13,14,15.

¹⁰⁹ Ps. 29:1.

*hoogheid Gods niet aanziet*¹¹⁰, en *geen vreze Gods voor zijn ogen houdt*¹¹¹. Zo één mag wel denken dat *God Zich bij de reine rein houdt, maar bij de verkeerde een Worstelaar be-toont*¹¹². *Wie heeft zich tegen Hem verhard, en vrede gehad?*¹¹³

E. *Gods genade wordt te groter, wegens de grootheid van Zijn Majesteit.* Is het niet verwonderenswaardig dat zo'n onvergelyklijk en geducht Opperwezen zo laag wil neerbuigen, en arme stervelingen tot het genot van Zijn hoogste gunst verwaardigen? Gewichtig is de aanmerking van MUSCULUS over deze plaats. *Dewijl hij in het voorgaande Gods goedheid, verklaard door Zijn verbond met stervelingen, David en zijn zaad, en dus ook met Israëls volk, Gods wonder genoemd had, zo doet het fraai tot de overweging en vergroting ervan, dat hij hier God als geducht en vreselijk boven allen invoert. Want Zijn onmetelijke Majesteit en macht, overwogen zijnde, verwekt op een wonderlijke wijze verbazing en verwondering over deze verwonderlijke en verbazende goedheid, in de harten van de godzaligen. Want, wat kan anders in Hem vermeld worden, Die, omdat Hij de rijkste, de machtigste en de grootste van allen is, zodat Hij niemands hulp nodig heeft, maar aan allen hulp kan bieden, niettemin een verbond aangaat met de nederigste, verwerpelijke en armste van allen, en Zich tot hun Schutsheer stelt, dan dit, dat Hij zelfs zo goed en menslievend is, dat Hij meer begeert aan anderen voordelig te zijn, dan Zich wegens Zijn Majesteit te verhovaardigen?* Enz.

F. *Gods volk heeft veel op deze dingen te merken.* Ze zien hier hun verplichting om zich zo laag als het mogelijk is voor die onvergelykelijke en geduchte God te buigen, en Hem met kinderlijke vrees te dienen. – Hier leren ze hun hoogste goed alleen in Hem te zoeken en te stellen, met verwerping van die dingen waar de dwaze sterveling zich aan vergaapt. Gelijk zo Asaf zegt: *wien heb ik nevens U in den hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde!*¹¹⁴ – *Zijn ze een raad der heiligen?* Dan past het hun

aan die eer te beantwoorden met ware *heiligheid, wijze voorzichtigheid en deftige wandel.* – Voorts dient *Gods hoogheid* gedurig voedsel te geven aan hun *dankbaarheid* dat die geduchte Majesteit zo laag wilde neerzien, en aan zulke verachte en onwaardige stervelingen zo veel gunst en liefde bewijzen. – Eindelijk, niets kan hun *troostelijker* zijn dan dit getuigenis. Is hun God zo heerlijk? O! Dan zijn ze rijk, en hebben *alles* als *Jakob*, al zijn ze veracht en arm naar de wereld. Ze hebben gemeenschap aan Gods *heerlijkheid.* Gods *vreselijkheid* behoeft in hen geen *zielsbe-roerende schrik* te verwekken. Want midden daarin is Hij *lieflijk* voor Zijn volk. *Immers is God Israël goed, dengenene, die rein van harte zijn*¹¹⁵. Ja, *Gods geduchtheid is tot sterkte van Zijn volk. De HEERE is hun een verschrikkelijke Held; daarom zullen hun vervolgers struikelen*¹¹⁶. En wat een heerlijke verwachting voor hen! *Als de HEERE komt om verheerlijkt te worden in Zijn heiligen, en wonderbaar te worden in allen, die geloven*¹¹⁷.

¹¹⁰ Jes. 26:10.

¹¹¹ Psalm 36:2.

¹¹² Psalm 18:27.

¹¹³ Job 9:4.

¹¹⁴ Ps. 73:25.

¹¹⁵ Ps. 73:1.

¹¹⁶ Jer. 20:11.

¹¹⁷ 2 Thess. 1:10.

Vers 9

יהוה אלהי צבאות מִיְדָמוּךְ חֲסִידוֹ יְהוָה אֱמִינֶתְךָ סִבִּיבוֹתֶיךָ: O HEERE, God der heirscharen! wie is als Gij, grootmachtig, o HEERE! en Uw getrouwheid is rondom U.

1. Inleiding

Gods heerlijkheid en geduchte Majesteit zijn wel krachtige steungronden voor de kerk om de vervulling van het beloofde heil van Zijn *hoge* en *onweerstaanbare hand* af te wachten. Maar het moedigt die verwachting nog meer aan, als men overweegt dat God Zichzelf duidelijk ontdekt, deze heerlijkheid niet slechts bij Zichzelf te bezitten, maar op de onvergelijklijkste wijze te oefenen in Zijn *heerschappij* over *alle schepselen* tot heil en heerlijkheid van Zijn volk, doende door Zijn onbepaalde *macht* niets anders dan hetgeen Zijn *deugden betaamt*, en betonende Zich tevens aan alle zijden *getrouw* in het houden van Zijn *verbondsbeloften*, die Hij in de oefening van Zijn *macht* nooit uit het oog verliest, maar op de nauwkeurigste wijze altijd waarneemt. De rechte overdenking van dit grote stuk is recht geschikt om niet alleen het gemoed toevorzicht tot Hem te geven, teneinde Zijn vreselijke Majesteit de mens niet afschrikt, maar om zelfs de ziel in een heilige blijdschap daarover te doen juichen, en zich met verwondering daarin te beroemen, *verheugende zich in des HEEREN Naam*, gelijk wij Gods kerk wat lager, vers 17, zullen vinden voorgesteld. Thans zullen wij iets soortgelijks aantreffen in het voorbeeld van de heilige Spreker, die in de overdenking van deze dingen als weggerukt, in de overweging van de Naam van de *Heere*, als een *God der heirscharen*, zich verheugende, in die heilige blijdschap God aanspreekt, met roem van Zijn *grootmachtigheid*, die Hij altijd overeenkomstig Zijn deugden tewerk stelt. God tevens wegens die alleszins blijkbare *getrouwheid* verheerlijkende. Dus horen wij Hem spreken: DE HEERE IS EEN GOD DER HEIRSCHAREN; WIE IS ALS GIJ GROOTMAGTIG, O GOD VAN BETAMELIJKHEID; EN UW GETROUWHEID, IS RONDONOM U.

2. Vertaling van het eerste lid

De lezer merkt dat ik in het *eerste lid* van dit vers wat verschil van de gewone opvattingen, die

doorgaans de gehele rede nemen voor een *aanspraak* aan de HEERE, gelijk men ziet dat dit ook aan onze overzetters behaagt. Zo'n spreekwending erken ik ook wel ten dele in deze betuiging, maar alleen in het *tweede onderdeel* van de eerste *grotere* verdeling; gelijk ook in het *laatste grotere deel* van dit vers; maar niet in het *eerste onderdeel* van de *eerste grotere afdeling*, dat ik meen in de *derde persoon* te moeten genomen worden, evenals vers 7,8. Hiertoe leidt mij inzonderheid, VOOREERST, de duidelijke *zinsnijding*, waaraan zo het beste en eenvoudigste voldaan wordt, gelijk voor de geletterden hier onder in de aantekening blijken kan¹. Waarbij TEN TWEEDE komt, dat anders zeer ongevoeglijk in een vloed van redenen, zonder enige noodzakelijkheid, tweemaal een aanspraak aan de Heere zou gevonden worden, en wel zo ver van elkaar verwijderd, dat de eerste in het begin, de laatste in het einde zou voorkomen. Welke zwaarigheid men wel heeft proberen op te lossen met dat woord יְהוָה te nemen, niet als een *Eigennaam* van God, maar als een zelfstandig naamwoord, *Gods Eigennaam* uitdrukkende, namelijk Zijn *betamelijkheid*; dat niet alleen tegen het gebruik van die Naam יְהוָה aanloopt, maar ook weer geen grond in de *zinsnijdingen* heeft; waaraan ik hier, in een

¹ Interpunctio, enim in priori hemistichio hunc ordinem in Sermone exhibet: Jehovah, (◀) Deus exercituum; (◌) quis sicut tu pollent, (◌) Jah: (↗). Ut adeo hoc hemistichium duobus membris absolvatur,

S. J. in priori deprædicatur de Jehovah, ipsius imperium in Creaturas, sub Rhebia (◌) ubi

a. Subjectum, Jehovah, sub Machpach cum spik (◌).

b. Prædicatum, quod nempe sit Deus exercituum, sub Rhebia (◌).

2. In posteriori alloquium ad ipsum Deum dirigitur, laeta agnitione omnipotentiae, incomparabilis plane, quam semper exercet convenienter virtutibus suis tanquam Deus decentiae, sub Athnacho. (↗) In quo alloquio occurrit.

α. Celebratio incomparabilis hujus omnipotentiae, sub Merca spikato (◌).

β. Directio hujus celebrationis ad Deum decentiae, qui semper agit convenienter virtutibus suis, sub ipso athnacho (↗).

duistere plaats, temeer geloof geef, omdat ze op zo veelvuldige andere plaatsen zo bondig en krachtig de onderscheiden zin uitdrukken. En ik behoef niet te tonen dat zulke *spraakwendingen* zeer algemeen zijn, vooral in de heilige dichtstukken. Daar men ze zelfs in deze zelfde *Psalm* aantreft, gelijk vers 3, daar eerst van *Gods goedertierenheid* in de *derde persoon* gesproken was, en onmiddellijk daarop in de *tweede persoon* gezegd, UW WAARHEID. Zie ook Psalm 81:17; 91:9. Hoedanige verandering zeer schilderachtig is om een sterke *drift* van het *gemoed* aan te wijzen, gelijk wij hier zo iets duidelijk zullen aantreffen. En ik vlei mij dat op zo'n wijze de betuiging van onze Spreker vrij wat krachtiger en vollediger zal zijn, dan volgens de gewone bevattingswijze.

3. Uitroep de Heere is een God der heirscharen

Het eerste dan, dat ons hier onder het oog komt, is die volmondige verklaring van de machtige opperheerschappij van de Heere, DE HEERE IS EEN GOD DER HEIRSCHAREN. Waar weer Gods *Gedenknaam* יהוה voorkomt, gelijk meermalen tevoren. Zonder dat het nodig is hier bepaald de *Zoon van God* te verstaan, gelijk de heer VAN TIL en anderen stellen, merkende dan de CHRISTUS hier aan als nu in het vlees verschenen, en in de beginselen van Zijn rijk begroet wordende. Waartoe te minder grond overblijft, omdat, staande onze vertaling, hier duidelijk iets anders van diezelfde Persoon getuigd zal worden, Wiens onschatbare onvergelykelijkheid en allergeguchtste Majesteit in de twee voorgaande *verzen* erkend was; namelijk Zijn machtig *oppergebied* over alle *schepselen*; als de Spreker van Hem getuigt dat Hij EEN GOD DER HEIRSCHAREN IS.

4. Naam . *%-!

Een Goddelijke Naam, in de Heilige Schrift zeer gebruikelijk, en in beide leden ervan iets hoogverhevens in dat Opperwezen uitdrukkende. Zo is de Naam %&-! en . *%-! op zichzelf, waarmee GOD vertoond wordt in Zijn *hoge waardigheid*, waardoor alle redelijke schepselen Hem moeten *eren*, *dienen* en *aanbidden*, gelijk uit de overblijfselen van het wortelwoord in de Arabische tongval nog blijkbaar is, en overvloedig door geleerden als ERPENIUS, BUXTORFF, HOTTINGERUS,

SCHULTENS enz. is bewezen. Dus geeft deze Naam ons een kort begrip op van de oneindige rijkdom van *heerlijkheid* en *hoogheid*, die God van nature bezit, als de grond van al die verplichting, die het redelijke schepsel wegens zijn *zedelijke afhankelijkheid* omtrent Hem, heeft waar te nemen; die in het algemeen onder de naam *eer* begrepen zijn. Waarbij nog aanmerkelijk is de buiging in het *meervoudig getal* ELOHIM. Dat ons kan leiden òf tot de *veelvuldigheid* van deze *Goddelijke hoogwaardigheden*, welke *alle* zoveel verplichtingen tot eer en dienst op ons brengen; òf ook tot het *drietal Goddelijke Personen* in *één en hetzelfde Goddelijke Wezen*. Waarover men in alle godgeleerde samenstellen breder kan nazien.

5. אלהי צבאות God der heirscharen

De meeste kracht ligt in dat bijvoegsel, צבאות, GOD DER HEIRSCHAREN: *Zebaoth*, gelijk de LXX het wel eens onvertaald gelaten hebben, σαβαωθ, zijnde daarin gevolgd door *Paulus* en *Jakobus*², hoewel men daaruit ten onrechte besluit dat het een *eigenaam* zou zijn. %"7 betekent een *heirleger*, een *heirkracht*, en daarom zetten de LXX het hier over, ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, *de God der machten, der heirkrachten*. De beschrijving is ontleend aan een aanzienlijke *vorst* of *veldheer*, die aan het hoofd van een grote en welgeordende *krijgsmacht* het bevel voert, en van wiens bevel het gehele leger afhangt. Dus wordt er die *Goddelijke opperheerschappij* nadrukkelijk mee aangewezen, die Hij over alles bezit en oefent, als Schepper, Bestuurder, Wetgever en Rechter; zijnde daarom een *Naam* voor God alleen voegende³. – De *schepselen* komen hier voor als een *heirleger*, ja als *vele heirscharen*, aanzienlijk in *menigte*, keurig in goede *orde*, merkwaardig in *verscheidenheid*, ijverig in *optocht* en *werk*, rijk in *bezoldigingen*, geducht in *krijgstoerusting* en *stand*. Als zijnde *ontallijke benden*⁴, die de GOD DES HEMELS en der AARDE gebruikt om voor Zijn eer tegen Zijn vijanden, en ten goede en bescherming van Zijn uitverkorenen te strijden. – Zulke *heirscharen* heeft Hij in de *derde hemel*,

² Rom. 9:29; Jak. 5:4.

³ Jes. 48:2; Amos 4:13.

⁴ Job 25:3.

de duizendmaal duizenden *engelen*⁵. – Wat *lager* de *zon* en *maan* en *sterren*, de *wolken* en *verhevelingen*, en het *gevogelte des hemels*. – Op *aarde*, alles wat er *leeft*, *redeloos* en *redemachtig*, opdat ik zwijg van de *zee* en al hun *wriemelend gedierte zonder getal*. – Allerbijzonderst was de HEERE een *God der heirscharen* voor *Israëls heirlegers*⁶, de *slagordeningen van de levende God*⁷. Waarom de HEERE in één adem genoemd wordt de *God der heirscharen*, de *God Israëls*⁸. – Nu, over al deze *heirscharen* is Hij een . *% -! , en dus wegens Zijn *hoge Majesteit* onder hen te *eerbiedigen* en te *vrezen*. Hij is de *Oprichter*, *Aanvoerder*, *Bestuurder*, *Gebieder*, *Betaalheer* ervan, en Hij gebruikt ze wanneer en waar Hij wil, om Zijn heerlijke oogmerken uit te voeren.

6. Nadruk van deze uitroep

Het is daarom niet te verwonderen dat onze heilige Spreker volmondig dit betuigt, DE HEERE IS EEN GOD DER HEIRSCHAREN! Een uitroep die getuigenis geeft van Zijn inwendig gemoedsgestel, en Zijn gevoelens omtrent die grote waarheid. – Hij *erkent* God alleen in het verhevende van die waardigheid. – En waar een zondaar, Gods vijand, niet dan bij te late ondervinding dit begrijpt, en God graag die eer betwisten zou, of tenminste op het verstaan hiervan met siddering en schrik aangedaan moet zijn, daar is onze Spreker met al Gods bondgenoten hartelijk daar over verheugd, *verheugende Zich den gansen dag ook in deze Naam* van Zijn God en Koning⁹, en er ongewone roem op dragende. Geen wonder! Die *Naam waarborgt* de kerk weer de *vaste gronden* van hun *geloofsverwachting*. Is de HEERE een GOD DER HEIRSCHAREN? O! Dan is er nooit vrees dat Hem iets te wonderlijk zal zijn. Want Hij is de Opperbewindsman van al het geschapene. Alle dingen in hemel en op aarde staan onder Zijn wenk, en moeten zodra Hij het begeert, op het ogenblik van die wenk afvliegen. En er is geen schepsel dat er zich tegen verroeren kan. Hier vandaan dat er de kerk zoveel roem op droeg, DE

⁵ Dan. 7:10; Neh. 9:6.

⁶ Exod. 12:41.

⁷ 1 Sam. 17:26.

⁸ Jer. 44:7.

⁹ Verg. vs. 17.

HEERE DER HEIRSCHAREN *is met ons*¹⁰; en opnieuw, *onzes Verlossers Naam is HEERE DER HEIRSCHAREN*¹¹.

7. Vervolg van het eerste lid, vraagsgewijze voorgesteld

Onze heilige Spreker is zo opgetogen in de overdenking van Gods grootheid en heerlijkheid, dat Hij Zijn vaart nog niet wil perk stellen. Heeft Hij zojuist een openbaar getuigenis gegeven van die Goddelijke grootheid aan Zijn lezers en hoorders? Hij vindt Zich aanstonds weer naar die grote God toegedreven, in erkenning dat *niemand aan Hem gelijk* is, maar zonder daarom juist in alles hetzelfde te zeggen als vers 7; waar hij vroeg: *wie is den Heere gelijk onder de kinderen der sterken?* Hij heeft het hier voornamelijk gemunt op dat *bijzondere*, waarin deze *onvergelijkelijkheid* op een zeer uitnemende wijze doorstraalt; daarin bestaande dat God midden in die *oppermachtige heerschappij* evenwel nooit anders dan met de hoogste *betamelijkheid* te werk gaat, nemende altijd in acht hetgeen met Zijn eer volkomen overeenstemt; zodat *onbepaald vermogen* met de *hoogste billijkheden* in *hetzelfde Opperwezen* samengaat. *Wie is als Gij grootmachtig? O God der betamelijkheid!*

8. God aangesproken met de Naam 𐤂𐤅𐤃

Ik heb bij de algemene opening reeds opgemerkt dat sommigen enige zwaarigheid maken om de Naam 𐤂𐤅𐤃, aan het einde van deze afdeling staande, als een *Eigenaam van God* op te vatten, waarmee Hij hier weer zou aangesproken worden. Want die zwaarigheid vervalst vanzelf door de *spraakwending* die wij hier menen te vinden. Omdat het niet ongerijmd is dat de heilige Spreker, Die zoëven in de *derde persoon* van God gesproken had, nu, terwijl Hij Zich in de *tweede persoon* tot die God wendt, Hem *met Name* aanspreekt. Te minder zwaarigheid, omdat de naam 𐤂𐤅𐤃 van een andere betekenis is dan de zojuist genoemde benamingen; hetgeen wij nu tonen moeten.

9. Verschil over deze Naam: betekenende

¹⁰ Psalm 46:8,12.

¹¹ Jes. 47:4.

Het lust mij niet anderen over deze Naam יהוה te gaan uitschrijven. De twee beste begrippen komen daarop uit, dat dit woord *òf* een verkorting is van de Gedenknaam יהוה* en oorspronkelijk van hetzelfde wortelwoord (tenzij men het van het verouderde יהוה* afleidt, dat hetzelfde als יהוה zou aanduiden), *òf* dat het van יהוה* afstamt, in de zin van *betamen*, als de BETAMELIJKE aanwijzende. Welke laatste mij nog het beste voorkomt, omdat men dan een onderscheiden betekenis zal ontmoeten van יהוה* en יהוה* in die plaatsen waar die twee Namen samen verenigd worden¹², יהוה* יהוה*, de *alleszins betamelijke God*, Die, omdat Hij nooit anders dan volgens Zijn *betamelikheden* als een JAH te werk gaat, ook daarom de *Onveranderlijke* is in Zijn gegeven woord en verbond, als JEHOVAH te werk gaande.

10. Ondertussen kunnen beide verklaringen van deze Naam יהוה hier voldoende nadruk hebben. Want

A. ... of Gods *wezenlijkheid*

Neemt men יהוה hier in de zin van יהוה*, DIE IS, dan dient de aanspraak met die Naam zeer tot verheffing van Gods onvergelykelijke grootheid, die aanstonds door de Spreker zal erkend worden in die vraag, O JAH, o wezenlijke, o onveranderlijke verbonds-God! *Wie is als Gij grootmachtig?* Of zou HIJ, Die van Zichzelf is dat Hij is, Die het door Zichzelf onveranderlijk blijft, die zo bijzonder *is* en bestaat in Zijn *woorden* en *daden*, in Zijn *verbond* en trouw, niet *grootmachtig* bij uitstek zijn? En *wie* kan Hem ooit in deze *grootmachtigheid gelijk* zijn? Dwaas zou men een *afgod*, die *niets is in de wereld*¹³, zoiets toeschrijven; en niet minder dwaas iets dergelijks van *mensen* verwachten, hoe *groot*, *machtig* en *geweldig* zij ook schijnen mochten. Want ze missen het *wezenlijke*, dat daartoe nodig is. Ze zijn veeleer *minder dan niet en ijdelheid*, enz.

B. ... of liever Zijn *betamelijkheid*

Maar nog krachtiger zal de andere betekenis hier te pas komen. O JAH! O BETAMELIJKE [God!] *Wie is als Gij grootmachtig?* Zeker, die *betame-*

lijkheid van God is zo groot en ongewoon dat ze zelfs reeds verrukkende denkbeelden inboezemt van Zijn onvergelykelijke grootheid! – *Betamelijk* is Hij in alles wat Hij is. Want Zijn Wezen, bestaan, deugden stemmen zo ten volle overeen met het betamelijk denkbeeld van de Godheid, dat het de grootste ongerijmdheid, ja God verlooche-ning zou zijn, iets daarvan te ontkennen of Hem het tegendeel toe te schrijven. – *Betamelijk* is Hij in Zijn *denken, oordelen, besluiten*. Hoe vrijmachtig Zijn voornemens ook zijn mogen, niets echter loopt erin dat tegen Zijn *waarheid, hoogheid, heerlijkheid* en *rechtvaardigheid* strijden zou. Alles is veeleer geschikt om die deugden op een aanbiddelijke wijze te vertonen. – *Betamelijk* is Hij in al Zijn *woorden*. Alle *rede Gods is doorlouterd*¹⁴, hetzij Hij *beveelt* of *bedreigt* of *belooft*. – En niet minder *betamelijk* in al Zijn *werken*. In 't *koninkrijk* van de *voorzienigheid* straalt dit alleszins door. Hij doet daar Zijn daden met enkele *wijsheid, orde* en *billijkheid*; zelfs zo dat geen blinde heiden enig onrecht of hardigheid daarin kan vinden, noch enige *verontschuldigen* overhoudt¹⁵. – In het *koninkrijk der genade* straalt deze *betamelijkheid* niet minder door. Bewijst Hij *genade*? Hij oefent daarom evenwel de hoogste *gerechtigheid*; gelijk dit in het *borglijden* van Zijn Zoon alldoorluchtigst blijkt. *Het betaamde Hem*¹⁶. Met diezelfde *betamelijkheid* schikt Hij al Zijn uitverkorenen de verworven heilsgoederen toe, bestuurt Hij ze daarin, handhaaft ze aan hen, en zal ze eens in het volle bezit daarvan stellen. En dat doet Hij op een wijze waarin weer Zijn grootst bedoelde is, Zijn *betamelikheden* te doen erkennen. Want die Hij roept, rechtvaardigt, beschermt en verheerlijkt, die *heiligt* Hij ook, om Zijn *deugden te verkondigen*¹⁷. Zo dan? *Hij is de Rotssteen, Wiens werk volkomen is; want al Zijn wegen zijn gerichte. God is waarheid, en is geen onrecht; rechtvaardig en recht is Hij*¹⁸.

11. Vraag: *wie is gelijk Gij grootmachtig?*

Opdat men te klaarder ziet hoe onfeilbaar men op Gods *betamelikheden* in de uitvoering staat

¹² Als Jes. 12:2; 26:4; Psalm 68:5,21.

¹³ 1 Kor. 8:10, enz.

¹⁴ Spr. 30:5.

¹⁵ Rom. 1:10.

¹⁶ Hebr. 2:10.

¹⁷ 1 Petr. 2:9.

¹⁸ Deut. 32:4.

kan maken, laat men slechts overwegen de eerbiedige en vrijmoedige vraag van onze Spreker aan deze JAH, WIE IS GELIJK GIJ GROOTMAGHTIG? **קִי־כִסְיוֹתֶיךָ חֲסִין**. Welke drie woorden door een sterk bindsel¹⁹ aan elkaar gebracht zijn, tot een vertoog dat de Spreker hier verklaring geeft wegens de volstrekte onvergelykelijkheid van de *grootmachtigheid* van de Heere; zonder dat men **חֲסִין** en **קִי** hier samenvoegen mag, in deze zin, *grootmachtig* (of *rijk*) in *betamelijkheid*. Laten we ten eerste het stuk zelf overwegen.

12. **חֲסִין** betekent òf *rijk* òf *grootmachtig*

Het zal in de zaak juist zo groot een verschil niet uitmaken of men **חֲסִין** vertaalt, *rijk*, dan wel met de *onzen*, *grootmachtig*. Daar is voor beide grond genoeg, als men de verschillende woorden uit dezelfde wortel 02(afgeleid, naspeurt. De onzen vertalen het zelfstandig naamwoord 02(soms door *sterkte*²⁰, en *vermogen*²¹, soms door *schat*²², weer het *bijvoeglijk naamwoord* 02(door *sterk*²³. 02(1, in *Nifal* van 02(, *opgesloten worden*, namelijk bij *schatten*²⁴. En het *Chaldeeuwse* 02(! door *bezitten*²⁵, ! 12(*macht*²⁶. De LXX vertalen ons woord **חֲסִין** door *δυνατα* *machtig*. Wat behoeft men hier verlegen te staan? Daar het zeker is dat het *vermogen* en de *grootheid* bijzonder plaats heeft bij *rijken*, van welke de bezittingen groot en geweldig zijn, en die daardoor veelszins in staat zijn om zich te doen gelden bij minderen, die al veel van hen moeten afhangen, noch in staat zijn om met vrucht zulke ondernemingen te doen, die rijken gemakkelijker kunnen ten uitvoer brengen. Gelijk ik dit bij de stukken niet nader behoef te bewijzen. *Des rijken goed is de stad zijner sterkte*, enz.

13. ... kan beide hier plaats hebben

Als nu deze hoedanigheid aan de Heere wordt toegeschreven, hebben wij zoveel te minder reden om de verklaring te beperken. Het spreekt vanzelf dat beide deze eigenschappen RIJKDOM en GROOTMAGHTIGHEID in Hem samenlopen.

A. Gods *rijkdom*

RIJKDOM; en een oneindige schat van alles wat heerlijk kan genaamd worden, zoverre, dat geen eindig vernuft Zijn *schatten* kan berekenen of zelfs zonder ontzetting van ver in Zijn schatkamers in kan zien. – RIJK is Hij, *vooreerst* in alle hoogste *deugden* en volmaaktheden, als *gadeloze wijsheid* waaraan *geen doorgronding* is. In almacht zodat niets Hem te wonderlijk is. In *heiligheid en rechtvaardigheid*, zo allernauwkeurigst en gestreng, dat zelfs de *hemelen niet zuiver zijn in Zijn ogen*; en bij dat alles *rijk in barmhartigheden en grote liefde*, daar geen *lengte, breedte, diepte en hoogte aan is*, ja, die *de kennis te boven gaat*. – RIJK, in de zuiverste en zaligste *vergenoelingen*, die Hij als een oneindig, heilig, onveranderlijk Opperwezen bezit, Zich eeuwig verblijvende in Zichzelf in Zijn *deugden*, in Zijn werken, ja vooral in dat grote verlossingswerk, waardoor Zijn volk in CHRISTUS toebereid wordt om voorwerpen van Zijn hoogste en eeuwige verlustingen te zijn en eeuwig te blijven. – RIJK ten derde in *bezittingen*. Alles wat er is, behoort Hem alleen met het hoogste recht van eigendom, zonder dat er iemand anders enige aanspraak op maken kan. Zijne is de *derde hemel*, Zijn *troon*, en heilige en heerlijke woning. Al de luister ervan is van Hem; en de engelen zijn daar Zijn *dienaars* die Zijn *welbehagen doen*. – De *zon, maan, sterren*; 't is Zijn hemels heirleger, zowel als hetgeen lager in de dampkring gevonden wordt; al de verhevelingen, nuttige, schadelijke; Hij verwekt ze, zendt ze uit, bestuurt ze, verdrijft ze naar Zijn welgevallen. Daalt men verder op de aarde? Zij is des Heeren, met *al haar volheid*, haar vlakten, bergen, dalen, ingewanden, verborgen schatten; 't is al het Zijne, van *Wie* ook de *zee* is met al haar schepselen. Alles in het bijzonder wat op aarde leeft, beesten, mensen, zelfs de grootste monarchen van de aarde, waarover Hij een allervolstektst soeverein oppergebied in handen heeft. Zijn *volk* in het bijzonder met al hun belangen, gaven, plichten, hoedanigheden. *Des Heeren deel is Zijn volk, Jakob is het snoer*

¹⁹ Mackaph.

²⁰ Jes. 33:6.

²¹ Jer. 20:5.

²² Spr. 15:6; 27:24; Ezech. 22:25.

²³ Amos 2:8.

²⁴ Jer. 23:18.

²⁵ Dan. 7:18,22.

²⁶ Dan. 2:37; 4:30.

Zijner erfenis, enz. – RIJK eindelijk in *eer* en *roem*, Hem toegebracht door alle schepselen in hemel en op aarde, enz.

B. Gods *grootmachtigheid*, naast bedoeld

Naast echter denk ik, dat er geogd wordt op Gods eigenlijke GROOTMAGTIGHEID, omdat er niet zozeer gevraagd wordt wat God voor Hemzelf is, als wel hoe Hij Zich ontdekt in Zijn bestaan en handelingen. En dan is deze GROOTMAGTIGHEID te verstaan – van *Gods Eigen Wezen*, als zijnde alleszins een *groot, heerlijk* en *vreselijk God*, Wiens deugden en heerlijkheid alle hoegenaamde *grootheid* oneindig te boven gaan, enz. – Zijn *onbepaalde, volstreckte* en *onweerstaanbare almacht*; waardoor Hij *groot van raad en machtig van daad is, doende alles wat Hem behaagt*, zelfs de *grootmachtigste wonderen*, enz. – Zijn *onbepaalde* en *allergrootmachtigste Opperheerschappij*, waarvan wij aanstonds de proeven zullen aantreffen. – Eindelijk, *Gods GROOTMAGTIGHEID*, in al Zijn *werken* uitblinkende, zowel in de *natuur* als in de *genade*; waarvan ons *dichtstuk* ook in het vervolg de heerlijkste proeven zal aanwijzen. Dus laten wij ons thans hier niet breder over uit, enz.

14. *Vraagsgewijs* voorstel

Over dat *vraagsgewijs voorstel*, WIE IS ALS GIJ GROOTMAGTIG, O JAH! behoef ik niet uit te weiden. Wij hadden die vraag reeds, vs. 7. Zij brengt haar eigen antwoord mee, namelijk zo volstrekt ontkennend, dat het de ongerijmdheid zelf zou zijn een enkel ogenblik in twijfel te blijven hangen.

15. Besluit van 't *eerste lid*

En zo zien wij uit dit *eerste lid*, hetgeen wij bij de opening zeiden, dat GOD wel een *soevereine Heere* is, *onvergelijkelijk grootmachtig*, echter zo, dat Zijn Eigen deugden de uitoefening bepalen, en Hij in al dezen blijft, אלהים, DE GOD DER BETAMELIJKHEID.

16. *Tweede lid* van dit vers. *Gods getrouwheid*

Ik ga daarom over tot het tweede lid van dit vers, waarin men een verheven erkentenis vindt van

Gods weergaloze getrouwheid. *Uw getrouwheid is rondom U*. Daar brengt de Spreker opnieuw deze beminnelijke deugden tevoorschijn. *Gods waarheid of getrouwheid*; met hetzelfde woord אֱמוּנָתוֹ, dat wij nu reeds meermalen gehad hebben; en dat ons dus opnieuw een denkbeeld geeft van die onwrikbare vastigheid en standvastigheid, die er is in al Gods betuigingen en beloften; zowel geloofwaardig in hun voordraging, als getrouw in hun uitkomst en vervulling.

17. Hoe die *rondom Hem is*

Zo'n eigenschap dan bezit *God*, en dat niet op een gewone, maar op een zeer buitengewone wijze; dat in die uitdrukking begrepen is, *Uw getrouwheid is rondom U*. Of, naar de letterlijke zin van dit אֱמוּנָתוֹ, *Uw rondommigheden*. Gelijk dat woord ook in vers 8 voorkwam. Een zeer schilderachtige spreekwijze, die in het algemeen te kennen geeft dat God *rondom getrouw is*, en van welke kant men Hem beschouwt, *de getrouwheid zelf*. Wordende daarom niet slechts de *Waarachtige* genaamd, maar de *WAARHEID* zelf²⁷. In het bijzonder lopen deze zaken erin samen.

A. *Zijn getrouwheid in alles*. Zoals God voor Zichzelf is, zo toont Hij Zich alleszins een *God der waarheid* te zijn; in al Zijn *betuigingen* en *handelingen*; zodat er niet de minste zweem van ontrouw kan gevonden worden. *Want God is geen man, dat Hij liegen zou, noch eens mensen kind, dat het Hem berouwen zou; zou Hij het zeggen, en niet doen, of spreken, en niet bestendig maken?*²⁸ Beveelt Hij iets? Men mag staat maken dat het Zijn *wil* is, volkomen onberispelijk, geen twijfeling of navraag overlattende. *Bedreigt* Hij iets? Men kan zich verzekeren dat Hij *de schuldige geenszins zal onschuldig houden*. *Belooft* Hij iets? *Al Zijn beloften zijn ja en amen*. Hij zal het *doen*. Zijn woord is als de *regen en de sneeuw*. *Het zal nooit ledig tot Hem wederkeren*, enz.²⁹

B. *Zijn getrouwheid aan alles*, wat ooit enig belang bij Zijn *waarheid* en *trouw* hebben kan. Wil men dit in enige proeven zien? Laat men dan beschouwen, *eerst*, Zijn *trouw* aan Zijn *ZOON*, de *tegenbeeldige David*, het *Verbondshoofd* van

²⁷ Deut. 32:4.

²⁸ Num. 23:19.

²⁹ Jes. 55:10,11.

Zijn volk, Die daarom altijd op het woord van de VADER staat kan maken. *Want de Koning vertrouwt op den HEERE, en door de goedertierenheid des Allerhoogsten zal Hij niet wankelen*³⁰. Daarna aan alle schepselen in het algemeen, zowel in de hemel als op de aarde, waaraan Hij Zich nimmer onbetuigd laat. *Want Zijn goedertierenheid is tot aan de hemelen; Zijn waarheid tot aan de bovenste wolken*³¹. Vooral aan Zijn heiligen, dat volk waarvoor Hij een eeuwige Rotssteen is³², gedenkende Zijn verbond in eeuwigheid³³. *Getrouw zelfs zonder aanzien van personen of verdiensten. Zijn ze als mensen leugenaars*³⁴? Het is evenwel onmogelijk, ook in Gods verbond, dat Hij liegen zou³⁵; ja getrouw, zelfs aan de ontrouwsten onder Zijn volk. *Indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw; Hij kan Zichzelven niet verloochenen*³⁶.

C. *Zijn getrouwheid boven alles*. Evenals Hij boven allen rijk, grootmachtig is, in wezenlijkheid of betamelijkheid. Onvergelijkelijk is die waarheid en trouw van GOD! Tongen ontbreken er om ze uit te spreken! De trouw van schepselen mag zo groot zijn als zij wil; ze zal altijd palen hebben, zo ver als hun vermogen toereikt. Maar zulke palen hebben bij God geen plaats. Te minder, als men overweegt hoe zelfs de ontrouw van Zijn schepsel, van Zijn verbondelingen, nimmer bij Hem oorzaak geeft om Zijn eens gegeven woord te breken. Dat anders bij schepselen door de wet van wederverging zo algemeen is, en zulke schone voorwendzels heeft. Men kan de voorbeelden van zo GODDELIJKE, zo volstrekt onvergelijkelijke en onbegrijpelijke getrouwheid overal vinden. Hetzij men acht geeft op de bewaring van een geheel trouweloze wereld, of nader op de trouw aan Abrahams zaad betoond, en zelfs in de zwaarste oordelen over een ontrouw Israël doorstralende. Waarin de Heere altijd gedachtig bleef en nu nog blijft aan Zijn verbond. En wie is er onder Gods kinderen, die deze alles overklimmende getrouwheid niet met aanbidding, verwondering en dankbaarheid moet erkennen! Met reden mocht

David eens zeggen: *die UW NAAM kennen, zullen op U vertrouwen*³⁷.

D. Eindelijk ligt in deze betuiging Gods altijdduurende getrouwheid. Zo verre dat zij nooit wankelen zal, maar zelfs (gelijk ik zei) hoezeer ze door het schepsel verbeurt wordt, nog dezelfde blijft. Als het er zelfs zo donker uitziet voor Zion, dat het uit verlegenheid zegt, *de Heere heeft mij vergeten*; dan leeft Hij nog, Die haar zo vertroost: *kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontferme over den zoon haars buiks? Ofschoon deze vergate, zo zal Ik toch u niet vergeten. Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd; uw muren zijn steeds voor Mij*³⁸. *Want bergen mogen wijken, en heuvelen wankelen; maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen*³⁹. Met reden daarom roemt men Hem als een God, Die trouw houdt tot in eeuwigheid⁴⁰.

17. Overbrenging van deze betuiging tot het oogmerk

Hoezeer deze betuiging aan het oogmerk van de Spreker voldoet, kan met weinig omslag getoond worden. Men verwachtte de vervulling van die grote verbondsbelofte aangaande CHRISTUS en Zijn koninkrijk, ja Zijn ganse verlossingswerk, in David en zijn troon aan Gods kerk geleerd en verzegeld. En evenwel, daar deden zich zoveel zwarigheden op, dat de uitkomst bijna hopeloos scheen. Tweeërlei zwarigheden kwamen inzonderheid in. De *schijnbare onmogelijkheid* van een goede verwachting, midden in zoveel strijdige omstandigheden, en de *onwaardigheid* van de voorwerpen aan welke de beloften gedaan was; van welke de ontrouw God kon bewegen, zoals het scheen, om ook van Zijn kant Zijn Woord niet verder te houden, maar die ontrouw op gelijke voet te vergelden. Zoals Hij wel eens doet in volstrekt *voorwaardelijke* beloften, daar Hij Zijn geduld wel lang uitrekt, maar echter in het einde ook toont niet verder aan Zijn Woord te willen gehouden zijn dan bepaald was. Gelijk Zijn verbond met Davids zaad aangaande het koninkrijk van Israël daarvan een blijk verschafte. Om nu deze

³⁰ Ps. 21:8.

³¹ Ps. 36:6.

³² Jes. 26:4.

³³ Psalm 105:8.

³⁴ Psalm 116:11.

³⁵ Hebr. 6:18.

³⁶ 2 Tim. 2:13.

³⁷ Psalm 9:11.

³⁸ Jes. 49:15,16.

³⁹ Jes. 54:10.

⁴⁰ Psalm 146:6.

zwarigheid op te lossen, was er geen nadere weg dan te vertonen hoe *Gods trouw* zo groot is, als er ooit kan bedacht worden. En, met één woord, *rondom Hem*, hoe Hij *rondom getrouw* is. Zodat Hij eerder zou ophouden GOD te zijn, dan Zijn eens gegeven woord te breken. Dat dan dubbel klemmt. Want, omdat Hij zo *onvergelijklijk grootmachtig*, en in dit alles evenwel een ☩ , een *God der betamelijkheid* is (zodat Hij Zijn woord niet alleen kan houden, maar Zelfs door Zijn *betamelijkheid* daaraan gebonden is) is er geen, hetzij *natuurlijke* of *zedelijke oorzaak* die Hem tot verbondsbreuk dringen kan; en omdat Hij zo *rondom getrouw* is, kan er nooit IN HEM enige neiging zijn om die stap te doen. Men schrijft hier ook niet te veel aan de HOGE EN VERHEVEN GOD toe. Zijn Eigen Woord geeft er getuigenis van; daar Hij, met ons op menselijke wijze stamelende, Zich als verwonderd houdt dat men andere gedachten van Hem vormen zou. Ja, te kennen geeft dat het Hem als het ware leed zou doen, als Hij ooit tot zulke verkeerde denkbeelden oorzaak geven mocht. *Hoe zou Ik u overgeven, o Efraïm? U overleveren, o Israëel? – Mijn hart is in Mij omgekeerd, al Mijn berouw is te zamen ontstoken, enz.*⁴¹

19. Leringen

Laten wij tot besluit nog enige leringen uit dit verhandelde trekken.

A. *Hoe God ontierend zowel als onzinnig handelen zij niet, die aan schepselen toeschrijven hetgeen aan God alleen toekomt?* Weerspreken zij niet regelrecht dit getuigenis van de *Geest Zelf? O Heere God der heirscharen, wie is als Gij?* enz. Handelt het pausdom en andere dwaalgeesten zo? Laat ieder toezien dat hij zich niet in de *praktijk* daaraan schuldig maakt. Want God is jaloers op Zijn eer.

B. *Daar is geen heerlijker overdenking dan die van Gods onvergelijklijke grootheid, heerlijkheid en trouw. Een onvernuftig man weet daar niet van, en een dwaas verstaat dit niet.* Maar dit zijn voor Gods kinderen *kostelijke gedachten*⁴², *zoete overdenkingen die blijdschap geven*⁴³. Men ziet de vergenoeging van

onze heilige Spreker uitstralen, als Hij er zo'n gulle belijdenis van doet, met zoveel opstapeling van *Gods namen en onvergelijklijke eigenschappen*.

C. *God wil dat wij aan Hemzelf verklaren zullen wat wij van Hem gevoelen.* Hij kent Zijn Eigen bestaan beter dan wij het zelf kennen. Evenwel, naarmate Hij Zich aan ons openbaart, begeert Hij dat wij voor Hem belijden wat wij van Zijn grootheid oordelen. Jezus vraagde aan *Petrus* en de *apostelen: maar gij, wie zegt gij dat Ik ben?*⁴⁴ Onze heilige Spreker geeft God dus rekenschap van Zijn begrippen nopens Zijn bestaan. Trouwens, daaruit kan het best blijken of onze gevoelens oprecht zijn en onze keuze zuiver. Daar kunnen wij verbetering brengen van het gebrekkelijke dat nog in onze bevattingen van de Heere mocht doorstralen. En het is ook soms nodig en een grote troost; als de zondige mensen niet geloven willen wat wij uit de volheid van onze harten over de Heere en Zijn heerlijkheid hun zeggen, er ons om smaden, slaan en vervolgen; dat God Zelf onze gulle belijdenissen dan nog wel gehoor wil geven en er Zijn vermaak in hebben.

D. *Onze gedachten van God moeten zoveel mogelijk naar Zijn hoge waardigheid gericht zijn.* Ze moeten niet laag zijn, of beneden Zijn eer. Maar overeenkomende met hetgeen Hij ontdekt van Hemzelf, als een *HEERE God der heirscharen*, Die *onvergelijklijk* is, *rijk* en *grootmachtig*, en met dat al een God der *betamelijkheid*, *omringd van getrouwheid*. Daar dit op het hart weegt, zal het vleselijk *vernunft* ingetoomd, en dat eigendunkelijk jaren en hijgen naar onze eigen zinnelijkheid, dat vooruitlopen, gebreideld worden, en we zullen meer met Gods betamelijkheid werken.

E. *Gods volk heeft het beste deel en de zekerste troost.* Want het heeft deel aan God, Die genoemd wordt, *Jehovah*, een *God der heirscharen*, en van Wie getuigd wordt dat Hij een *God der heirscharen* is, *onvergelijklijk* in *grootmachtigheid*, en daarenboven *rondom getrouw*. De uitbreiding daarvan behoort een iegelijk voor zichzelf te maken. De aanbidding van zo'n *Verbondsgod* behoort elk tot Hem uit te lokken. 't Zal de versmaders tot dubbel verwijt strekken, als ze weigerig zijn. Maar die nu Christus' *God* tot zijn deel heeft, vindt in dit gehele

⁴¹ Hos. 11:8.

⁴² Ps. 139:17.

⁴³ Ps. 104:34.

⁴⁴ Matth. 16:15.

vers voldoende gronden om zich te bemoedigen; al kwamen er gehele heirscharen van zwarigheden bij hem op, enz.

Vers 10

אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשכחם : *Gij heerst over de opgeblazenheid der zee; wanneer haar baren zich verheffen, zo stilt Gij ze.*

1. Inleiding

Gods onvergelykelijke grootheid en ongekreukte getrouwheid zijn oorzaken, dat Zijn raadsbesluit ten goede van Zijn kerk, onfeilbaar uitgevoerd wordt. Want Hij toont in elk opzicht in staat te zijn en tevens volvaardig, om alles wat Zijn wil of het heil van Zijn volk mocht tegenstaan, hoe groot en geweldig het ook mag zijn, te bedwingen en te verijdelen. En tevens geeft Hij zulke proeven van een allermachtigste, goedertierenste en getrouwste opperheerschappij in al het geschapene, dat men Hem gerust de uitvoering van Zijn genademaatregelen mag toevertrouwen. Onze heilige Spreker merkt deze beide troostrijke waarheden aan, vs. 10-13, ze uit onweerlegbare proeven bevestigende. En hij bepaalt Zich eerst tot die *bedwingende macht van God*, vs. 10,11; waartoe men twee voorbeelden bijgebracht vindt. Het ene ontleend uit het *koninkrijk van de natuur*, vs. 10; het andere uit het *koninkrijk van de genade*, vs. 11. Het voorbeeld, uit het *koninkrijk van de natuur* ontleend, vindt men in deze woorden: *Gij heerst over de opgeblazenheid der zee; wanneer haar baren zich verheffen, zo stilt Gij ze.*

2. Aanmerking over het woord אַתָּה, GIJ

Ik merk hier vooraf aan dat de aanbiddelijke *Persoon*, aan Wie dit alles, dat in het vervolg gemeld wordt, wordt toegeschreven, telkens met het *voornaamwoord [pronomen]* wordt aangesproken אַתָּה *Gij*. *Gij heerst, Gij stilt, Gij hebt Rahab verbrijzeld, Gij hebt de wereld gegrond*, enz. Niet zonder reden, omdat hier zulke proefstukken vertoond zullen worden, die het duidelijkste een onvergelykelijke *Goddelijkheid* behelzen; dat is, die in *God alleen*, en in niemand anders plaats hebben. Daarom gedurig, אַתָּה, אַתָּה, *Gij, Gij, o onvergelykelijke, geduchte, wezenlijke, betamelijke, getrouwe God! Gij Zelf, Gij alleen* doet al deze dingen. Dat nu de opgenoemde proefstukken volstrekt van die aard zijn, zal bij de uitkomst klaar blijken.

3. Betekenis van het woord -: /, heersen

Tot dat einde beschouwen wij aanstonds Gods wondere *opperheerschappij* over de *zee*. *Gij heerst over de opgeblazenheid der zee*. -: / zegt eigenlijk de *uitoefening* van *macht* en *gebied*. Zo wordt het niet alleen van een *mindere heerschappij* gebruikt¹, maar ook van een *meerdere* en *hogere*, ja *soevereine heerschappij*, hoedanig de *koninklijke* is. En in de allersterkste zin van de *Goddelijke opperheerschappij*². Waaromtrent nog aan te merken is dat dit woord -: / zich nog wijder uitstrekt dan het woord +/-, welke laatste meer in het algemeen de *koninklijke waardigheid* uitdrukt, daar -: / nog verder de *dadelijke beheersing*, de *uitoefening van de regering* aanwijst. *God* wordt dan hier ook als zo'n *Opperheerschappijvoerder* aangemerkt, en gelijk uit het vervolg blijkt, hier in betrekking op het *koninkrijk van de natuur*. Dus zullen er in die *heerschappij twee* voornamen zaken opgesloten zijn. *Eerst*, het *soverein* en *onafhankelijk recht van bezitting*; *daarna* de *wijze*, waarop Hij dit *recht, onafhankelijk, krachtdadig* en *heerlijk utoefent*, tot wijze, heilige en altijd zekere oogmerken.

4. Voorwerp van Gods heerschappij in het algemeen de zee

Ofschoon nu de *HEERE Zijn troon in de hemelen bevestigd heeft, en Zijn koninkrijk over alles heerst*³, zo zijn er echter bijzondere stukken waarin de grootmchtigheid van deze heerschappij op een zeer bijzondere wijze doorstraalt. Van die aard is het voorbeeld, dat hier bijgebracht wordt: *Gij heerst over de OPGEBLAZENHEID DER ZEE*. Wat letterlijk door de *ZEE* verstaan wordt, leert *Mozes* reeds, als hij het scheppingswerk van de

¹ Gen. 24:2.

² Psalm 103:19; 66:7, enz.

³ Psalm 103:19.

derde dag beschrijft, door te melden hoe *God* de *wateren die beneden zijn*, van het *droge afscheidde*, en in bijzondere plaatsen *verzamelde*. De *vergadering deer wateren noemde Hij ZEE*. Dus wordt er elke zodanige *vergadering van wateren* mee uitgedrukt. En dat niet slechts de kleine, als daar zijn de *meren, poelen, rivieren, binnenzeeën*, maar voornamelijk de *grote zee*. De *zee die groot en wijs van ruimte is*⁴. De *grote OCEAAN*, met zijn verscheidene kanalen, zeeboezems, afleidingen, waarmee het vaste land alom bepaald wordt.

5. ... hier *eigenlijk* te verstaan

Nu sta ik wel toe dat de ZEE meermalen in een *verbloemde* zin genoemd wordt, om een *vergadering van volken*, inzonderheid van *vijandige volken* aan te wijzen⁵. Maar ik vind geen reden om hier van de *letterlijke betekenis* af te gaan; volgende dus liever het spoor van de meeste uitleggers, en verstaande hier alle *grote en gevreesde wateren*. Welke verklaring ook aan COCCEJUS en VAN TIL behaagt. Zeker, de reden die MUSCULUS geeft is onbetwistbaar. Hoe geducht *GODS heerschappij* ook zijn mag over het *mensdom*, en hoe onweerstaanbaar de beteugende kracht omtrent de *machtigste vijanden van Zijn kerk*; die macht haalt evenwel in vele opzichten niet bij *Zijn heerschappij* over de *grote wateren*. Want hoe geweldig en woedend de vijandschap van *mensen* zijn mag, zelfs van de *allermachtigste volken*; het is niet altijd nodig een *onmiddellijke kracht* te werk te stellen, om ze te *beteugelen*. Dat kan gebeuren door *middel* van *wapens* of *verschansingen*, of *heldenkracht*, of door *twist* en *verdeeldheid* onder de vijanden te zaaien, of door andere dergelijke wegen. Maar een ZEE, die aan het aanrollen en woeden is, daar de golven hemelhoog gaan, en het bruisend water gedurig hoger en hoger opgezet, of tegen duinen, dijken, zeehoofden aangeslagen, de aanschouwer vrees en siddering aanjaagt; zo'n ZEE te beheersen hangt alleen van een *Goddelijke* als *onmiddellijke* almacht af. Die zo'n gedrocht zal temmen en kluisteren, moet de donder in Zijn stem, en de almacht in Zijn vuisten hebben. En er kon daarom geen groter bewijs voor het oogmerk van onze

heilige Spreker gevonden worden, dan *GODS heerschappij over de grote wateren*.

6. De zee, een wonderlijk element

Zeker, de zee is een element dat een menigte van verbazende wonderen in zich bevat, die hier niet behoeven opgeteld te worden. De natuurkenners kunnen daaromtrent met hun bespiegelingen in de ruimte zeilen, en zich vervolgens ontzetten over *GODS wijsheid* en *almacht*, in dit gehele werk doorstralende. Gelijk in de aard en gesteldheid van het *zeewater*, de oorsprong van zijn *bittere ziltigheid*, zo geschikt, zowel om het water zelf als om de schepsels die daarin zijn, voor verderf te bewaren, en aan het mensdom zoveel nuttigheid te geven. In zijn ruime omtrek en afgrijselijke diepte en wonderlijke beweging en zeldzame veranderingen, en ontelbare inwoners en verbazende uitwerkingen. Maar inzonderheid wekt de *geweldige verheffing* en *woede* van de zee een billijk ontzag en verbaasdheid in de harten. Onze heilige Spreker drukt dat uit door de *opgeblazenheid der zee*.

7. ... wat haar *opgeblazenheid* aanwijst

In het *Hebreeuws* staat er גִּבְיַת הַיָּם, τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, hebben de LXX; de *macht* of het *geweld* van de zee; dat wel zakelijk deze hoedanigheid uitdrukt, maar echter zo schilderachtig niet is als het *Hebreeuwse* גִּבְיַת, dat in het algemeen wel allerlei *verheffing*, maar inzonderheid een *hoogmoedige verheffing* te kennen geeft. Zeer aardig wordt dit schilderij ontleend van iemand die door *hoogmoed* vervoerd en *opgezwollen*, het hoofd en de neus hemelwaarts opsteekt, en in onstuimige driften alle banden verbreekt, weigerende zich aan de meerderen te onderwerpen. Zulke spreekwijzen worden meermalen van de zee gebruikt: gelijk, dat *haar wateren bruisen, dat ze beroerd worden, dat de bergen daveren door derzelver verheffing*⁶. Dus lezen wij van *stoute wateren*⁷, en van de *hoogmoed der golven*⁸. Spreekwijzen die men ook bij *Grieken* en *Latijnen* vindt, en de gepastheid waarvan in velerlei gevallen blijken kan.

⁴ Psalm 104:25.

⁵ Psalm 93:3,4; 124:4,5; Jes. 17:12; Jer. 51:42, enz.

⁶ Psalm 46:4; verg. Psalm 93:3,4.

⁷ Ps. 124:5.

⁸ Job 38:11.

A. Te weten meer gewoon, in de gedurige afwisselingen van *eb* en *vloed*. Dat bijzonder en ondoorgroendelijk verschijnsel van de natuur, waar Gods wonderhand in te tasten is. Dan *zwelt* de zee, na tevoren tot lager peil te zijn afgelopen, *hoger op*, en stijgt naar boven, als *opgeblazen* wegens de wijdte en diepte van haar *stoute wateren*. Inzonderheid (gelijk de heer VAN TIL zeer wel aanmerkt bij *springgetijden*, op de tijd van *nieuwe* of *volle maan*, vooral in twee jaarseizoenen, op de tijd van *nacht-eveningen* (*aequinocxia*). Wanneer de wateren al dikwijls door harde stormen geholpen, met verdubbelde kracht en snelheid worden opgejaagd, zonder dat nog ooit een middel gevonden is om ze terug te houden of te bedwingen.

B. Hierbij komt ook een *buitengewone opgeblazenheid*; wanneer de *zee*, door zware stormen aan het bruisen, schuimen, brullen, opsteigeren en woeden slaat, zodat *de diepte ziet gelijk een pot, als de zee van een apothekers kokerij*. Als men de vreselijke waterbergen naar de wolken ziet gaan, en met donderend gebulder hoort aanrollen, en schuimbekkende tegen kusten, zeebeschutselen, dijken, duinen ziet aanvliegen, in tomeloze woeden het land met overstroming dreigende. Welke sterveling is in staat om deze krachten te beteugelen? De droevige ervaring leert alle zeeplaatsen hoe weinig staat er dan te maken is op de stevigste kielen en zwaarste zeewerken. Ja, de hoge *bergen daveren* dan wel eens⁹.

C. Mag ik eindelijk nog een stap verder gaan? Ik brengt er toe de allerzeldzaamste, doch niet minder vreselijke *waterbewegingen* en *zeebevingen*, door schrikkelijke *aardbevingen*, *onderaardse vuren* en *schuddingen* van de *bodem* van de *zee* veroorzaakt. Waarvan het grootste deel van *Europa* en ook *Nederland* de ontzaglijke uitwerkselen voor weinige jaren¹⁰ gezien hebben, en waarvan de omstandigheden in het bijzonder voor *Portugals* beroemde *koningsstad* zo verschrikkelijk geweest zijn. Welke toevallen, ofschoon wel in onze tekst niet zo regelrecht bedoeld, evenwel zakelijk ook tot de *opgeblazenheid van de zee* behoren, en een duidelijk proefstuk geven van Gods allermachtigste *opperheerschappij* over dat gevreesde element.

8. ... en hoe *God* die *overheerst*

Want in weerwil van deze opgeblazenheid, daar is *Één Die* het bewind daarover heeft. *Gij heerst* er over. Zo spreekt hier de zanger God aan, en eigent Hem met de hoogste reden het oppergebied toe. Want *de HEERE heeft gezeten over den watervloed; ja, de HEERE zit, Koning in eeuwigheid*¹¹. *Wiens ook de zee is, want Hij heeft ze gemaakt; en Zijn handen hebben het droge geformeerd*¹². Het is onnodig hier te tonen hoe dat door de *heidenen* zelfs erkend werd. Een *heerschappij* die in het algemeen bestaat in de uitoefening van *schepping* en *voorzienigheid*, waardoor God de wateren uit niet geschapen en samenvergaderd, een plaats en paal *gesteld heeft*, die ze houden moeten; sinds het werk van de derde dag. Twee doorluchtige beschrijvingen vinden wij daarvan. De ene, Psalm 104:6-8, waar de *psalmist* toont hoe de *wateren*, die *eerst het droge bedekten*, ja zelfs *boven de bergen stonden*, door Gods *schelden* (dat is, door een geduchte uitoefening van Zijn almachtig bevel) en door de *stem Zijns donders* (wellicht uitbarstende vuren, die de oppervlakte van de aarde deden springen, en daardoor ruimte maakten voor de wateren, om in de opengebarsten groeven en vervaarlijke holten met een vreselijke snelheid en geweld in te storten, en het droge te doen zien) hun bescheiden plaats ontvangen hebben, zonder ooit weer buiten die paal te springen; behalve eenmaal op Goddelijk bevel in de algemene zondvloed. – De andere plaats is niet minder nadrukkelijk, Job 38:8-11, daar de *zee* als in haar *geboorte* voorkomt, en GOD door Zijn almacht die geboorte besturende. *Wie heeft de zee met deuren toegesloten, toen zij uitbrak, en uit de baarmoeder voortkwam? Toen Ik de wolk tot haar kleding stelde, en de donkerheid tot haar windeldoek; toen Ik voor haar met Mijn besluit de aarde doorbrak, en zette grendel en deuren; en zeide: Tot hiertoe zult gij komen, en niet verder, en hier zal hij zich stellen tegen den hoogmoed uwer golven*. Schilderachtige vertoning zeker! Van het verbazendste wonderstuk! Een bewijs van *opperheerschappij*, waarvan men nergens de weerga vinden kan. Inzonderheid als men die *onderhoudende* en *besturende kracht* gadeslaat, die voor de onverbrekelijkheid van deze ordening zorg draagt;

⁹ Ps. 46:4.

¹⁰ Anno 1755, de 1^e november.

¹¹ Ps. 29:10.

¹² Ps. 95:5.

inzonderheid sinds het *verbond*, in *Noachs* tijd met de *gehele aarde* gemaakt, dat zonder een *almachtig bestuur*, onmogelijk kon uitgevoerd worden¹³.

9. ... betoond in enige *nadere proeven*

Wil men enige nadere proefstukken van deze *opperheerschappij* beschouwen? Zij blijkt VOOREERST daarin, dat God niet slechts de gewone door Hemzelf gestelde orde volgt, maar wel eens een *buitengewone* verkiest, om Zijn grote oogmerken uit te voeren met de wateren. Dan wordt de afgrond wel eens bevel gegeven om meer wateren dan naar gewoonte op te geven, gelijk bij de algemene *zondvloed*, en in alle geweldige opzettingen en *overstromingen*. – Of God *breng wind voort uit Zijn schatkamers*, om de zee aan het werken te helpen. Dan is *de stem des Heeren op grote wateren*¹⁴. *Die met schepen ter zee afvaren, handel doende op grote wateren, die zien de werken des HEEREN, en Zijn wonderwerken in de diepte. Als Hij spreekt, zo doet Hij een stormwind opstaan, die haar golven omhoog verheft. Zij rijzen op naar den hemel; zij dalen neder tot in de afgronden; hun ziel versmelt van angst. Zij dansen en waggelen als een dronken man, en al hun wijsheid wordt verslonden*¹⁵. – Of GOD beveelt de baren om met geweld de waterkeringen aan te ranssen, zodat het land in een *zoute grond* veranderd wordt. – Of Hij gebiedt *zeegedrochten, vissen, wormen* om Zijn werk te werken. – Of wanneer de *natuur* tekort schiet, verandert Hij ze en breekt ze voor een tijd. Dan wordt de diepte tot een begaanbaar pad; gelijk toen God de *Schelfzee* schold, zodat ze verdroogde, en deed Zijn volk wandelen door de afgronden als door een woestijn. Maar deed onmiddellijk daarop de zeldzame watermuren overhoop storten, en de Egyptenaren smoren. Waarop ook sommige uitleggers denken dat hier wel bepaald mocht gezien worden¹⁶. Althans, door zulke en dergelijke wegen *HEERST GOD over de opgeblazenheid der zee*.

10. *Verheffing van zeebaren*

¹³ Gen. 9:11, enz.

¹⁴ Ps. 29:3.

¹⁵ Ps. 107:23, enz.

¹⁶ MUSCULUS: MARCH, Pascic. Diff. V. T. XI: §. 6.

Maar TEN ANDERE, en allernaast aan het oogwit, toont God deze *heerschappij* van Hem in het *bedaren* en *bedwingen* van de ZEE. En dit wordt nog nader verklaard door het volgende. *Wanneer haar baren zich verheffen, zo stilt Gij ze.*

כִּשְׂפָא יִלְיֵי אִשְׁפָּא בְּרִיבְשָׁתָּא הַבָּרִים יִשְׁטָטֵן. In het verheffen van haar baren, (staat er eigenlijk) *zult Gij ze stillen*. De LXX hebben met weinig verandering: τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραῦνεις. De *verheffing van de zeebaren*, weten wij, bestaat in de *opzetting* en *beroering* van dat gevreesde element, en niet slechts in een algemene of een gewone, maar inzonderheid de ongewone, als de *zee opgeblazen* is, wanneer haar oppervlakte door wind of andere middelen bewogen, in een vervaarlijke schommeling gebracht, beurtelings rijst en daalt, en de watergolven hemelhoog opklimmen. Dan gaat het er vervaarlijk hol. Dijken, dammen, kielen, zielen staan veeg. Men leert dan roepen: *Heere, behoed ons! Want wij vergaan!*¹⁷

11. ... maar door God *gestild*

Maar geen nood, wanneer de HEERE nabij is. Want dan *STILT* Hij de *baren*, en brengt ze in rust, tomende door een almachtige kracht de winden, zodat de waterschommeling mindert en eindelijk geheel bedaart, en de wateren, weggedreven zijnde, hun gewoonlijke peil weer betrekken. Eigenlijk zegt (" : *mulceren, verzachten, verzoeten*. Een zeer schilderachtige beschrijving van de *bedaring* van de woeste golven. Evenzo wordt *mulcere* bij de *Latijnen* gebruikt¹⁸. Anders wordt het met sterker uitdrukking omschreven, als een *bestrafen van de zee en winden*, gelijk toen *Jezus* met Zijn discipelen op zee was¹⁹. Dan is het *tot hiertoe en niet verder, en hier stelt Zich de Heere tegen de hoogmoed der golven*²⁰. 't Is toch GOD, *Die het bruisen van de zee stilt*²¹. *Hij doet de storm stilstaan, dat haar golven stil zwijgen*²².

¹⁷ Matth. 8:26.

¹⁸ – Namque tibi Divum pater atque hominum rex.
Et MULCERE dedit fluctus, & tollere vento.

VIRG. Æneid. I: 69,70.

¹⁹ Matth. 8:26, etc.

²⁰ Job 38:11.

²¹ Ps. 65:8.

²² Psalm 107:29.

12. ... dat alleen een *Goddelijk werk* is

Zie daar iets dat met volle ruimte aan JEHOVAH *alleen* mag en moet worden toegeschreven, אֱלֹהִים, GJ, GJ doet dat. Een werk waarin alles wat Goddelijke grootmchtigheid spelt, te tasten is. Onder al de wonderen van de natuur is er nauwelijks een daar de onvergelykelijke grootheid van de *Opperbewerker* meer in doorstraalt. *Wie heeft de wateren in een kleed gebonden?* mocht Agur hier wel vragen²³. De natuurkenners hebben voor lang zich vermoeid om de natuurwetten, die God aan deze zo machtige onderdaan gegeven heeft, uit te vorsen. Maar ze zijn er niet zeer ver in gekomen. Getuige zij slechts het veelvuldig onderzoek naar de oorzaken van *eb* en *vloed*. Getuige het onderzoek naar de aard en verscheidenheid van de winden en *moessons*, enz. Hoeveel is men er mee gevorderd? Men behoeft, om de *Goddelijke opperheerschappij* in deze onmiddellijke uitwerkselen ervan recht te beseffen, zich slechts een *zee*, midden in haar woede, gebulder en aanrollen voor te stellen, die echter binnen weinig tijd, zodra het God behaagt, bedaard en al haar razernij geheel schijnt vergeten te hebben. *Zult gijlieden Mij niet vrezen? spreekt de HEERE; zult gij voor Mijn aangezicht niet beven? Die der zee het zand tot een paal gesteld heb, met een eeuwige inzetting, dat zij daarover niet zal gaan; ofschoon haar golven zich bewegen, zo zullen zij toch niet vermogen, ofschoon zij bruisen, zo zullen zij toch daarover niet gaan*²⁴. Zo wordt het overal in de Schrift als een bewijs van Goddelijkheid aangemerkt²⁵. Het *heidendom* zelf had er indruk van. En het gaf daar aanleiding tot verering van hun zogenaamde zeegoden, als een *Neptunus*, *Kafor*, *Pollux*, *Thetis* en meer dergelijke. En het moesten wel dwazen zijn, die *Suidas* geloofden, als hij verhaalt van een familie te *Korinthe*, die de winden op zee stillen kon, en daarvandaan de naam droeg van *ανεμοκοιτης*, *windstiller*. Laat men dit op dezelfde lijst zetten met de dwaze hoogmoed van een *Xerxes*, de zee willende boeien, of van een *Caligula*, wiens ingebeelde zegepraal over de zee genoeg bekend is.

²³ Spr. 30:4.

²⁴ Jer. 5:22.

²⁵ Job 9:8; 18:12, enz.

13. ... en door Zijn *voorzienigheid* wonderlijk tot behoud van de *aarde* en de *kerk* geschikt

Maar niet minder blijkt in deze *opperheerschappij over de zee* Gods weergalozige *getrouwheid* in het bijzonder, omdat zij de oorzaak is van het behoud van de *aarde* in het algemeen, en van de *kerk* op *aarde* in het bijzonder, volgens dat verbond in Noachs tijden, waarvan Zijn *boog in de wolken een teken* is. *Heerste God niet over de opgeblazenheid der zee*, dat verbond zou al lang verbroken zijn. Als men met de natuuronderzoekers de bijzondere wetten naspeurt, die God in de beheersing van dat element handhaaft, zal men er nadere proeven van aantreffen. Neemt eens daarin, – dat *eb* en *vloed* een gezette tijd hebben, en elkaar gedurig aflossen. – Dat het water niet zijdelings persen mag, maar volgens de *wetten van zwaarte*, in een *loodrechte lijn* naar beneden. – Dat de woedende oceaan zijn eigen teugel meebrengt, in het *zeezand*, zo'n losse stof, en echter zo'n vaste borstwering, uit *strand* en *duinen* toegesteld. – Dat (immers volgens de gedachten van de latere natuurkundigen) de *zee*, drukkende op zon en maan, en tijdens *vloed* in hun midden hoger oprijzende, gedurende die tijd in dat midden veel hoger is dan het vaste land, en als een hoog opgaande *waterberg* uitsteekt. Waaruit noodwendig een gehele overstroming van het land zou moeten volgen, als de wetten van evenredigheid en beurtelingsse afwisseling niet heilig bewaard werden. *Wie weet niet uit allen deze dat de hand des Heeren dit doet?* Dragende zo getrouwe zorg voor Zijn schepsel, voor Zijn kerk op aarde.

14. ... en een grond voor de verwachting van de kerk op Gods hulp in *benauwde omstandigheden*

Uit al het verhandelde blijkt zonneklaar dat er geen schoner bewijs voor de zekerheid van de Goddelijke belofte, in onze Psalm gemeld, gegeven kon worden, dan dit uitmuntend voorbeeld van Gods macht en trouw in de beheersing van het heelal. Want daaruit blijkt recht de grootheid van Gods alvermogen, en men kan er met grond uit opmaken dat Hem niets te wonderlijk is, en Hij even zo gemakkelijk raad weet om de beloofde verbondswelddad op Zijn tijd te doen aanwezig zijn, en alle tegenstand te verijdelen, als het Hem

gemakkelijk valt een vreselijke *ocean*, zelfs als hij in volle woede is, met Zijn bevel tot stilstand te brengen. God beriep Zich op dit vermogen, als Hij Zijn volk wilde verzekeren van een machtige verlossing²⁶. En daarom, al *komt de vijand op als een stroom*, al moet men klagen: *de rivieren verheffen, o HEERE! De rivieren verheffen haar bruisen; de rivieren verheffen haar aanstoting. De HEERE in de hoogte is geweldiger dan het bruisen van grote wateren, dan de geweldige baren der zee*²⁷.

15. Leringen

Onder andere *leringen* die men uit dit vers trekken kan, vindt men hier

A. *Een nieuw bewijs voor de WARE GODHEID van onze Zaligmaker*. Want ofschoon wel *huishoudelijk God de Vader* hier in Zijn eeuwige kracht en *Goddelijkheid* wordt aangemerkt, komt echter dezelfde waardigheid en opperheerschappij ook aan de ZOON toe, evenals ook aan de HEILIGE GEEST, Die reeds in de *eerste schepping zweefde op de wateren*²⁸. Teneinde ook deze *ware Godheid* van Hem bleek, deed JEZUS bij Zijn omwandeling op aarde die *wonderen van op zee te wandelen*²⁹, *zee en winden te bestraffen*³⁰, *de vissen bevel te geven*³¹, enz. *Waarom ook de scharen zich verwonderden, zeggende: hoedanig is Deze, dat ook de winden en de zee Hem gehoorzaam zijn?*

B. *Een krachtige beweegreden voor de vrees en dienst van God*. Wat een diep indruk moet het niet op alle gemoederen maken, dat de *Heere zo'n groot God, en groot Koning boven al de goden is, Wiens ook de zee is, want Hij heeft ze gemaakt*³². *Gedenk dat gij Zijn werk grootmaakt, hetwelk de lieden aanschouwen*³³. *Zult gij (vraagt God) Mij niet vrezen, en zult gij voor Mijn aangezicht niet beven, die Ik der zee, enz.*³⁴ Een plicht die niet alleen de *zeeman* op het hart wegen moet, maar ook allen die zich aan de

vaste wal bevinden. Gedenkende gedurig aan de grootmogendheid van die *Opperheere*, onder Wiens aanbiddelijke hand en bewaring men gedurig leeft. Gelijk ons *Nederland* bijzonder zoveel blijken van Gods *heerschappij* over de *zee*, zowel tot *voordeel* als tot *nadeel* ondervonden heeft en nog dagelijks ondervindt, enz.

C. *De sterkste gronden van vertrouwen en vertroosting*. *God heerst over de watervloed; Hij zit als Koning in eeuwigheid*. Hij bestuurt het, en als het er te hol zou gaan, stilt Hij de baren. Wat een almachtige Koning heeft dan Gods volk! Hoe mogen, ja, hoe behoren zij niet de besturing van alles, hun lotgevallen, en de bewaring en bescherming van hun gehele staat in de alleruiterste zwarigheden aan Hem toe te vertrouwen; en met de kerk te juichen. *God is ons een Toevlucht en Sterkte; Hij is krachtelijk bevonden een Hulp in benauwdheden. Daarom zullen wij niet vrezen, – al werden de bergen verzet in het hart der zeeën. Laat haar wateren bruisen, enz.*³⁵ Temeer omdat, hoe onstuimig de natuurlijke zee, of een zee van beroeringen, vervolgingen, vijanden, er mag uitzien, en de doodsklok over hen luiden, *Gods verbond* evenwel met hen is, als de *wateren van Noach die nimmer de aarde weer geheel bedekken zullen, enz.*³⁶

²⁶ Jes. 50:2,3.

²⁷ Psalm 93:3,4.

²⁸ Gen. 1:2.

²⁹ Mark. 6:48.

³⁰ Matth. 8:26.

³¹ Luk. 5:4, enz.

³² Psalm 95:3-5.

³³ Job 36:24.

³⁴ Jer. 5:22.

³⁵ Psalm 46:2-6.

³⁶ Jes. 54:9.

Vers 11

אתה דכמת כחלל רהב בורוג עזך פורת אייבויב:

Gij hebt Rahab verbrijzeld als een verslagene; Gij hebt Uw vijanden verstrooid met den arm Uwer sterkte.

1. Inleiding

Gelijk God Zijn oppermacht en trouw op een doorluchtige wijze vertoont in het *koninkrijk van de natuur*, door het beheersen en beteugelen van de allermachtigste schepselen, zo betoont Hij ze niet minder in het *koninkrijk van Zijn kerk*, door de bijzondere bewaringen en verlossingen van Zijn volk, vanouds verleend in de vernieling van hun vijanden. Vorige proeven, in het geheugen verlevendigd, geven weer vertrouwen op volgende, en dienen zo tot sterke bevestiging van het geloof in de grootste zwarigheden. Daarom brengt onze heilige Spreker enige van die proeven onder het oog, en roemt de Verbondsgod over die verlossing die Hij aan Israël bewezen had, zowel in hun *eerste uitvoering uit Egypte*, als *vervolgens* bij hun *intocht en verblijf in Kanaän*. Dit is de voorname inhoud van dit *elfde vers*, en zo schikt zijn *verdeling* zich natuurlijk.

2. Betekenis van het woord רַהַב, *Rahab*

De verlossing aan Israël bij zijn *uittocht uit Egypte* bewezen, lag begrepen in dat vreselijk oordeel over de Egyptenaar, dat in het *eerste lid* van dit vers met deze woorden vermeldt wordt: *Gij hebt Rahab verbrijzeld als een verslagene*. Daar het *voorwerp van deze gerichtsoefening* met de naam רַהַב *Rahab* gemeld staat. Een woord dat in het *Hebreeuws* afstamt van een woord dat allereerst betekent, *versterken*, dan ook *vermetel* en *geweldig* worden, en vervolgens wordt overgenomen om een *hoogmoedige, vermetele, geweldige handel* te schilderen, waarmee men baldadig alle hoger gezag als met de voeten vertreedt. Jes. 3:5. Hier vandaan רַהַב, dat eerst wel *sterkte, macht, uitnemendheid* te kennen geeft¹, maar vervolgens ook de beschrijving is van een *stoutmoedige, of geweldenaar*. Zo zijn . *%9, de *hovaardigen*². Hoewel dit woord ook

wel eens onvertaald gelaten wordt, als een *eigenaam* van een *persoon* of *volk*, gelijk hier en elders³.

3. Hoe door sommigen begrepen

Wat nu de betekenis hier ter plaatse aangaat; sommigen volgen hier de LXX, die 't vertalen, ὑπερήφανον, de *hovaardige*; gelijk de *Syrische* en *Arabische vertalingen* ook hebben. Ook HIÉRONYMUS en AINSWORTH zijn er niet vreemd van, hoewel ze er dan het liefst de *ondeugd van hovaardij* zakelijk door verstaan. In de toepassing van de betekenis vindt men weer verschil. Terwijl HIÉRONYMUS door deze *hovaardige* de *duivel* verstaat, gelijk door de andere *vijanden* zijn *engelen*. Anderen vinden hier in meerdere ruimte de *hoogmoed*, die in *allen*, inzonderheid in de *voornaamste vijanden* van God en Zijn volk heerst. Dat anderen weer betrekkelijk maken op de *zee*, waarvan in het vorige vers. Dus zou men hier een beschrijving vinden van de *hoogmoed van haar golven*. Hetzij in een *letterlijke zin*, daar AINSWORTH heen wil, of *zinnebeeldig*, gelijk de *stoute en geweldige wateren* meermalen de prent zijn van de *vijanden* van de *kerk*.

4. ... maar van *Egypte* te verklaren

Ik volg echter liefst de gewone verklaring; verstaande door *Rahab Egypte*, inzonderheid zoals het gesteld was in de tijd van *Israëls lastig diensthuis*, met zijn koning, de *trotse en stoutmoedige Farao*. Hiertoe leidt ons het meermalen voorkomende gebruik van het woord⁴. Waarom inmiddels *Egypte* deze naam draagt, wordt verscheiden begrepen. AINSWORTH gist elders⁵, dat er in *Egypte* een *stad* geweest zou zijn, met deze naam bekend, waarvan dat gehele land

¹ Jes. 30:7; Psalm 90:10.

² Psalm 40:5.

³ Psalm 87:4; Jes. 51:9.

⁴ Op dezelfde plaats.

⁵ Over Ps. 87:4.

Rahab zou genoemd zijn, gelijk elders *Tsoan*⁶. De geleerde BOCHART meent dat *Rahab* de naam is van *Neder-Egypte*, dat wegens zijn gedaante bij de landbeschrijvers doorgaans Δ, *Delta*, genoemd wordt; in het midden waarvan een stad gelegen was, *Athribis* genaamd⁷, dat de auteur van het *Etymologicum magnum* vertaalt, καρδιαν απιων [απυου] *het hart van de peer*, omdat αθ in het *Egyptisch* het *hart*, en ριβ of ριβι een *peer* betekenen zou, en dus op *Neder-Egypte* wegens zijn *peerachtige gedaante gepast* worden⁸. Aan dit gevoel heeft ook de heer VITRINGA zijn zegel gehangen⁹. Anderen leiden het af van de reeds genoemde *Hebreeuwse* oorsprong; zodat er de *hoogmoed* en *wrevel* van de *Egyptenaren* mee zou uitgedrukt worden. Waarvan men het voorbeeld vindt in *Farao's* vermetele taal en trotse handel tegen *God* en *Israël*¹⁰. Waarom hij ook bij een *zeedraak* wordt vergeleken¹¹, een *walvis*, die met groot geweld het water uitblaast, en met staart en vinnen van zich slaat, dat men hem niet genaken kan; of liever een *krokodil*, hoedanigen er in overloed in de *Nijl* zijn¹². Recht het zinnebeeld van de *Egyptenaar*, die tot in het water van de Schelfzee zijn wrevel en geweld liet blijken. Ondertussen vind ik geen ongerijmdheid in de samenvoeging van de beide afleidingen van het woord רַהַב, *Rahab*. Zodat de benaming ριβ, ριβι, ja waarlijk een *Egyptische* naam kan geweest zijn, maar dat de *Hebreeën* die naam naar hun *tongval* gebogen zullen hebben, en er רַהַב, *Rahab* van gemaakt, om *Egypte's* *hoogmoed* en *wrevel* met hun eigen naamklank uit te drukken.

5. ... en wel het letterlijke Egypte

Laat men dan door *Rahab* hier *Egypte* verstaan. En niet het *geestelijke Egypte*, hoedanig anders het *heidendom* of *antichristendom* benoemd worden. Want de heilige Spreker spreekt hier niet van toekomstende, maar van *reeds* verleden gebeurtenissen; en Hij is hier bezig met uit *vorige verlossingen* de hoop van Gods kerk op de

⁶ Ps. 78:12.

⁷ 'Αθραρραβιν voca. STEPHANUS περι πολ. in V.

⁸ Conf. BOCHART. *Phal.* lib. IV: c. 24.

⁹ Comm. in Jes. 30:7.

¹⁰ Exod. 5, enz.

¹¹ Jes. 51:9.

¹² Conf. BOCHART *Hieroz.* P. I. lib. I. c. 7.

toekomstige vervulling van de verbondsbelofte te sterken. Dus denkt men hier te vroeg aan de zaken die eerst naderhand te berde zullen komen, als Hij de *inhoud* van deze *verbondsbelofte* uitvoerig voor zal dragen. Laat men eenvoudig aan het *letterlijke Egypte* denken, de eerste en voornaamste van de vijanden van God en Zijn volk, die omtrent *Israël* en *Jehovah* zelf het eerste en voornaamste proefstuk van *hoogmoed* en *wrevel* gegeven hadden.

6. Verbrijzeling van Rahab door God

Dan, hoezeer deze *zeedraak* ook mag blazen, van zich slaan en bijten, God weet dat monster op te zoeken en te doden. *Gij hebt Rahab verbrijzeld als een verslagene.* רַהַבָּ גִיבָהּ *Gij hebt hem VERBRIJZELD.* Met toespeling op de *kracht* en het *geweld*, waarmee men zaken die *hard* van natuur zijn, *klein stamp* of *vertrapt*, of *te morzel slaat*, of onder een *molensteen* of *wagenrad verplettert*. Ten minste, het zegt hier een *krachtdadige overweldiging* van een stoute en machtige *vijand*, die men niet alleen op de *volstrekste*, maar tevens op de *verachtelijkste* wijze overweldigt en te niet maakt, hem geheel *vertrappende* en *verpletterende*. Zo had God dan met *Rahab*, met de *Egyptenaar* gehandeld; toen deze *Gods Israël* onder hen zo jammerlijk verdrukten, en zich tegen alle vermaningen en waarschuwingen bleven *verhard*en. God had die *hoogmoed* vernederd en hen overweldigd. God had ze daar neer gelegd en onder Zijn voeten *vertrapt*. Hij had ze als onder het *wagenrad* en in de *pletmolen* van Zijn geduchte *oordelen* klein gemaakt en verpletterd, ja in de *mortier* van Zijn toorn *tot gruis verbrijzeld*; zonder dat ze zich ooit weer op zo'n ver gaande wijze tegen de *HEERE* en Zijn *volk* hebben kunnen verzetten. Hij *vergruisde ze als stof voor de wind*, en *ruimde ze weg als slijk der straten*¹³.

7. Opmerkelijkheden in de platen van Egypte

De geschiedenis is bekend. Het zijn *Gods wonderen* in *Egypte* en *aan de Schelfzee*, waarvan *Mozes* zo wijdlopig gewag maakt¹⁴, en waarvan de psalmist op meer dan één plaats zo

¹³ Vergel. Psalm 18:43.

¹⁴ Exod. 7-14.

roemt¹⁵. Oordelen, zo groot en vreselijk als ze kunnen bedacht worden, en waarin Goddelijke wijsheid, macht en rechtvaardigheid om het zeerst uitblinken. Men treft in hun volgorde juist datgene aan dat in de *verbrijzeling* van *harde dingen* plaats heeft, daar men eerst met meerdere zachtheid de proef neemt, of ze buigen of wijken willen. Vervolgens allengs hardere middelen in het werk stelt, en eindelijk, als de *voorwerpen* nog even *hard* blijven, er zo geweldig op losgaat, dat ze te morzel vallen en geheel vergruisd, verpletterd raken. Dat ziet men in de waarschuwingen en voorboden van deze plagen, door de dienst van Mozes en Aäron aan de *Egyptenaar* te werk gesteld. Vervolgens in de traspwijze verzwaringen van die plagen in tien wonderlijke en schrikkelijke oordelen. Totdat eindelijk de HEERE de laatste en zwaarste slag geeft, en er een voleinding mee maakt, doende *Farao* met zijn ganse heir in de Schelfzee versmoren, en Israël daardoor ten volle van dat volk en geweld verlossend. *Mozes* mocht er met *Israël* met reden dat heerlijk *triumflied* over zingen, Exod. 15. *O HEERE! Uw rechterhand is verheerlijkt geworden in macht; Uw rechterhand, o HEERE! heeft den vijand verbroken! En door Uw grote hoogheid hebt Gij, die tegen U opstonden, omgeworpen; Gij hebt Uw brandenden toorn uitgezonden, die hen verteerd heeft als een stoppel. – De vijand zeide: Ik zal vervolgen, ik zal achterhalen, ik zal den buit delen, mijn ziel zal van hen vervuld worden, ik zal mijn zwaard uittrekken, mijn hand zal hen uitroeien. Gij hebt met Uw wind geblazen; de zee heeft hen gedekt, zij zonken onder als lood in geweldige wateren!*

8. Volslagenheid van *Rahabs* verbrijzeling als een verslagene כהלה

Om dit geval nog meer in zijn heerlijkheid te vertonen, wordt er de *wijze* bij gemeld. כהלה. ὡς τραυματίαν, als een gewonde, hebben de LXX. Zoals de *onzes* het woord --(ook vertalen, Jes. 53:5; Psalm 69:28. Maar dan zal men hier een *dodelijk verwonde* moeten begrijpen¹⁶. Intussen heeft dit --(velerlei betekenissen, die door COCCEJUS¹⁷ tot de algemene oorsprong van

ontledigen gebracht worden, maar niet minder gevoeglijk tot die van *losmaken*, *ontbinden*, welke betekenis nog bij de *Arabieren* gebleven is, en zich dus aanstonds zeer wijd uitstrekt tot allerlei *losmaking* van zaken, die tevoren in een *nauw verband* met elkaar stonden, door *smelting*, en *uitstorting*, of door *afsnijding* en *afhouwing*, *verbreking*, *doorboring*, *dodelijke verwonding* en *doorsnijding*, waardoor het *levensgestel* wordt *losgemaakt*, de *band* tussen *ziel* en *lichaam* verbroken, enz. Dit laatste komt dan hier zeer goed te pas: een *verslagene*, die door het ontvangen van *dodelijke wonden* in het slagveld is ter neer gemaakt, gedood, en dus, wat het bloed en leven aangaat, *ontbonden* is.

9. ... zijnde niet als een *vermindering* van de plagen aan te merken

Als wij dit in acht nemen, zullen wij zien dat ze van het spoor dwalen, die dit woord als een vermindering van *Rahabs oordeel* hier aanmerken. Alsof de psalmist had willen zeggen, “Gij hebt *Rahab* wel verbroken, maar niet geheel en al. En hebt hem slechts een *zware wond* gegeven.” Dat men dan daardoor meent te staven, omdat de *Egyptenaren*, na *Israëls* verlossing uit hun diensthuis, nog zeer lang een grote macht hebben overgehouden. Maar, lieve toch! Zou dit in zo nadrukkelijke lofspraak voegen? “Gij hebt Uw machtige vijand wel verslagen, maar niet geheel en al. Hij heeft nog krachten overgehouden.” Dan kwam er immers ook geen *verbrijzeling* te pas. En hoe kon dan ook dit geval volmaakt aan het oogwit van de heilige Spreker beantwoorden? Het is daarenboven zonneklaar dat er geoogd wordt op de volslagen ondergang van *die Egyptenaren*, die Israël in hun diensthuis gehouden hadden, en nog hadden willen houden, van welken de *nederlaag* wel degelijk geheel en volstrekt was. En dat blijkt te meer, omdat het eeuwen lang geduurd heeft, eer die natie zich weer enigszins tegen *Israël* heeft kunnen verzetten.

10. ... maar als een *vermeerdering*

Derhalve keer ik het om; en vind in deze uitdrukking de *grote volstrektheid* van dit oordeel. Hetzij men de *verbrijzeling* als een *gevolg* van het *verslaan* neemt; of dat men die *staat* van een *geheel verslagene* uit de *verbrijzeling* afleidt. In

¹⁵ Psalm 78, 105, 106, enz.

¹⁶ Vergel. Jer. 51:52; Ezech. 26:15; 30:24.

¹⁷ in *Lexico*.

de eerste zin zal het aanwijzen hoe *gemakkelijk* het voor de Heere geweest is, *Rahab* te *verbrijzelen*. Niet minder dan iemand die een andere nu reeds verslagen heeft, en hem vervolgens zonder tegenstand met het uiterste gemak afmaakt, in stukken houwt, of door de hoeven van de paarden of de zwaarte van het wagenrad *vermorzelt*. In de laatste zin zal het de zekere en volstreckte *uitwerksels van die verbrijzeling* aanwijzen, als waardoor de Egyptenaar op die tijd volstrekt *verslagen* is geworden, en tenminste in die omstandigheden, geheel en al ter neer gemaakt.

11. En dat wordt nu weer met de hoogste reden als *GODS Eigen werk* aangemerkt. אָתָּה, GIJ hebt dat gedaan. *GIJ Zelf, GIJ alleen. Zijt Gij het niet, Die Rahab uitgehouwen hebt, Die den zeedraak verwond hebt?*¹⁸ GOD beriep er Zich op bij *Israël. Gijlieden hebt gezien wat IK den Egyptenaar gedaan heb*¹⁹. Trouwens, de waarheid daarvan bleek, zowel wanneer Hij *middellijk* als wanneer Hij *onmiddellijk* daartoe werkte. *Hiertoe had Hij Farao verwekt, opdat Hij Zijn kracht aan hem betonen zou*²⁰. In de wonderen, door dienst van *Mozes en Aäron* verricht, erkenden de *Egyptische tovenaars zelf Gods vinger*, en worden zelf geplaagd²¹. Om slechts iets tot beschaming van spotters en vrijgeesten hier te zeggen, vraag ik (de waarheid van de *historie* als onbetwistbaar veronderstellende), of dat *Goddelijk* is of *menselijk*, de harten van de grootste vijanden te bewegen om aan deze in *slavernij* gebrachte ellendelingen hun beste goederen te lenen, en ze kort daarop uit vrees met pand en al uit te drijven? – Aanstonds daarop een *sterfte* onder de *Egyptenaren* te zenden, die juist alleen de *eerstgeborenen* treffen moet, waardoor de *Egyptenaren*, door al die sterfgevallen, rouw, zorg voor de begraafing, enz., belemmerd worden in het weerhouden van een vluchtend *Israël*. – Eindelijk, wanneer een volk van voren door de *zee*, en van achteren door de *vijand* benauwd is, de *zee* door het *slaan* met een *stok* te *klieven*, dat *Israël* er *droogvoets doorgaat*, en vervolgens die watermuren over geheel het heir van de *Egyptenaren* te doen storten, zodat ze allen verdrinken? Laat men zijn *Spinozistische* en *Libertijnse* geest pijnigen, zoveel men wil; nooit zal men de *Godde-*

¹⁸ Jes. 51:9.

¹⁹ Exod. 19:4.

²⁰ Exod. 9:16.

²¹ Exod. 8:19.

lijkheid van deze wonderen enige verzwakking kunnen toebrengen.

12. TWEEDE LID. Wie hier *Gods vijanden* zijn

Bij deze *eerste proef* van Gods macht en trouw, om het grootste geweld van Zijn kerk af te weren, tot verderf van de ondernemer, wordt nog een *tweede proef* gevoegd, uit verdere soortgelijke gerichtshandelingen tegen de *vijanden van Israël. Gij hebt Uw vijanden verstrooid door de arm Uwer sterkte*. Hier worden de voorwerpen van deze wraak *Gods vijanden* genoemd. Men kan dit in volle ruimte nemen, en er dan *al die vijanden* door verstaan, die GOD nu, na 't *verbrijzelen* van *Rahab*, voor het aangezicht van de *kinderen van Israël* had uitgedreven, om Zijn volk een vredige bezitting van *Kanaän* te bezorgen, en ze daarin te handhaven. Neemt eens, *eer* ze nog in *Kanaän* waren gekomen, de *Amalekieten, Amoriëten, Moabieten, Edomieten* enz. En *naderhand*, wanneer zij over de *Jordaan* getogen waren, *al de Kanaänietische volken*, die elders opgeteld worden²². Waartegen *Israël* dan ook de *oorlogen des Heeren* moest voeren. Laatstelijk, die *vijanden*, die vervolgens *Israël* in de geruste en vredige bezitting van hun kerkelijke en burgerlijke voorrechten trachtten te ontrusten; waarvan men in de boeken van de *Richteren*, van *Samuel*, enz., overvloedig lezen kan.

13. ... en waarom juist *Gods vijanden* genoemd

Dat deze allen *Israëls vijanden* waren, heeft bij de uitkomst gebleken. Maar het is opmerkelijk, dat ze hier *Gods vijanden* genoemd worden. Hiervan zijn *twee* voorname redenen. *Eerst*, vanwege hun *zonden* en *gruwelen*, waaraan ze schuldig stonden, gelijk hun *afgoderijen, onreinheden*, en meer dan *beestachtige goddeloosheden*. Waarom God daarvan ook melding maakte, als van een *rechtvaardige reden* van hun *uitroeiing*²³. *Ten tweede*, omdat ze *vijanden van Zijn volk* waren, en als zodanigen zich er tegen verzetten, zowel in de eerste bezitneming van *Kanaän*, als *naderhand*. Dus tastten ze de Persoon van *Israëls GOD Zelf* aan, zich tegen die Opperheere van de ganse aarde, en Zijn vrijmachtige beschikking aan stellende, en de dienaars van

²² Gen. 15:19-21; Exod. 3; 13; 23; Deut. 7.

²³ Lev. 18:24,25,27.

de God des hemels onderdrukkende; waartegen Gods wraak allerbillijkst moest ontstoken worden.

14. Verstrooiing van deze vijanden

Daarom heeft GOD hun ook daarvan de proeven doen gevoelen. *Gij hebt Uw vijanden verstrooid door de arm Uwer sterkte.* פִּרְרָה, διεσκόρπισας bij de LXX. Het *Hebreeuwse* woord geeft allerlei *verspreiding* en *verstrooiing* te kennen, gelijk van een *kudde schapen*²⁴, van *doodsbeenderen*, die uit het graf opgedolven, ginds en herwaarts *op het veld heen* geworpen worden²⁵, of van droge bladeren, *kaf, stof*, daar de wind onder komt. Zo had God dan ook met deze *vijanden van Hem* gehandeld, hen zo *wijd en zijd* heengeworpen, weggedreven, verblazen als dorre bladeren en een lichte hoop kaf, hun verenigende macht brekende, hem verjagende, en zo ver weg en vaneen doende, dat ze zich niet weer konden verenigen of met vrucht opmaken om kwaad te doen. De voorbeelden heeft men in al *Israëls* overwinningen aan beide zijden van de *Jordaan*, de verbanning van zoveel volken, en de demping van hun geweld, wanneer ze zich in vervolg van tijd weer trachtten te herstellen. Men kan er overal van lezen in *Israëls* heilige geschiedverhalen.

15. ... door de arm Uwer sterkte

Een grote zaak, waartoe *krachten* vereist worden. Trouwens, die waren er ook geweest. Want dit gebeurde *door de arm Uwer sterkte*. Men kent hier aanstonds de *Hebreeuwse* spreektrant, *arm Uwer sterkte*, voor *Uw sterke arm*, gelijk elders *berg Uwer heiligheid, wegen der lieflijkheid*, enz. De *kracht* van de mens bestaat inzonderheid in zijn *arm*, vooral wanneer men te *strijden* heeft. Zo wordt aan GOD ook een *arm* toegeschreven, namelijk *oneigenlijk*, om Zijn *macht* te betekenen, en de verbazende uitoefening ervan. Wij zullen het opnieuw in vers 14 aantreffen. *Gij hebt een arm met macht*. In het bijzonder, *de arm Uwer sterkte*, wegens de *grootmogendheid* en *onweerstaanbaarheid* van dat opperbestuur. Nu, op zo'n wijze had GOD Zijn *vijanden verstrooid*, gebruikende niet alleen *middelen*, maar zelfs *onmiddellijk* de wonderen

van Zijn *almacht* tonende. Getuige al die grote daden in de *woestijn* tegen *Amalek*, in het land van de *Edomieten* en *Moabieten*, aan de *Jordaan*, bij *Jericho*, geheel *Kanaän* door. De *Gibeonieten* moesten het erkennen, en zich daarom met een staatslist onderwerpen²⁶. Getuige de wonderen, door dienst van de *Jozua's*, de *Kalebs*, de *Ehuds*, de *Samgars*, *Gideons*, *Jefta's*, *Simsons*, *Sauls*, *Jonathans*, *David's* gedaan! En, was dit nog enigszins *middellijk*? Een reeks van *onmiddellijke* wonderen kwam er bij, waartoe zelfs de *natuurwetten* moesten verschikt worden. In de *sterrenhemel*, de ordeningen van *zon, maan en sterren*. – In de *lucht, regen, hagel, wind, donder, bliksem*. – Op *aarde, aardbevingen*. – *Onder de aarde, de wateren*. – *Dan eens slaande engelen*. – *Dan eens zware ziekten, spenen, pest, enz.* – *Dan eens onge-dierte*. – *Dan eens een onmiddellijke schrik*, en door God losgelaten *tuimelgeesten*. Met reden mocht er *Asaf* zo breed van opgeven²⁷. Men mocht elkaar toeroepen: *Komt, aanschouwt de daden des HEEREN, Die verwoestingen op aarde aanricht. Die de oorlogen doet ophouden tot aan het einde der aarde, den boog verbreekt, en de spies aan twee slaat, de wagenen met vuur verbrandt*²⁸.

16. Gods werk alleen te noemen, en aanmerkingen daarover

Waarom GOD er ook terecht alleen de eer van krijgt. *Gij hebt dat gedaan*. Waarin dan nog twee zaken blijken kunnen.

A. *Eerst*, dat *Israël* daarom geen *onwettige bezitter* van het land van deze *vijanden* was, noch het als bij *roof* overmeesterd had. Gelijk de vijanden van God en Zijn zaak en de valse staatkundigen en *Spinozisten* graag zouden doen geloven. Zo moet men namelijk de gehele heilige historie op losse schroeven zetten! Die hier echter de heerlijkste verantwoording voor *God* en *Israël* behelst. Tonende dat *Israël* op *geen andere titel* deze bezitting aanvaardde of behield, dan op de *vrije en soevereine gift* van GOD, Die zeggen kan: *de ganse aarde is Mijne*²⁹, en daarom die verdelen onder wie Hij wil. Die dit land reeds

²⁴ Jer. 5:17.

²⁵ Psalm 141:7.

²⁶ Joz. 9.

²⁷ Psalm 78.

²⁸ Psalm 46:9,10.

²⁹ Exod. 19:5.

meer dan vier eeuwen tevoren aan dat geslacht beloofd had. En die Zich over de billijkheid van zulke bestellingen nooit met Zijn schepsel in een twistgeding inlaat; nemende zelfs *wraak* over die *vijanden*, die Israël in 't aanvaarden en behouden van deze bezitting wilden verontrusten, en ze voor *Zijn vijanden* verklarende³⁰.

B. Het *tweede* dat hier uit bleek, was, dat *Israël* deze zegepraal over hun *vijanden* nooit aan *eigen zwaard* of *boog* mocht toeschrijven, maar aan *GOD alleen*, Die *Zelf* voor hun aangezichten was uitgetogen en hun vijanden verstrooid had, Zijn volk rust en verlossing bezorgende. Waar vandaan die nadrukkelijke betuiging: *O God! Wij hebben het met onze oren gehoord, onze vaders hebben het ons verteld: Gij hebt een werk gewrocht in hun dagen, in de dagen van ouds. Gij hebt de heidenen met Uw hand uit de bezitting verdreven, maar henlieden geplamt; Gij hebt de volken geplaagd, henlieden daarentegen doen voortschieten. Want zij hebben het land niet geërfd door hun zwaard, en hun arm heeft hun geen heil gegeven; maar Uw rechterhand, en Uw arm, en het licht Uws*

³⁰ Als de gewaande *voorstanders* van een *natuurlijke godsdienst*, die alle *geopenbaarde godsdienst* voor een *staatkundig uitvindsel* houden, in *waarheid* de *natuurlijke* beginselen van *deugd* en *eer* toestemmen; dan vraag ik hen, waar het vandaan kwam, dat, naarmate onder *Israël* de beginsels van *deugd* en *vreze van God* zuiverder werden gehouden, hun *bezitting vrediger*, en hun *overwinningen* roemruchtiger waren? Daar integendeel, wanneer de *ondeugd*, *goddeloosheid* en het *afgodisch bijgeloof* meer veld wonnen, hun *toestand zwakker* en het *geweld van de vijand* groter werden; waaronder zij ook eindelijk, toen de maat vol was, geheel hebben moeten bukken. Dit moet genoeg zijn om de rechtmatigheid en *Goddelijkheid* van dit werk tegen die lastermonden te verdedigen. Want het is te dwaas, weer opnieuw die oude bezwaren te gaan inbrengen, over de ongehoorde *wreedheden*, in de bezitneming en verdediging van Kanaän betoond, zelfs (zoals men voorgeeft) tegen *het recht van de volkeren* aan, ja tegen de *beginselen van menselijkheid*, zoals daar was die volstrekte *uitroeijing* van die *volkeren*, zonder zelfs de *kinderen in de wieg* te sparen. Want GOD heeft hieromtrent Zijn Eigen recht beter verdedigd, dan wij het doen konden. Tonende dat dit Zijn *uitdrukkelijk bevel* was, en een vrucht van Zijn lang getergde *wraak* over die vervloekte *boosheden*, waaraan die volkeren zich schuldig gemaakt hadden, Deut. 9:3-5, en dat Hij tevens zorg wilde dragen, dat *Israël* door *gemeenschap* met de overblijvenden niet ook bedorven werd, en aan Zijn toorn onderworpen, Deut. 7:3,4.

*aangezichts, omdat Gij een welbehagen in hen had*³¹.

17. Oogwit van al dit verhandelde

Dit nu diende weer tot versterking van de verwachting van Gods kerk tegen alle opkomende en gevreesde zwarigheden, die het geloof op de aanstaande vervulling van die grote verbondsbelofte zouden willen aan het wankelen helpen. Want het was een onweerlegbaar bewijs, dat het *Israëls Verbondsgod* noch aan *vermogen*, noch aan *getrouwheid* ontbrak; omdat Hij beide die hoedanigheden op zo'n bijzondere wijze in vorige tijden getoond had, en wel inzonderheid in die twee aanmerkelijke gevallen, bij de aanvang en bij de voortgang van Zijn genadeweg met *Israëls volk* gezien. Daar had de Heere tot verwonderens toe de grootheid van Zijn vermogen laten blijken. Daar had Hij tevens doen zien dat Hij een getrouwe Belover was, en een niet minder getrouw Vervuller. En daarom mocht men er verder vast op gaan, omdat Hij nog Dezelfde was, en deze *gangen van Hem eeuwig*, al vraagt de twijfelmoedige ziel dit wel eens uit misnoedigheid in haar ; &1*#: *twijfelmoedigheden*³². Ja zeker! Zo doet God altijd, en beroept Zich niet alleen wel eens op deze vorige handelwijzen van Hem om Zijn volk voor het toekomstige moed te geven; maar geeft het ook als een pleitgrond Zijn kerk meermalen in de mond³³. Dus kon onze heilige Spreker dit voorbeeld opnieuw zeer gepast aan Zijn oogmerk bijbrengen.

18. Leringen

Tot besluit trek ik weer uit dit vers de volgende leringen.

A. 't *Is allerbetamelijkt, Gods volk gedurig de verlossingen te binnen te brengen, die God vanouds aan hun voorvaders bewezen heeft; al zijn ze overbekend. De heidenen zelf waren niet onkundig van de nederlaag van de Egyptenaren. Ik laat staan Israël. Evenwel, het wordt Israël gedurig herinnerd. En zeker! Zodanige herinnering is allerbillijkt. Want VOOREERST, hoe aanmerkeliijker zo'n verlossing is, hoe dieper ze in het geheugen dient gedrukt te zijn, en meer*

³¹ Ps. 44:2-4.

³² Heb. 3:6.

³³ Jes. 51:9,10.

op de tongen zweven. TEN TWEEDE, niets wordt eerder vergeten. Zie het in *Israël*. *Zij vergaten haast Zijn werken, zij verbeidden naar Zijn raad niet. Zij vergaten God, hun Heiland, Die grote dingen gedaan had in Egypte; Wonderdaden in het land van Cham; vreselijke dingen aan de Schelfzee*³⁴. Zover gaat onze ondankbaarheid! TEN DERDE, zo verkrijgt GOD de eer, wanneer het geheugen van Zijn goedertierenheid en trouw gestadig vers en levend is. Dat zo betamelijk werk van de gunstgenoot van de Heere is dan gedurig vers en levend. *Ik zal den HEERE loven te aller tijd; Zijn lof zal geduriglijk in mijn mond zijn*³⁵. TEN VIERDE, zo'n herinnering van vorige verlossing geeft weer grond om op toekomstige verlossingen staat te maken. Aangezien de Heere, Die het voor Zijn volk begon en voortzette, het ook voor hen voleinden zal. *Zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid; Hij laat niet varen de werken Zijner handen*³⁶.

B. *Hoe hoogmoediger Gods vijanden zijn, hoe eerder hun val genaakt.* Dit bleek in *Rahab* of *Egypte*, dat deze naam draagt, om zijn trotsheid aan te wijzen. Nooit was *Rahab* zo hoog gesteigerd, dan toen God hem kwam plagen, gelijk blijkt uit *Farao's* godslasteringen. Maar dit was GODS weg, om hem te verbrijzelen. *GOD verstokte zijn hart, en had hem daartoe verwekt, opdat Hij aan hem Zijn macht betonen zou.* Zo genaakte zijn verderf. Want *hovaardigheid komt voor de verbreking, en hoogheid des geestes voor de val*³⁷.

C. *God roeit de vijanden van Zijn kerk uit, omdat ze Zijn vijanden zijn.* Gij hebt UW vijanden verstrooid. 't Waren *Israëls* vijanden, maar het waren voornamelijk *Gods* vijanden. Hieruit leert Gods volk: EERST, dat al de verlossingen die God hun toeschikt, niet enkel moeten afgeleid worden uit *hun eigen belang*, maar uit *Gods Eigen belang*, omdat *Zijn* Naam en zaak door *hun* vijanden worden aangetast, en derhalve *Zijn* eer deze wraak vordert. TEN TWEEDE, dat ze een groot toevorzicht hebben, dat God zoveel deel neemt in de belangen van Zijn volk, dat al wie zich tegen hen (in de zaak waarin ze *Gods* volk zijn) verzet, door *God* tot *Zijn* vijand verklaard wordt, en als zodanig behandeld. *Wie hen aantast, tast*

Gods oogappel aan. TEN DERDE, dit wijst ons de mate en paal aan waarbinnen men zich tegen *Gods* vijanden op *Gods* gericht en wraak mag beroepen. *In zoverre zij Gods vijanden zijn.* Verder niet! Niet in eigen wraakzucht of hoogmoed, maar voor zover zij *Gods* Naam aantasten. *Zou ik niet haten, HEERE! die U haten? en verdriet hebben in degenen, die tegen U opstaan? Ik haat hen met volkomen haat, tot vijanden zijn zij mij*³⁸.

D. *Dit voorbeeld van Gods wraak over Zijn vijanden is zeer ter harte te nemen.* Het is tot afschrik, tot besturing, en tot bemoediging. O, hoe vreselijk is het dan, te vallen in de handen van een levende GOD³⁹! Mocht het vijanden, zondaars eens tot inkeer brengen! O! Hoe heuglijk is het daarentegen met *God* verzoend te zijn door de dood Zijns Zoons!⁴⁰ en met *Abraham* een vriend Gods genaamd te worden!⁴¹ Wat moet dit *Gods* vrienden niet aanzetten om er zich over te verblijden met lof en dankzeggingen⁴², die vriendschap hoog te waarderen, en zich in *Gods* liefde te bewaren⁴³, in benauwdheid tot HEM te roepen⁴⁴, en zich in alles aan HEM toe te vertrouwen⁴⁵, en te verwachten op die tijd, dat eens alle vijanden zullen verdaan zijn⁴⁶, en GODS kerk, in volle zegepraal verheerlijkt, het gezang van *Mozes*, en het lied des *Lams* zal zingen tot in eeuwigheid⁴⁷.

³⁴ Ps. 106:12,21,22.

³⁵ Ps. 34:2.

³⁶ Ps. 138:8.

³⁷ Spr. 16:18.

³⁸ Ps. 139:21,22.

³⁹ Hebr. 11:31.

⁴⁰ Rom. 5:10.

⁴¹ Jak. 2:23.

⁴² Psalm 103:1,2, enz.

⁴³ Jud. :21.

⁴⁴ Ps. 50:15.

⁴⁵ Jes. 26:4; Ps. 37:5.

⁴⁶ Psalm 92:10; 1 Kor. 15:24.

⁴⁷ Openb. 15:3.

Vers 12 en 13

לְךָ שָׁמַיִם אֲרִילֶךָ אֲדָרְךָ תִּבְלֵ וּמְלֵאָה אֶתָּה יִסְדָּתָם : *De hemel is Uwe, ook is de aarde Uwe; de wereld en haar volheid, die hebt Gij gegrond.*

עַפְזוֹ וְיִסְמִין אֶתָּה בְּרֵאשִׁיתֵם תִּבְדֹּר וְחֶרְמוֹן בְּשִׁמְךָ יִרְנְנוּ : *Het noorden en het zuiden, die hebt Gij geschapen; Thabor en Hermon juichen in Uw Naam.*

1. Inleiding

Heeft onze heilige Spreker in de twee voorgaande verzen getoond, uit ontegensprekelijke proeven, hoe het God nooit aan vermogen noch aan trouw ontbreekt om alle hindernissen, hoe groot ook, uit de weg te ruimen, die de uitvoering van Zijn raad tot heil van Zijn volk zouden willen stremmen; Hij zal nu uit even ontegensprekelijke proeven betogen, hoe die zelfde macht en trouw bij God te vinden is in de dadelijke verzorging van datgene dat er beloofd was; en hoe het nooit aan de uitvoering van Zijn genaderaad kan ontbreken. Tot dat einde gaat Hij in deze twee verzen tonen wat een oppermachtige Heere Jehovah is, Die Zijn schepsels in het algemeen, Zijn redelijke schepsels op aarde in het bijzonder, met de hoogste macht en trouw regeert en verzorgt, en die inzonderheid aan Israël in Kanaän daarvan een hoogst gelukkige ondervinding gaf, doende dat land, volgens Zijn belofte, voor Israël overvloeien van allerlei zegeningen en vettigheden. Dus zien wij vanzelf de goed geschikte orde van Zijn redenering doorstralen, waarmee Hij ons EERST in het *algemeen* leidt tot Gods *machtige* en *getrouwe* opperheerschappij over het heelal; DAARNA meer in het *bijzonder*, tot de heuglijke uitwerkingen daarvan voor *Israël* in *Kanaän*.

2. Overgang tot vers 12, en verdeling

Het eerste is vervat in het 12^e vers. *De hemel is Uwe, ook is de aarde Uwe; de wereld en haar volheid, Gij hebt ze gegrond.* Daar men deze machtige en getrouwe beheersingen *eerst in het algemeen* ziet betrekkelijk gemaakt op het *ganse heelal*. Daarna meer *bijzonder* op dat deel van het *heelal*, dat geschikt is voor de mens.

3. De hemel hier gemeld

Belangende dan het *eerste*; zo luiden de woorden: *de hemel is Uwe, ook is de aarde Uwe.* Daar wij de *voorwerpen* van deze beheersing vinden, onder de benamingen *hemel* en *aarde*. Eerst dan de HEMEL שָׁמַיִם, over welk woord ik reeds meermaal gehandeld heb. Ik merk slechts aan dat volgens Ethans oogmerk zeker hier het *gehele bestek van de hemelen* verstaan moet worden. De *hemel der hemelen*, *Gods troon*. De *sterrenhemel*, en eindelijk ook het *uitspansel*, de *hemel van de lucht*. Allen niet alleen *plaatselijk* beschouwd, maar ook *zakelijk*, met al de *wezens*, *schepselen*, *werkingen*, *oogmerken*, die daarin op te merken zijn.

4. ... nevens de aarde

Bij deze *hemelen* wordt nu ook de AARDE gevoegd, met een zeer gemeenzame tegenoverstelling. Laat men er door verstaan de *gehele aardbol*, zowel met opzicht op het *droge*, als op de *wateren die onder de aarde zijn*. En dit weer met insluiting van *alle schepselen* die zich in die beide delen van de aarde ophouden, zowel levenloze als levende. Gelijk er in het vervolg gemeld wordt van *de wereld en haar volheid*. Dus treffen wij in *hemel* en *aarde* het *ganse heelal* aan, volgens de gewone spreektrant van de Heilige Schrift.

5. Beide hier eigenlijk op te vatten

Dit raakte de bewoordingen. De vraag zal verder zijn of wij de zin *eigenlijk* of *oneigenlijk* nemen moeten. Het is zeker niet nieuw, de *hemel* en de *aarde* hier zinnebeeldig op te vatten. HIÉRONYMUS is zo al voorgegaan, verstaande er de *apostelen* en de *overige heiligen* door, *die hoewel ze op aarde waren, echter een hemels leven leidden*. Dit spoor is COCCEJUS ook ten dele gevolgd, *tot grondstelling makende dat hier gesproken wordt van de genade, die boven de*

wereldschepping en algemene voorzienigheid opklimt; en daaruit besluitende dat de hemel hier het bestuur betekent, waardoor de kerk geregeerd wordt; de aarde de plaats van de kerk, ofwel de volken, die aan de kerk dienstbaar zijn; ofwel de woestijn, dat is, dat deel van de wereld, waar de kerk nog niet gesticht was, tot onderscheiding van het volgende תבל, dat de vruchtbare aarde betekent, enz. Maar ik vind geen bewijs voor die gedachten. Want hoewel in onze psalm de oprichting en bevestiging van het genadekoninkrijk bedoeld wordt, zo volgt immers daaruit nog niet, dat al de uitdrukkingen van deze psalm tot één toe, daarop bepaald zien moeten. Of zou de heilige Spreker Gods macht en trouw, in het koninkrijk van de natuur betoond, niet tot een bewijs mogen bijbrengen, dat Hij eveneens kon en zou handelen in het oprichten en bevestigen van het koninkrijk der genade? Mij dunkt, zo liggen eenvoudig de woorden bij onze psalmist, en hoewel men ze hier letterlijk en eigenlijk opvat, zullen ze echter verhevenheid genoeg bezitten. De inzichten van de vleeselijke Joden moeten niet vermengd worden met die van de christenen, die Gods genadeheerschappij niet verwerpen, gelijk die ongelovigen doen. En het zou wat hard zijn, de letterlijke verklaring van die beiden op gelijke voet door te strijken¹. Dus denk ik letterlijk aan het HEELAL, in zijn grootste uitgebreidheid aangemerkt.

6. Toeëigening ervan aan God

Dit nu wordt aan Jehovah als Zijn eigendom toegeschreven. De hemel is UWE, ook is de aarde UWE. In 't Hebreeuws staat לַיהוָה לַיהוָה. De verschillende betekenissen van dit voorzetsel, -, kunnen elders nagezien worden². Zij kunnen allen tot één hoofd gebracht worden, tot een toeëigening namelijk. Hetzij in de betrekking van oorzaak, of van eigendom, of van vereniging, of van oogmerk. En wat zwaarigheid, als wij het hier wat ruim nemen? De hemel is לַיהוָה, UWE, als

zijn Oorzaak, Bezitter, Bestuurder, en hoofdbe-doelde oormerk. Ook is de aarde לַיהוָה, UWE, in al deze opzichten. Bijkans in die kracht als Paulus spreekt: uit Hem, door Hem, en tot Hem zijn alle dingen³.

7. Nadere verklaring

Dus zal onze heilige Spreker met die toeëigening de volgende stukken aanwijzen.

A. Eerst, dat GOD de Schepper en Formeerder is van hemel en aarde, en uit dien hoofde ook een volstrekt en soeverein eigendom erop als Zijn schepselen heeft. Mozes beschrijft dit uitvoerig, Gen. 1. En Nehemia erkent dat: Gij zijt die HEERE alleen, Gij hebt gemaakt den hemel, den hemel der hemelen, en al hun heir, de aarde en al wat daarop is, de zeeën en al wat daarin is, en Gij maakt die allen levend; en het heir der hemelen aanbidt U⁴. Hier vandaan die taal: de hemel is des Heeren⁵. En hoewel daar bijgevoegd wordt, de aarde heeft Hij de mensenkinderen gegeven, echter, wat het grondrecht aangaat, wordt zij ook aan GOD toegeëigend. Want de aarde is des Heeren, mitsgaders haar volheid⁶.

B. Ten tweede, dat Hij ook over dit door Zijn Eigen macht geformeerd eigendom, een dadelijke heerschappij oefent, waaraan alles wat er is volslagen ondergeschikt is, en zijn onderhoud, gebruik en bestuur alleen in en van GOD heeft. Waarom Hij ook als een groot God, en een groot Koning boven al de goden wordt aangemerkt⁷, Wiens koninkrijk over alles heerst⁸, doende al wat Hem behaagt, in de hemelen, op aarde, in de zee en alle afgronden⁹. Getuige alle werken van de voorzienigheid, waardoor Hij alles draagt, onderhoudt, verzorgt, beweegt en richt naar Zijn welgevallen. In de hemel der hemelen, met aldaar Zijn troon te bevestigen, Zijn majesteit op het heerlijkst te doen

¹ Quod tamen satis dure a Cl. Interprete factum existimo; ubi, nulla nostratum mentione facta, (scil. qui literalem sensum hic tenent) his utitur verbis. Male JUDAEI hic & in ceteris (ad vs. 13 respici puto) ut R. David, tantum ad conditum mundum respiciunt. Notatus ideo a Cl. MARCKIO in Anal. Exeg. h. Psalmi.

² Conf. GLASS Phil. f. l. IV. Tr. I. p. 1178 seqq.

³ Rom. 11:36.

⁴ Neh. 9:6.

⁵ Psalm 115:16.

⁶ Psalm 24:1.

⁷ Psalm 115:4,5.

⁸ Psalm 103:19.

⁹ Psalm 135:6.

afschitteren, Zijn *engelen* aldaar bevel te geven, en plaats voor de uitverkorenen te bereiden, en die gezaligden, die reeds daar binnen zijn, het volop genot van Zijn onmiddellijke gemeenschap te verlenen. – Wat lager aan de *sterrenhemel* ontdekt Hij Zijn soevereine macht en trouw in zijn heerlijke lichamen, ordeningen, stand, loop gebruik, uitwerksels te beschikken, te besturen, te onderhouden, en dat zo nauwkeurig en zo uitvoerig, dat er die allerschilderachtigste uitdrukking uit geboren is, *Die het getal der sterren telt, Die ze alle bij name roept*¹⁰, enz. – Nog later *bindt Hij de wateren in Zijn wolken*¹¹, en *doet dampen opklimmen van het einde der aarde; Hij maakt de bliksemen met den regen; Hij brengt den wind uit Zijn schatkameren voort*¹². – Ook is het *Hij, Die daar zit boven de kloot der aarde, en derzelve inwoners zijn bij Hem geacht als sprinkhanen*¹³. Hij doet er mede naar Zijn wil, en daar is niemand, die Zijn hand afslaan, of tot Hem zeggen kan: *Wat doet Gij?*¹⁴. Met één woord, niets is van deze opperheerschappij uitgezonderd. Het *grootste* zo min als het kleinste. Van de *mens* tot de *mier*; van de *walvissen* tot de geringste *schulpen* en *wormen*, en van de hoogste *bergen* tot aan het kleinste *zeezand*, ja tot aan de onzichtbaarste *stoffjes van de wereld*¹⁵. Wat *noodzakelijk* of *toevallig* is, of *vrij*, wat *redelijk* is of *redeloos*; zelfs is er geen *kwaad in de stad, dat de Heere niet doet*¹⁶. Ja, geen *kwaad denken*, en *kwaad doen*, daar Zijn *altijd heilige toelating, en bepalende en besturende hand* niet in te vinden is, om het *ten goede te denken*¹⁷, Zijn *macht te betonen*¹⁸, Zijn *bepaalde raad en*

¹⁰ Jes. 40:20. Men moet de geest en pen van de voortreffelijke HERVEY bezitten, om met rechte zwier de heerlijkheid van dit schilderij te vertonen; daar een GROTE GOD, in de hemel op Zijn troon zittende, of aan het hoofd van het *hemels heirleger* staande, een ontelbaar leger monstert, en zonder enige moeite al de miljoenen van Zijn benden *man voor man* natelt, en *man voor man* tot Zich roept, elk met zijn eigen naam en hoedanigheid! Het verstand verliest zich in de overweging van zo'n groots en onvergankelijk wonderstuk, en de niet minder grootse beschrijving!

¹¹ Job 26:8.

¹² Psalm 135:7.

¹³ Jes. 40:22.

¹⁴ Dan. 4:35.

¹⁵ Spr. 8:26.

¹⁶ Amos 3:6.

¹⁷ Gen. 50:20.

¹⁸ Exod. 9:16; Rom. 9:17.

voorkennis te doen stand grijpen¹⁹, ja, zelfs wel eens Zijn allerbijzonderste *genadeweg* daardoor te banen in de *gekruiste Middelaar*²⁰; en evenwel als *verre van goddeloosheid en onrecht*²¹, de *schuldige geenszins onschuldig te houden*²², maar aan de overtreder *Zijn toorn te bewijzen*²³.

C. *Eindelijk*, en bij wettig gevolg, לֵךְ , tot U, en tot Uw heerlijkheid. GIJ zijt er het uiteinde en grootste *doelwit* van. Alles moet strekken tot verkondiging van Uw *lof*, de *lof van Uw hoge deugden*, van Uw *onafhankelijkheid, eeuwige kracht en goddelijkheid, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid*; vooral ook van Uw *algenoegzaamheid*, van Uw *betamelijkheid*, van Uw *getrouwheid die rondom U is*. Ten einde die door Uw redelijke schepselen erkend, geroemd, gevreesd, beantwoord worden. *Al Uw werken, HEERE, zullen U loven, en Uw gunstgenoten zullen U zegenen. Zij zullen de heerlijkheid Uws Koninkrijks vermelden, en Uw mogendheid zullen zij uitspreken*²⁴.

8. Nadruk in dat herhaald לֵךְ , Uwe, Uwe, en het *bindsel* וְגַם ook

Het is intussen zeer aanmerkelijk dat de heilige Spreker niet alleen tot tweemaal toe zegt, לֵךְ , לֵךְ , Uwe, Uwe, maar dat Hij in het tweede lid het woordje וְגַם er bij voegt: *ook is de aarde Uwe*. Dus toont Hij niet alleen hoe *algemeen* en *volstrekt* deze *opperheerschappij* is, maar zo snijdt Hij ook alle *bedenkelijkheid* af, die mogelijk zou opkomen, zo al niet tegen Zijn *stelling* zelf, tenminste tegen het *oogwit*, waartoe Hij ze op gaf. Welk *oogwit* zeker daarop uitkomt, te tonen dat de HEERE, Die met zoveel proeven van *macht* en *trouw* het *heelal* op de *volstrektste* wijze *beheerst*, ook *machtig* en *getrouw* is om Zijn *genadebelofte*, ten goede van Zijn uitverkorenen, op zijn tijd te vervullen. Welke *waarheid*, hoe helder ook in zichzelf, evenwel in de praktijk maar al te veel betwist wordt, door de hoogmoedige *verbeelding* van het *vleselijk verstand*, dat gewend is verkeerde bevattingen en een nog

¹⁹ Hand. 2:23.

²⁰ Hand. 4:28.

²¹ Job 34:10.

²² Exod. 34:7.

²³ Rom. 9:22.

²⁴ Psalm 145:10,11.

verkeerder gebruik te maken van de vrijheden die God aan de inwoners van de aarde verleent, alsof God, Die de hemel tot Zijn troon heeft, en de aarde aan de mensenkinderen gegeven heeft²⁵, Zich niet zozeer met het ondermaanse bemoeien zou, maar Zich vergenoegen met Zijn hemel, daar Hij plaats en oorzaak genoeg vindt om Zich volmaakt te verlustigen. Deze dwaling (die meest een *praktische dwaling* is) breidt zich verder uit, dan men in het eerste denken zou. Zij is niet alleen de oorzaak van die goddeloosheid die met *sprekende daden* vraagt: *wat weet er God van? Zal Hij door de donkerheid oordelen? De wolken zijn Hem een verberging, dat Hij niet ziet; en Hij bewandelt den omgang der hemelen*²⁶. Dat is niet alleen de oorzaak van die hoge verbeelding nopens de *vrije wil*, alsof wij nu *onze eigen meesters* waren. Maar hieruit spruit zelfs voedsel voor het *ongeloof* in Gods kinderen, inzonderheid als ze niet spoedig genoeg Gods hulp gewaar worden, en als de vrijmachtige Voorzienigheid toelaat, dat de goddelozen voor een tijd op aarde geweld bedrijven. Waaruit, immers in de *praktijk*, wel eens de bedenking rijst, of God wel zoveel werk maakt van de aarde, waarop Zijn kinderen zich bevinden, en of Hij het Zich wel waardig acht Zich met de aardse zaken veel te bemoeien. Dat zelfs zo ver gaat, dat *Zion* wel eens meent: *de Heere heeft mij vergeten, de Heere heeft mij verlaten*²⁷. Waartegen dan een grote bemoediging geboren wordt, uit de overtuiging dat de aarde even zo volstrekt des *Heeren* is, en even zo volstrekt door Hem geregeerd wordt, als de hemel. Al schijnt er wel eens bekommering omtrent te zijn. Terwijl God altijd Zijn recht zal blijven handhaven, en tonen dat Hij wel *hoog woont*, maar ook *laag ziet, in de hemel en op de aarde*²⁸.

9. *Tweede lid*: betekenis van het woord תבל *wereld*

Dit laatste blijkt te meer uit het *tweede lid* van dit *vers*, waar Gods machtige en getrouwe bestelling omtrent het *bewoonde deel* van de aarde nog nader vermeld wordt: *de wereld en haar volheid, die hebt Gij gegrond*. Waar de

voorwerpen van Gods beheersing uitgedrukt worden door de *wereld en haar volheid*. Eerst is het תבל, dat door *wereld* is overgezet. Men leidt het doorgaans af van -"*, *dragen, aanbrengen, voortbrengen*, waarvan -&"* en -&"", de *voortbrengsels van de aarde, haar vrucht*²⁹. Dus zou תבל eigenlijk het *vruchtbare deel* van de aardkloot aanwijzen, ter onderscheiding van het *water*, en van *dorre en onbewoonde landstreken*, gelijk die tegenstelling wel eens voorkomt³⁰. Doch anderen leiden het af van --"³¹, dat *vermengen* betekent, zowel met opzicht op *droge* als op *vloeibare stoffen*. En dan zal תבל die bijzondere vermenging en samenlopende verscheidenheid aanwijzen, die men op de bewoonde aarde vindt, de verscheiden gedaanten, eigenschappen, voortbrengsels, inwoners van de aarde, en het wonderschoon geschakeerd verschieft van ontelbare wezens van verscheidene soorten en werkingen, enz. Hoe het zij, תבל zegt altijd *dat deel van de wereld*, waarop het *menselijk geslacht* de naaste betrekking heeft, de *bewoonbare delen* van de *aardbodem*, wordende daarom meermalen onderscheiden van ארץ, dat meer algemeen is³². Waarom de LXX het ook vertalen, οἰκουμένη.

10. ... en haar volheid

Bij deze *wereld* wordt nu haar *volheid* gevoegd, תלואה, waardoor dan de gehele menigte van zaken verstaan wordt, die zich op deze bewoonbare aarde opdoet, in menigvuldige en ontelbare soorten van schepselen, die haar vervullen, elk in zijn verscheiden aard, werkingen, gebruik en oogmerken, zowel in het groeiende als in het gevoelige en redelijke meermalen de *volheid der aarde* genoemd³³.

11. ... weer *eigenlijk* te verstaan

Hierbij berust ik *letterlijk*, liever dan dat ik met anderen de zin figuurlijk nemen zou, en door deze *bewoonbare* of *vruchtdragende wereld* de *kerk*

²⁵ Psalm 115:16; Gen. 1:26,27.

²⁶ Job 22:13,14.

²⁷ Jes. 49:14.

²⁸ Psalm 113:5,6.

²⁹ uti COCCEJUS in *Lex. & ad Psalm 24:1*.

³⁰ Jes. 14:17.

³¹ Ita SCHINDLERUS in *Lex. &c.*

³² Psalm 24:1; Spr. 8:31.

³³ Psalm 24:1, enz.

verstaan, dat *koninkrijk dat Christus* reeds heeft onder Zijn gelovigen. Terwijl de redenering van onze heilige Spreker veel klaarder en tevens veel ruimer zal zijn, wanneer wij bij de *letter* blijven. Want, nadat in het algemeen van *Gods opperheerschappij over het heelal* gesproken is, wordt nu zeer goed te pas aangemerkt, dat deze *opperheerschappij* op een zeer bijzondere wijze gaat over dat deel, dat voor de *mens* geschikt is, als een voorwerp van *Gods* bijzondere *voorzorg*. Terwijl niets daar bij geval bestaat, of door eigen beweging buiten het allermachtigste en getrouwste bestuur van de voorzienigheid.

12. Verklaring van het woord \$2* gronden

Dat deze *wereld en haar volheid* op zo bijzondere wijze onder het oog en de hand van God staan, kan niemand loochenen, die de algemene leer van de *voorzienigheid* als waarlijk erkent. Waarom ik er niet op staan zal, maar mij spoeden tot het bewijs, dat *Ethan* er van geeft uit de grondvesting ervan, *אתה יסדתה*, *Gij hebt ze gegrond*. \$2* zegt *iets zijn vastigheid geven om te kunnen bestaan*. Tot de *bouwkunde* overgebracht, wijst het aan al het werk dat er vereist wordt om een gebouw van zijn allereerste beginselen tot de volle voltooiing toe, *stevigheid* en *vastigheid* te geven. De *grond* van een gebouw wordt eerst gelegd. Zo kan het de *eerste beginselen* van de *bouw* zeer gevoelig aanwijzen³⁴. De volle *voltooiing* geeft de volkomenste *vastigheid*, wanneer al de muren, gebinten, zolderingen, op het ene fundament gevestigd, in een nauw verband met elkaar staan, en zo *vast* en *hecht* blijven. En in die zin zal ook hier door dit \$2* *alles* verstaan worden, wat tot de *aanvang*, *voortgang*, *voltooiing* en *bevestiging* van de *wereld* en hare *volheid* behoort. Dat de Schrift meermalen aan de HEERE toeschrijft³⁵.

13. Hoe God de wereld gegrond heeft

Dit dan, met opzicht op de *תבל*, de *bewoonde wereld* zelf beschouwd, zal in ruimte te kennen geven,

A. *Vooreerst*, Gods *eerste werk* daaromtrent, door de *schepping van stof uit niet*, en door ze vervolgens te *schikken* en te *vormen*, en zo op haar *grondvesten* te doen neerzinken³⁶, gevende vervolgens dan elk deel zijn bijzondere eigenschappen, en vervullende hun ledigheid met de volheid van allerlei schepselen, die tezamen als delen van het geheel, elk naar zijn aard, dienen tot vastigheid, onderhouding en bevestiging van de gehele *massa*; als een *gebouw*, van welke de delen alle, elk in zijn soort en gebruik, tot vastmaking van het geheel strekken moeten.

B. *Ten tweede*, in het bijzonder mag men hier in het oog houden de bestendige *onderhouding* en werkzame handhaving van de wetten, die de Heere aan dat deel van het heelal bijzonder gegeven heeft, om het daarmee staande te houden. Men kan hier verschillende zaken toe brengen. Neemt eens, die almacht waarmee God de *aarde* in zo ruim een vak als rondom haar is, als in onwrikbare spillen hangt, dat ze haar afpalingen en loopkringen nooit te buiten gaat. Dat verbazend wonderstuk, waarop *Job* schijnt te zien, als hij zegt: *Hij hangt de aarde aan een nier*³⁷. – Al verder, de bijzondere beschikking omtrent haar *bijzondere delen*, en wel bepaald het *droge* dat tot *bewoning* geschikt is. – Door dat van de *wateren* te bevrijden; zodat de *aarde* wel *in en door het water bestaat*³⁸, maar echter daardoor niet verzwolgen wordt. *Hij heeft ze gegrond boven de zee, en gevestigd boven de rivieren*³⁹, zodat ze het hoofd boven houdt, en als zeggen kan: *luctor & emergo*. *Waarop zijn haar grondvesten nedergezonden, en wie heeft haar hoeksteen gesteld?*⁴⁰. – Door eindelijk de eens gestelde *natuurwetten* te handhaven, rakende dat alles dat de aarde tot een bekwame woonplaats voor alle levende schepselen, bijzonder voor de mensen maakt, gelijk daar zijn, de bepalingen omtrent haar voortbrengselen, omtrent de verscheiden *klimaten*, *seizoenen*, *winden* en omtrent al hetgeen er verder nodig is. Volgens de vernieuwde verklaring na de zondvloed, *voortaan al de dagen der aarde zullen zaaiing en oogst*,

³⁴ 1 Kon. 5:17.

³⁵ Psalm 24:2; 1 Sam. 2:8; Job 38:4; Psalm 104:5; Spr. 3:19, enz.

³⁶ verg. Job 38:6.

³⁷ Job 26:7.

³⁸ 2 Petr. 3:5.

³⁹ Psalm 24:2.

⁴⁰ Job 38:6.

*en koude en hitte, en zomer en winter, en dag en nacht, niet ophouden*⁴¹.

14. *Volheid van de wereld ook door God gegrond*

Dat nu van de *bewoonbare wereld zelf* waar is, is ook van haar *volheid* waar. Van alle schepselen die zich erop bevinden, levenloze, redeloze, redelijke, zonder uitzondering, in zoverre alles daar zijn behoorlijke aard, stand, werking, schikking, gebruik heeft, en al de verschillende soorten van wezens volgens onverbreekelijke natuurwetten bewaard worden, tot bereiking van het oogmerk waartoe zij allen geschikt zijn, enz. Dingen van zo'n uitgestrektheid, dat het mij onmogelijk is, daarin uit te weiden. Die vaste ordening van de natuur, zich opdoende in het geringste schepseltje, zowel als in het grootste, verbaast een wijsgeer, verdoemt een godloochenaar, en geeft een godgeleerde stof om de 104^e psalm volvrolijk na te galmen, waar deze *grondvesting*, zowel van de *wereld zelf*, als van haar *volheid*, met Goddelijke klanken vermeld wordt.

15. ... zijnde een werk van *Goddelijke grootmogendheid*

Zie daar dan weer iets waarvan met recht gezegd kan worden, אָתָּה, *Gij hebt het gedaan!* 't Is een *volstrekt Goddelijk werk*, waarin de HEERE geen medegenoten of medehelpers hebben kan. God beriep zich erop, meer dan eens⁴². Een bewijs derhalve van de *wezenlijke* en onpaalbare *grootmogendheid* van de Heere, en tegelijk van Zijn ongekreukte *getrouwheid*, werkzaam ten goede voor al Zijn schepselen, voor welken hun bestaan, welzijn en veiligheid er dus geen zwaarigheid is. *Uw getrouwheid is van geslacht tot geslacht. Gij hebt de aarde vastgemaakt, en zij blijft staan*⁴³. Laatst een ontegenzeggelijk bewijs dat GOD, Die het heelal met zoveel soevereine macht en trouw regeert, en voor de aarde en haar volheid zo'n bijzondere zorg draagt, ten volle in staat en ten volle getrouw is, om Zijn *verbondsbelofte* aan Zijn *kerk* te vervullen; omwille waarvan de aarde nog bewaard en onderhouden wordt, en naast alle

andere schepselen ten goede van *Gods kerk* moet medewerken. Maakt *God de grondvesten* van de *aarde zo vast* – Hij zal zoveel te meer de *grondvesten* van Zijn *Zion vastmaken*, ja, Zijn kerk onwrikbaar stellen, *al veranderde zelfs de aarde haar plaats*⁴⁴.

16. Overgang tot vs. 13

Bij dit algemeen proefstuk van Gods macht en trouw, voegt onze heilige Spreker nu een nog meer bijzondere proef; ontleend aan de allermerkwaardigste voorzorg voor *Israël*, in het land van hun inwoning met een allerheerlijkste vruchtbaarheid te zegenen, en daartoe de *gesteldheden* van *lucht* en *aarde* op een machtige en gunstrijke wijze te verzorgen; vers 13. *Het noorden en het zuiden hebt Gij geschapen. Thabor en Hermon juichen in Uw Naam*. Daar wij *eerst* bepaald worden bij de verscheidenheid van de *luchtstreken*, en *dan* tot de wonderen, die in Kanaän op het *aardrijk zelf* gezien worden.

17. Verklaring van *het noorden*

In opzicht van het eerste zegt de Spreker: *het noorden en het zuiden hebt Gij geschapen*. Waar *twee gewesten* tegenover elkaar gesteld worden, waarvan het NOORDEN eerst in het oog komt, אָרְצָה. Het algemeen gevoelen is, dat dit *gewest* zijn naam ontleent van 057, *bedekken*; omdat dit oord, als ver van de *zon* gelegen, een groot gedeelte van het jaar er niet door beschenen wordt, en de lucht in die streek veelal *ijzig* en *donker* is. Maar zou men hetzelfde niet van de *zuidpool* kunnen zeggen? Beter komen ons de gedachten van de heer SCHULTENS voor, die het afleidt van 57, *speculari, e specula prospicere*, van *ver, in het verschiet beschouwen, uitkijken*, dat zeer gepast is op de *noordpool* en zijn *gesternten*, in opzicht voor degenen die onder de *evenaar* leven. Waar HIËRONYMUS het gehaald heeft door het *noorden* de *antichrist* te verstaan, weet ik niet; hoewel hij zich beroept op *Jeremia's* godsspraken⁴⁵. Zulke uitleggingen verdienen geen weerlegging. Ook voldoet het mij niet dat men hier alleen zou denken aan die *volken*, die ten aanzien van *Palestina noord-*

⁴¹ Gen. 8:22.

⁴² Job 38; Jes. 48:13, enz.

⁴³ Psalm 119:90.

⁴⁴ Psalm 46:3.

⁴⁵ Jer. 1:14.

waarts gelegen zijn, als de *Assyriërs*, de *Babylo-niërs*, enz. Want *Ethans* uitdrukkingen hebben geen gemeenschap met die andere plaatsen, waar men die volken onder zo'n beschrijving aantreft⁴⁶. Alle dusdanige gedachten vlijen, naar mijn oordeel, niet genoeg met de eenvoudig, niet alleen van de uitdrukking, maar ook van het oogwit en verband. Hierdoor word ik veel eerder gewezen tot het *noordelijk luchtgewest* en zijn *eigenschappen*, inzonderheid met betrekking op *Palestina* en zijn *vruchtbaarheid*; vooral ten aanzien van de *noordelijke winden*, en de *hoedanigheden* daarvan, als *koude*, *droogte*, *zuiverende kracht*, *doordringendheid*, enz.; zo merkkelijk dienstig voor het groeizame in de gewesten, aan die zijde van de evenaar, op een getemperde breedte gelegen.

18. Het zuiden verklaard

Hier tegenover ligt het ZUIDEN, זָוַי. De LXX hebben gelezen, * / * &, en daaruit is die vertaling, και θαλάσσης, en de zee, ook in andere overzettingen overgenomen. זָוַי zegt het zuiden, omdat voor iemand die met het aangezicht naar het oosten staat (waar de zon het eerste gezien wordt) het zuiden aan de rechterhand is⁴⁷. Men heeft hier dan het *luchtgewest*, dat recht tegenover het *noorden* gelegen is, en wel allerbijzonderst weer beschouwd moet worden met betrekking en op zijn invloed op het *groeizame*, en op *Palestina's vruchtbaarheid*, waartoe het *zuidelijk luchtgestel*, en de daaruit rijzende *dampen* en *winden* zeer veel toebrengen, door hun eigenschappen, als *warmte*, *vochtigheid*,

⁴⁶ Op dezelfde plaats, en Zef. 2:13, etc.

⁴⁷ AINSWORTH, HAMMOND en anderen leiden deze schikking van wereldgewesten af van de wijze van bidden, met het aangezicht naar het oosten gekeerd. Waarvandaan het oosten . \$8, voor, en het westen 9&(! achter genoemd zou zijn. Maar dit had wel plaats bij de heidenen, en naderhand uit andere inzichten bij de eerste christenen, maar niet onder de Joden, die in het algemeen hemelwaarts, of naar hun verscheiden gelegenheid tempelwaarts gekeerd baden. En van een bidden naar het oosten in de aartsvaderlijke kerk is geen bewijs ter wereld. Veel gevoeglijker is het dan, deze schikking van de luchtgewesten af te leiden van de opgang van de zon, die het eerst in de gewesten van de hemel onder het oog valt, en dus vanzelf het begin van de verdeling maakt. Moetende zo noodwendig het noorden aan de linker-, en het zuiden aan de rechterhand gezien worden.

bekwaamheid om het aardrijk te openen, te weken, te koesteren, tot uitspruiting van planten en veldvruchten. Dus treffen we in het *noorden* en *zuiden* juist die twee voorname middelen aan, waardoor *de hemel de aarde verhoort*, teneinde de *aarde* weer *het koren*, *de most* en *de olie*, en *deze Jizreël zouden verhoren*⁴⁸. Waartoe God tweeërlei in zichzelf geheel strijdige werktuigen aan de luchthemel gebruikt, het *koude*, *droge* en *scherpe noorden*, om het aardrijk en de lucht te zuiveren, zijn al te grote hitte te verkoelen, zijn al te grote vochtigheid op te drogen, de kluiten, zaden en plantsoenen vastigheid en zelfstandigheid bij te zetten, de vruchtbaarmakende zouten over het land te spreiden, enz. Het warme, vochtige en strelende *zuiden*, dat door de nabijheid van de zon verwarmt, de aarde opent, de milde zomerregens doet neerdalen, de velden met een aangename warmte stooft, en de gewassen doet opschieten. Waar vandaan die toespelings: *ontwaak, Noordenwind, en kom, gij Zuidenwind, doorwaai mijn hof, dat zijn specerijen uitvloeien*⁴⁹!

19. Beide van God geschapen. Woord ! 9"

Een wonderstuk, zowel wenselijk als grootmachtig. Passend voor Zijn grote *Werkmeester*, *GOD* namelijk, Die er als de Oorzaak van wordt aangemerkt. GIJ HEBT ZE GESCHAPEN. De kracht en betekenis van het woord ! 9" is door zovelen en zo menigmaal verklaard, dat ik daaromtrent weinig behoef aan te merken. Het zegt in zijn volle kracht, *iets voortbrengen dat er niet was, door een almachtig bevel van Gods wil. Te spreken en het is er, te gebieden en het staat er*⁵⁰. *De dingen die niet zijn, te roepen alsof ze waren*⁵¹. Hetzij uit een *volstrekt niet*, of uit een *voorafgaande*, hoewel op zichzelf geheel *onbekwame stof*. Wordende voorts in dit woord niet alleen het gehele werk van de *eerste schepping* ingesloten, maar ook het *gehele werk van de voorzienigheid*, die als een *creatio continua, gedurige schepping*, is aan te merken. Zo versta ik het ook hier *letterlijk*, latende aan anderen vrijheid om hier het werk van de *herscheping* mede in te sluiten; schoon ik er geen voldoende grond toe zie. Hoewel ik toesta dat door het werk van de

⁴⁸ Hos. 2:20,21.

⁴⁹ Hoogl. 4:16.

⁵⁰ Psalm 33:9.

⁵¹ Rom. 4:17.

herscheping, dat is, de *verlossing*, 't *heelal*, inzonderheid de *aarde*, een nieuwe gedaante, glans en leven verkregen heeft.

20. Hoe *God* het *noorden* en *zuiden* *geschapen* heeft

Onze heilige Spreker dan, GOD aanmerkende als de *Schepper van het noorden* en *zuiden*, oogt op dat *almachtig werk*, dat die *Schepper van de einden der aarde*, ook aan die twee *hemelstreken* heeft besteed, in de eerste voortbrenging ervan, toen *de dingen die men ziet, niet geworden zijn uit dingen die gezien worden*⁵², wanneer de *schikking* gemaakt, de *ordeningen* besteld, *ruimte* en *plaats* afgemeten, al de *vereisten* daar gesteld, en *natuurwetten* gegeven zijn, waaraan de strijdigste onderwerpen onderworpen zijn, en zeer eendrachtig tot hetzelfde einde moeten uitlopen. Een werk dat ik bijzonder meen verricht te zijn op de *tweede dag*, toen God het *uitspansel* maakte, Gen. 1:6,7,8. En tevens oogt Hij op de bestendige *onderhouding* en *regering* van al deze dingen, waarin God op een handtastelijke wijze Zijn grootheid en goedheid toont, doende deze verscheiden windstreken inzonderheid strekken ten goede van het aardrijk, vooral in de gewesten van Kanaän, en *verhorende* zowel *de hemel*⁵³, en *doende voor Israël Zijn goede schat, de hemel, open*⁵⁴. Een zaak, allerblijgbaarst, niet alleen uit GODS onfeilbaar *Woord*, maar ook uit de gezonde rede, ervaring en het getuigenis van ieders geweten. Een zaak tevens, als een werk van *God alleen* aan te merken; waarom er weer אֵתָהּ, *Gij, Gij Zelf, Gij alleen*, bij staat; tot een vertoog dat God hierin geen *hulp, metgezel* of *werktuig* nodig heeft. *Ik, de Heere, doe al deze dingen*⁵⁵. Weg dan met stomme *afgoden*, en met allen die zich aan Hem gelijk willen stellen!

21. Een bewijs van *mogendheid* en *trouw*

Waarlijk weer een bewijs van Gods bijzondere *oppermogendheid* en *trouw*, zowel omtrent de wereld in het algemeen, als omtrent *Israël* in het bijzonder. 't Is een *groot God*, Die zulke bestel-

lingen maken kan; *een meetsnoer over de aarde trekken, en van de hemelen met de span de maat nemen*⁵⁶. *Job* zegt van Gods almachtig bestuur over het *noordelijk* deel van de *hemel*: *Hij breidt het noorden uit over het woeste*⁵⁷, trekkende die ruime *boog*, dat kunstig en vreselijk *gewelf*, dat aanstonds in het *noorden* van de *hemel* onder het oog valt, over die vervaarlijke grote tussenruimte heen, zonder dat echter dat gewelf inzakt, of in wanorde geraakt. Niet minder voortreffelijk spreekt hij van *God, Die den Wagen maakt, den Orion, en het Zevengesternte, en de BINNENKAMEREN VAN HET ZUIDEN*⁵⁸, dat is, de *gesternten* van het *zuidelijk hemelgewest*, die voor hen, die *noordelijk* van de *evenaar* liggen, meer bedekt zijn, en als in *verborgen kamers* opgesloten. Bijzonder blijkt deze wondere hand in de *lucht* en de verscheidenheid van *weer* en *winden*. Waarom van *God* getuigd wordt, dat Hij *op de vleugelen des winds wandelt*⁵⁹, dat Hij *de wind in Zijn vuisten verzamelt*⁶⁰, en die *voortbrengt uit Zijn schatkamers*⁶¹. Ook inzonderheid met opzicht op het *noorden* en *zuiden*. Waarom *Job* zegt dat God *de wind het gewicht maakte*⁶². En opmerkelijk spreekt *Elihu*, van het *zuiden* en *noorden*. Van 't *zuiden*, als hij vraagt, [*hebt gij wetenschap*] *hoe uw klederen warm worden, als Hij de aarde stil maakt uit het zuiden?* Van het *noorden* in deze woorden: *en nu ziet men het licht niet als het helder is in den hemel, als de wind doorgaat, en dien zuivert; als van het noorden het goud komt* [d.i. het *noorderlicht*]; *maar bij God is een vreselijke majesteit*⁶³. Dit zijn bijbelbewijzen. De dagelijkse ervaring leert verder voldoende hoe *getrouw* God in deze *voorzorg* handelt, en *Israël* had er de vruchtbaarheid en weligheid van Kanaän aan dank te wijten, ondervindende gedurig het belang dat ze bij deze besturende voorzienigheid hadden. Vooral wanneer God hun die zegen wel eens ontnam, door overmaat van regen of droogte een honger in het land zendende, enz.

⁵² Hebr. 11:3.

⁵³ Hos. 2:20,21.

⁵⁴ Deut. 28:12.

⁵⁵ Jes. 45:7.

⁵⁶ Job 38:5; Spr. 30:4.

⁵⁷ Job 26:7.

⁵⁸ Job. 9:9.

⁵⁹ Psalm 104:3.

⁶⁰ Spr. 30:4.

⁶¹ Ps. 135:7; Jer. 10:13.

⁶² Job 28:25.

⁶³ Job 37:17,21,22.

22. Tweede lid van vs. 13

Gelijk nu Gods grootmachtige en getrouwe voorzienigheid zich op zo'n bijzondere wijze ontdekt in de verschillende windstreken, die tot vruchtbaarmaking van Zijn land dienstig moeten zijn, zo ontdekt ze zich ook op de aarde zelf, in zeer bijzondere proeven, zo daar het aardrijk door de mens beschouwd wordt, als daar God de goedertieren natuur gelijk als alleen, en tegen de verwachting aan doet *werken*. Waarvan men in Palestina overvloedige proeven vond. Onze heilige Spreker kiest er twee uit: *Thabor en Hermon juichen in Uw Naam*.

23. Beschrijving van Thabor

Twee *gebergten* worden hier genoemd. De *eerste* berg is THABOR; meermalen in de Heilige Schrift voorkomende⁶⁴; waarvan ook een *stad* in *Zebulon* de naam gekregen heeft. *Josefus* en anderen noemen hem *Ἰταβυριον*⁶⁵, en *Stefanus*⁶⁶ *Ἀταβυρον*, meldende van een berg in het eiland *Rhodus*, zo genaamd, maar voegende er in het einde bij: *εσι και Φοινικης*, te kennen gevende dat er ook in *Fenicië* een *Thabor* is, waarmee hij zeker dit *Thabor* meent. Over de oorsprong van het woord is verschil. HIËRONYMUS vindt er verborgenheden in, 9& ! &" ; *veniens lumen*, of *veniat lux: het komende licht*, of *het licht kome*. 't Is vrij wat gevoelijker het af te leiden van 99" *verkiezen*, wegens de schoonheid van de berg, een *uitverkoren berg*; of met RELAND⁶⁷ van 9&"), de) in ; veranderd zijnde. Dus zou er de gelegenheid van de berg mee bedoeld worden, uit het midden van de vlakte oprijzende, en als een *navel uitpuilende*. Wat hier van zij, 't is een berg gelegen aan de grenzen van *Issaschar* en *Zebulon*⁶⁸, zoals blijkt uit *Joz. 19:12,22*. En dus in het land, naderhand met de naam *Galilea* bekend,

⁶⁴ Richt. 4:12,14; *Joz. 19:22*.

⁶⁵ Ant. I. IV: c. 6.

⁶⁶ *περι πολεων*, in V.

⁶⁷ Palæst. p. 332.

⁶⁸ EUSEBIUS en HIERONYMUS voegen er ook *Nafthali* bij, maar BONFRERIUS berispt dat, omdat de stam *Zebulon* tussen *Issaschar* en *Nafthali* heen sprong. Evenwel *Nafthali's* landpale wendt zich westwaarts naar *Aznoth Thabor*, *Joz. 19:34*. Wat zwarigheid, als men stelt dat de omliggende streken van *Thabor* de naam van die berg ontleend hebben? Waarvan ook RELAND niet afkerig is. Palæst. L. L. c. 2. p. 331.

in een grote vlakte, *Esdreton* genaamd, of anders *het veld van Jizreël*, noordelijk op ten aanzien van *Jeruzalem*, en naar de aanwijzing van MICHAEL GLYKAS⁶⁹, twee dagreizen van die hoofdstad. Een berg, voor een van de schoonste van geheel *Kanaän* gehouden; staande geheel en al op zichzelf, en als een *ei* of *suikerbrood* in een *schuinse* hoogte van *dertig stadiën* oprijzende, en beneden aan de voet een omtrek hebbende van ongeveer *drie uren*. Dus is hij reeds vermakelijk wegens de aangename *evenredigheid* van *gedaante*, maar nog veel aangenamer door de bijzondere *vruchtbaarheid*, in geboomte, planten, bloemgewassen, enz. 't Is hetzelfde *Thabor*, daar *Barak* met *tienduizend mannen overtrok*, en vervolgens aftrekkende die grote overwinning of *Sisera* behaalde⁷⁰, en daar *Zebah* en *Tsalmuna die mannen dood sloegen*⁷¹. Het oude en algemene gevoelen is, dat dit de berg is geweest, waarop Christus in het bijzijn van *drie apostelen* is verheerlijkt⁷²; maar met reden is dit gevoelen door andere weersproken⁷³. En nog veel onzekerder is het, wat zeker geleerd man heeft geprobeerd te beweren, dat dit *Thabor* de berg is geweest waarop *Christus* door de *verzoeker* gebracht werd⁷⁴. Meer zeg ik van *Thabor* niet. Die er nader bericht van begeert, kan bij RELAND, CALMET, DAPPER en anderen terecht raken.

24. ... en Hermon

Bij deze berg wordt nu een andere gevoegd, HERMON, of CHERMON, *חֶרְמוֹן*, waarvan wij ook dikwijls in de Schrift lezen⁷⁵. EUSEBIUS en HIËRONYMUS schrijven kwalijk *Αερμων* *Aermon*. Over de oorsprong van deze naam is men weer onzeker. HIËRONYMUS leidt hem af van . 9(*vervloeking*, en vindt er wonderlijke spelingen in. En AUGUSTINUS verklaart het nog misselijker, *lumen exaltatum*, *het verhoogde licht*, daar dan zeldzame verborgenheden in gezocht worden. Sommigen vinden wel *drie bergen* van die

⁶⁹ Ann. p. 111.

⁷⁰ Richt. 4.

⁷¹ Richt. 8:18.

⁷² Matth. 17, enz.

⁷³ LIGTFEET, *Hor. Hebr. in Marc. 9:2*. RELAND *Palæst. I. I.* p. 334. CALMET, alii.

⁷⁴ Matth. 4:8. vide *Biblioth. Brem. Cl. VI:* p. 849. seqq.

⁷⁵ Deut. 3:9; 4:48; *Joz. 11:17; 12:1,5; 13:5,11; 1 Kron. 5:23; Psalm 133:3; Hoogl. 4:8; Ps. 42:7.*

naam⁷⁶. Evenwel, op zijn best zal men er maar twee kunnen vinden. De ene, doorgaans nabij *Thabor* gesteld, waarvan HIËRONYMUS schijnt gewag te maken⁷⁷, gelijk ook ADRICHOMIUS daarvan spreekt. De andere gelegen aan de uiterste *noorderpalen* van het *Overjordaans* gewest van de *Israëlieten*, gelijk blijkt uit Deut. 3:8, waar de *beek Arnon* en de *berg Hermon* als de *twee uiterste palen* van dat *Overjordaans* gewest worden aangemerkt; strekkende dus aan de *Libanon* en 't gebergte van *Gilead*, of liever aan de *Antilibanon*, aan de uiterste grenzen van de *halve stam Manasse*, nabij de *oorsprong* van de *Jordaan*. Men vindt ook andere namen aan die berg gegeven. *De Zidoniërs noemen Hermon Sirjon; maar de Amorieten noemen hem Senir*⁷⁸. Hoewel uit Hoogl. 4:8 blijkt dat *Senir* eigenlijk maar een *gedeelte* van *Hermon* is, bestaande dit gebergte uit vele *heuvels* en *hoogten*⁷⁹. Nog wordt hij genaamd Sion^{80} , dat wel eigenlijk van Tzion^{81} onderscheiden is, maar mogelijk wel eens om de aangename nabijheid in *klank* met *opzet* verwisseld wordt⁸¹. Elders lees ik in het meervoudige van $\text{chermoniem}^{\text{82}}$, waarbij aanstonds gevoegd wordt $\text{het gebergte Mizar}$, of *Mitzgnar*, gelijk sommigen het zo onvertaald laten. Daar anderen, gelijk onze *overzetter*s, het verduitsen, *het klein gebergte*; anderen weer anders nemen⁸³. Ook wordt *Hermon* wel eens door uitheemsen genoemd $\text{\textcircled{O}p\textcircled{O}c\textcircled{O}c\textcircled{O}c}$, omdat een gedeelte van dat gebergte nabij de stad *Paneas* gelegen was. Een gebergte (te weten, ik spreek van het laatst genoemde) dat al vrij wat verschilt van *Thabor*, niet alleen in streek van ligging, maar ook in hoedanigheden. Want daar *Thabor* in het midden van het land lag, en zijn welige oppervlakte zeer goed bebouwd was, brengende een overvloed van

veldvruchten en fijn boomgewas voort, moet dat *Hermon*, waarvan wij het laatste spreken, aan het uiterste van Israëls grenspalen gelegen, nabij *Libanon*, een woester gebergte geweest zijn. Zoals trouwens blijkt omdat er *verscheurend wild* op huisvestte, waarop in Salomo's Hoog Lied toegespeeld wordt, waar ik de *Libanon*, *de top van Amana*, *de top van SENIR* en van *HERMON*, *de WONINGEN DER LEEUWINNEN*, *DE BERGEN DER LUIPAARDEN*, bijeen vind⁸⁴. Tot een bewijs dat zulk roofgedierte daar vrij talrijk gevonden werd. Welke wilde woestheid te groter is, als dit gebergte van boven, evenals de *Libanon* en *Antilibanon* gedurig met *sneeuw* bedekt is, gelijk immers HIËRONYMUS bericht; meldende dat er van die *sneeuw* naar *Tyrus* gezonden werd tot verfrissing; waarom ook de *Joden* het noemen, ! # - ; 9%, *het sneeuwgebergte*. Dat echter niet wegneemt dat dit *Hermon*, immers van zijn voet af tot een tamelijke hoogte, zeer bijzondere proeven kon geven van de *vruchtbare natuur*, door Gods *aanbidelijke voorzienigheid* zonder mensenaarbeid daar een overvloed van voortreffelijke plantsoenen verschaffende, namelijk van *zwaar* en *treffelijk geboomte*, bij voorbeeld van *hoge* en *voortreffelijke dennebomen*, zoals ADRICHOMIUS het beschrijft, beroepende zich met recht op Ezech. 27:5. Welke tweeledige aanmerking straks nader zal te pas komen.

25. Hoe *Thabor* en *Hermon* hier te nemen

Ik heb dus de *letter* wel enig licht proberen bij te zetten, maar ik heb op verre na niet gedaan. Want de *vraag* blijft nog, hoe THABOR en HERMON hier in *Thans onderwijzing* bij elkaar komen? Ik laat vergezochte zinspelingen op hun plaats, welke wij reeds bij HIËRONYMUS aantreffen. Ook vind ik geen reden om *Thabor* en *Hermon* hier bij overnoeming te nemen voor hun bewoners. Want, hoewel het niet ongewoon is in de Heilige *Schrift* de *namen* van *plaatsen* voor hun *bewoners* te gebruiken, komt evenwel, naar mijn oordeel, zulke *overnoeming* hier niet te pas. Omdat *Thabor* en *Hermon* hier eenvoudig benoemd worden op evengelike wijze als er van het *noorden* en het *zuiden*, en in het vorige vers van de *hemel* en de *aarde* gesproken was. Anderen denken hier aan geheel *Palestina*, dat van twee van zijn beroemd-

⁷⁶ Conf. MARCK *Scrip. Exerc.* V: T. XXIII:5.

⁷⁷ *Epitaph. Paulae ad Eustoch.*

⁷⁸ Deut. 3:9.

⁷⁹ vergel. Joz. 13:11.

⁸⁰ Deut. 4:48.

⁸¹ verg. Psalm 133:3.

⁸² Psalm 42:7.

⁸³ LIGHTFOOT denkt daar aan 't gebergte van *Zoar*, daar *Lot* schuilplaats vond, Gen. 19. *Disquis. Chorog. Johanni praemissa*, p. 585. Maar men zal werk hebben om het te bewijzen, ja, ik enk dat dit wel onmogelijk zal zijn. Beter, 9\&37/ 9\% het *klein gebergte*, omdat *Hermon* waarlijk kleiner was dan de andere gebergten in die streek, vooral de *Libanon* en *Antilibanon*.

⁸⁴ Hoogl. 4:8.

ste bergen zou benoemd worden. Maar hier ontbreekt immers het bewijs! De gewoonlijkste verklaring, waaraan zelfs COCCEJUS, BOCHART⁸⁵, en anderen hun zegel hangen, is, dat het *oostelijk* en *westelijk* gedeelte van *Kanaän*, of onder hun schilderij, van de *ganse aarde* hier mede beoogd zou worden. Dat temeer schijn heeft omdat er onmiddellijk tevoren van het *noorden* en *zuiden* gesproken was. Dus zou men hier de *vier gewesten van de wereld* in één schilderij bijeen hebben. Maar de redenen, door RELAND daartegen ingebracht⁸⁶, zijn zeer gewichtig. *Vooreerst* loopt dit regelrecht aan tegen de *gelegenheid* van deze *twee gebergten*, die zich beide niet *oost-* en *westwaarts*, maar van *Jeruzalem* af gerekend, veeleer *noordwaarts* strekken. Dus zou men, midden tussen *Thabor* en het *Overjordaanse Hermon* in staande, veeleer de *noordelijke* en *zuidelijke* streek moeten vinden, dan het *oosten* en *westen*. Dat zelfs ten dele waar is, met betrekking op dat *Hermon* dat bij HIËRONYMUS gemeld en aan de reizigers vertoond wordt. *Daarenboven*, als het hier om de streken van het *oosten* en *westen* te doen was, komt het (onder verbetering) bedenkelijk voor waarom dan niet liever andere plaatsen en gebergten genoemd worden, die veel meer *oost* en *westwaarts* liggen? Bij voorbeeld, ten *westen Karmel*, zijnde wegens zijn gelegenheid aan de *Middellandse Zee* veel gevoeglijker om die streek te bepalen, dan *Thabor*, dat zo diep in het land ligt, bijkans in het midden van zijn lengte. En dan ten *oosten* enig ander gebergte; neem eens de *gebergten* van *Galilea* en *Perea* (zoals die landstreken naderhand benoemd zijn), zijnde veel *oostelijker* dan enig *Hermon*, al neemt men *Hermon* voor datzelfde gebergte waar HIËRONYMUS gewag van maakt. Wiens landbeschrijving, in opzicht van dit *Hermon*, ik meer voor gegrond zou houden (hoewel zelfs dit de zaak nog niet zou voldingen) als er meer bewijs voor was; hetzij uit uitdrukkelijke Bijbelplaatsen, of tenminste uit echte kenmerken van plaats en gelegenheid. Daar het inmiddels zeer gemakkelijk heeft kunnen gebeuren dat alles wat er in zijn tijd verhaald en vertoond werd wegens een *Hermon* in *Thabors* nabuurschap, op even zo losse gronden steunde, als menigvuldige andere aanwijzingen van beroemde plaatsen, steden, gebouwen, enz. in het heilige land;

⁸⁵ BOCHART, *Canaan*. lib. I. p. 487.

⁸⁶ *Palest*. lib. I. p. 324. seqq.

waarvan men al vroeg, nadat de *Joden* voor het grootste deel uit geheel *Kanaän* door de *Romeinen* verdreven zijn, zo wat gemaakt heeft, naardat het best voorkwam. En wellicht dat het gehele *Hermon* in de *nabuurschap* van *Thabor* op die lijst te zeggen is. Immers, ik vind niet dat de Schrift, van het gebergte *Hermon* meldende, ons enige andere kenmerken daarvan opgeeft, dan die op het *over Jordaanse Hermon* passen⁸⁷. *Eindelijk*, deze gehele gedachte, nopens een beschrijving van de *westelijke* en *oostelijke* streek van *Palestina*, of onder zijn zinnebeeld, van de *gehele aarde*, komt meest daaruit voort, omdat men de bewoordingen van het *noorden* en *zuiden* op gelijke wijze begrijpt, menende dat er eigenlijk een bepaling van die twee *landstreken*, of van hun bewoners mee bedoeld zou worden. Dat evenwel op geen genoegzame gronden steunt; zoals ik meen in het voorgaande getoond te hebben.

26. Onze gedachten daarover

Ik zal derhalve niet zondigen tegen de achtung, die men aan beroemde mannen schuldig is, als ik hier van het algemeenste gevoelen afwijk, en noch om een *Hermon* in de nabuurschap van *Thabor*, noch om een aanwijzing van 't *oosten* en *westen*,

⁸⁷ Ik wil wel bekennen in het eerste al vrij wat geslingerd te zijn door die bekende plaats, Psalm 133:3, daar van de *dauw van Hermon* gesproken wordt. Temeer omdat MAUNDRELL, een van de beste reisbeschrijvers die *Palestina* bezichtigd hebben (wie de heer RELAND ook aanhaalt, *Palest.* p. 326) verhaalt, dat hij met zijn gezelschap bij het zogenaamde *Hermon* in *Thabors* nabuurschap overnachtende, genoegzaam bij ondervinding geleerd had wat de *dauw Hermons* was; omdat de tenten daarvan zo nat waren geworden, alsof het de gehele nacht geregend had. Maar het stuk dieper inziende, vind ik de kracht van bewijs in dit verhaal niet. Ik vind wel dat MAUNDRELL bij een berg overnacht heeft, die men al in de tijd van HIËRONYMUS de naam van *Hermon* gaf, zijnde dicht bij *Thabor* gelegen. Ook vind ik wel dat het aan de voet van dat gebergte zeer sterk toentertijd dauwde. Maar ik vind geen *authentiek* bewijs, dat die berg dat *Hermon* is, daar in Ps. 133:3 van gesproken wordt, en daarom ook niet dat die *dauw*, die MAUNDRELL gewaar werd, *de dauw van Hermon* was. Dat het in *Kanaäns* landstreek, wegens de warmte van de *dag* en de koelte van de *nacht*, zeer sterk *dauwen* kan, is niet te verwonderen. Vooral in dat welige oord rondom *Thabor*. Maar daarom is die *dauw* nog geen *dauw van Hermon*, Ps. 133. Ook twijfel ik zeer of de *dauw* als *dauw* wel zozeer het grote bedoelde in die aanmerkelijke Bijbelplaats is. Maar hiervan straks nader.

of de *bewoners* ervan denk, maar *eerst* aan het *welige* en *zeer goed bebouwde Thabor*, midden in het land gelegen, en in betrekking op *Hermon*, *zuidwaarts*, een gebergte dat met reden wegens zijn allerheerlijkste vruchtbaarheid en gemakelijkheid onder de voornaamste bergen en oorden van geheel *Palestina* gerekend werd. *Daarna*, aan het *Overjordaanse Hermon*, in betrekking op *Thabor noordwaarts* aan gelegen, aan de *grenzen*, daar men aanstonds een zeer groot verschil aantrof in hoedanigheid van grond, manier van bestaan, voortbrengselen, gebruik, als zijnde onbebouwd, wild, woest, door geen mensen, anders dan uit noodzaak, bezocht of bewoond; maar een woonplaats voor het ergste verscheurend wild gedierte, *leeuwen*, *tijgers*, enz. Eindelijk, van boven, evenals het naburig gebergte *Libanon* en *Antilibanon* met sneeuw bedekt. Maar midden in dit alles een voorbeeld van GODS *machtige* en *getrouwe voorzienigheid*, die zo'n oord zonder menselijk toedoen, met Zijn zegen begunstigde, en zelfs in zo'n ongeschikte plaats vertoonde wat Zijn hand vermag, en hoe Zijn *barmhartigheid is over al Zijn werken*⁸⁸.

27. Gods Naam; wat hier zegt

Omdat de heerlijkheid van de Schepper in deze wonderen van de natuur ten goede voor de inwoners van *Kanaän* zo bijzonder kenbaar was, zegt onze heilige Spreker, *Thabor en Hermon JUICHEN IN UW NAAM*. Het is mijn oogmerk niet hier in het afgetrokkene over al de bijzondere betekenissen van *Gods NAAM* te handelen. Mij dunkt, het is vanzelf klaar dat er hier door verstaan wordt, de *ontdekking* van *Gods heerlijkheid*, en wel, volgens het naaste oogwit, de proeven van

⁸⁸ De milde voorzienigheid van God omtrent dit *Hermon* blijktbaar in de *dauw van Hermon*, werd in *Palestina* derwijze erkend en geroemd, dat ze zegenrijke vruchten van *Jeruzalems* broederliefde daarbij vergelegen wordt, Ps. 133:3. Daar men niet denken kan aan een nedervlieting van de dauw van het *gebergte Hermon* op het *gebergte Zion te Jeruzalem*. Want de afstand tussen die twee gebergten is daar veel te groot voor. Ik versta er eenvoudig die bergen door, die anders 0! *: *Sion* heetten, zijnde vlak naast *Hermon* gelegen, en lager van top. Zijnde wellicht 0! *: in 08*7 veranderd, met toespeling op de *tempelberg*, waar evenzo een *geestelijke dauw* nederdaalt. Ofwel met toespeling op de oorspronkelijke betekenis van 08*7, dat zijn naam van *droogte* heeft. De dauw Hermons, die nederdaalt op *droge bergen*, om ze te *bevochtigen*, en *vruchtbaar* te maken.

Zijn *algenoegzaamheid* en *trouw*, omtrent dit *Thabor* en *Hermon* luisterrijk uitblinkende, waarmee de Heere Zich *een Naam maakte* en een weergaloze *roem* voor Zich bewerkte, die in de erkenning van Zijn schepsel moest doorstralen. Zodat zelfs levenloze dingen hier als het ware met hun voorbeeld de redelijke mens, vooral een gezegend Israël, de plicht leerden.

28. Kracht van 't woord 019 *juichen*

Want dit wil dat JUICHEN 019 hier te kennen geven. Welk woord wel in het algemeen allerlei *sterk geluid* en *uitroep* te kennen geeft⁸⁹, maar inzonderheid een *sterk geluid* en *gejuich van vreugde*, als men de blijdschap niet kan inhouden, maar openlijk moet *uitschateren*⁹⁰. Een werk, eigenlijk aan redelijke wezens in het bijzonder eigen. Waarom sommigen, gelijk COCCEJUS, VAN TIL enz. hier denken aan een *vreugdegejuich* van de *inwoners* van die gewesten, dat bepaald op zou gaan bij *Christus'* komst in de wereld en Zijn openbaring in de landschappen van *Galilea* en het *Overjordaanse*. Tot welke gedachten temeer grond schijnt, niet alleen wegens de *Evangelische* inhoud van dit dichtstuk, of die uitdrukking UW NAAM, meermalen ziende op de nadere ontdekking van Gods *heerlijkheid* in het *werk van de genade* door *Christus*⁹¹, maar ook wegens de *woordbuiging* in de *toekomstige tijd* יְרֵנִי, eigenlijk, *zij zullen juichen*, dat duidelijk schijnt te zien op iets, dat in de tijd van *Ethan* nog aanstaande was.

29. *Juichen* van deze twee bergen niet *profetisch* te verstaan

Ik twijfel echter zeer of dit hier wel beoogd wordt. Als men mijn redenen over de vorige betuigingen van onze Spreker onbevooroordeeld overweegt, zal men, zoals ik vertrouw, de oorzaken van mijn twijfeling ontdekken. Men zal namelijk zien dat het *Evangelisch* beoogd en oogwit van dit dichtstuk geenszins wegneemt, dat onze Spreker Gods wonderen in het *koninkrijk van de natuur* met het hoogste recht hier kan ophalen, tot een verhoogd dat men de uitvoering van

⁸⁹ Spr. 8:3.

⁹⁰ Lev. 9:24; Job 38:7; Jer. 31:11.

⁹¹ Joh. 17:4, enz.

de *wonderen van genade* even zo gerust aan Zijn *algenoegzaamheid* en *getrouwheid* mag toevertrouwen, als men deze deugden in de *beheersing van de natuur* ziet doorstralen; in het bijzonder als men naging dat de God van *Israël* zo'n wonderlijke voorzorg droeg voor het tijdelijk bestaan en vergenoegen van dat volk, vervullende aan hetzelfde dat *deel* van Zijn *verbondsbeloften*. Waaruit immers met grond was op te maken, dat de *Verbondsgod* geen minder zorg kon of zou dragen voor het *andere deel*, dat de welstand van de *zielen* van Zijn *volk* aanging, daar de grootste hoofdstof van deze *onderwijzing* over blijft gaan, gelijk wij in de zo direct volgende *verzen* zien zullen. Ook weet ik niet of de gronden voor het *profetische* van deze betuiging, zoëven opgegeven, wel zo vast zijn. Immers niet die aanmerking over dat *juichen*; gelijk ik zo straks tonen zal. Ook niet die bewoording, *in Uw Naam*. Omdat *Gods Naam* zowel *Gods heerlijkheid* in het *koninkrijk van de natuur* uitdrukt, als in het *koninkrijk van de genade*. En wat die *woordbuiging* in de *toekomstige tijd* aangaat; *יְהוָה*, hoewel die zeker niet tevergeefs is, en de verwaarlozing van het onderscheid in de *Hebreeuwse tijden (tempora)* met reden te veroordelen is, behoeven wij echter daaruit niet te besluiten dat de heilige *Spreker* in deze uitdrukking juist ziet op iets dat nog *volstrekt* toekomend was, en eerst in de *volheid des tijds* zou vervuld worden. Wie is het thans onbekend dat de *futura* in het *Hebreeuws* vaak een *continuatio rei* aanwijzen, de *volharding* van een *reeds aanwezige* zaak voor het *toekomstige*?⁹² Dus vlijt zich de taal van onze *Spreker* goed. *Thabor en Hermon zullen juichen in Uw Naam*. D.i. zij *doen* het niet alleen nu, maar ze *doen* het *gedurig zonder ophouden*; ze zullen het *blijven doen*, zolang *Uw zorg* over *Uw schepsels*, en *Uw zegen over Uw volk* is.

30. ... maar *voorwerpelijk*

Hierom denk ik dat dit *juichen in of over Uw Naam*, evenzo aan *Thabor en Hermon* hier wordt toegeschreven, als meermalen allerlei *schepselen*, de *redeloze* niet uitgesloten, in die werkzaamheid beschreven worden. Gelijk, wanneer *hemel* en *aarde* in het algemeen daartoe worden opge-

⁹² Conf. Cl. KOOLHAAS de *Analog. Temp. & Mod. Hebr. Linguae, Diss. III.*

wekt⁹³, en gezegd worden *Gods eer te vertellen*⁹⁴ en soortgelijke dingen aan *zon, maan, sterren, dieren, vissen, afgronden* worden toegeschreven⁹⁵, ook *velden en dalen*⁹⁶, en *bergen en heuvelen*⁹⁷. Zulke uitdrukkingen zijn *voorwerpelijk* te verstaan. En dan wordt er door aangewezen wat een stof van *gejuich* er zich opdoet in die wonderen van *schepping* en *voorzienigheid*; waarin zulke doorslaande en openbare blijken van *Gods heerlijkheid, macht, wijsheid, goedheid, getrouwheid* gevonden worden, dat elk, die *vatbaar* is voor zulke ontdekkingen, daardoor moet worden opgewekt om met blijde erkenning God te verheerlijken. Dus *juichen* alle *schepselen*, voor zo ver er de zielsverheugde getuigenissen en verklaringen van *Gods lofwaardigheid* in te vinden zijn. En zo *juichen* die twee zo verschillende *gebergten, Thabor en Hermon*, hier bijzonder over *Gods Naam*, voor zover daarin de hartverlustigende ontdekkingen van *Gods heerlijkheid* in te tasten waren; om die redenen die men uit onze beschrijving van die *twee gebergten* nu genoegzaam kan afnemen. Waarom ik er niet verder op behoef te blijven staan.

31. *Gods zorg voor Kanaäns vruchtbaarheid, tot geloofsversterking van de kerk dienende*

Alleen moet ik nog aanmerken dat deze betuiging, nopens de voorzorg van de *HEERE* voor *Kanaäns vruchtbaarheid*, en de wonderen in Zijn besturing over dat deel van het *koninkrijk van de natuur*, zowel in opzicht van het *luchtgestel* boven, als van de *aarde beneden*, in zo verschillende *oorden* en *voorwerpen*, tot bijzondere geloofsversterking van *Gods kerk* strekken kon; met betrekking op die grote verbondsbeloften, rakende het *heil*, door *CHRISTUS, Davids Zoon* en *Tegenbeeld*, op de bestemde tijd aan te brengen. Want:

A. Vooreerst bleek hier in het algemeen uit, dat het de *Verbondsgod* noch aan *algenoegzaamheid*, noch aan *getrouwheid* ontbrak om Zijn beloften te *kunnen* en te *willen* vervullen. Die in het ene deze deugden zo heerlijk toont, en dat zo doorslaande, dat zelfs de *levenloze schepselen* op

⁹³ Jes. 44:23; 49:13.

⁹⁴ Psalm 19:2.

⁹⁵ Psalm 148.

⁹⁶ Psalm 65:14.

⁹⁷ Jes. 49:13.

hun wijze volvrolijk daarover *juichen*, kan en zal het immers niet minder in het andere tonen, enz.

B. Ten tweede diende dit zoveel te meer tot een bewijs, omdat God om bijzondere redenen deze machtige en getrouwe zorg over *Kanaäns gewesten* liet gaan. Om namelijk Zijn *verbond* met *Israël* te houden in het beschikken van die *tijdelijke zegen* aan hen, en het bewaren van Zijn toezeggingen, rakende hun inwoning in dat *land, vloeiende van melk en honing*. Waaruit dan met grond mocht worden opgemaakt, dat het andere hoofdstuk van Zijn verbondsbeloften, rakende het *behoud* van de *zielen* door CHRISTUS, ook niet feilen zou. Te minder, aangezien *Kanaän* zelf de gelovigen onder hen zelfs een onderpand was van die genadegoederen, die door CHRISTUS stonden aangebracht te worden. Die daarom meermalen beschreven worden met spreekwijzen, van *Kanaäns* gelegenheid en vruchtbaarheid ontleend⁹⁸.

C. Eindelijk, als men nog verder wil gaan, men kan in die tegenoverstelling van het *noorden* en *zuiden*, en van *Thabor* en *Hermon* een geloofsvoorstel vinden. Voor zover namelijk *God*, Die omtrent deze zo strijdige voorwerpen een gelijke *voorzorg* oefent, niet minder Zijn algenoegzaamheid en getrouwheid in alle, zelfs de schijnstrijdigste omstandigheden tonen zou, tot vervulling van Zijn grote *verbondsbeloften*, schikkende alles, hoe strijdig het ook mag voorkomen, voor Zijn kerk ten beste, en, hetzij die zich bevindt in het lieflijke *zuiden*, onder de zomerwarmte van voorspoed en zegening, op een welige *Thabor*, of ook aan de andere zijde in barre *noorderkou* van verdrukkingen en tegenspoeden, op een woeste *Hermon*, Zijn machtige voorzienigheid doende blijken, in alles haar *ten goede te doen medewerken*, en haar *heil*, zelfs tegen menselijke verwachting, te doen voortkomen op Zijn rechte plaats en tijd.

32. Leringen

Wat de *leringen* aangaat, die deze twee verhandelde *verven* ons opleveren; ik zal daar slechts zeer weinig van melden; omdat een ieder die aanstonds met de hand kan tasten. Ze lopen zakelijk uit op datgene dat ons de *hoofdstukken* van de *schepping* en *voorzienigheid* leren moeten. Neemt eens, – de *dwaasheid* van

degenen die alles aan het *noodlot*, of bij tegenstelling aan het *los geval* toeschrijven. De betamelijke *beteugeling* van de *opgevingen* van onze *hoogmoedige natuur*, nopens een *eigendunkelijk bezit, bestuur* of *gebruik* van de *schepselen*. – De billijke *onderwerping* van *onzelf* aan de *hand* en het *oppermachtig bestuur* van HEM, aan Wie alles toekomt, en Die zowel *soeverein* als *goed* en *getrouw* met *al Zijn schepselen* handelt. – De *schoonheid* van de *natuurbeschouwing*, als ze binnen de behoorlijke *palen* blijft, en haar *rechte bedoelde* heeft. – De *redelijkheid* en *onbetwistbaarheid* van de *verheerlijking* van GOD, waartoe ons zelfs de *redeloze schepsels* opleiden. – Het *gegrond vertrouwen* van *Gods volk* op de *macht* en *trouw* van hun *Verbondsgod*, Die *altijd* en over *alles regeert*, en aan Wie de bestelling over ons heil gerust mag worden overgegeven, enz. Men kan deze en dergelijke dingen breder bij zichzelf uithalen. Ik spoed mij tot het volgende.

⁹⁸ Jes. 35:1,2; 41:18, enz.

Vers 14

לְיָמֶיךָ יְהוָה עֲזָרְתָּ אֶת-יְדֶיךָ תְּעָזְרֶנּוּ יְהוָה יְמִינְךָ : *Gij hebt een arm met macht; Uw hand is sterk, Uw rechterhand is hoog.*

1. Inleiding

Tot dus verre had onze heilige Spreker enige algemene gronden aangewezen, waarop het geloof de vervulling van de grote genadebeloften, rakende *Christus'* aanstaande verwekking en verhoging op Davids troon, kon tegemoet zien. Welke gronden hoofdzakelijk deze waren, dat God alom zo veel proeven van macht, algenoegzaamheid en trouw gaf in de beheersing van het heelal, dat men van Zijn algenoegzaamheid en trouw de uitvoering van dit grote wonderstuk gerust verwachten kon. Thans zal onze Spreker dit tot Zijn oogwit toepassen, vertonende dat God niet minder Zijn grootheid tonen zal in de uitvoering van Zijn genaderaad, dan Hij die in alle andere zaken toont, en dat ze daarom gelukkig zijn, die zich gelovig en blijmoedig daarop verlaten, omdat ze nooit in hun verwachting beschaamd zullen worden; aangezien de gronden te vast, en de beloften te klaar en te uitvoerig waren, dan dat er enige reden van twijfeling mocht overblijven. Zo, dunkt mij, loopt de verdere redenering af, van vs. 14 tot en met 38.

2. Aanmerking over de overgang van de *Spreker* tot de beschouwing van het *genadekoninkrijk*

Dat onze Spreker Zich van nu af bepalen zal tot het *genadekoninkrijk*, dat God volgens Zijn verbond en Zijn eed aan *David*, zou oprichten door *CHRISTUS*, blijkt mij duidelijk. VOOREERST, omdat er nu reeds lang en duidelijk genoeg gehandeld was van de algemene proeven van Gods oppermacht en trouw in het *koninkrijk* van de *natuur*. Zodat Hij, om Zijn oogwit te bereiken, nu allergevoeglijkst mocht overgaan tot de *toepassing* daarvan op de *grote werken van de genade*, die het voorname onderwerpen van Zijn redenen uitmaken. TEN TWEDE, omdat de gevolgen van die machtige, rechtvaardige, goede en getrouwe handelwijze, die vs. 14,15 aan God wordt toegekend, in het vervolg duidelijk bepaald worden tot de onderdanen van Gods genadeko-

ninkrijk, en vervolgens toegepast op de gehele inhoud van de beloften, aangaande *CHRISTUS*, vs. 20 en verder. Daarbij TEN DERDE nog mag worden aangemerkt, dat de heilige Spreker voortaan gedurig *in futuro*, in de *toekomende tijd* spreken zal. *Uw hand zal sterk zijn, Uw rechterhand zal hoog zijn*, enz. EINDELIJK blijkt dit uit gelijklopende plaatsen, waar de inhoud van vs. 14,15, op *Christus' koninkrijk* wordt toegepast. Laat men slechts vergelijken vs 14 met Psalm 118:15,16, en vs. 15 met Psalm 97:2; ja, beide tezamen met Jes. 16:5; welke getuigenissen zakelijk met de onze overeenkomen.

3. Inhoud en verdeling van vs. 14

Op deze grond vind ik dan in dit 14^e vers, de verwachting van onze Spreker, “dat God, Wie het aan geen almacht ontbreekt, Zijn sterkte en grootmogendheid op een klaarblijkelijk wijze zal vertonen in het daarstellen van dat genadewonder, dat Hij aan Zijn kerk beloofd heeft”. Waarin dan *eerst* de grond gelegen wordt, zijnde *Gods alvermogen*, en *vervolgens* de verwachting daarop gebouwd, dat God dit alvermogen op een zichtbare wijze in de vervulling van Zijn belofte zal vertonen.

4. Nadruk van de aanspraak aan *God*

Om dan van het eerste te beginnen. Onze Spreker zeg: GIJ HEBT EEN ARM MET MACHT. Dus kent Hij een *arm* aan de HEERE toe, Die nu zo menigmaal genaamd was; *GIJ, o Jehovah!* Onvergelykelijke Majesteit! *Grootmachtige en getrouwe GOD! GIJ! o Allesbedwinger! Zeebestraffer! Vijandverstrooier! Gij! o Allesbeheersers! Koning van het gehele wereldwezen! God de Vader* Die in en door *Uw Zoon* deze heerlijke genadeheerschappij wilt oprichten, bevestigen, en alleszins roemruchtig maken! *Gij Zelf*, en *GIJ alleen! U* komt de eer toe, dat men van *Uw alvermogen* spreekt!

5. Een *arm*, aan God op een menselijke wijze toegeschreven

GIJ HEBT EEN ARM. Hier ziet men weer de *beeldspraak* van de *Schrift*, die aan GOD een *arm*, een *hand*, een *rechterhand* toeschrijft. Zo hadden wij reeds in vers 11 de *arm Uwer sterkte*. 't Is al iets opmerkelijks dat in *één vers* deze drie leden, *arm*, *hand*, *rechterhand*, bijeen gevoegd worden, ongeveer evenals Psalm 44:4. *Uw rechterhand, en Uw arm, en het licht Uws aangezichts*. Een heerlijke opklimming, om ons een kracht en volheid van zaken aan te wijzen. Intussen zijn deze *menselijke* spreekwijzen *Gode betamelijk* te verstaan, omdat GOD een *zuivere Geest* is. In het algemeen wordt er dan bedoeld op het gebruik van de menselijke *arm*, waarin de meeste *kracht* en *vaardigheid* van de mens bestaat, om zijn zaken, in het bijzonder zulke waartoe enige *sterkte* vereist wordt, te verrichten. Dus wordt er *Gods grootmogenheid* mee betoond, blinkende uit in al Zijn werken, waardoor Hij alles volgens Zijn eeuwig voornemen uitvoert, op de machtigste, handigste, vaardigste en welgevoeglijkste wijze. Dus vraagt Hij Zelf aan *Job*, *hebt gij een arm, gelijk God?*¹ Ik lees van de *grootheid* van Zijn *arm*². Waarom ook de *Heilige Geest*, door Wie het grootste werk van de *herscheping* en *vernieuwing* wordt uitgevoerd, de *arm des Heeren* genoemd wordt³.

6. Gebruik van een *arm* in verschillende bijzonderheden

Als men nader in het bijzonder gaan wil, kan men enige verschillende gebruiken van een *arm* hier bijeen voegen. Neemt eens 1.) Om *zware* en *gewichtige* zaken uit te voeren, waartoe *sterke armen* vereist worden. Waarom er ook van een *arm met macht* gesproken wordt. 2.) Om *heerschappij* te oefenen, met *uitgestrekte arm*, tot een teken van *bevelhebberschap*, de *staf* van het *gebied* vasthoudende en opheffende. In welke zin van GOD gezegd wordt: *Zijn arm zal heersen*⁴. 3.) Om *gericht* te houden. Waarvan weer de uitstrekking van de *arm* een teken is. Zo zegt

*GOD: Mijn armen zullen de volkeren richten*⁵. 4.) Om te *strijden*, waartoe *kracht* van de *armen* nodig is, om het zwaard, de spies en het schild te houden. Waarom wij lezen van de *ontbloting van de arm*⁶, waardoor die te vrijer en te vaardiger bewogen kan worden. *Mijn arm heeft Mij heil beschikt, en Mijn grimmigheid heeft Mij ondersteund*⁷. 5.) Eindelijk om iemand in de *nood* te *beschutten*, en daaruit te verlossen, of ook in zijn *zwakheid* te *omvangen* en te *ondersteunen*. Van het eerste lezen wij in Psalm 77:16, *Gij hebt Uw volk door Uw arm verlost*. Van het laatste, Deut. 33:27, *de eeuwige God zij u een woning, en van onder eeuwige armen*.

7. ... en op God toegepast

Daar nu de *beeldspraak* van de *Schrift* al deze dingen onder het gebruik van een *arm* vertoont, is het niet te verwonderen dat onze Spreker ook deze stijl volgt, aan *God* een *arm* toeschrijvende. *Gij hebt een arm*. Omdat de zaak in elk opzicht aan *Jehovah* eigen is, en in al Zijn werken doorstraalt, zowel van de natuur als van de genade. Daar vandaan dat die *man, met linnen bekleed*, Die Zich aan *Daniël* openbaarde, zo beschouwd werd: *Zijn armen en voeten waren gelijk de verf van gepolijst koper*⁸. Een heerlijke afbeelding van *Christus'* glansrijke heerlijkheid en Goddelijke luister, zowel in de krachtadigheid en waardigheid van Zijn werk, als in de gedurige voortzetting en vaste bestendigheid van Zijn wegen uitblinkende. Dus erkent onze Spreker ook dat GOD zo'n arm heeft; merkende Hem daarmee aan als *Werkmeester* van alles wat er was, is en zijn zal, en tevens als de bezige en krachtige *Onderhouder*, Die *alle dingen draagt door het Woord Zijner kracht*⁹. – Als de soevereine *Opperheere*, Wiens rijkgebied zich zeer wijd uitstrekt. – Als de aanbiddelijke *Rechter*, in het handhaven van *gerechtigheid* en *gericht* gedurig werkzaam. – Als een *strijdbare Held*, de Voorvechter van Zijn volk, en Demper van alle wederpartijders. – Eindelijk, als een GOD, Die Zijn volk kan, wil en zal *beschutten, verlossen, onderschragen, sterken*,

¹ Job 40:4.

² Psalm 79:11.

³ Jes. 53:1.

⁴ Jes. 40:10.

⁵ Jes. 51:5.

⁶ Jes. 52:10.

⁷ Jes. 63:5.

⁸ Dan. 10:6.

⁹ Hebr. 1:3.

vriendelijk op de armen dragen en troetelen. Kortom, tot alles in natuur en genade genoegzaam.

8. Betekenis van het woord **גְבוּרָה** *macht*

Daarom schrijft Hij ook aan deze *arm* een groot vermogen toe. *Gij hebt een arm MET MACHT.*

גְבוּרָה zegt niet alleen *kracht, sterkte*, maar eigenlijk *overmacht, overtreffende, overheersende, overwinnende sterkte*: δυναστεία, gelijk de LXX het vertalen; de onzen elders door *overwinning*¹⁰. Zo kan men het ook nemen, Jes. 30:15, *in stilheid en in vertrouwen zou uw sterkte zijn*. En 1 Kron. 29:12, daar (, en %9&" # bij elkaar staan: *kracht en overwinning of overmacht*. Dus zal met deze beschrijving van *Jehovah's arm* in het algemeen die *overmacht* worden aangewezen, waardoor Hij niets vruchteloos onderneemt, noch in de uitvoering verhinderd wordt, maar altijd Zijn werk kan volbrengen, de tegenstand verijdelen, en het winnen van allen die rondom Hem zijn. In het kort, *Zijn almacht*, waardoor Hij de 9&" # -! *Oppermachtige God* is, de *\$: -! de *Algenoegzame*, de παντοκράτωρ. *Hij is wijs van hart, en sterk van kracht: groot van raad en machtig van daad*, en wat dergelijke eretitels meer in de Schrift voorkomen.

9. Macht aan Gods arm toegeschreven

Een *oppermacht van Zijn arm*, aan God in alle opzichten eigen. Zowel ten aanzien van *Zijn algenoegzaamheid* om zelfs meer te kunnen doen dan Hij doen wil, als ten aanzien van haar uitlating in al Zijn werken zelf. Laat men zich herinneren, hetgeen ik van *Zijn arm* in het vorige zei, en men zal dit in al de bijzondere betrekkingen waarheid bevinden.

A. Heeft Hij een *arm*, waarmee Hij in het algemeen alles *voortbrengt, onderhoudt en bestuurt*, zowel in de natuur als in de genade? 't Is een *arm met oppermacht*, vanwege de oneindige *sterkte*, die er mee gepaard is. Beschouwt men de *schepping*? Men zal het zo bevinden; *want Hij spreekt en het is er; Hij gebiedt en het staat er*¹¹. Evenzo in de *voorzienigheid*. *Want Hij draagt alle dingen door het*

*Woord Zijner kracht*¹². En vanwege de *grootheid Zijner krachten, en omdat Hij sterk van vermogen is, wordt er niet één gemist*¹³. Is het geen *arm met oppermacht*, waardoor Hij *alleen wonderen doet*?¹⁴ *Grote dingen die men niet doorzoeken kan, en wonderen die men niet tellen ken*¹⁵. En uit het vervolg zal blijken welk een *arm met oppermacht* Hij heeft in de *grote werken van de genade*, waarin *Paulus met reden vond een uitnemende grootheid Zijner kracht in ons die geloven, naar de werking der sterkte Zijner macht*¹⁶.

B. Heeft Hij een *arm* waarmee Hij als *Koning heerst*. Het is een *arm met oppermacht*. *Daar is niemand die Zijn hand kan afslaan, of tot Hem zeggen, wat doet Gij?*¹⁷ Die *overmacht* betoont Hij alleszins in het *koninkrijk van de natuur*, waarin *Zijn koninkrijk over alles heerst*¹⁸; en niet minder in het *koninkrijk van de genade*, waarom *Zijn scepter* daar een *scepter Zijner sterkte* genoemd wordt¹⁹, enz.

C. Beschouwen wij *Zijn rechterlijke arm*? 't Is een *arm met oppermacht*, omdat Hij de *hoogste en opperste Rechter* is, van Wiens *vierschaar* geen beroeping tot hoger zijn kan, en Wiens *vonnis* nooit kan teniet gedaan worden. Dat ondervinden de zondaars wel, als Hij *Zijn heerlijke stem doet horen, en de nederlating Zijns arms doet zien, met grimmigheid van toorn, en een vlam van verterend vuur*²⁰. *Zijn gunstelingen ondervinden het niet minder, hun ten goede, voor welken Zijn gerechtigheid nabij is, Zijn heil uittrekt; Zijn armen zullen de volken richten; op Hem zullen de eilanden wachten, en op Zijn arm zullen zij hopen*²¹.

D. Zo is ook *Zijn strijdbare arm* een *arm met oppermacht*; om de *onoverwinnelijke moed* en *dapperheid* ervan, en *onfeilbare zegepraal* over *Zijn vijanden* en die van *Zijn volk*. *Wie heeft zich tegen Hem verhard en vrede gehad?*²². Dat had *Rahab* ondervonden, toen het door die *arm*

¹⁰ Exod. 32:18.

¹¹ Psalm 33:9.

¹² Hebr. 1:3.

¹³ Jes. 40:26.

¹⁴ Psalm 72:18.

¹⁵ Job 9:10.

¹⁶ Ef. 1:19.

¹⁷ Dan. 4:35.

¹⁸ Psalm 103:19.

¹⁹ Psalm 110:2.

²⁰ Jes. 30:30.

²¹ Jes. 51:5.

²² Job 9:4.

*verbrijzeld werd als een verslagene*²³. Een oorzaak dat Hij als een *verschrikkelijke Held* voorkomt²⁴, Die tegen de onbekeerde zondaar *Zijn zwaard wetten zal, en dodelijke wapenen gereed gemaakt heeft, en zal Zijn pijlen tegen de hittige vervolgers te werk stellen*²⁵, enz.

E. Als laatste, Hij heeft een *arm met oppermacht* voor Zijn volk om ze te *beschutten*, te *ondersteunen*, te *sterken*, te *verlossen*. Wat voor geweld zich ook tegen hen mag verzetten, Hij blijft *mchtig om te verlossen*²⁶, hun *Steenrots* en *Burcht*, een *Toevlucht* en *Uithelper*, en *Schild*, en *hoog Vertrek*²⁷, bij Wie krachtige en veilige schuilplaats is, en tot Wie zij in tijd van benauwdheid met grond van verhoring mogen roepen: *Ontwaak, ontwaak, trek sterkte aan, Gij arm des HEEREN! ontwaak als in de verledene dagen, als in de geslachten van ouds*²⁸. Zie daar dan deze algemene waarheid! *Gij hebt een arm met oppermacht*.

10. ... waarin voor de *kerk* een *grond* van *verwachting*; vervat in het *tweede lid*

Op deze grond nu bouwt onze heilige *Spreker* Zijn *verwachting* dat GOD ook dadelijk en op een zeer ogenschijnlijke wijze proeven van die Goddelijke vermogen geven zal, in dat *grote genadewerk*, daar zijn *onderwijzing* hoofdzakelijk het oog op heeft; de *verwekking* namelijk van CHRISTUS en Zijn *verheffing* en *bevestiging* op *Davids* geestelijke troon, tot heil van Zijn uitverkorenen. *Uw hand zal sterk zijn, Uw rechterhand zal hoog zijn*.

11. Gods hand

In de eerste uitdrukking vind ik gewag gemaakt van *Gods hand*, evenals tevoren van Zijn *arm*. Het komt zakelijk op hetzelfde uit. Alleen kan men er nog een nadere ontdekking in vinden van de *hoedanigheden* van Gods werk. De *hand* is het *uiterste* van de *arm*, waardoor de *arm* het meeste werk doet, inzonderheid in zaken waartoe *kunst* en *beleid* vereist worden. Zo'n *hand* heeft GOD,

niet *eigenlijk*, maar *oneigenlijk*: een *werkzaam vermogen*, dat zich op de *krachtigste, handigste, vaardigste* wijze uitlaat in al Zijn werken, die, omdat ze op zodanige wijze van Hem voortgebracht zijn, meermalen met nadruk *werken Zijner handen* genoemd worden²⁹.

12. *Sterkte*, aan Gods *hand* in het *toekomstige* toegeschreven

Van deze *hand* getuigt onze *Spreker*, dat zij *sterk zal zijn*, of *zich sterk betonen*, יָדָאָה. Gevende met de daad blijken van haar groot vermogen, met, in weerwil van alle zwarigheden en tegenstand, het moeilijkste werk gelukkig te verrichten en tot het gewenste einde te brengen. Zo'n *hand* staat tegenover *slappe handen*, tegen een *hand* die *verkort* is, en wat dergelijke spreekwijzen men meer vindt. Gebreken, zoëven genoemd, mag men bij nietige schepselen aantreffen; men zal ze bij de HEERE niet vinden, aan Wie veeleer een *sterke handen en uitgestrekte arm* worden toegeschreven³⁰. *Gij heerst over alles; en in Uw hand is kracht en macht; ook staat het in Uw hand alles groot te maken en sterk te maken*³¹. Zodanig beschrijft de *Spreker* dan hier Gods *hand* ook. En wel, gelijk er in de grondtekst staat, in de *toekomstige tijd*. Waarmee, hoewel als een *vertoog* van de *duurzaamheid* van deze *sterkte* kunnende worden opgevat, evenwel naar de letter best vertaald wordt, *Uwe hand ZAL sterk zijn*. Met betrekking namelijk op dat bijzondere geval, dat nog aanstaande was, en ten goede van de kerk volgens Gods beloften verwacht werd. De vervulling namelijk van die *verbondsbelofte*, waarop in dit dichtstuk hoofdzakelijk geogd wordt.

13. ... en met reden daarvan *verwacht*

Met reden dat onze *Spreker* dit niet alleen van de *hand van de HEERE* verwacht, zonder enigszins de eer daarvan aan enig *schepsel* toe te schrijven; maar dat Hij er ook een bijzondere *kracht* in aanmerkt, die er nodig was om zo'n werk te verrichten, dat, van de zijde van de schepselen beschouwd wordende, aan onoverkomelijke

²³ vers 10.

²⁴ Jer. 20:11.

²⁵ Psalm 7:13,14.

²⁶ Dan. 3:17.

²⁷ Psalm 18:3.

²⁸ Jes. 51:9.

²⁹ Psalm 19:1; 111:7, enz.

³⁰ Psalm 136:12.

³¹ 1 Kron. 29:12.

zwarigheden onderworpen was. Laat men tot dat einde letten,

A. VOOREERST, op de *voorbereidselen* tot dat grote werk; teneinde het op zijn tijd daar mocht zijn. Hiertoe moest de *hand* van de Heere zich *sterken*, om alle hinderpalen weg te nemen, en door alle tegenstand heen te breken, teneinde Gods welbehagen gelukkig voortging. Waarin, naar de mens, al zeer veel te voorzien was, in het bijzonder in zulke kommerlijke omstandigheden van *David's huis*, waarvan de gehele ondergang onvermijdelijk was, als de *Almacht* er niet in voorzag, en dat geslacht op een aanbiddelijke wijze tot de bestemde tijd bewaarde.

B. TEN TWEEDE, laat men letten op de *dadelijke vervulling* zelf, en dit weer,

! . In opzicht van de *Persoon*, aan Wiens verwekking zoveel hing. Hier moest en zou *GODS hand* zich veelszins *sterk* vertonen. Om slechts enige proeven te geven: laat men eens beschouwen, de geringe en vervallen staat van *David's huis*, wanneer dat *Rijsje* daaruit voortspoot³². – De wondere *voortkomst* van *CHRISTUS Zelf*, zoveel blijken van *Goddelijke almacht* gevende, dat ze aan *Achaz* reeds lang tevoren tot een *teken* gesteld werd³³. – De wondere *hoedanigheden* van de *Persoon*, moettende een *Immanuel* zijn, een *Godmens*, in de nauwste personele vereniging van *twee* zo onderscheiden *naturen*. – De wondere mededeling van allerheerlijkste *Geestegaven* aan Hem, naar Zijn *menselijke natuur*, in de ruimste mate³⁴. – De wondere weg van de Vader met Hem, om Hem op de *troon* te plaatsen; na en uit een allerdiepste *vernedering*, en onder de tegenstand van de gehele *macht der duisternis*, die er evenwel haar verderf onvermijdelijk bij vinden zou. Laat men denken aan al de trappen van *CHRISTUS' verhoging* na Zijn voorafgaande vernedering. Gods *macht* zou daar zo bijzonder in blijken, dat men zingen zou: *de rechterhand des HEEREN is verhoogd; de rechterhand des HEEREN doet krachtige daden. De steen, dien de bouwlieden verworpen hadden, is tot een hoofd des hoeks geworden. Dit is van den HEERE geschied, en het is wonderlijk in onze ogen*³⁵.

³² Jes. 11:1; 53:2,3.

³³ Jes. 7:14.

³⁴ Jes. 11:2, enz.

³⁵ Ps. 118:16,22,23.

". Niet minder moest die *hand* zich *sterk* betonen in de *oprichting, uitbreiding* en *bevestiging* van dat heerlijk *koninkrijk* zelf. Tot de *oprichting* behoorde een krachtdadige en onweerstaanbare overweldiging van het machtig en gewelddrijvend koninkrijk van de *satan*. Wat een *Goddelijke macht* werd daar niet toe vereist! – Niet minder *sterkte* kwam er te pas in de openbaring van het *woord des koninkrijks*, de versterking van zwakke middelen, en de wonderbare vrucht in de krachtdadige overbrenging van duivelingen tot die zalige heerschappij; met *opening* van de *ogen* van zoveel *blinden*, met *onderwerping* van zoveel *wederhorigen*, met levendmaking van zoveel *dode zondaren*, en dat niet alleen onder *Joden*, maar ook onder de menigte van de *heidenen*. Een uitwerksel daarom van de *scepter Zijner sterkte*³⁶. – Eindelijk, wat de *bescherming* en *bevestiging* van dat *genadekoninkrijk* aangaat; niet minder *sterk* moest daar de *hand* van de *HEERE* zijn. Men zal dit nader kunnen zien, vers 22-24, enz. Dus zou in elk opzicht Gods *almacht* hier de eer hebben.

14. Gods rechterhand verklaard

Bij deze uitdrukking komt nu nog een andere: *Uw rechterhand zal hoog zijn*. Onze Spreker blijft nog al in dezelfde zinspeling, noemende *Gods rechterhand*. Het zou nutteloos zijn al de betekenissen van dat zinnebeeld te ontvouwen; nl. als *Gods rechterhand* een beschrijving is van Zijn *liefde, trouw, eerbewijzing*, enz. Dit komt hier niet te pas, omdat er weer eenvoudig op de *oefening* van *macht* en *heerschappij* gezien wordt; die door een *rechterhand* vertoond wordt, omdat deze meer gewoon tot de voornaamste bezigheden geroerd wordt, en door de gedurige gewoonte doorgaans gezwinder en sterker is dan de *linkerhand*. Zodat men hier een *opklimming* heeft: *Uw arm, Uw hand, Uw rechterhand*, tot een verhoogd dat *GODS genadewerk* een werk van Zijn *rechterhand* zou zijn, en dus onder Zijn *voornaamste, edelste, krachtigste* en *kunstigste* moest gesteld worden.

15. ... en hoe die hoog zijn zal

³⁶ Psalm 110:2.

En daarom te heerlijker, omdat die *rechterhand hoog* zou zijn. Versta dit weer *zinnebeeldig*; want *plaatselijk* is er bij een *onmetelijk Opperwezen* geen *hoger* of *lager*. En *zakelijk* is Hij altijd de *Hoge*, de *Verhevene*, Die in de *eeuwigheid*, in het *hoge en heilige* woont³⁷. De zinspeling is van een *vorst* ontleend, of wel van een *veldheer*, die zijn *rechterhand*, waarmee een *scepter*, *zwaard* of iets dergelijks wordt vastgehouden, *omhoog* licht, zodat het zichtbaar boven de hoofden van anderen uitsteekt, en ook in staat is om zwaarder en feller slag toe te brengen. Dus moet alles, wat zich onder het bereik van deze *rechterhand* bevindt, daarvoor bukken en zich onderwerpen. Bijkans gelijk er staat, Jes. 26:11, *HEERE! [als] Uw hand verhoogd is, zullen zij het niet zien? Zij zullen het zien, en beschaamd worden.* Of gelijk Psalm 118:16, *de rechterhand des HEEREN is verhoogd; de rechterhand des HEEREN doet krachtige daden, enz.*

16. ... inzonderheid in haar *uitwerkselen* in dit wonderstuk

Hoewel men nu in de *verhoging* van deze *rechterhand* weer in het algemeen *sterkte* en *kracht* vinden kan (die toch te groter is, hoe *hoger* de *hand* wordt *opgeheven*, om er mee te *slaan*, te *houwen*, enz.) ja ook de *onbegrijpelijkheid* van dit grote wonderstuk, zijnde *hoog* boven het bereik van *eindige vernuften verheven*; vind ik echter hier allernaast de *uitwerksels* van die *sterkte*, die de *Heere* met *Zijn hand* zou oefenen. En dus hebben wij in deze spreekwijze bij elkaar,

A. VOOREERST, het *soevereine* en *allesoverwinnende* van Gods *rechterhand*; die dus niet tevergeefs zal worden te werk gesteld, maar met allerzekerste gevolgen; tot vernedering en onderwerping van alles wat Hem in de weg mocht staan, en om Gods *soverein gebied* alom uit te zetten.

B. TEN TWEDE, de *heerlijkheid* en *majesteit* die dat werk vergezellen zou, als waarin de luister van Gods *deugden* op de voortreffelijkste wijze zouden uitblinken; tot blijdschap en erkenning bij Zijn gunstgenoten, en tot schrik van Zijn vijanden.

C. EINDELIJK, de *zichtbaarheid* en *kenbaarheid* daarvan, gelijk een *opgeheven rechterhand*

alom beschouwd kan worden. Zo zou GOD dit werk openlijk kenbaar maken, aan *allen* die maar zien konden. *Zijn Zoon*, in het vlees verschijnende, en vervolgens na lijden verheerlijkt wordende, zou het *zien*, en er het doorluchtig Onderwerp van zijn. – De heilige *engelen* zouden het zien, en er zich in verblijden. – De *duivelen* zouden het zien en van spijt knarsetanden, wordende meteen door die *rechterhand* vernield. – De *Joden* zouden het zien, en een deel van hen zou er van zeggen: *Wij zullen ons verheugen en verblijden in Zijn zaligheid*³⁸, terwijl een ander deel van hen aan verblinding en verharding zou worden overgelaten. – De *heidenen* zouden het *zien*, en op de ontdekking van dat *grote licht*³⁹ *komen tot de Wens der heidenen*⁴⁰. Kortom, de *heerlijkheid van de Heere* stond alom *geopenbaard* te worden⁴¹.

17. Besluit

Dit geeft dan een gegronde verwachting naar het oogwit van de Spreker, op een aanstaande zekere en gezegende vervulling van deze beloofde zaak. Daar God, die *een arm met macht heeft*, Zijn vermogen zo bijzonder vertonen zal in de uitvoering. Dus zal niets in staat zijn om *Zijn hand* af te slaan of Zijn maatregelen te verijdelen. Al zag het er nog zo duister uit; geen zwarigheid! *Gods hand zal sterk zijn; Zijn rechterhand zal hoog zijn!* De leringen uit dit vers te trekken, spaar ik liefst tot het volgende 15^e vers, omdat deze twee nauw genoeg aaneen hangen.

³⁷ Jes. 57:15.

³⁸ Jes. 25:9.

³⁹ Jes. 61:2,3.

⁴⁰ Hagg. 2:8.

⁴¹ Jes. 40:5.